

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

COMMENTARIA IN LIBROS IV REGUM.

(ANNO 834.)

PRÆFATIO.

Domino reverendissimo et in membris Christi plurimum venerando atque colendo, Patri HILCUINO abbati, et sacri palatii archicapellano, RABANUS, exiguus servorum Dei servus, in Domino æterno perpetuam salutem.

Cum venerationem tuam, sancte Pater, ubique excellentem sentiamus, et pluribus profectuosam esse compertum habeamus, id ipsum ut divina clementia diutius fieri permittat, et novissime æterna mercede remuneret, assiduis precibus instanter deprecimus. De cætero quoque quia vestra sanctitas per quemdam fratrem nostrum, quem ad palatium præterito anno direximus nostræ parvitati suggerere dignata est quatenus aliquod volumen vobis utile mitteremus: nos hæc suggestio non parum sollicitos reddidit, quod vobis, qui divites estis in omnibus, in orani scientia et doctrina, et apud quem librorum maxima copia est, placitum et condignum accommodare possemus. Et quia vos aliquem librum quem vobis mitterem nominatim non expressistis, cogitavi mecum in expositionem librorum Regum quoddam opusculum conficere, et nomini vestro illud consecrare, vestraque prudentiæ approbandum humiliter hoc dirigere. Quod deprecor eo animo suscipiatis, quo vobis illud transmisi. Non enim arbitror illud esse vobis condignum, sed ex devoto corde, quaecunque sit, tamen prolatum. Æstimo enim, si illud relegere volueritis, per omnia vobis non displicere, cum cognoveritis me ad hoc laborare velle ut sanctorum Patrum dicta, quæ de prædicto libro exposita in pluribus exemplaribus dispersa sunt, in unum ob commoditatem legentis colligerem, quatenus quid quisque eorum in sententiis diversis historicæ Regum per singula loca senserit, pariter et secundum ordinem a nobis dispositum reperiret. Ibi enim inveniet quid Pater Augustinus, quidve insignis interpres divinarum librorum Hieronymus senserint: quid papa beatus ac suavissimus doctor Gregorius, quidve Isidorus Hispalensis episcopus, et quid Beda, magister nobilis, ac cæteri Patres, quorum longum est nomina recensere, rite intellexerint. Quorum omnium sententias, aut sicuti ab ipsis conscriptæ sunt posui, aut sensam eorum meis verbis

breviando explanavi. Prænotavi que in marginibus paginarum aliquorum eorum nomina, ubi sua propria verba sunt (a); ubi vero eorum sensum meis verbis expressi, aut ubi juxta sensum eorum similitudinem, prout divina gratia mihi concedere dignata est, de novo dictavi, *M* litteram MAURI nomen exprimentem, quod magister meus beatæ memoriæ Albinus mihi indidit, prænotare curavi, ut diligens lector sciat quid quisque de suo proferat, quidve in singulis sentiendum sit, decernat. Præterea Hebræi cujusdam modernis temporibus in legis scientia capitulis traditionem Hebræorum habere non paucis locis [Præterea ex capitulis Hebræi cujusdam, modernis temporibus in legis scientia periti, traditionem Hebræorum non paucis locis, etc.], simul cum nota nominis ejus inserui, non quasi ingerens alicui auctoritatem ipsius, sed simpliciter potius, quod scriptum reperi, ejus probationem lectoris judicio derelinquo. Ante omnia autem deprecor ut præsumptioni meæ veniam tribuas, quod tam imperitus, non solum sermone, sed etiam scientia, tantum opus subire præsumpsi. Non enim de mea, sed de divina confidebam potentia, de qua scriptum est: « Quia sapientia aperit os mutorum, et linguas infantium facit disertas (*Sap. x*). » Qui et humanam fecit linguam pecudis resonare loquelam (*Num. xxii*). Legebam enim eum per Prophetam dixisse: « Aperi os tuum, et ego adimplebo illud (*Psal. lxxx*). » Et alibi: « Quoniam, inquit, in me speravit, liberabo eum, et protegam eum, quoniam cognovit nomen meum (*Psal. xc*). » Nec enim diffido aliquos esse qui suam volentes ostentare peritiam, nostram reprehensuri sint inertiam. Quibus non meis, sed beati Hieronymi respondebo sermonibus: « Legant qui volunt; qui autem nolunt, abjiciant, et ventilent apices, litteras calumniantur. » Magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractione et odio deterrebor. Si enim hæc parva a vestra grate sdscepta fuerint pietate, Domino opitulante, adhuc aliquod utile elaborare et vestrae sanctitati præsentare conabor. Beatitudinem vestram majestas divina felici successu pollentem perpetualliter conservare dignetur.

(a) Nomina hæc nos parenthesi distincta in textu inseruimus. EDIT.

INCIPIUNT
COMMENTARIA IN LIBROS IV REGUM.

IN LIBRUM PRIMUM.

CAPUT PRIMUM.

De Elcana et duabus uxoribus ejus, hoc est Anna et Phenenna.

(CAP. I.) « Fuit vir unus de Ramatha Sophim, de monte Ephraim, et nomen ejus Elcana, » etc. Dicamus primum de generatione prophetæ secundum historiam, ut postea continuatim allegoriam ejus inseramus. Elcana quippe, pater Samuelis prophetæ, de stirpe Levi fuit, sed non de generatione Aaron sacerdotis: fuit enim, ut Verba dierum narrat, idem « Elcana filius Jeroboam, filii Eliel, filii Thahu, filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Anasai, filii Azoel, filii Harizæ, filii Sophoniæ, filii Thabath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Coræ, filii Saar, filii Caath, filii Levi, filii Israel. » (*Ex scriptore quodam Hebræo.*) Mater quoque ejus de tribu Juda exstitisse monstratur in eo quod Ephrathæus. Ephrathæus ab Ephratha, uxore Caleb, quam constat fuisse de tribu Juda, dictus est. Et si quem movet quod ab Ephraim non ab Ephratha Ephrathæus vocetur, videat in subsequentibus qualiter David filius viri Ephrathæi vocetur, cum liquido pateat eundem Isai non de Ephraim, sed de tribu Juda exstitisse, et probet eundem Elcanam Ephrathæum ab Ephratha, non ab Ephraim dici. Hic inter medios cives Ephraim fortis existens, Ramatha Sophim civitatem inhabitabat. (*Ex Hieronymo.*) Est enim ipsa civitas in regione Thamnitica juxta Diospolim, unde fuit Joseph, qui in Evangeliiis de Arimathia esse scribitur (*Matth. xxvii; Marc. xv; Luc. xxiii; Joan. xix.*)

« Et habuit duas uxores, nomen uni Anna, et nomen secundæ Phenenna; fueruntque Phenennæ filii, Annæ autem non erant liberi. » Convenienter igitur Annæ sterilitas commemoratur, cujus partus celebrior futurus erat, instar priorum Patrum, ut majus gaudium post longum mœrorem de percepta fecunditate parentum insinuetur. Sicut enim Abraham patriarchæ legitima uxor, quam primitus duxit, Sara videlicet, primum sterilis fuit, Agar Ægyptia generante filium (*Gen. xvi*), et sicut, Jacob serviente socero suo pro Rachel uxore (*Gen. xxix*), ipsa Rachel sterilis fuit, sorore ejus Lia liberos gignente: ita et Elcanæ melior uxor, quæ prophetam genuit, sterilis primum fuit, post autem per Domini gratiam fecunda.

« Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, ut adoraret et sacrificaret Domino exercituum in Silo, » etc. (*Ex Hieronymo.*) Silo civitas

A est in tribu Ephraim, in quo loco arca testamenti mansit ac tabernaculum Domini a temporibus Josue filii Nun, postquam vicerat gentes quæ terram promissionis possederant, usque ad tempora Samuelis. Narratur enim in libro Jesu Nave quod prædictus dux sorte ibi missa coram Domino terram promissionis in singulis tribubus distribuerit. Est autem Silo in nonagesimo milliario Neapoleos, in regione Acrabitenæ. Sed et Judæ patriarchæ filium Seloh appellatum legimus. Ad hanc ergo urbem ascendit Elcana cum domo sua statutis diebus secundum legem, ut adoraret et sacrificaret Domino exercituum. (*Ex Hebræo*) Quod autem dicit, « statutis diebus » hoc est tribus festivitibus, Pascha videlicet, Pentecoste et solemnitate Tabernaculorum. Unde Dominus in Exodo præcepit, dicens: « Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis (*Exod. xxiii*). » Et item: « Ter, inquit, in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo in loco quem elegit Dominus Deus tuus (*Ibid.*). » Ergo in Silo cum esset eo tempore arca Domini, ibi hic Elcana, cum esset ipse Levita, post oblatas victimas cum uxoribus et filiis atque filiabus pariter vescebatur.

« Deditque Phenennæ uxori suæ, et cunctis filiis ejus et filiabus partes: Annæ autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat. Dominus autem concluderat vulvam ejus. Affligebat quoque eam æmula ejus, et vehementer angebat in tantum, ut exprobraret quod conclusisset Dominus vulvam ejus, » etc. Nota quod sicut Saram sterilem Agar concipiens despexit (*Gen. xvi*), ita et Annam sterilem Phenenna prole fecunda æmulabatur. Malorum est enim solatium bonos capere.

« Porro illa flebat et non capiebat cibum, » etc. Irritata quippe ab æmula sua, non capiebat cibum læta corporeum. Sed, secundum Prophetam, fuerunt illi lacrymæ ejus panes die ac nocte, et potum suum cum fletu temperabat (*Psal. cxi*).

« Surrexit autem Anna, postquam ederat in Silo et biberat, et Heli sacerdos sedente super sellam ante postes templi Domini, » etc. Heli iste summus sacerdos erat, et post Samson populum Israel regebat, ut in Hebræorum libro invenitur, annis quadraginta, secundum Septuaginta autem Interpretes, annis viginti

« Cum esset Anna amaro animo, oravit Dominum fletens largiter, et votum vovit, dicens: Dominus

« exercituum, si respiciens videris afflictionem fac-
 « mulæ tuæ, et recordatus mei fueris, nec oblitus
 « ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum viri-
 « lem, dabo eum Domino omnes dies vitæ ejus, » etc.
 Recordabatur forsans verborum beati Job, quibus
 dixit : « Qui deridetur ab amico suo sicut ego, in-
 vocabit Dominum, et exaudiet eum (Job. xi). » Quia
 ipse laborem et dolorem considerat. De quo scri-
 ptum est : « Tibi, Domine, derelictus est pauper,
 pupillo tu eris adjutor (Psal. x), cui vota justorum
 sunt placabilia (Prov. xv), » et oculi ejus ad preces
 eorum.

« Factum est ergo, cum illa multiplicaret preces
 « coram Domino, ut Heli observaret os ejus. Porro
 « illam loquebatur in corde suo, tantumque labia
 « illius movebantur, et vox penitus non audiebatur.
 « Æstimabat ergo eam Heli temulentam, dixitque
 « ei, Usquequo ebria eris? digere paulisper vinum,
 « quo mades. Responditque Anna : Nequaquam, in-
 « quit, domine. Nam mulier infelix nimis ego sum.
 « Vinumque et omne quod inebriare potest non bibi.
 « Sed effudi animam meam in conspectu Domini.
 « Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus
 « Belial, quia ex multitudine doloris mei locuta sum
 « usque in præsens, » et reliqua. Belial interpretatur
 « absque iugo. Nota quod hi qui ebrietatem sectantur
 filii Belial vocitentur; hoc loco impletur illud quod
 scriptum est : « Homo videt in facie, Deus autem
 intuetur cor (I Reg. xvi). » Quia Heli tantum os de-
 precantis Annæ intuebatur, et vocem ejus penitus
 non audiebat, nec motum labiorum cernebat, æsti-
 mabat ebriam esse. Illa autem quia sursum elevabat
 cor, et consitebatur Domino in toto corde suo, respexit
 Dominus ad orationem ejus, et non sprexit preces
 illius. Nobisque optimus modus orandi ad exemplum
 datus est, ut non in multiloquio formemus preces
 nostras ad Dominum, sed in compunctione cordis et
 effusione lacrymarum nos exaudiri ab eo credamus,
 quia « sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor
 contritum et humiliatum Deus non spernit (Psal. l). »
 Quod tunc digne sit, si, oratione completa, nos eo-
 dem tenore justitiæ permanebimus. Unde et se-
 quitur :

« Et abiit mulier in viam suam et comedit, vul-
 « tusque ejus non sunt amplius in diversa mutati.
 « Et factum est post circulum dierum concepit Anna
 « et peperit filium, vocavitque nomen ejus Samuel,
 « eo quod a Domino postulasset eum, » et reliqua.
 Post circulum ergo dierum, id est, post anni redi-
 tum, peperit Anna filium, vocavitque nomen ejus
 Samuel, qui interpretatur *postulatio Dei*, sive *nomen*
ejus Deus, quia auctor nativitatis ejus Deus erat,
 qui ab sterili exoratus, concessit habere filium, qui
 dignus haberetur in templo Dei cunctis diebus as-
 sistere ad servitium ejus. Mystice autem Elcana,
 pater venerabilis Samuelis, qui erat « possessio Dei »
 (Elcana quippe in *possessionem Dei* transfertur)
 animi virtute vir dicitur. Et non solum vir, verum
 etiam vir unus appellatur. Non enim in diversa va-

gabundus, vel mobilis atque instabilis ferebatur, sed
 firmus atque inconcussus persistens vir unus erat.
 Et non solum ille vir unus dicitur, sed omnes com-
 petenter unus dicuntur, unam sapientiam omnes
 habentes, qui unum Christum Jesum constantur, in
 uno Spiritu Dei replentur. Inde dicit Apostolus :
 « Omnes quidem currunt, sed unus accipit palmam
 (I Cor. ix). » Unusquisque insipientium non est unus,
 sed multi. Unde per Scripturam dicitur : « Insipiens
 sicut luna mutatur (Eccli. xvii). » Luna, cum videtur
 una esse per substantiam, per mutationem dierum
 semper a semetipsa alia est et diversa; sic et pec-
 catores, qui mutantur semper scientia et cupiunt
 diversa, instabiles sunt in omnibus viis suis. Unus
 autem dicitur Deus, non de numero; sed quia nun-
 quam a semetipso alter efficitur, ideo nunquam mu-
 tatur, ut est illud. « Tu autem idem ipse es, et ami-
 tui non deficient (Psal. ci). » « Fuit, inquit, vir unus
 de Ramatha Sophim, de monte Ephraim. » (Ex
 Hieronymo.) Ramatha, sive Armatha, ut in aliqui-
 bus exemplaribus habetur, *altitudo eorum* inter-
 pretatur; Sophim, *specula* sive *scopulus* : Ephraim,
fructificatio. Qui in monte Ephraim et in Ramatha
 Sophim commorasse dicitur, in alta scilicet contem-
 platione virtutum, ut a nullis subjacentibus et cir-
 cumlatrantibus vitiorum cogitationibus mentis ejus
 sublimitas deiceretur vel unitas scinderetur; et id-
 circo non de vallibus, neque de campis, non de col-
 libus, sed de monte Ephraim esse dicitur, hoc est,
 de monte frugifero, in quo nobilitas omnium virtu-
 tum fructificare dignoscitur. Habuit vir ille duas
 uxores. Quarum prima, ut prædiximus, nobilior,
 Anna, sterilis erat, ut fuit prima uxor Abrahamæ Sara
 nobilior (Gen. xvi), secunda quidem, hoc est, Phe-
 nenna, secunda fuit, sicut Abrahamæ secunda uxor,
 id est, Agar Ægyptia, sed ignobilior. Et effectus est
 Abraham primum pater de ignobili, postea de no-
 bili conjugio. Ita Elcana, qui *possessio Dei* est, pri-
 mum de secunda uxore efficitur pater, quia conclu-
 serat Dominus vulvam Annæ, ut primum vulvam
 Saræ, post partum Phenennæ aperuit vulvam Annæ.
 Phenenna interpretatur *conversio*; Anna *gratia*
 interpretatur. Qui vult effici possessio Dei, ducat
 has duas uxores, et jungat sibi primum eam quæ
 nobilior est, hoc est, gratiam. Hæc enim prima per
 fidem conjungitur homini, ut Apostolus ait : « Gra-
 tia enim Dei salvati estis per fidem (Ephes. ii). »
 Secundo conjungatur Phenennæ, id est, conver-
 sioni, quia post gratiam credulitatis, morum emen-
 datio sequi debet. Prima filios nobis generat Phe-
 nenna, quia primos nobis fructus proferimus per
 conversionem. Nisi enim convertamur a malo, non
 poterimus effici patres de Anna. Phenenna filios ha-
 bet, sed qui non assistunt altari semper, nec tamen
 inanes fiunt, nam de sacrificiis divinis edunt. Unus-
 quisque ergo qui convertitur a peccato, ex conver-
 sione generat opera justitiæ, et postea excitata
 Anna, id est, anima fidelis, per zelum bonam pre-
 cem fundit Domino, ut ipsa filios generet qui assi-

stant Deo, hoc est, filios gratiæ. Qui enim Deo vacat, et semper legem Domini die ac nocte meditatur (*Psal. i.*), hic est filius gratiæ. In Evangelio hujus historiæ forma ostenditur, unde Martha sagittat circa frequens ministerium (*Luc. x.*), explet opera justitiæ, et per hæc velut filios conversionis generat; et Maria sedens secus pedes Domini, audiens verbum illius, optimam partem dicitur elegerit, et intelligitur velut gratiæ sobolem procreare, quæ semper dicat: « Mihi autem adhaerere Deo bonum est (*Psal. lxxii.*) » Anna generat filium Samuel, de quo dicitur: « Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuel inter eos qui invocant nomen ejus (*Psal. xcvi.*) » Qui dicitur *ubi ipse Deus*; ubi enim Spiritus gratiæ, ibi dicitur Deus. Unde Paulus dicit: « Et cadens in faciem, adorabit Deum, » dicens: vere Deus in vobis est (*I Cor. xiv.*) » Sic ergo nisi præcedant opera conversionis, non possumus dona divini Spiritus generare.

« Mansit ergo mulier, et lactavit filium suum donec amoveret eum a lacte. Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, et tribus modiis farinæ, et amphora vini. » In Hebræo non, « tribus modiis farinæ, » sed « modio farinæ, » legitur. Quem locum apud Latinos scriptorum vitio constat esse depravatum. Si enim cum tribus vitulis tres modios farinæ obtulit, contra legis præceptum fecit. In lege itaque ita præcipitur: « Mensis septimi-primæ dies venerabilis et sancta crit vobis. Omne opus servile non facietis, dies clangoris est et tubarum. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem et in sacrificiis eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, unam decimam per agnum (*Num. xxix.*) » Hæc vero decima decima pars ephi erat, unde datur intelligi quod Elcana non obtulerit tres modios farinæ cum tribus vitulis, sed novem decimas, quibus secundum Hebræicam mensuram unus efficitur ephi. Quod autem Anna, nato puero, noluit illum ducere ad domum Dei antequam ablactaretur, significat Ecclesiam matrem quemlibet filiorum suorum non ante ad sacerdotium provehere quam illum a lacte infantie et parvitate seorsus educatum effecerit capacem spiritalis doctrinæ: « Omnis enim, ait Apostolus, qui lactis est particeps, expers est sermonum justitiæ (*Hebr. v.*) » Offert eum in vitulis tribus; et tribus modiis farinæ sive modio farinæ, et amphora vini, hoc est, in sacrificio piæ confessionis, in exercitio bonæ operationis, et gratia sacræ eruditionis, et fide sanctæ Trinitatis pleniter instructum, qui possit dicere cum propheta: « Reddemus Domino vitulos labiorum nostrorum (*Ose. xiv.*) » et jugiter in domo Dei permanens offerat digne sacramentum corporis et sanguinis Domini.

CAPUT II.

Canticum Annæ, quod cantavit post natiuitatem Samuelis.

(CAP. II.) « Exsultavit cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo meo. » etc. Non invenitur orare in hoc cantico, nisi per duo verba tantum, ut dicit: « Lætata sum in salutari tuo; » et aliud est: « Quia non est Deus præter te. » Apostolus autem dicit: « Orate sine intermissione (*I Thess. v.*) » Illi enim qui in divino versatur officio, omnia gesta ejus dictaque pro oratione reputantur, quia justus sine intermissione quæ justa sunt agit. Et ob hoc sine intermissione justus orabit. Et in psalmis dicit: « Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (*Psal. cxl.*) » Elevat manus ille qui elevat actus suos. Aliter: « Moyse elevante manus, vincebat Israel; dimittente vero vincebat Amalec (*Exod. xvii.*) » Quia donec famulus Dei elevat actus suos ad Dominum, vincit plebs Dei; cum autem dimiserit actus suos, vincit Amalec, inimicus Dei: « Exsultavit, » inquit Anna, « cor meum, » et necessarie addidit, « in Domino, » ut Paulus dixit: « Gaudete in Domino semper, » quia potest quis gaudere in carnalibus. Cum me homines laudant, non in Domino gaudeo, sed gaudeo in vanitate. Hinc compungar propter verbum Dei, cum dicit: « Exsultavit cor meum in Domino. » Dicat ergo Ecclesia Christi, civitas regis magni, gratia plena, prole secunda, dicat, quot tanto ante de se prophetatum per os hujus piæ matris agnoscit: « Exsultavit cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo meo. » Vere exsultavit cor, quia in Domino; et vere exaltatum cornu, quia non ex se, sed in Domino Deo exaltatum est. Et in alio loco dicit: « Exaltabuntur cornua justis (*Psal. lxxiv.*) » quia de crucis Christi apicibus justis conferuntur hæc cornua. In his ventilabimus atque destruemus adversarias potestates, animæ nostræ insidiantes. « Dilatum est os meum super inimicos meos, » quia et in angustiis pressurarum sermo Dei non est alligatus, nec in præconibus alligatus. « Quia lætata sum in salutari tuo. » Salutaris iste Dominus est Jesus Christus, quem Simeon, sicut in Evangelio legitur, senex amplectens parvum, agnoscens magnum: « Nunc dimittis, inquit, Domine, servum tuum in pace, quoniam viderunt oculi mei salutare tuum (*Luc. ii.*) » Si lætatus fuero in salutari Domini, tunc dilatatum est os meum. Per meditationem utique verbi Dei ad elevationem cordis veniemus. Unde Apostolus dicit: « Os nostrum ad vos patet, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est (*II Cor. vi.*) » Ex latitudine enim cordis ori sapientia ministratur. « Non est sanctus, ut est Dominus. » Distinctione utitur. Non dixit, « nisi Dominus, » sed, « Nullus est sicut Dominus, sanctus et sanctificans, justus et justificans. » Neque enim est alius extra te, et non est fortis sicut Deus noster. « Non est, inquit, sanctus præter te. Domine, quia nemo fit, nisi abs te. » Et si sunt qui dicuntur dii multi (*I Cor. viii.*) et domini multi, nullus

tamen naturaliter est id quod Deus est, quia ipse solus est qui dixit ad Moysen servum suum : « Ego sum qui sum (Exod. iii.) » Nam umbra ad comparationem corporis non est, et fumus ad comparationem ignis non est.

« Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes, » etc. Et Salomon dicit : « Altiora te ne quæsieris (Eccli. iii.) » Et alibi : « Dominus in cælo, et tu super terram; ideo sint pauci sermones tui (Eccl. v.) »

« Recedant vetera de ore vestro. » Hoc est, inani loquium non exeat de ore vestro. « Omnis sermo malus, dicit Apostolus, ex ore vestro non procedat (Ephes. iv.) »

« Quia Deus scientiarum Dominus est, et ipsi præparantur cogitationes. » Ipse vos scit, et ubi nemo scit. « Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei » (I Cor. ii.) « Unde qui putat se aliquid esse cum nihil sit, seipsum seducit (Gal. vi.) » Hæc dicuntur adversariis civitatis Dei ad Babyloniam pertinentibus, de sua virtute præsumptibus, in se, non in Domino gloriantibus. Ex quibus sunt etiam carnales Israelitæ terrenæ Jerusalem, cives terrigenæ, « qui », ut dicit Apostolus, « ignorant Dei justitiam, » id est, quam dat homini Deus, qui solus est justus atque justificans, « et suam volentes constituere, » id est, velut a se sibi paratam, non ab illo impertitam, « justitiæ Dei non sunt subjecti (Rom. x), » utique quia superbi de suo putantes, non de Dei posse placere. Sed qui est Deus scientiarum, ipse « videt cogitationes hominum quoniam vanæ sunt (Psal. xciii.) » Unde vanæ sunt, nisi quia proprie hominum sunt, et ab illo non sunt a quo ipsi homines sunt?

« Arcus fortium superatus est et infirmi accincti sunt robore. » Infirmus est arcus, id est, intentio eorum qui tam potentes sibi videntur esse, ut sine Dei dono atque adiutorio, humana sufficientia, divina possint implere mandata. « Et infirmi accincti sunt robore. » Qui tantum in Dei pietate confidunt, et ab illo solatia quærunt, dicentes cum Propheta : « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum (Psal. vi.) » Infirmus erat populus gentilis, quando alienus a testamento Dei fuerat. Nunc ergo præcinctus est robore, cum indutus est scuto fidei, et galea salutis, et gladio Spiritus hostis antiqui tela ignea proterit (Ephes. vi.)

« Saturati prius pro pane se locaverunt, et famelici saturati sunt, » etc. Qui sunt intelligendi « saturati panibus, » nisi iidem ipsi quasi potentes, id est, Israelitæ, quibus credita sunt eloquia Domini (Rom. iii.) Sed in eo populo ancillæ filii minorati sunt, cum se subtraxerunt ne crederent in Salvatorem et in ipsis panibus, id est, divinis eloquiis quæ illi soli tunc ex omnibus gentibus acceperunt, terrena tantum sapiunt. Gentes autem, quibus lex illa non erat data, posteaquam per Novum Testamentum ad eloquia illa venerunt, multum esuriendo terram transierunt, quia in eis non terrena, sed cælestia sapuerunt. Et hoc, velut quæreretur causa cur

A factum sit : « donec sterilis, ait, peperit plurimos, et quæ multos habebat filios, infirmata est. » (Ex Hebræo.) In Hebræo et in Septuaginta translatione non « plurimi, » sed « septem » leguntur. Judæi hunc locum ita intelligunt quod, nato Samuele, mortuus sit filius primogenitus Phenennæ, et singulis Annæ filii nascentibus singuli Phenennæ mortui sint filii. Sed quærendum est quomodo hoc stare possit, cum Phenenna septem, Anna autem non plus quam quinque filios habuerit. Quam quæstionem Hebræi solventes, duos filios Samuelis cum filiis Annæ annumerant. « Quia sterilis, inquit, peperit septem, et multa in filiis infirmata est. » (Ex Augustino) Hic totum quod prophetabatur elaxit agnoscantibus numerum septenarium. Propter quod et Joannes apostolus ad septem scribit Ecclesias (Apoc. i), eo modo se ostendens ad unitus plenitudinem scribere. Et in Proverbiis Salomonis hoc antea præfigurans : « Sapientia ædificavit sibi domum, et suffulsit columnas septem (Prov. ix.) » Sterilis enim erat in omnibus gentibus Dei civitas, antequam iste fetus, quem cernimus, oriretur. Cernimus etiam, quæ multa in filiis, nunc infirmatam Hierusalem terrenam, quoniam quicumque filii liberæ in ea erant, virtutis ejus erant : nunc vero quoniam ibi littera est, et Spiritus non est, amissa virtute infirmata est.

« Dominus mortificat et vivificat. » Mortificat illam quæ multa erat in filiis, et vivificat hanc sterilem quæ peperit septem, quamvis commodius possit intelligi eosdem vivificare quos mortificaverit. Id enim velut repetitivè addendo :

« Deducit ad inferos, et reducit. » Quibus enim dicit Apostolus : « Si mortui estis cum Christo, quæ sursum sunt, quærите, ubi Christus est, in dextera Dei sedens (Coloss. iii), » salubriter mortificantur utique a Domino, quibus adjungit : « Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram (Ibid.), » ut ipsi sint illi qui esurientes transierunt terram. « Mortui enim estis (Ibid.), » inquit; quoniam salubriter mortificat Deus. Deinde sequitur : « Et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. » Ecce quomodo eosdem ipsos vivificat Deus. Sed nunquid eosdem deduxit ad inferos et reduxit? Hoc utrumque sine controversia fidelium, in illo potius videmus impletum, capite scilicet nostro, cum quo vitam nostram in Deo Apostolus dixit absconditam. Nam « qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum (Rom. viii), » isto modo itaque mortificavit, et quia resuscitavit a mortuis, eundem rursus vivificavit. Et quia in Propheta vox ejus agnoscitur : « Non derelinques animam meam in inferno (Psal. xv), » eundem deduxit ad inferos et reduxit. Hac ejus paupertate ditati sumus.

« Dominus enim pauperes facit et ditat. » Nam quid hoc sit ut sciamus, quod sequitur audiamus :

« Humiliat et exaltat. » Utique superbos humiliat et humiles exaltat. Quod enim alibi legitur : « Deus

superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (*I Petr. v*); » hoc totus habet sermo, cujus nomen interpretatur *gratia ejus*. Jam vero adjungitur : « Suscitavit a terra pauperem, » de nullo melius quam de illo intelligo « qui propter nos pauper factus est, cum dives esset, ut ejus paupertate (sicut paulo ante dictum est) ditaremur (*I Cor. viii*). » Ipsum enim de terra suscitavit tam cito, ut caro ejus non videret corruptionem. Nec illud ab illo alienabo quod dictum est :

« Et de stercore erigit inopem. » nops quippe idem qui pauper. Stercus vero, unde erectus est, rectissime intelliguntur persecutores Judæi, in quorum numero cum se dixisset Apostolus Ecclesiam persecutum : « Quæ mihi fuerunt, inquit, lucra, hæc propter Christum damna esse duxi : nec solum detrimentum, verum etiam stercore existimavi esse, ut Christum lucrifacerem (*Philipp. iii*). » De terra ergo suscitatus est ille, supra omnes divites pauper erectus est, et de illo stercore supra omnes opulentos ille inops, ut sedeat cum potentibus populi, quibus ait : « Sedebitis super duodecim sedes (*Matth. xix*). » et sedem gloriæ hæreditatem dans eis.

« Domini enim sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem. » Quia ipse « dominatur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ (*Psal. lxxi*). » « Domini, inquit, sunt cardines terræ, » hoc est, quatuor plagæ mundi, in quibus dilatavit orbem Ecclesiæ suæ, quæ a solis ortu usque ad occasum laudat nomen ejus. « Pedes sanctorum suorum servabit, » hoc est, electorum suorum opera in viam justitiæ dirigit. « Et impii in tenebris conticescent, quia mittentur in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium (*Matth. xxii*); » ubi conticescent, id est, ab arrogantia superbix suæ cessabunt. « Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, » hoc est, non fortitudine propria, sed in virtute divina potens est vir, id est, populus credentium.

« Dominum formidabunt adversarii ejus, quia « Dominus infirmum faciet adversarium ejus. » Potest ex ambiguo Græco intelligi, « et adversarium suum. » Cum enim Dominus possidere nos cœperit, profecto adversarius, qui noster fuerat ipsius fit, et vincetur a nobis, non viribus nostris, quia non in virtute propria potens est vir. Dominus ergo infirmum faciet adversarium suum. Dominus sanctus ut vincatur a sanctis, quos Dominus sanctus sanctorum efficit sanctos (?). Ac per hoc : « Non gloriatur potens in sua potentia, et non gloriatur prudens in sua prudentia, nec dives in divitiis suis; sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, intelligere et scire Dominum, et facere judicium et justitiam in medio terræ (*Jer. ix*). » Non parva ex parte intelligit et scit Dominum, qui intelligit, et scit etiam hoc sibi a Domino dari, ut intelligat et sciat Dominum. Sed quia retributio justa in die judicii futura est a Domino super filios Adæ, inde sequitur : « Dominus ascendit, inquit, cœlos et tonuit; ipse judicabit extre-

« mum terræ, quia justus est. » Prorsus ordinem tenuit confessionis fidelium hæc prophetissa. Ascendit in cœlum Dominus Christus, et inde venturus est ad judicandum vivos et mortuos. « Nam quis ascendit, sicut dicit Apostolus, nisi et qui descendit in inferiores partes terræ : qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia (*Ephes. iv*). » « Per nubes ergo suas tonuit, quas Spiritui sancto, cum ascendisset, implevit. De quibus carali Jerusalem, hoc est, ingrata vineæ, comminatus est apud Isaiam prophetam, « ne pluant super eam imbrem (*Isa. vi*). » Sic autem dictum est : « Dominus judicabit fines terræ, » ac si diceretur : Dominus judicabit extrema hominis, quoniam non judicabuntur quæ in melius vel in deterius medio tempore commutantur, sed in quibus extremis inventus fuerit qui judicabitur. « Et dabit imperium regi suo, » hoc est, populo Christiano; dat eis virtutem qua carnem, sicut reges, regant, et in illo qui propter eos fudit sanguinem suum mundum vincant. Sequitur : « Et sublimabit cornu Christi sui. » Quomodo exaltabit Christum cornu Christi sui? Omnes quippe unctos ejus chrismate recte christos possumus dicere, quod tamen totum cum suo capite corpus unus est Christus. Hæc Anna prophetavit, mater Samuel sancti viri, multumque laudati, in quo quidem tunc figurata est mutatio veteris sacerdotii, et nunc impleta, quando infirmata est quæ multa erat in filiis, ut novum haberet in Christo sacerdotium sterilis quæ peperit septem. Interea Samuel erat ministrans in templo Domini, accinctus ephod rar, hoc est, superhumerali lineo, quod distat ab illo ephod quo induebatur pontifex, quia istud tantummodo lineum fuit, et concessum minoribus gradibus ad utendum; illud autem quod vestiebat pontificem, ex quatuor coloribus, id est, hyacintho, bysso, cocco, purpura, et ex auro habebatur contextum.

« Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam « afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, « ut immolaret hostiam solemnem Domino. » Tunica hæc parva, quam Anna mater, hoc est, gratia formavit et puero tradidit, significat doctrinam facilem qua imbuendi sunt rudes animi credentium, qualibus Paulus dicit : « Lac vobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis (*I Cor. iii*). » Perfectorum autem cibus est solidus. Nec non et superhumerali lineum significat castitatem et continentiam cum bonis operibus. Quia quisquis divino ministerio fungi appetit, necesse est ut primum caste continenterque vivat, ac sic in bonis operibus semetipsum exerceat. Porro filii Heli divina sacra temerantes peccabant coram Domino. Unde scriptum est : « Filii Heli, filii Belial, nescientes Dominum, neque officium sacerdotum ad populum. » Et paulo post : « Erat, ergo, inquit, peccatum peccatorum grande nimis coram Domino, quia detrahebant homines a sacrificio Domini. » Josephus, historicus Juæorum, de his duobus filiis ita refert :

« Heli sacerdoti erant filii duo, Ophni et Phinees, A circa homines injuriosi, et circa Divinitatem impij, nullique iniquitati parcebant; et alia quidem munera ab oblatoris propter honorem sibi inuestrabant, alia vero rapinæ modo tollebant. Mulieribus religionis causa venientibus contumelias inferebant: aliis quidem violentias facientes, aliis vero persuadentes donis; nihilque eorum vita a tyrannide pessima differebat. Unde et Heli sacerdos pro eorum iniquitate damnatus est, quod eos peccantes minus severa animadversione plectebat. Et quidem coercuit, et quidem corripuit, sed lenitate et mansuetudine patris, non severitate et auctoritate pontificis. » Qua sententia discant sacerdotes quomodo propter peccata filiorum, id est, propter scelera populi puniantur. Quique etiam, quamvis sancti sint, culpa tamen subditorum eisdem, si non coerceant, reputatur. Extraneus quippe a Deo est, qui non tenet disciplinam, et filios non corrigit ut bene et juste vivant. Qui autem non corripit filios suos, ut emendent quæ prave gesserunt, impie est pius, quia indulget vitiis et consensum præbet iniquis in malum suum. Ophni quidem interpretatur *insania conversionis*; et merito ita nuncupatur, quia differt converti in melius, et longe efficitur a vera conversione ad Dominum quæ emendat hominem a vitiis et peccato. Phinees, *oris obturatio*, sive *ori parcens*, interpretatur. Duos Phinees sacerdotes legimus in Scriptura (*Exod. vi*; *Nam. xv*): illum justum, filium Eleazar; et injustum, filium Heli. Sunt autem in sacerdotibus hodie, qui utriusque typum tenent. Sacerdotes igitur qui custodiunt os suum et comescunt a malo et pravo eloquio, secundum Apostolum, quod omnis sermo inualis ex ore eorum non procedat (*Ephes. iv*), hi Phineæ filio Eleazari comparantur. Illi autem qui obturatum os habent, sive imperitia, sive vitio, sive conscientia peccatorum, ut proximis suis verbum salutis rite non impendant, ipsi Phineæ, filio Heli, comparantur. Quod autem sequitur in verbis Heli :

« Si peccaverit vir in virum, placari poterit Deus. Si in Domino peccaverit vir, quis orabit pro eo? » Non igitur eo modo in virum quo in Deum peccatur, quia in virum peccare, peccatum qualecunque est, contra proximum factum, levisque est ejus remissio. In Deum vero peccare, id est, ab ejus cultu recedere, impietatis peccatum est, difficiliusque ejus remissio. Et quoniam cum in virum quis peccat, placato sibi viro facit Deum sibi placabilem; in Deum autem cum quis peccat, quis orabit pro eo? Ac si dicatur: Per quem sibi Deum, in quem peccavit, propitium facere poterit? Tamen non ita intelligendum est, quod nulla venia speranda sit his qui in divino officio aliquid deliquerint, etiamsi digne poenitentiam gerant, sed quod difficilius sit venia, et major agenda poenitentia his, qui in rebus Deo sacratis offenderint, quam si quis proximum suum in verbo, vel in facto aliquid læserit. Quia quanto major gloria, tanto gravior fit offensa.

« Venit autem vir Dei ad Heli et ait ad eum. Hæc dicit Dominus: Nunquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum essent in Ægypto in domo Pharaonis, et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret Ephod coram me, et dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel? Quare calce abjicis victimam meam, et munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnium sacrificii Israel populi mei? Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me. Sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum. Qui autem contemnit me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris, ut non sit senex in domo tua. Et videlicet æmulum tuum in templo in universis prosperis Israel, et non erit senex in domo tua omnibus diebus. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua: et pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem venerit. Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinees: in die uno morietur ambo, » etc. « Ecce, » inquit, « dies veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris tui. » Per brachium dignitatem et robur summi exprimit sacerdotii. « Ut non sit, » inquit, « senex in domo tua. » Per senem sacerdotem magnum ostendit. « Et videbis æmulum tuum in templo in universis prosperis Israel. » Æmulus domus Heli Sadoc sacerdos exstitit, qui, abjecto Abiathar, a Salomone sacerdotium suscepit, sicut in Malachim legitur (*III Reg. 11*): « Projecitque Salomon Abiathar, ne esset sacerdos Domini, ut impleretur verbum Domini quod locutus est super domum Heli. » « Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo, ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua. » Ideo Dominus se non penitus ablaturum ex domo Heli virum ab altari suo dicit, ut semper de domo Heli esset in domo Domini vir qui in dignitatem sacerdotii alium substitutum videret, et se eadem dignitate privatum videns, oculi ejus deficerent et anima tabesceret.

(*Ex Augustino*) Mystice autem hæc propheta de mutatione sacerdotii non est in Samuele completa, sed in Domino Jesu Christo exstitit adumbrata. Nam post Samuelem prophetam postea sacerdotes fuerunt de genere Aaron, sicut Sadoc et Abiathar, regnante David; et alii deinceps, antequam tempus veniret quo ista quæ de sacerdotio mutando tanto ante prædicta sunt, per Christum effici oportebat. Nam cum diceret: « Loquens locutus sum, ut domus tua, et domus patris tui ministraret in conspectu

meo usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus : Absit hoc a me. Sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt, dicit Dominus. » Ecce isti sunt dies qui pronuntiatii sunt. Jam enim nullus sacerdos est secundum ordinem Aaron. Quod enim nominat domum patris ejus, non eum de proximo patre dicere, sed de illo Aaron qui primus sacerdos est institutus, de cujus progenie cæteri sequerentur, superiora demonstrant, ubi ait : « Revelatus sum ad domum patris tui, cum essent in terra Ægypti servi in domo Pharaonis : et elegi domum patris tui ex omnibus sceptris Israel mihi sacerdotio fungi. » Quis patrum fuit hujus in illa Ægypti servitute, unde cum liberati essent electus est ad sacerdotium, nisi Aaron? De hujus ergo stirpe isto loco dixit futurum fuisse ut non essent ulterius sacerdotes, quod jam videmus impletum. Nullus sacerdos est secundum ordinem Aaron. Et quicumque ex ejus genere est homo, cum videt sacrificium Christianorum toto orbe pollere, sibi autem honorem illum magnum esse subtractum, deficiunt oculi ejus. et defluit anima ejus præ nimietate mæroris. Proprie autem ad hujus domum Heli, cui hæc dicebantur, quod sequitur pertinet : « Et omnis qui supererit domui tuæ decedet in gladio virorum. Et hoc tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinees die uno morientur ambo. » Hoc ergo signum factum est mutandi sacerdotii de domo hujus : quo signo significatum est mutandum sacerdotium domus Aaron. Mors quippe filiorum significavit mortem, non hominum, sed ipsius sacerdotii de filiis Aaron. Quod autem sequitur ad illum jam pertinet sacerdotem cujus figuram gessit huic succedendo Samuel. Proinde quæ sequuntur, de Christo Jesu, Novi Testamenti vero sacerdote, dicuntur :

« Et suscitabo tibi sacerdotem fidelem qui omnia quæ in corde meo et quæ in anima mea faciat, et ædificabo ei domum fidelem. » Ipsa æterna et superna est Jerusalem. « Et transibit, inquit, coram Christo meo omnibus diebus. » Transibit, dixit, conversabitur, sicut superius dixerat de domo Aaron : « Dixi, domus tua et domus patris tui transibunt coram me in æternum. » Quod autem ait, « cum Christo meo transibit, » de ipsa domo utique intelligendum est, non de illo sacerdote qui est Christus ipse Mediator atque Salvator. Domus ejus coram illo transibit. Potest et « transibit » intelligi de morte ad vitam, omnibus diebus quibus peragitur usque in finem sæculi hujus ista mortalitas. Quod ait Deus : « Qui omnia, quæ in corde meo et quæ in anima mea faciat, non arbitremur habere animam Deum, cum sit conditor animæ, sed ita hoc de Deo tropice, non proprie, dicitur, sicut manus et pes et alia corporis membra. De Samuele quidem recte potest accipi, quod in omnibus ejus voluntati, sicut homo, Deo paruerit. De Domino autem Salvatore, quod, sicut Filius unigenitus, paternorum sit in om-

nibus conscius arcanorum, juxta quod de se ipse manifeste testatur dicens : « Et a me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor, et qui me misit mecum est, non reliquit me solum, quia ego quæ placita sunt ei facio semper (Joan. viii). » Cui domum fidelem ædificat Pater. « Quæ domus sumus nos, si fiduciam et gloriam spei usque in finem firmam retineamus (Hebr. iii). » Alioquin, quomodo de Samuele potest accipi quod ædificata sit ei domus fidelis, quæ coram Christo Domini, id est, ipso Samuele, cunctis diebus incederet, cum legamus in sequentibus quod filii illius aversi de viis ejus post avaritiam declinaverint, et perverterint judicium? nisi forte domum ejus hoc loco plebem Israeliticam intelligamus, quia cunctis diebus sacerdotii ejus Domino servierit, de quo scriptum est : « Et requievit omnis domus Israel post Dominum (I Reg. vii); » et paulo post : « Abstulerunt ergo filii Israel Baalim, et Astaroth, et servierant Domino soli (Ibid.). » Quod vero subditur :

« Futurum est autem ut quidquid remanserit in domo tua, veniat, ut oretur pro eo, et offerat nummum argenteum et tortam panis. » Non proprie de dono dicitur hujus Heli, sed illius Aaron, de quo genere etiam hucusque non desunt qui veniant et convertantur. De quibus alius propheta dixit : « Reliquiæ salvæ stent (Isa. xvi). » Unde Apostolus : « Sic ergo, inquit, et in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt (Rom. xi). » De talibus enim reliquiis bene intelligitur quod dictum est : « Qui remanserit in domo tua, veniet ut oretur pro eo. » Profecto qui credit in Christo, sicut temporibus apostolorum ex ipsa gente plurimi venerunt et crediderunt. Neque nunc desunt qui, licet rarissimi, tamen credant, ut impleatur in his quod hic homo Dei locutus est. Quod vero continuo secutus adjungit : « Offeret nummum argenteum, et tortam panis, » quid per nummum argenteum, nisi oris confessio designatur, quæ sit credentibus ad salutem? Argentum enim pro eloquio poni solet, Psalmista testante, ubi cantur : « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum (Psal. xi). » Offerat et panem sacrificii altaris, abjectis carnalibus legalium victimarum, dicatque :

« Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem, » id est, ad ipsam plebem Christo sacerdote præclaram. Cui Petrus ait : « Vos autem genus electum, regale sacerdotium (I Petr. ii). » Quia autem addit : « Ut comedam buccellam panis, » etiam ipsum sacrificii genus eleganter expressit. De quo dicit Sacerdos ipse : « Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita (Joan. vi). » Quia enim dixerat superius dedisse se cibos domui Aaron de victimis Veteris Testamenti, quæ fuerant sacrificia Judæorum, ideo hic dixit postulandam ad comedendum buccellam panis, quod est in Novo Testamento sacrificium Christianorum ut pabulum fidelium animarum. Sequitur :

CAPUT III.

De ministerio Samuelis in templo, et de excessu filiorum Heli sacerdotis. Quod increpatur Heli per virum Dei pro scelere filiorum suorum, quos non rite pater corripuit.

(CAP. III). « Puer autem Samuel ministrabat Domino in templo coram Heli, et sermo Domini erat pretiosus, » hoc est, rarus, quod in sequentibus manifestatur, cum dicit : « In diebus illis non erat visio manifesta. » Propter peccata enim populi et eorum qui præfuerunt populo, Dominus jam non manifeste per visiones aut per angelicas responsiones plebi Israel apparuit, sicut patribus eorum fecit. Et ideo dicit scriptor historię sermonem Domini in illo tempore esse pretiosum.

« Factum est ergo in die quadam, Heli jacebat in loco suo, et oculi ejus caligaverant, nec poterat videre lucernam Dei, antequam exstingeretur, » etc. Præ nimia enim senectute Heli oculi caligaverant, nec poterat videre lucernam Domini, cum arderet in tabernaculo, antequam lux diurna fieret, quando eadem exstinguenda erat lucerna. Sic enim a Domino per Moysen jussum est ut eadem lucerna luceret usque mane, sicut est illud in libro Exodi : « Præcipe, » ait Dominus, « filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo Domini, et collocabunt eam Aaron et filii ejus, ut usque mane luceat coram Domino (Exod. xxvii). Sive hoc significat quod in cæcitate sua ipse Heli permaneret donec funditus cum prole sua exstingeretur, hoc est, vita careret corporali. Mystice autem cæcitas Heli significat cæcitatem cordis Judæorum, qui præsentem Salvatorem agnoscere non poterant, nec miraculorum fulgorem, quæ ab eo flebant, intelligere, nec doctrinam ejus corde intento capere, donec ipsum sacerdotium simul cum templo et populo funditus everteretur. Interea Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Domini, et a Domino ter vocatus, novissime, qualiter Heli propter filiorum peccata simul cum ipsis interiturus esset, voce Domini instructus est. Potest hac tertia vocatione præfigurari quod ipse puer futurus erat propheta, dux et sacerdos. Quod autem scriptum est : « Porro Samuel necdum sciebat Dominum, » nescire Dominum dicitur, quia per prophetiæ mysterium necdum ei revelatus fuerat sermo Domini. Et quod sequitur :

« Dixit Dominus ad Samuelem : Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, tinniet ambæ aures ejus, » et cætera. Hoc in loco comminatio Dei est super Heli, et super domum ejus, eo quod in peccato filiorum Heli arca Dei caperetur, et Israel rueret, et ejus filii interirent, et domus Heli sacerdotio domus Domini privaretur, et ob id factum audientium aures tinnirent stupore vehementi.

« Crevit autem Samuel et Dominus erat cum eo, » et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram. »

Quod dictum est de Samue'e, postquam verba divini oraculi, quæ noctu acceperat, mane Heli retulit, « et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram, » significat quia nihil ex his quæ locutus est irritum fuit, sed omnia sunt rebus completa quæ dixit. Cadunt namque in terram verba supervacua, quæ pro nihilo habenda et universorum sunt calcanda despectu, sicut et beatus Job dixit : « Et lux vultus mei non cadebat in terram (Job. xxix). » Quia nimirum in tanta gravitate vultum tenere consueverat, ut nunquam contemptibili lætita resolveretur, sed quotiescunque hilariorem se præsentibus exhiberet, certa semper hoc causa utilitatis eorum faceret.

« Et cognovit universus Israel a Dan usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini, » etc. (Ex Hieronymo.) Per terminos terræ Judææ descriptos universitatem plebis pariter comprehendit. Dan viculus est in quarto a Paneade milliario euntibus Tyram, qui usque hodie sic vocatur, Terminus Judææ provinciæ contra septentrionem. De quo et Jordanis flumen erumpens, a loco sortitus est nomen : or quippe *fluvium* sive *rivum* Hebræi vocant. Dan interpretatur *judicium*, sive *judicans*. Bersabee in tribu Juda sive Simeonis est usque hodie vicus grandis in vicissimo a Cebron milliario vergens ad austrum, in quo et Romanorum militum præsidium positum est. A quo loco termini Judææ terræ incipientes, tendebantur usque ad Dan, quæ juxta Paneadem cernitur. Interpretatur vero Bersabee *puteus satietatis*, vel *puteus viri*, sive *juramenti*, eo quod ibi Abraham et Isaac fœdus cum Abimelech sociavere jurantes (Gen. xxi et xxvi). Nec movere debet quempiam, si interdum civitates Judæ easdem in tribu Simeonis sive Benjamin reperiat. Tribus enim Juda viris bellicosissimis pollens, et crebro adversarios superans, in omnibus tribubus tenuit principatum. Et idcirco etiam aliarum tribuum sortes in ejus interdum funiculo nuncupantur. Alioquin in medio tribus Judæ habitasse Simeonem Scriptura manifestissime docet.

CAPUT IV.

De mutatione sacerdotii veteris legis. Prælium Philisthæim contra Israel, in quo arca Dei capta est, et duo filii Heli occisi, et populus Israeliticus fugatus, et Heli defunctus.

Igitur posteaquam hæc in figura mutationis Veteris Testamenti a propheta illo prænuntiata sunt ad Heli offendentem Dominum Israel, instruxerunt aciem Philisthæi, hoc est, Pælestini, contra eos in Aphec, qui locus est juxta vicum Endor Ezechielis civitatis, ubi dimicavit Saul in sorte Aser, in qua habitatores pristini permanserunt. Interpretatur autem Aphec *furor novus*, sive *apprehendens*. Quod bene convenit rebus gestis. Qui enim iram Domini meruerunt, ab hostibus apprehensi sunt. Tollunt autem Israelitæ arcam ad tuitionem suam. Capta est ab hostibus arca, ipsique non solum victi sunt et in fugam versi, imo etiam magna strages facta est oc-

cisorum. Nonnihil tamen futurorum significat res hæc gesta prophetiæ. Arca enim illa ab alienigenis capta, indicabat testamentum Dei transitorium ad gentes. Quando enim nuntiatum est Heli sacerdoti captam fuisse arcam Dei, cecidit de sella retrorsum, et mortuus est. Et merito. Quia quisquis retrorsum convertitur a fide et veritate, necesse est ut cadat et continuo moriatur. Mystice autem, transeunte arca Domini ad gentes, periit atque interiit sacerdotium Judæorum. Duo quoque filii Heli corruerunt, quorum unus uxor viduata, et mox in partu mortua est propter eandem perturbationem. De quo Josephus ita refert: « Cum vir Heli etiam arcam audisset ab hostibus captam, dolore turbatus, eo quod ei præter spem tantum onus accesserat, ruens de sede defunctus est, dum VIII et XC vixisset annos, quorum XI tenuerat principatum. Ea siquidem die defuncta est et conjux Phinees ejus filii, dum per occasum mariti nequaquam vivere tolerasset, cui prægnanti quidem nuntiatum est luctus viri, peperit autem filium septem mensium, quem ob hoc appellaverunt Ichabod, quod nomen designat inglorium, eo quod illo tempore exercitui hujusmodi deformitas accessisset. »

Habuit autem principatum primus Heli ex domo Thamar, qui fuit unus filiorum Aaron. Nam primitus de domo Eleazari sacerdotes erant: ex quo honorem filius a patre percipiebat, et Eleazar Phinees suo filio tradidit. Post quem Abiezer ejus filius hunc honorem accepit, quem Ozi suo filio dereliquit. Cui rursus Ozi filius successit suus. Et post hunc Heli tenuit sacerdotium, de quo nunc sermo nobis est habitus. Cujus genus usque ad tempora Salomonis hoc habuerat. Tunc enim sacerdotium ex domo Eleazari denuo receperunt. (Ex Isidoro.) Unde evidenti signo præfiguratum est, post extinctum sacerdotium Judæorum carnalem interiisse Synagogam, illi carnaliter adhærentem. Prostratoque Heli de sella, pontifices Judæorum sedem habuere vacuam, et gloriam sacerdotii regni que extinctam.

CAPUT V.

De eo quod Philisthiim imposuerunt arcam Dei contra simulacrum Dagon, propter quod percussit Dominus omnes Philisthæos in posterioribus ob insultationem.

(CAP. V.) « Philisthiim autem tulerunt arcam Dei, et asportaverunt eam a lapide adjutorii in Azotum, » et reliqua. (Ex Hieronymo.) Lapis adjutorii dicitur locus ille in quo posuit Samuel lapidem unum inter Masphat et inter Sem, sicut in sequentibus demonstratur. Azotus, quæ et Astro dicitur, est usque hodie nobile municipium Palestinæ provinciæ, et una de quinque civitatibus Allophylorum, decreta quidem tribui Judæ, non retenta tamen ab ea, quia nequaquam veteres potuit accolare expellere. Interpretatur autem *ignis patris mei*, vel *incendium*. Et bene *incendium patris* locus ille dicitur, ubi idolum Dagon consistebat: quia adventus arcæ Dei in Azotum, incendium erat diaboli, patris omnium iniquo-

rum. Dagon interpretatur *piscis tristitiæ*, significans hostem antiquum, qui in mare istius mundi positus, devorat piscatores. Quem liber Job *Leviathan* et *Behemoth* (Job. III et XI) nuncupat. (Ex Isidoro.) Sed quid est quod dum posuissent arcam Domini Philisthiim in templum Dagonis dei sui, introierunt templum, et invenerunt Dagonem prostratum, atque confractum caput ejus, duæque manus abscisæ sunt? Statim ut testamentum Domini pervenit in gentibus, confestim idola, quæ deceptum possidebant orbem, destructa sunt, omnisque error simulacrorum corruit, præsentiam Domini ferre non sustinens. Nam in manibus Dagon præscisis opus idololatriæ amputatur, et in capite ejus superbia diaboli abscisa significatur, a quo initium peccati fuit. Quod vero in limine, ut certum scilicet præfinitumque sui idololatria finem agnosceret. Limes enim finem itineris significat. Etiam et illud ad magnam pertinet significationem, in ipsa ruina Dagon dei sui atque fractura, quod dorsum illius solum inveniretur, fractis ejus omnibus membris. Dorsum quippe fugam significat. Quicumque enim fugiunt, persequentibus dant dorsum. Unde et scriptum est de hostibus: « Quoniam pones eos dorsum (Psal. XX). » Ubi sunt enim idola? Perierunt, et si aliqua remanentia ab aliquibus absconduntur, fugiunt. Quod autem percussi sunt in posterioribus hi qui arcam Dei captivaverunt, hæc pœna signum videtur, quia si qui susceperint testamentum Dei, et posteriora dilexerint, et ipsi justissime cruciabantur, qui, sicut Apostolus (Philipp. III), æstimare debent eadem sicuti stercora. Qui enim sic assumunt divinum Testamentum ut posteriora respicientes, veteri se vanitate non exuant, similes sunt hostibus illis qui arcam testamenti captivam juxta idola sua posuerunt. Et illa quidem vetera etiam nolentibus cadunt: quia « omnis caro fenum, et claritas hominis ut flos feni. Aruit fenum, flos ejus decidit (Isa. XL), » arca Domini manet in æternum, secretum scilicet testamentum regni cœlorum, ubi est verbum Dei.

CAPUT VI.

Quod Philisthæi facientes plaustrum novum vaccis fetis trahentibus remiserunt arcam Bethsames; et de ejus rei mystica significatione.

(CAP. VI.) « Fuit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus, » etc. Septem mensibus, quibus arca Dei inter gentes fuit, figuratim expriment universitatem temporum, quæ septenario numero dierum discurrit, et significat Testamentum Domini usque ad consummationem sæculi in gentibus permansurum.

« Et convocaverunt Philisthiim sacerdotes et divinos, dicentes: Quid faciemus de arca Dei? Indicate nobis quomodo remitemus eam in locum suum? Qui dixerunt: Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis redite ei pro peccato, et tunc curabimini, et scietis quare non reccadat manus ejus a vobis. Qui dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debea-

mus ei? Responderuntque eis: Juxta numerum A provinciarum Philisthiim quinque anos aureos faciatis, et quinque mures aureos, quia plaga una fuit omnibus vobis et satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, et similitudines murium qui demoliti sunt terram, et dabitis Deo Israel gloriam si forte elevet manum suam a vobis, et a diis vestris, et a terra vestra, » etc. Quinque ani aurei et quinque mures similiter aurei, quos fecerunt Philisthæi post plagam quam perpessi sunt, et attulerunt ad arcam Domini, significant quod quidam carnales quinque corporis sensibus dediti, et illecebras voluptatum sequentes, cum correpti fuerint a Domino, scelera sua cognoscentes, ipsas plagas juste se perpeti a Domino consentunt, et licet coacti, studium vitæ suæ meliorandi impendunt. Quod bene significant quinque civitates Philistinorum, id est, Azotus, Gaza, Ascalon, Geth, Accaron, illos videlicet exprimentes qui exterioris hominis actus sequuntur. (Ex Hieronymo.) Gaza civitas est Evæorum, in qua habitavere Cappadoces, pristinis cultoribus interfectis. Apud veteres erat terminus Chananæorum juxta Ægyptum, ceciditque in sortem tribus Judæ, sed eam tenere non potuit, quia Enachim, id est, gigantes Allophylorum, fortissime resisterunt. Et est usque hodie insignis civitas Palæstinæ. Quæritur autem quomodo in quodam propheta (Soph. II) dicatur Gaza futura in tumultum sempiternum? Quod solvitur ita, antiquæ civitatis locum vix fundamentorum præbere vestigia; hæc autem, quæ nunc cernitur, in alio loco pro illa ædificata. Ascalon autem urbs est nobilis Palæstinæ, quæ et ipsa antiquitus una fuit de quinque satrapiis Allophylorum, separata quidem et per sortem tribui Judæ decreta, nec tamen retenta ab ea, quia habitatores ejus superare non potuit. Geth, ad quem locum transtulerunt arcam testamenti de Azoto, nunc vicus grandis, vocatur Geththam inter Antipatriidem et Jamniam. Sed et alia villa appellatur Gethim. Accaron in tribu est Dan, sive (ut ego arbitror) in tribu Judæ ad lævam Chananæorum, urbs una de quinque olim satrapiis Palæstinæ, et decreta est quidem tribui Judæ, nec tamen tenta ab ea, quia habitatores pristinos nequivit expellere. Sed et usque hodie grandis vicus civium Judæorum Accaron dicitur inter Azotum et Jamniam ad orientem respiciens. Quidam putant Accaron turrem Stratonis, postea Cæsaream nuncupatam. Azotus (ut superius diximus) interpretatur *ignis patris mei vel incendium*. Gaza interpretatur *fortitudo*. Ascalon, *ignis infamis*, aut *ignis ignobilis*. Geth, *torcular*. Accaron quoque interpretatur *eruditio tristitiæ vel sterilitatis*. Omnis enim concupiscentia infamis atque ignobilis per diabolium inflammata, atque per contrarias fortitudines instigata, et quasi per torcular nequitiae expressa, vinum profundit amaritudinis in doctrina prava et in operatione perversa. Unde necesse est ut tendat ad mortem, ubi est tristitia vera et sterilitas perpetua.

Interea Palæstini facientes plaustrum novum, in quo posuerunt arcam, et juxta eam capsellam habentem anos et mures aureos, quos exsolvebant pro delicto, collocaverunt, adjungentes duas vaccas fetas, quibus non erat impositum jugum, et vitulos earum concluserunt domi, » ut probarent unde eis plaga venisset, etc. (Ex Isidoro.) Vaccæ autem illæ Allophylorum arcam gestantes figuram sanctorum renuntiantium sæculo designaverunt, qui nullum delicti jugum traxerunt. Nam sicut illæ pignorum affectibus a recto itinere minime digressæ sunt, ita sancti mundo renuntiantes parentali obtentu non debent a bono præpediri proposito, sicut Moyses ait: « Qui dicunt patri suo et matri: Nescio vos, et fratribus suis: Ignoro vos, et nescierunt filios suos, hi custodierunt testamentum Dei, et præcepta ejus servaverunt: Judicia tua, Jacob, et legem tuam, Israel (Deut. xxxiii). » Ille enim scire Deum familiarius appetit, qui præ amore pietatis nescire desiderat quodcumque carnaliter sciunt.

Ibant autem, inquit, in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsames, » etc. (Ex Hieronymo.) Bethsamis civitas est sacerdotalis in tribu Benjamin, quæ usque hodie demonstratur de Eleutheropoli pergentibus Nicopolim, in decimo milliario contra orientalem plagam. Bethsamis altera in tribu Nephtholim, in qua et ipsi cultores pristini manserunt.

Et itinere uno gradiebantur pergentes et migrantes; et non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram, » etc. Bene dicit quod itinere uno gradiebantur Bethsamis, hoc est, viam regiam incipientes in domum solis, in locum videlicet justitiæ et veritatis. Bethsamis enim interpretatur *domus solis*, et significat cœlestem Jerusalem. ubi Sol justitiæ semper lucet. Ibant autem in directum vaccæ, et non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram, » etc. Id est, non extollebantur prosperis, neque frangebantur adversis. Unde dicit Apostolus: « Per arma justitiæ a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, ut seductores et veraces, » etc. (II Cor. vi.) (Ex Gregorio.) Si igitur ad æterni Solis habitationem tendimus, dignum profecto est ut de Dei itinere pro carnalibus affectibus non declinemus. Tota enim virtute pensandum est quod vaccæ Dei plastro superpositæ pergunt et gemunt, dant ab intimis mugitus, et tamen de itinere non reflectunt gressus. Amorem quidem per compassionem sentiunt, sed colla posterius non deflectunt. Sic nimirum prædicatores Dei, sic fideles quique esse intra sanctam Ecclesiam debent, ut et compatiantur proximis per charitatem, et tamen de via Dei non exorbitent per compassionem. Arcam quippe superpositam Bethsamis pergere, est cum superna scientia ad internæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc vere Bethsamis tendimus, cum via rectitudinis gradientes ad vicina erroris latera pro affectu pignorum non declinamus. Sic namque nunc necesse est ut incedere debeant, qui

sacræ legis jugo suppositi jam per internam scientiam Domini arcam portant, quatenus per hoc propinquorum necessitatibus condolentes, a cœpto recititudinis itinere non declinent. Quorum nimirum gratia mentem nostram tenere debet, sed reflectere non debet, ne hæc eadem mens aut si affectu non tangitur, dura sit : aut plus tacta, si inflectitur, remissa. Post reversionem arcæ de terra Philisthiim sequitur Scriptura dicens :

« Hi sunt autem ani aurei, quos reddiderunt Philisthiim pro delicto Domino. Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, Accaron unum, etc. » (Ex Hebræo.) Quinque anos et quinque mures hæc quinque civitates dederunt. Reliquæ autem civitates provinciarum et villæ quæ erant absque muro, mures tantum dederunt. Idcirco dicitur : « ab urbe murata usque ad villam quæ erat absque muro. »

Quod autem sequitur : « Et usque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam Dei. » Abel magnum civitas est in termino Israel. Abel magnum idcirco vocatur, cum antea Bethsamis vocitata sit, sive propter luctum super viris Bethsamitibus ibi factum, sive propter distinctionem civitatis Abel Bethmatha, de qua exclamavit mulier sapiens ad Joad, dicens : « Qui interrogant interrogent in Abela (II Reg. xx). » Sic itaque intelligendum est quod ab urbe murata usque ad villam quæ erat absque muro, et usque ad Abel magnum, dederunt mures. Super quem, id est, super luctum, posuerunt arcam Domini quæ erat usque in illam diem in agro Josue Bethsamitis. Fuit igitur in agro illius donec in Cariathiarim ducta est. Quod dictum est de eis qui viderent arcam Domini, reversantur de terra Philisthinorum, ausi sunt, cum non essent de stirpe Levitica : « Et percussit de populo septuaginta viros, et quinquaginta millia plebis. » Populus et plebs pro una eademque re indifferenter accipitur : nam ex uno Græco, quod est *λαός*, solet utrumque transferri. Sed mihi videtur esse distantia quod in priore comitate versiculi additum est, « viros septuaginta. » Viros enim majores natu significat, ut sit sensus, quia de optimatibus populi septuaginta sunt percussi ; de ipsa autem turba vulgari homines quinquaginta millia. Quod ne pateretur, in Exodo (Cap. xx), D populus a longe stabat et orabat, solum Moyses ascendit ad Dominum.

« Et dixerunt viri Bethsamitæ : Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus, et ad quem ascendet a nobis? Miseruntque nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes : Reduxerunt Philisthiim arcam Domini. Descendite et ducite eam ad vos. (Cap. vii.) Venerunt ergo viri Cariathiarim, et duxerunt arcam Domini, et intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa : Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini, » etc. Quod autem postquam percussi sunt viri Bethsamitæ, eo quod indigne viderent arcam Domini, miserunt eam ad Cariathiarim ; quid

significare melius potest quam translationem Testamenti Domini a populo Judaico ad gentes? Quia cum illi a patrum orbita deviantes, carnali observantia, et Pharisæicis superstitionibus legem fœdarent, Salvatoris dicta spernebant, et per ministros Novi Testamenti verbum salutis illis prædicari penitus recusabant. Unde dicunt ad eos apostoli post resurrectionem Domini : « Vobis, inquit, oportebat primum prædicare verbum Dei : sed quia nolulistis, et indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xiii). » (Ex Hieronymo.) Cariathiarim, quæ et Cariadbal dicitur, civitas est saltuum, una de urbibus Gabaonitarum, pertinens ad tribum Judæ, euntibus ad Heliopolim in milliario nono. De hac fuit Urias propheta, quem interfecit Joachim in Jerusalem, sicut Jeremias scribit. (Jer. xxvi.) Sed in Paralipomenon libro filius Sobal appellatur Cariathiarim (I Par. xi). Et interpretatur ipsa Cariathiarim civitas vel villa silvarum. De qua civitate mystice in psalmo scriptum est : « Inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob. Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis silvæ (Psal. cxxxi). » Locus enim Domini est tabernaculum pectoris Christiani populi, et atria Ecclesiæ catholicæ, quæ ille tanquam cælum semper inhabitat. Civitas enim silvarum, id est, conventus gentium, efficitur locus aptus ad suscipiendam arcam Domini in domum videlicet Abinadab, qui interpretatur *Patris spontaneus*, qui cum Psalmista dicere possit : « Voluntarie sacrificabo tibi, et constibor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est (Psal. l.iii). » Gabaa interpretatur *collis* vel *sublimitas*. Ibi Eleazar filius Abinabad constituitur sacerdos, ut custodiat arcam Domini. Eleazar quippe *Dei adjutorium* interpretatur. Et bene qui custodit arcam Domini, Dei adjutorium dicitur ; quia sancti viri quidquid boni habent, non ad se, sed ad Deum referunt. Unde dicit Apostolus : « Fiduciam talem habemus per Christum ad Dominum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti, non littera, sed spiritu (II Cor. iii). »

CAPUT VII.

De eo quod Samuel allocutus est Israellem ut relinqueret Baalim et Astaroth et serviret Domino ; et quod illo orante liberati sunt Israelitæ a Philisthæis nec ultra pravaluerunt illis in diebus Samuelis.

« Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vicesimus), et requievit omnis domus Israel post Dominum, » etc. (Ex Beda.) Quod dictum est, quia ex qua die mansit arca in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vicesimus), et requievit omnis domus Israel post Dominum ; non ita intelligendum est quasi viginti anni, quibus arca maneret in Cariathiarim, ad octavum usque annum regni David, quando eam congregata populi frequentia in Jerusalem adduxit, sint computandi. Inveni-

tur namque in sequentibus quod temporibus Saulis fuerit elata de hac civitate, et allata in castra, pugnante eo adversum Philisthæos. Sic etenim scriptum est : « Et ait Saul ad Achiam : Applica arcam Dei. Erat enim ibi arca Dei in die illo cum filiis Israel (I Reg. xiv). » Et quia constat quod David eam in Jerusalem adduxerit, ablatam de domo Abinabad, in quam nunc illata esse perhibetur, restat intelligi quod in diebus Saulis relata de castris, et in præfatam sit illata civitatem, unde denuo, regnante David, afferretur in Jerusalem. Est ergo sensus memoratæ sententiæ : Quia ex quo mansit arca in Cariathiarim, erat annus vicesimus cum eam inde transferri temporibus Saul causa belli contigerit. Vel certe vicesimus erat annus cum adhuc omnis domus Israel requievit post Dominum, abjectis videlicet idolis, illi soli serviens. Quod eam fecisse toto tempore præsulatus Samuelis, qui (Josepho teste) quindecim annis completus est, et primo tempore regni Saul, quod (eodem historico affirmante) viginti annis tenuit, nullus sanctæ historiæ curiosus ignorat : namque postmodum cum recessisset a Saulo Spiritus Domini, et ageret eum spiritus nequam, maxime ad persequendum David innoxium et justum, necesse erat partem militiæ vel plebis ejus nonnullam malitiæ illius exstitisse complicem.

« Abstulerunt ergo filii Israel Baalim et Astaroth, et servierunt Domino soli. » Astaroth interpretatur *factura exploratorum*. Baalim interpretatur *accendentes sive superiores*. Qui ergo verus Israelita est, id est, *vir videns Dominum, sive mens videns Dominum*, aufert a se omnem facturam malignorum spirituum, aufert jactantiam atque superbiam, ac sic serviet Domino soli, quia « nulla societas est lucis ad tenebras, nec ulla conventio Christi ad Belial (II Cor. vi). »

« Judicavitque Samuel filios Israel in Masphat, » etc. (Ex Hieronymo.) Masphat est civitas in tribu Juda, apud quam habitavit Jephthæ, juxta Cariathiarim urbem, de qua supra diximus. Interpretaturque Masphat *speculatio, vel contemplatio, sive intentio, vel locus judicii*. Saphat enim *judicare* est. Et bene convenit iste locus tam sancto viro, qui plebem sibi commissam in justitia et veritate judicavit et summa prudentia gubernavit.

« Tūc autem Samuel agnum lactantem unum, et obtulit illum holocaustum Domino. Et clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, et exaudivit eum, » etc. « Exclamavit, inquit, Samuel ad Dominum pro Israel, et exaudivit eum : » Quia oculi Domini super justos, et aures ejus ad preces eorum (Psal. xxxiii). » Et cum offerret agnum lactantem in holocaustum, hoc est, innocentem vitam, per continentiam salutarem hostiam Domino mactavit, ac igne charitatis in odorem suavitatis totam concremavit.

« Accedentes alienigenæ ad pugnam contra populum Domini, intonnit Dominus super eos, et confusi sunt, et offenderunt contra Israel atque supe-

« rati sunt, et percusserunt eos usque ad locum qui erat subter Bethcar. » Bethcar interpretatur *domus agnitionis* vel *domus agni*. Cum per prædicatores Evangelii Dominus super hostes spirituales intonnit, in fugam versi corruerunt coram Israel, id est, coram populo Dei. Et persecuti sunt eos usque in domum agnitionis, hoc est, quousque omnis error expugnetur, et vere Deus agnosceatur.

« Tunc assumpsit Samuel lapidem unum, et stavit illum inter Masphat et inter Sen (vel, ut alia editio habet, « inter Masphat novum et veterem. ») « Et vocavit nomen ejus Abenneger, quod est, Latine, *lapis adjutorii*. Et dixit : Usque huc adjuvit nos Dominus, » etc. Masphat (ut supra diximus) interpretatur *intentio*. (Ex Isidoro.) Lapis ille adjutorii medietas est Salvatoris, per quem transeundum est a Masphat vetere ad novam, id est, ab intentione qua exspectabatur in carnali regno beatitudo falsa carnalis, ad intentionem, qua per Novum Testamentum exspectatur in regno cælorum beatitudo verissima spiritualis. Qua quoniam nihil est melius, huc usque adjuvat Deus. « Eratque pax inter Israel et Amorrhæum. » Amorrhæus interpretatur *amarus, vel loquens*. Et Apostolus ad Ephesios ita dicit. « Vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum. Et medium parietem maceris solvens, inimicitias in carne sua legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipsum in unum novum hominem faciens pacem, et reconciliat ambos in uno corpore Deo per cruceem, interficiens inimicitias in semetipso, et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longe fuistis, et pacem his qui prope : quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad pacem. » Hactenus Apostolus (Ephes. ii).

« Judicabat quoque Samuel Israel cunctis diebus vitæ suæ. Et ibat per singulos annos circueus Bethel, et Galgala et Masphat, et judicavit Israel em in supradictis locis, » etc. Bethel est civitas in dodecimo ab Hierosolyma lapide, a dextris euntibus Neapolim, quæ prius Luza, id est, amigdalon vocabatur, et cecidit in sortem tribus Benjamin. Vocabatur autem prius Luza Bethel, ut diximus. Nam et hoc quod Bethaven aliud oppidum suspicantur, non ita est, sed ex eo tempore quo ibi a Jeroboam, filio Nabath, vituli aurei fabricati sunt et a decem tribubus adorati (III Reg. xii), vocatum esse Bethaven, id est, *domus idoli*, quæ antea vocabatur *Domus Dei*. Galgala hæc est, quam supra posuimus, Galgol, ad orientalem plagam antiquæ Jericho cis Jordanem, ubi Jesus secundo populum circumcidit, et pascha celebravit, ac, deficiente manna, triticeis panibus usus est Israel (Jos. v). In ipso loco lapides quoque quos de alveo Jordanis tulerant, staverunt, ubi et tabernaculum testimonii fixum multo tempore fuit (Jos. iv). Cecidit autem in sortem tribus Juda, et ostenditur usque hodie locus desertus in secundo a Jericho milliario, ab illius regionis mortalibus miro cultu habitus. Sed et juxta Bethel quidam aliam Gal-

galam suspicantur. Galgala interpretatur *volutatio* sive *revelatio*. Apte igitur propheta Dei in Bethel, Galgala et Masphat iudicavit Israel. Sicque revertens in Ramatha, ubi erat domus ejus, ibi iudicavit Israel, ædificavitque ibi altare Domino: nobis exemplum tribuens, cum consistit nobis faciendum iudicium in domo Dei, non proterve vel inconsiderate, vel malivola mente, sed juxta id quod nobis revelat sacra Scriptura, ut intentione bona, et amore fraterno iudicemus proximos nostros. Sicque in Ramatha domum nostram revertamur: hoc est, ad interna pectoribus nostris redeamus, ut contemplationi Dei vacemus, et vitam nostram in nobismetipsis dijudicemus, quatenus in altari fidei gratas hostias honorum actuus et bonæ voluntatis Domino immolemus.

CAPUT VIII.

Quod Samuel duos filios suos iudices Israeli constituit, qui excesserunt; quapropter petierunt regem, ipseque Saul requirens asinas ad prophetam pervenit, a quo in regem unctus est.

(CAP. VIII.) Factum est autem, cum senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel. Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel, et nomen secundi Abia, iudicium in Bersabee. Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus, sed declinaverunt post avaritiam, etc. De hoc Josephus ita refert: « Igitur illo tempore inter Israelitas et reliquos Chananæos propheta Samuel ita decrevit, ut deposito populo Chananæorum, Judæisque reddita civitate, in ea eos convenire præcepit, et diversis artibus ad invicem operam dare. Ipse vero secundo in anno circumiens civitates iudicabat, et multo tempore sub æquitate omnia explevit. Deinde senectute gravatus, et agere solemnia præpeditus, filiis suis tribuit principatum, quorum senior quidem dicebatur Joel, junior autem Abia. Præposuit autem alium quidem in Bethlehem civitate, ut illic sederet et iudicaret; alium vero in Bersabee. Sed ut boni quidem et moderati ex malis, ita et pravi producuntur ex bonis. Nam et patris sui studium non recordantes, et viam contrariam ambulantes, et muneribus turpibusque lucris justitiam comprimebant, et iudicia non vera, sed secundum præmia proferebant, ad epulas et pretiosa convivia declinantes. Primum quidem, quæ erant inimica Deo gerebant; secundo etiam patri reddebantur adversi, qui multo studio ac providentia gesserat ut etiam plebs sciret servare justitiam. Populus itaque, dum contumeliam priori conversationi prophetæ filii fecerunt, graviter hoc ferens, ad patrem denuo remeavit, qui in Ramatha civitate commorabatur, eique injustitias filiorum omnes exposuit. Et quia cum senex esset, et tempore jam defectus, rebus præesse non poterat: supplicabant eum atque rogabant, ut aliquem eorum regem eligeret, qui et contra principatum gentis haberet, et Palæstinos affligeret qui eis erant prioris injustitiæ debitores. » Joel interpretatur *incipiens*, vel *fuit Dei*. Abia interpretatur *pater Dominus*, vel *pater fuit*. Recte ergo qui

A non in inchoata justitia permanserunt, et paternitatem Domini servare neglexerunt, *fuit Dei* vel *pater fuit*, nominantur, ut significetur paternitate Dei eos esse indignos qui, justitia relicta, in iniquitatem corruerunt. Sed quia filii Samuel (sicut superius dictum est) declinaverunt post avaritiam, et acceperunt munera, et tam iniqui iudices exstiterunt, ut populus nequaquam eos ferens, regem sibi in similitudinem cæterarum gentium postularet, his petitionibus Deus irritatus ad dolentem prophetam ita locutus est:

« Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos. Juxta omnia opera sua quæ fecerunt a die qua eduxi eos de Ægypto usque ad diem hanc, sicut dereliquerunt me, et servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi: nunc ergo audi vocem eorum: verumtamen contestare eos, et prædic eis jus regis qui regnaturus est super eos, » etc. Saul ergo, qui, offenso Deo, constitutus est super Israelitas rex, typum tenet populi Judæorum. Nam sicut ipse in regale culmen sublevatus juxta convenientes mores eorum qui petierunt super se esse regem et mansuetudinem Domini spernebant, durus ac rigidus ac superbus effectus est, ita ut eos servili onere magis premeret, quam libertati donaret: sic et populus Judaicus, licet unctus in sacerdotibus et regibus foret, tamen quia filius ancillæ erat, quæ in servitutem generabat, nunquam libertatem perfectam per ipsam unctionem consequi potuit: maxime quia illum ad se venientem, qui vere rex erat, et mansuetus ad eos venerat, recipere noluerunt, per cujus dominationem liberi, si mallet, fieri potuissent.

CAPUT IX.

Sequitur ut supra.

Saul ergo *petitio* interpretatur, qui fuit de stirpe Benjamin, et filius Cis filii Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia. » Et hæc nomina bene expriment typum Judæorum. Benjamin quidem interpretatur *filius dextræ*. Cis, *durus* vel *vomitus viri*, vel *vomens vir*. Abiel, *Pater meus Deus*. Seror, *parvulus* sive *turbulentus*. Et Bechorath interpretatur *primogenitus tuus*. Qui ergo fuit primogenitus Dei, secundum id quod in propheta scriptum est: « Filius primogenitus meus Israel (Jer. xxxi), » et pater ejus Deus; filius fuit dextræ, quia sæpe per auxilium Domini confortatus hostibus suis prævaluit. Sed quia semper ingratus exstuit beneficiorum Dei, et durus cervice in blasphemiam erupit, de magno parvulus, et de placido turbulentus effectus est. Quod autem unctus est in regem, imaginem Christi portavit. Unde et beatus David, et ipse Christus nuncupatus, ait ad eum qui se sinnerat Saul occidisse: « Quomodo non timuisti injicere manum tuam in Christum Domini? (II Reg. 1.) » Hinc et quod et ab humero sursum Saul supereminiebat omnibus, significat quia caput nostrum Christus sursum super nos est, quem Pater super omnem potestatem, et omnem principa-

tum, et super omne nomen quod nominatur, exaltatum sedere secum fecit in cœlestibus (*Eph. 11*). Nec non et hoc quod de Saul dicitur quod electus et bonus esset, et filiis Israel non esset eo melior, magis ad Christum pertinet quam ad ipsum Saul. De quo propheta dicit ex persona Domini : « Ecce puer meus electus, quem elegi, ponam super eum Spiritum meum, et iudicium gentibus nuntiabit (*Isa. XLII*). » Et Jeremias ita dicit : « O rex gentium, tuum est enim decus inter cunctos sapientes gentium, et in universis regnis illorum nullus est similis tui (*Jer. 1*). » Et in psalmo : « Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei ? (*Psal. LXXXVII*). » Quod autem Saul asinas patris sui Cis perditas quæsivit, et in itinere quo perrexit ad prophetam venit, qui eum in regem unxit, significat quod Judæi stultitiam carnalis sensus sequentes, per erroris devia luxum istius mundi perquirebant. (Asinus enim brutum et luxuriosum est animal.) Qui ad prophetam venientes, hoc est, ad Moysen, inventas esse asinas ab eo audierant, hoc est, bona terræ comesuros esse didicerant, a quo eis unctionis oleum infusum, et regni gubernacula futura prædicta sunt, in quibus fratres suos ad tempus de manibus hostium suorum eriperet. Quod autem Samuel Saul in excelsum ducit, et ibi refectionem præparat, significat Moysen et omnes prophetas doctrinis suis populum Hebræorum semper ad altiora provocasse, ut scientia spiritali relecti, in culmine virtutum consisterent, nec relaberentur in foveam vitiorum. Quod autem Samuel Sauli Videntem quærenti apparens locutus est, dicens :

(CAP. IX.) « Ego sum Videns, ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, et dimittam te mane, et omnia quæ sunt in corde tuo indicabo tibi, et de asinis quas perdidisti nudius tertius ne sollicitus sis, quia inventæ sunt, » etc. (*Ex Hebr.*) Erat in corde Saul, sicut Hebræi tradunt, quod rex futurus esset, quia viderat per visum se in vertice arboris palmæ collocari. Quæ visio signum regale erat.

CAPUT X.

Sequitur ut supra.

« Cumque abieris inde, et ultra transieris, et veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Dominum in Bethel. » Ubi Hybiri [hi viri] causa orationis ibant in Bethel, Jacob lapidem erexerat.

« Post hæc venies ad collem Dei. » Collis Dei locus erat ubi prophetæ habitabant.

« Et insiliet in te Spiritus Domini, et prophetabis cum eis, » etc. Prophetasse eum ibi Judæi dicunt de futuro sæculo, de Gog et Magog, et de præmiis justorum et poena impiorum.

« Quando ergo venerint signa hæc omnia tibi, fac quæcunque invenerit manus tua, quia Deus tecum est, » etc. Ac si diceret : His signis nosse poteris quia Deus te regem fore voluit, et ideo omnia quæ tibi agenda sunt, regulariter age, et Deus tecum

A est. Quod autem signa quæ prædixerat Samuel Sauli, cuncta ita evenerunt, et ipse Saul, pertransita quercu Thabor, qui mons est in medio Galilææ, campo miræ rotunditatis sublimis, et interpretatur *veniens lumen*, ad collem Domini perveniens (ita ipse vocatur locus ob aliquod collatum a Domino beneficium), prophetavit in medio prophetarum ibi consistentium, significat quod Judæis omnia quæ de eis legislator et prophetæ prædixerant, ita evenerunt, sive in prosperis, sive in adversis. Attamen ipsi libros legis tenentes et prophetarum, quasi divinasse videntur, cum futura mysteria de Christo et Ecclesia in eis conscripta legendo et pronuntiando proferre noscuntur. (*Ex Hebræo.*) Quod autem de ipso Saul scriptum est quod videntes eum omnes qui eum noverant heri et nudius tertius quod esset cum prophetis et prophetaret, dixerunt ad invicem :

« Quænam res accidit filio Cis ? Num et Saul in prophetis ? Respondit alius ad alterum dicens : Et quis pater eorum ? Propterea versum est in proverbium : Num et Saul inter prophetas ? » etc. Illud quod dicitur : « quis pater eorum ? » taliter prolatum est ac si diceret : Quis major illo in dignitate et in sapientia ? Optime enim potest inter prophetas versari et pater eorum, id est magister, vocari, qui tam doctus et sapiens est. Pater enim aliquando magister in Scripturis vocatur : sicut Eliseus Eliam patrem, id est, magistrum vocat, dicens : « Pater mi, pater mi, currus Israel et auriga ejus (*IV Reg. 11*). » Et in libro Job Elii ipsum Job patrem, hoc est, magistrum vocat, hoc modo : Pater mi, probetur Job usque ad finem (*Job. xxxiv*).

CAPUT XI.

Bellum Naas Ammonitæ adversum Jabes Galaad, quem Saul cum Israelitis pugnans prostravit.

(CAP. XI.) « Post hæc ascendit Naas Ammonites, et pugnare cepit adversum Jabes Galaad, » etc. Quid significat hoc factum quod Naas Ammonites in hoc ferire cum Jabes Galaad voluit fœdus, ut erueret omnium oculos dextros, quatenus fierent opprobrium in universo Israel, nisi bellum hæreticorum contra Ecclesiam ? Naas quippe interpretatur *serpens*. Ammon, *comprimens* vel *coangustans*, vel *populus mœroris*. Jabes interpretatur *exsiccata* ; Galaad, *acervus testimonii*. Ergo Naas serpens antiquus et princeps Ammonitarum, hoc est, hæreticorum, qui bene populus mœroris dicitur, quoniam gaudium Spiritus sancti non habent, disponit fœdus cum populo Ecclesiæ, ut eruat omnium oculos dextros, hoc est, visum sanæ et orthodoxæ fidei auferat. Sic enim vult eos habere fœderatos, ut sinistrum oculum habentes, ea tantum quæ prava sunt, sentiant. Sed exsiccata mens fidelium ab omnibus sordibus vitiorum acervum testimonii, hoc est, sententias sanctarum Scripturarum congerit, quatenus hosti nefandissimo earum protectione muniti viriliter resistere valeant. Mittuntque in universos terminos Israel, hoc est, ad doctores Ecclesiæ qui præsent populis, quatenus sibi opem ferant, et scutum fidei contra hostes ex ad-

verso opponant. Moxque Saul, Spiritu Domini instinctus, simul cum Samuele propheta et sacerdote, recensuit populum, et invenit de filiis Israel trecenta millia bellatorum, virorum autem Juda triginta millia.

« Et recensuit eos, inquit, in Bezech. » (*Ex Hieronymo.*) Bezech urbs est regis Adonibezech, hodieque duæ villæ sunt nomine Bezech, vicinæ sibi, in septimo lapide a Neapoli descendentes Scythopolim. Bezech interpretatur *egestas*, et significare (ni fallor) potest paucitatem electorum; unde et ipsa Veritas ait: « Multi sunt vocati, pauci vero electi (*Matth. xxii*). » Rex quoque noster Christus, qui est sacerdos et propheta, congregi adversus hostes suos parans, de utroque populo milites elegit Trinitatis fide præclaros, et honorum actuum perfectione præcipuos; hostes suos fugat, et percutit eos gladio Spiritus, a mane illucescentis fidei usque dum lumen scientiæ, et ardorem charitatis per totam urbem Ecclesiæ diffundat. Unde et bene scriptum est quod illi qui residui fuerant de hac clade, dispersi sunt, ita ut non relinquerentur ex eis duo pariter, quia pravorum congregatio cum veræ dilectionis copula et fidei unitate non jungitur, ab invicem per dissensionem separantur, et incerti et instabiles facti, per divini examinis potentiam, sicut in animo ita et in corpore sejuncti, ab invicem ubique dispergentur. Hinc Propheta ad Dominum dixit: « Ecce inimici tui, Domine, peribunt et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem (*Psal. xcj*). »

CAPUT XII.

Sequitur ut supra.

Quod autem in verbis Samuel quæ locutus est ad populum, increpans eos de iniqua electione regis terreni, cum haberent ipsum Dominum regem, additum est:

(*CAP. xii.*) « Et misit, inquit, Dominus Jerobaal, et Bedan, et Barach, et Jephthe, et Samuel, et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter, » etc. Jerobaal ipsum nominat, qui alio nomine in libro Judicum Gedeon est nominatus, et Bedan ipse est Samson fortissimus; de quo in prædicto libro refertur quod Israel contra Philisthim defenderet.

« Et clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces et pluvias in die illa, » etc. Iste Samuel, quem, invocato nomine Domini, exaudivit Deus, in tempore messis pluviam impetravit. (*Ex Isidoro.*) Pluvia enim in sacris Scripturis verba sunt Evangelii sive legis, sicut Moyses dixit: « Expectetur sicut pluvia eloquium meum, et descendant sicut ros verba mea (*Deut. xxxii*). » Hanc igitur pluviam dedit mundo Christus in tempore messis, id est, quando gentes colligi oportebat: ut sicut frumentum in horreis, sic intra Ecclesiæ sinum gentes congregarentur.

CAPUT XIII.

De eo quod Saul rex constitutus ordinavit exercitum suum, et quod ipse Saul in offerendo holocaustum offendit Dominum, et quod Philisthæi prohibuerunt arma fabricari in omni terra Israel.

(*CAP. xiii.*) « Filius erat Saul unius anni cum regnare cœpisset. Duobus autem annis regnavit super Israel. » Per anticipationem dixit de Isboseth filio Saul. De quo et in sequentibus ita scriptum est: « Quadraginta annorum erat Isboseth cum regnare cœpisset super Israel, et duobus annis regnavit. » Si ergo a morte Heli simul omne tempus concludatur quo Samuel et postea Saul Israel rexerat, inveniuntur anni quadraginta, secundum Chronicorum fidem, usque ad interfectionem Saul. Inde patet quod quando Saul (secundum hanc computationem) regnare cœpit, filium habuit unius anni, hoc est primi anni; qui, posteaquam ille diem ultimum clausit, regnum Israel duobus annis tenuit, donec, eo a latronibus occiso, totum regnum simul ad David concessit. Sunt qui volunt de ipso Saul dictum accipere, ut unius anni fuisset, cum regnare cœpisset, id est humilis, et mansuetus, secundum id quod Psalmista dicit: « Si non humiliter sentiebam, sicut ablaectatus super matrem suam (*Psal. cxxx*); » duobus autem annis regnaverit, id est, rite regnum tenuerit, quod in principio regni sui eum fecisse constat. Sed postquam per inobedientiam a Deo desertus est, et Spiritus ejus ab eo recessit, licet potestatem tenuerit, jam non regimen impendere, sed magis tyrannicam vitam ducere visus est. « Et erant cum Saul duo millia in Machmas, et in monte Bethel, mille autem cum Jonatha in Gabaath Benjamin. » (*Ex Hieronymo.*) Machmas huc usque vicus grandis ostenditur in finibus Eliæ, antiquum nomen retinens, octo ab ea millibus distans, juxta villam Rama, et interpretatur *humilitas*. Gabaath in tribu Benjamin, urbs est Phinees, filii Eleazar, ubi sepultus ipse Eleazar. Est autem nunc Gabaath villa in duodecimo lapide Eleutheropoleos, ubi et sepulcrum prophetæ Habacuc ostenditur. Gabaath interpretatur *collis patrielis*. Bene tria millia Israelitarum electa sunt ad pugnandum contra Philisthæos, quia si solummodo apti sunt ad spiritalem militiam, ut pugnent contra hostes Ecclesiæ, qui Trinitatis fidem perfectam habent, in qua superiores hostibus suis resistere possunt. (*Ex Hebræo.*) In hoc ergo quod scriptor historiæ, ubi de prælio Saul contra Philisthæos commemorat, subsequitur, dicens: « Quod cum vidissent viri Israel se in arcto positos (afflictus est enim populus), absconderunt se in speluncis, et in abditiis, in petris quoque et in antris, et in cisternis. Hebræi autem transierunt Jordanem, in terram Gad et Galaad, » questio non indigna oboritur. Si se enim abscondit Israel in præfatis locis, quid est quod ait: « Hebræi autem transierunt Jordanem? » Quod ita solvitur. Absconsis enim quibusdam Israelitis, qui Saul et populum qui cum eo erat reliquerant, quædam pars illorum, qui hic Hebræi vocantur, timore perterriti defece-

runt a Saul et a viris qui cum eo erant, et descenderunt in castra Philisthim. Quem locum ad intelligendum clarius et manifestius sequentia demonstrant in eo loco ubi ait : « Sed et Hebræi qui fuerant cum Philisthim heri et nudius tertius ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum Israel, qui erant cum Saul et Jonathas. » Omnes ergo Israelitæ qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fecissent Philisthim, sociaverunt se cum suis in prælio.

« Cuiusque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum, et expectavit septem diebus juxta placitum Samuelis, et non venit Samuel in Galgala. Dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul : Afferte mihi holocaustum, et pacifica, et obtulit holocaustum, etc. Videtur quibusdam inculpabiliter Saul obtulisse holocaustum, cum Samuel ab eo expectatus juxta placitum septem dierum non venerit. Quod qui hunc locum bene distinxerit, inveniet eum non immerito culpatum fuisse et inobediencie redargutum. Locum autem hic apud Hebræos ita distinguitur : « Et descendens ante me in Galgala, ego quippe descendam ad te. » Et postea infertur : « Ad offerendas oblationes, et immolandas victimas pacificas septem diebus expectabis, donec veniam ad te, et ostendam tibi quæ facias. » Non ergo Samuel suum præstolari adventum Sauli septem dierum tempore præcepit, sed ad offerendas oblationes, et immolandas victimas pacificas se ab eo eisdem septem diebus voluit expectari. Quod ille nequaquam fecit; et ideo merito culpatur, et stultitiæ elogio denotatur. (Ex Augustino.) Quod autem Saul mandatum Domini transgredienti Samuel ita dixisse legitur : « Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum. Sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quæsit Dominus sibi virum juxta cor suum, et præcepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris quæ præcepit Dominus; » non sic accipiendum est ac si ipsum Saulem Deus in æternum paraverit regnaturum, et hoc postea noluerit servare peccanti : neque enim cum peccaturum esse nesciebat, sed præparaverat regnum ejus, in quo figura regni esset æterni. Ideo ergo addidit : « Et nunc regnum tuum non stabit tibi. » Stetit ergo et stabit quod in illo significatum est. Sed non hinc stabit, quia non in æternum ipse fuerat regnurus, nec progenies ejus : ut saltem per posteros, alterum alteri succedentes, videretur impleri, quod dictum est, « in æternum, » etc.

« Et quærit, inquit, Dominus sibi hominem, » etc. Sive David, sive ipsum Mediatorem significans Testamenti Novi, qui figurabatur in chrismate etiam in quo unctus est ipse David et progenies ejus; non autem quasi nesciat ubi sit, ita sibi hominem Deus quærit : sed per hominem, more hominum loquitur, quia et sic loquendo nos quærit. Non solum enim

PATROL. CIX.

A Deo Patri, verum ipsi quoque Unigenito ejus, qui venit quærere quod perierat, usque adeo jam eramus noti, ut in ipso essemus electi ante constitutionem mundi. Quæret sibi ergo, dixit, suum habebit. Unde in Latina lingua hoc verbum accipit præpositionem, et *adquirit*, dicitur; quod satis apertum est quid significet, quanquam et sine additamento præpositionis, *quærere*, intelligatur, *acquirere*. ex quo lucra vocantur et quæstus.

« Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel. Caverant enim Philisthim ne forte facerent Hebræis gladium et lanceam, » etc. Quod autem Philisthæi, quo facilius Hebræos possent superare, prohibuerunt ne faber ferrarius esset in omni terra Israel, ne forte facerent gladium aut lanceam, significat quod diabolus partim per paganos, partim per hæreticos, partim per falsos Christianos prohibere studet ne sint doctores in Ecclesia qui, spiritualia arma fabricantes, accommodent pugnantibus Christianis. Pagani enim (ut in historiis legimus) prohibuerunt ne Christiani liberalibus studiis, quæ illi pro maximo ducebant, imbuerentur. Hæreticos similiter legimus persuasisse principibus gentium ut catholicæ fidei defensores in exsilium truderent, quo facilius plebem pastorem destitutam a veritate avertere possent. Nunc etiam idem hostis antiquus simili modo in pace Ecclesiæ eos qui populi præsent, quoscunque potest, ab instantia eruditionis avertere satagit, ne subditiis dogma veritatis impendant, quatenus illos incantatos lenius decipere possit. « Per invidiam enim diaboli mors introivit in totum orbem terrarum (Sap. 11). » Imitantur eum enim qui sunt ex parte ejus. Unde et duplici reatu diabolus constringitur, hoc est superbiæ et invidiæ: superbiæ, quia ipse cecidit; invidiæ, quia alios dejicere contendit. Philisthim enim interpretantur *duplex ruinæ*, et Hebræi, *transcutes*. « Non enim hic habemus commune manentem, sed æternam requirimus in cæcis (Hebr. xxi). »

CAPUT XIV.

Quod Saul dimicaturus adversus Philisthim antecesso exercitui indixit jejunium, quod Jonathan ignorans per gustationem mellis fregit, et ob hoc vix precibus populi a nece liberatus est.

D Interea Saul, dum pergeret dimicaturus adversus Philisthim, indixit cuncto exercitui jejunium, quousque reverterentur a prælio. Sed Jonathan filius ejus, super faciem agri mel videns, « extendit summitatem virgæ, et intinxit in solum mellis, et gustavit, et illuminati sunt oculi ejus, » etc. (Ex Isidoro.) Non utique ad videndum illuminati, qui ante videbat; sed ad discernendum, quia vetita tetigerat. Tunc enim casus ille, sicut et Adam, fecit illum attentum, reddiditque confusum. Quo facto monetur omnes illecebras voluptatum in seculo debere contemnere is qui Deo nititur militare, et Spiritus sancti particeps jam factus, spiritualibus castris se inserit pugnurus. Quod bene Jonathan nomen exprimit.

Interpretatur enim, *columbæ donum*, vel *donum Domini*. Recte quidem ille *columbæ* vel *Domini donum* dicitur, qui, gratia Spiritus sancti accepta, mundi parat spernere illecebras. Non enim potest contra Allophylos spirituales, id est adversus principes tenebrarum, virilibus animis incurrere, qui adhuc hujus mundi negligit dulcedinem declinare: « Mel enim distillant labia meretricis (*Prov. v.*) » hoc est voluptas carnalis delectationem ingerit illicitam, de qua putatur (juxta mysticos intellectus) hunc gustasse Jonatham, et sorte deprehensum vix populi precibus liberatum. Unde manifeste patet indigere illum qui voluptatibus atque illecebris mundi superatur, sanctorum suffragiis et fraternis orationibus, quia quanto majore protervia contra unanime consilium ecclesiasticæ regulæ refragatus est, tanto majore eget auxilio plurimorum: ut qui suo merito salvari non potest, aliorum devotis precibus reconciliatus ab instante periculo liberetur.

(CAP. XIV.) « Defatigatus est populus nimis, et verus ad prædam, tulit oves, et boves, et vitulos, et mactaverunt in terra, comeditque populus cum sanguine. Nuntiaverunt autem Saul, dicentes quod populus peccasset Domino, comedentes cum sanguine. Qui ait: prævaricati estis, volvite ad me jam nunc saxum grande. Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, et dicite eis ut adducat ad me unusquisque bovem suum et arietem, et occidite super eum, et vescimini, et non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus, unusquisque bovem in manu sua, usque ad noctem, et occiderunt illi, » etc. Peccasse Domino et comedisse eum sanguine dicuntur, quia mactatis victimis non obtulerunt ad sanctuarium sacerdotibus, juxta legis præceptum, adipem et sanguinem, cum videlicet sanctuarium secum haberent. Quando locus sanctuarii procul fuerat, jubebatur sanguis victimarum fundi in terram, de his videlicet victimis quas ad suos esus præparabant. Quando vero sanctuarium præsens erat, sanguis hostiarum super altare Domini jubebatur fundi, sicut est illud in libro Deuteronomii: Sanguinem hostiarum tuarum fundes in altari, carnibus autem ipse vesceris (*Deut. xii.*); » quod præfatus populus non fecit, et idcirco dicitur Domino peccasse, et cum sanguine dicitur comedisse. Sequitur.

« Edificavit autem Saul altare Domino, » etc. Tunc primum cepit edificare altare Domino. Quærendum itaque, cum antea legatur edificasse altare, quando a Samuele increpatus est, cur hic dicatur: « Tunc primum cepit edificare altare Domino? » Edificasse itaque antea legitur altare, sed quia inobedienter illud edificavit, non Domino edificasse intelligitur. Hic autem quia obedienter et recte illud edificavit, Domino edificasse perhibetur.

CAPUT XV.

De bello quod Saul præcepit Domini contra Amalec gessit, ubi Dominum offendit per inobedientiam, eo quod non disperdidit totum Amalec cum omni substantia propter cupiditatem; unde Dominus eum exprobravit et per prophetam increpavit.

(CAP. xv.) « Et dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus ut ungerem te in regem super Israel populum ejus. Nunc ergo audi vocem Domini. Hæc dicit Dominus exercituum: Recensuit quæcumque fecit Amalec Israeli, quomodo restitit ei in via, cum ascenderet de Ægypto; nunc ergo vade et percute Amalec, et demolire universa ejus: non parcas ei, sed interfice a viro usque ad mulierem et parvulum atque lactantem, bovem et ovem, camelum et asinum. » Ideo autem jumenta Amalec Dominus jubet demoliri, ut nec in jumentis ejus memoria fieret. Dominus enim dixerat se delictorum memoriam Amalec de sub caelo. Idcirco præcipitur Sauli ut eum penitus ab homine usque ad jumenta deleteret. Et quia ejus memoria, id est Amalec, penitus deleta non fuit, Saulis peccatum et inobedientia existit in causa. De quo Amalec ita in libro Deuteronomii dicitur: « Memento quæ fecerit tibi Amalec in via, quando egrediebaris de Ægypto, quomodo occurrit tibi, et extremos agminis tui, qui lassissimi residebant, cecidit (*Deut. xxv.*) » Lassos hic Hebraei immundos secundam legem extra castra manentes intelligunt: quos cecidisse Amalecitas dicuntur, quia (sicut ipse tradunt) eorum circumcisionem amputaverunt et in subsannationem Dei, in caelum profererunt.

« Dixitque Saul Cinæo, Abite, recedite atque descendite, ne forte involvam te eum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderent de Ægypto, » etc. Cinæus ipse est Jethro, cognatus Moysi, de cujus genere erant Cinæi, qui descenderant ad Amalec et habitabant eum eo, qui utique eorum consanguineus erat, et hæreditatem in ejus terra habebat. Misericordiam vero Cinæus cum filiis Israel fecisse dicitur, sive quia Moysen fovit in terra Madian, sive quia consilium dedit Moysi qualiter multitudinem populi gubernaret.

Init ex præcepto Domini Saul prælium adversum Amalec; interfectisque cunctis hostibus, pepercit Agag regi, nec voluit disperdere omnia juxta mandatum Domini. Irasciturque pro hoc ei Dominus, et venit Samuel post hæc ad Saul, et increpavit eum pro hoc facto dicens:

« Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es, unxitque te Dominus in regem super Israel? » etc. Quid per increpationem Dominicæ vocis, nisi superbia elati regis abjicitur? Quod ad correctionem suam poterit salubriter quisque convertere qui prælatus est. Cum ergo Saul parvulum se in suis oculis æstimaret, caput in tribus Israel factus est; sed fultus temporalis potentia, jam se parvulum non videbat. Cæterorum namque comparationi se præferens, quia ulus cunctis

poterat, magnum se præ omnibus æstimabat. Miro autem modo cum apud se parvulus, apud Dominum magnus; cum vero apud se magnus apparuit, apud Dominum parvulus fuit. Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ, ipso potentia fastigio lenocinante, corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui et tenere illam noverit et impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit in illa cum cæteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate pleritur; quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adjungit! Quam tamen potestatem certe dispensat, qui sollicitè noverit sumere ex illa quod adjuvet, et expugnare quod tentat, et æqualem secum cæteris cernere, et tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre. Scriptum namque est: «Duceam te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis (Eccli. xxxii). Illoque exequante quod omnia servaverit, juxta quod sibi præceptum fuerat, atque dicente:

«Audi vocem Domini, et ambulavi in via per quam me misit Dominus, et adduxi Agag regem Amalec, et Amalec interfeci. Tulit autem populus de præda oves et boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis. Ait Samuel: Nunquid vult Dominus holocausta et victimas, et non potius ut obediat voci Domini? Melior est enim obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.» (Ex Augustino.) Obedientia victimis jure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante ejus oculos, repressa arbitrii sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quoniam contra ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta sit virtus obedientia demonstratur, ex adverso ergo melius ostenditur quid de ejus laude sentiatur. Si enim quasi peccatum ariolandi est repugnare, sola est quæ illi meritum possidet, sive qua quisque infidelis convincitur, etiamsi fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem in ostensione obedientia dicitur: «Vir obediens loquitur victorias (Prov. xxi).» Vir quippe obediens loquitur victorias, quia dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus; hinc in Evangelio Veritas dicit: «Eum qui venit ad me non ejiciam foras, quia de cælo descendi, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me (Joan. vi).» Quid enim, si suam faceret, eos qui ad se veniunt repulisset? Quis autem nesciat quod voluntas Filii a Patris voluntate non discrepat? Sed quoniam primus homo, qui suam voluntatem facere voluit, a gaudio paradisi exivit; secundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem se Patris, et non suam facere ostendit, permanere nos intus docuit. Cum igitur non suam,

sed Patris voluntatem facit, eos qui ad se veniunt, foras non eiecit, quia dum exemplo suo nos obedientia subiecit, viam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait: «Non possum ego a me facere quicquam; sed sicut audio, judico (Joan. v).» Nobis quippe obedientia usque ad mortem servanda præcipitur. Ipse autem, si sicut audit, judicat, tunc quoque obediens, cum judex venerit. Ne igitur nobis usque ad præsentis vite terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster judicat, qui hanc, etiam cum judex venerit, servat. Quid ergo mirum si peccator homo obedientia in præsentis vite brevitate se subjicit, quando hanc Mediator Dei et hominum, et cum obediens remunerat, non relinquit? Sciendum vero est nunquam per obedientiam malum fieri. Aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitteri. Neque enim mala in paradiso arbor existit, quam Deus homini, ne contingeret, interdixit; sed ut per melius obedientia meritum homo bene conditus cresceret, dignum fuerat ut hanc etiam a bono prohiberet, quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus esset, quanto et a bono cessans auctori suo se subditum humilitas exhiberet. Sed notandum quod illic dicitur: «Ex omni ligno paradisi edite, de ligno autem scientia boni et mali ne tetigeritis (Gen. ii).» Qui enim a bono quolibet subjectos vetat, necesse est ut multa concedat ne obedientis mens funditus intereat, si a bonis omnibus penitus repulsa jejuna. Omnes autem paradisi arbores ad esum Dominus concessit, cum ab una prohibuit, ut creaturam suam, quam volebat extinguere, sed provehi, tanto facilius ab una restringeret, quanto ad cunctas latius relaxaret. Sed quia nunquam nobis hujus mundi prospera, nonnunquam vero jubentur adversa, sciendum summopere est quod obedientia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est; aliquando si de suo aliquid non habeat, minima. Nam cum hujus mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientia sibi virtutem evacuat si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad percipienda hujus vite prospera libidini propriæ ambitionis servit. Rursum cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci et contumeliae jubentur, nisi hæc et ex semetipso animus appetat, obedientia sibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac vita despecta sunt invitus nolensque descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cum mentem ad suscipienda probra hujus sæculi nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia et in adversis ex suo aliquid habere, et rursus in prosperis ex suo aliquid omnimodo non habere: quatenus et in adversis tanto sit gloriosior, quanto divino ordine etiam ex desiderio jungitur; et in prosperis tanto sit verior, quanto a præseuti ipsa, quam divinitus percipit, gloria funditus interea separatur.

«Dixitque Saul ad Samuel: Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini, et verba tua,

« timens populum, et obediens voci eorum. Sed nunc porta, quæo, peccatum meum, et revertere mecum, ut adorem Dominum. Et ait Samuel ad Saul : Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini; et projecit te Dominus ne sis rex super Israel. » Corripit propheta regem pro inobedientia qua Domini mandatum explere non curavit, prædicatque eum regnum amissurum, quia certitudinem mandatorum Dei sequi noluit. Et merito ille de potestatis culmine abijctus, qui rite regnum tenere ne-
 seil. Ipse enim regimen rite tenet, qui se superiori per humilitatem ad obediendum subjicit, et inferiori per auctoritatem ad docendum anteposit. Si enim Saul Dei mandatis obediret, rite populo præcesset.

« Et conversus est Samuel ut abiret, ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ et scissa est. Et ait ad eum Samuel : Scidit Dominus regnum Israel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te. » Nota mysterium, quod sicut in passione Domini pontifex vestimentum scidit (*Matth. xxvi*), ita ex rex Saul vestim. propheta nunc scindere describitur. Per utramque enim potestatem, et regalem videlicet ac sacerdotalem, scissio vestimentorum facta est : ut demonstretur stabilitatem regni seu sacerdotii in populo Judæorum fieri non posse, qui verum regem et sacerdotem ad se venientem, Dominum videlicet Christum, recipere noluerunt.

« Porro triumphator in Israel non parcat et poenitendine non fluctetur. Neque enim homo est ut agat poenitentiam, etc. » Triumphator in Israel Dominus est, cui omnis victoria recte ascribitur, quia mutabilia non est, sed secundum justitiam et veritatem universa dijudicat. Notandum autem quod alia editio habet : « Non revertar, inquit Samuel, tecum, quia sprevisisti verbum Domini, et spernit te Dominus, ne sis rex super Israel. Et convertit Samuel faciem suam ut abiret, et tenuit Saul pinnulam diploidis, et dirupit eam. Et dixit ad eum Samuel : Dirupit Dominus regnum Israel de manu tua hodie, et dabit proximo tuo bono super te. Et dividetur Israel in duo, et non convertetur, neque poenitebit eum, quoniam non est sicut homo, ut poeniteat eum; ipse minatur, et non permanet. » (*Ex Augustino.*) Iste cui dicitur : « Spernit te Dominus, ne sis rex super Israel, et dirupit Dominus regnum ab Israel de manu tua hodie, » quadraginta regnavit annis super Israel, tanto scilicet temporis spatio, quanto et ipse David, et audivit hoc primo tempore regni sui; intelligamus ideo dictam quia nullas de ejus stirpe fuerat regnurus, et respiciamus ad stirpem David, unde exortus est secundum carnem « Mediator Dei et hominum, et homo Christus Jesus (*I Tim. ii*). » Non autem in Scriptura, quod in plerisque Latinis codicibus, legitur : « Dirupit Dominus regnum Israel de manu tua; » sed sicut a nobis positam est inventum in Græcis : « Dirupit Dominus regnum ab Israel de manu tua, » et intelligatur, « de manu tua, » quod est, « ab Israel. » Populi quoque Israel personam figurate gerebat homo iste, qui populus regnum fue-

rat amissurus, Christo Jesu Domino nostro per Novum Testamentum non carnaliter, sed spiritualiter regnatura. De quo dum dicitur : « Et dabit illud proximo tuo, » ad carnis cognationem id refertur. Ex Israel enim Christus secundum carnem, unde et Saul. Quod vero additum est, « bono super te, » potest quidem intelligi, « meliori te; » nam et quidam sic sunt interpretati. Sed melius sic accipitur, « hono super te, » ut quia ille bonus est, ideo sit super te, juxta illud aliud propheticum : « Donec ponam omnes inimicos tuos sub pedibus tuis (*Psal. cix*), » in quibus est et Israel, cui suo persecutori regnum abtulit Christus, quamvis fuerit illic et « Israelita, in quo dolus non erat (*Joan. i*), » quoddam frumentum quasi illarum palmarum. Nam utique inde erant apostoli, inde tot martyres, quorum primus Stephanus (*Act. vi*); inde tot Ecclesie, quas apostolus Paulus commemorat, in conversione magnificentem Dominum. De qua re non dubito intelligendum quod sequitur, « Et dividetur Israel in duo. » In Israel scilicet inimicum Christo, et Israel adhærentem Christo; in Israel ad ancillam, et Israel ad liberam pertinentem. Nam ista duo genera primum simul erant, velut Abraham adhuc adhæret ancillæ, donec sterilis per Christi gratiam fecundata clamaret : « Ejice ancillam et filium ejus (*Gen. xxi*). » Propter peccatum quidem Salomonis, regnante filio ejus Rehobam, scimus Israel in duo fuisse divisum, atque ita perseverasse, habentibus singulis partibus reges suos, donec illa gens tota a Chaldæis esset ingenti vastatione subversa atque translata. Sed hoc quid ad Saulem, cum, si tale aliquid comminandum esset, ipsi David potius fuerit comminandum, cujus erat filius Salomon? Postremo nunc inter se gens Hebræa divisa non est, sed indifferenter in ejusdem erroris societate dispersa per terras. Divisio vero illa, quam Deus sub persona Saulis illius regni et populi figuram gerentis eidem regno populoque minatus est, æterna atque immutabilis significata est. Per hoc adjunctum est : « Et non convertetur, neque poenitebit eum, quoniam non est sicut homo, ut poeniteat eum : ipse minatur et permanet; » id est, homo minatur, et non permanet; non autem Deus, quem non poenitet sicut hominem. Ubi enim legitur quod poeniteat eum, mutatio rerum significatur, immutabili præsentia manente divina. Ubi ergo non poenitere dicitur, non mutare intelligitur. Prorsus insolubilem videmus per hæc verba prolata divinitus fuisse sententiam de ista divisione populi Israel et omnino perpetuam. Quicumque enim ad Christum transierunt, vel transeunt, vel transibunt, inde non erant, inde secundum Dei præsentiam, non secundum generis humani unam eandemque naturam. Prorsus quicumque ex Israelitis adhærentes Christo perseverant in illo, nunquam erunt cum Israelitis qui ejus inimici usque in finem vitæ hujus esse persistent; sed in divisione quæ hic prænuntiata est, perpetuo permanebunt.

« Dixitque Samuel : Adducite ad me Agag regem

« Amalec. Et oblatas est ei Agag pinguisissimus. Et dixit Agag : Siccine separat nos amara mors? Et ait Samuel : Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. In frustra concidit Samuel Agag coram Domino in Galgalis, » etc. Quando legunt quidam in Scripturis quod sancti nulli hostium parcant, efficiuntur crudeles; et humanam sanguinem sitiētes, dicunt : Quia et justī ita percusserunt hostes, ut non relinqueretur ab eis qui salvus fieret. Et non intelligunt in his verbis obumbrari mysteria; et hoc nobis magis indicari, ut pugnantes adversus vitia, nullum penitus ex his relinquere debeamus, sed omnia interiorum. Nam si pepererimus, scire debemus reputari nobis in culpa, sicut reputatum est Saul, qui vivum servaverat regem Amalec. Quomodo enim quisque justus manebit, si adhuc aliquid peccati in semetipso servaverit, sicut Saul? At vero sancti in figura Samuelis ita saviunt super hostes suos, id est, super vitia peccatorum, ut non permittant relinquere aliquid peccatum impenitum.

CAPUT XVI.

Quod, Saule reprobato, electus est per Samuelem David in regem, et quod ipse David coram Saule furante cithara canebat.

(CAP. XVI) « Dixitque Dominus ad Samuelem : « Uaqueque tu luges Saul, cum ego projecerim eum, « ne regnet super Israel? Imple cornu tuum oleo, et veni et mittam ad Isai Bethlehemitem, providi enim « in filiis ejus mihi regem, » etc. Itaque Saule propter inobedientiam reprobato, misit Deus Samuel ad Isai, et sumpto cornu olei unxit in regem David. Sed videamus eundem David, quomodo Christum prophetice significaverit. David enim interpretatur *mansuetus fortis, sive desiderabilis*. Et quid fortius leone illo de tribu Juda (*Apoc. v*), qui vicit mundum? (*Joan. xvi*.) Et quid desiderabilis illo de quo dicitur : « Venit desideratus cunctis gentibus? (*Agg. ii*). » Ungitur iste David in regem futurum, desuntians per unctionem illam Christum. Christus enim a Chriamato appellatur. Reprobatis septem filiis Isai majoribus, minimus aetate electus est ad regnum. Quia spreto Judaico sacerdotio et regno, prioris videlicet populi, qui sabbatismum secundum legem servabat, Christus Dominus noster, caput minoris populi, sacerdotio perpetuo functus est, et in regem unctus, cujus regnum non habet finem, et cui omnes gentes, linguae et tribus servient. David ab officio pastoralis peccorum ad hominum regnum transfertur. Noster autem David, ipse Jesus, a bobus Judaicae plebis ablatas est, et in regnum gentium translatus est. In Judaea enim non est modo Christus, ablatas est inde, nunc gentium greges pascit. Igitur recedente a Saul Domino propter inobedientiam, arreptus est maligno spiritu, « et exagitabat eum spiritus nequam a Domino. »

« Dixeruntque servi Saul ad eum : Ecce exagitat te spiritus Domini malus, » etc. In hoc libro quæri solet de spiritu qui agitabat Saul : si Domini, cur

malus; si malus, cur Domini dicitur? *Inter* sententia duobus verbis comprehensa est, et in Deo potestas justa, et in diabolo potestas injusta. Nam idem est spiritus malus per nequissimam voluntatem, et idem spiritus Domini per acceptam justissimam potestatem. Unde ergo spiritus Domini appellatur diabolus? propter ministerium; quia omnibus etiam spiritibus malis bene utitur Deus, vel ad damnationem quorundam, vel ad emendationem, vel ad probationem. Et quamvis malignitas a Deo non sit, potestas tamen, nisi a Deo, non est (*Ex Gregorio*.) Sicut antiquus humani generis inimicus, quia licet afflictionem justorum semper appetat, tamen si ab auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus convalet. Unde et omnis voluntas diaboli injusta est; et tamen, permittente Deo, omnis potestas justa. Ex se enim tentare quolibet injusta appetit, sed eos qui tentandi sunt, et prout tentandi sunt, non nisi tentare Deus juste permittit. Bene ergo nunc dicitur : « Spiritus Domini malus exagitat te. » Ecce unus idemque spiritus et Domini appellatur et malus : Domini videlicet per licentiam potestatis justae, malus autem per desiderium voluntatis injustae. (*Ex Isidoro*.) Sic et alibi dictum est etiam (*I Reg. xxvi*) : « Sopor Domini, » qui occupaverat milites ejusdem Saul, cum David hastam et scyphum abotulisset a capite dormientis; non quia sopor tunc a Domino erat ut ipse dormiret, sed quia ille sopor qui tunc homines apprehenderat, virtus Dei erat infusus, ne David servi ejus in eo loco presentia sentiretur. Dicitur ergo spiritus Dei malus, hoc est, minister Dei ad faciendum in Saul quod eum pati Judex omnium potentissimus judicabat, quoniam spiritus ille voluntate qua malus erat, non erat Dei; creatura vero qua conditus erat, et potestate, quam non sua, sed Domini omnium aequitate acceperat, Dei erat; formidari igitur non debet, quia nihil, nisi permisus, valet. (*Ex Gregorio*.) Nam et in Evangelio expellenda de homine Legio Domini dicebat : « Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum (*Matth. viii*). » Sola ergo vis illa timenda est, quae cum hostem tenere permiserit, ei ad usum justī iudicis et injusta illius voluntas servit. (*Ex Isidoro*.) Erat autem David in canticis musicis eruditus. Diversorum enim sonorum rationabilis moderatusque concertus, concordī varietate compacta, ordinate Ecclesiae insinuat unitatem, quae variis modis quotidie resonat, et suavitate mystica modulatur. Iste adhuc puer in cithara suaviter, imo fortiter canens, malignum spiritum qui operabatur in Saule, comescuit; non quod citharæ illius tanta vis erat, sed quod figura crucis Christi, quæ de ligno et extensione nervorum mystice gerebatur, ipsaque passio, quæ cantabatur, jam tunc spiritus dæmoniacos opprimebat. Tropologicè autem, hoc facto David ad compatendum proximo instruimur. Plerumque enim superbus dives exhortationis blandimento placandus est : quia et plerumque dura vulnera per lenia fomenta mollescat, et furor insanorum sæpe ad salutem, medico blan-

diante, reducitur; cumque eis in dulcedinem condescenditur, languor insanitæ mitigatur. Neque enim negligenter intusendum est quod cum Saulem spiritus adversus invaderet, apprehensa David cithara ejus vesaniam sedabat. Quid enim per Saulem, nisi elatio potentiam? Et quid per David innuitur, nisi humilis sanctorum vita? Cum ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, David canente, ejus insania temperatur; quia cum sensus potentium per elationem in furorera vertitur, dignum est ut ad salutem mentis, quasi dulcedine citharæ, locutionis nostræ tranquillitate revocetur.

CAPUT XVII.

De pugna David contra Goliath Philisthæum, quem jactu lapidis ipse occidit.

(CAP. XVII.) « Post hæc, Philisthim agmina sua in prælium canduxerunt in Socho Judæ, et castrametati sunt inter Socho et Azecha, in finibus Domim. » (Ex Hieronymo.) Socho est oppidum in tribu Juda. Sunt autem usque hodie viculi duo pergentibus Æliam de Eleutheropoli in novo milliario viæ publicæ: unus in monte, et alter in campo situs, qui Socho nuncupantur. Interpretatur vero *ramus* vel *humilitas*. Azecha civitas est Chananeorum in parte tribus Judæ, ad quam usque persecutus est Jesus quinque reges (Jos. x). Sed et hodie vocatur villa Azecha inter Eleutheropolim et Æliam. Azecha interpretatur *fortitudo* sive *decipula*. Duma sive Bomim in tribu Juda vicus grandis est in Daroma, hoc est ad australem plagam, in finibus Eleutheropoleos, decem et septem ad ea millibus distans. Duma interpretatur *silentium* sive *gaudium*.

« Porro Saul et viri Israel congregati in valle Terebinthi. » Terebinthus est in Sichimis, sub qua abscondit Jacob idola (Gen. xxxv) juxta Neapolim.

« Et direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthim, » etc. Hinc Josephus: « Post non multa siquidem tempora Paestini denuo congregati, et magnam super omnes Israelitas exercitum colligentes inter Socho et Azecha castrametati sunt. Contra quos denuo Saul produxit exercitum, et super quemdam montem castra ponens, coegit Paestinos priora quidem castra relinquere, et ex adverso montis, quem Saul apprehenderat, advenire. Divisitque eorum exercitus medius mons, qui erat positus inter eos. »

« Et egressus est vir spurius de castris Philisthorum, nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum et palmo, et cassis ærea super caput ejus, et lorica induebatur. Porro pondus lorice ejus quinque millia siclorum æris. Et ocreas æreas habebat in erubibus, et clypeus ærcus tegebat humeros ejus. Hastile autem haste ejus erat quasi liciatorium textentium. Ipsum autem ferrum haste ejus sexcentos siclos habebat ferri, et armiger ejus antecedebat eum. Stansque clamabat adversus omnes phalangas Israel, et dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Numquid ego non sum Philisthæus, et vos servi Saul? Eligite ex vobis virum,

« et descendat ad singulare certamen. Si quiverit pugnare mecum, et percusserit me, erimus vobis servi. Si autem ego prævaluero, et percussero eum, vos servieritis, et servietis nobis. Et aiebat Philisthæus: Ego exprobravi agminibus Israelis hodie. Date mihi virum qui ineat mecum singulare certamen, » etc. (Ex Hebræo.) Spurius dicitur, quia patre gigante, matre vero Gethæa natus erat.

« David autem erat filius viri Ephrathæi de Bethlehem Juda, cui nomen erat Esai, qui habebat octo filios. » Quæritur cur hic octo filios habere dicatur, cum in Paralipomenon (I, 11) non amplius quam septem legantur? Quod ita solvitur. Nathan itaque prophetam filium Semaa, filii sui in loco filii educaverat et nutriverat. Nam coram Samuele septem ejus filii leguntur adducti fuisse, et octavus esse in pascuis, inter quos Nathan adductum fuisse manifestum est, qui et Jonathan vocatur. De quo in extrema parte Samuelis dicitur: « Percussit autem eum Jonathan, filius Sammaa, fratris David (II Reg. xxi). » Et notandum quod ubicunque propheta vocatur, *Nathan* scribitur, non *Jonathan*. « Pugna vero Philistinorum contra Israel, » non inconvenienter malignorum spirituum prælium adversus Ecclesiam Dei accipi potest. Inde egreditur, de castris scilicet Philistinorum, vir spurius, nomine Goliath, nimæ magnitudinis, qui bene potest significare diaboli superbiam, quem David noster singulari certamine congressus prostravit, ac populum Dei a timore ejus eripuit, qui leonem et ursum necavit; ursum, videlicet diabolium; leonem, Antichristum: alteram nunc hominibus latenter insidiantem, alteram in posterum manifestissime sævientem. (Ex Isidoro.) Iste David in prælio gigantem superavit, cum adversus populum Dei alienigenæ dimicarent. Provocavit superbia humilitatem, provocavit diabolus Christum. Accepit arma bellica sanctus David, ut adversus Goliath procederet. Hæc arma per ætatem et parvam staturam corporis portare non valuit, abjecit onerantia, accepit quinque lapides de flumine, et posuit in vase pastorali. His armatus processit et vicit. Hoc quidem ille David. Sed si mysteria perscrutamur, in David Christus intelligitur, qui tempore revelationis Novi Testamenti insinuandæ et commendandæ gratiæ prævidens, arma deposuit, quinque lapides tulit. Deposuit ergo corporalia sacramenta legis, quæ non sunt imposita gentibus. Deposuit quæ non observamus. Quia enim in veteri lege et legimus, et non observamus, sed tamen aliquam significationem præmissa et posita intelligimus. Denique hæc arma deposuit, tanquam onera sacramentorum veteris legis, et ipsam legem accepit. Quinque enim lapides quinque libros Moysi significant. Tulit ergo illos quinque lapides de flumine, id est, de sæculo. Labitur enim mortale sæculum, et præterfluit quidquid venit in mundum. Erant enim in flumine, tanquam lapides in populo illo. Primo erant illic inutiles et vacabant, nihil proderant, transibat supra

navius. Sed quid fecit David, ut lex ipsa utilis esset, accepit gratiam. Lex enim sine gratia impleri non potest. « Plenitudo legis charitas est (Rom. xiii). » Quia ergo gratia facit legem impleri significatur gratia lacte. Hoc est enim in carne gratuitum, ubi mater non querit accipere, sed satagit dare; hoc mater gratis dat, et contristatur si desit qui accipiat. Quomodo ergo ostendit David legem sine gratia operari non posse, nisi cum illos lapides quinque (quibus significabatur lex in libris quinque) conjugere volens gratiæ, posuit in vase pastorali, quo lac mulgeri consueverat. His armatus processit adversus Goliath superbum, se jactantem et de se præsumentem. Tulit unum lapidem et dejecit diabolum. In fronte percussit, et cecidit in eo loco corporis ubi signum Christi non habuit. Hoc quoque licet attendas. Quinque lapides posuit, unum misit. Quinque libri electi sunt, sed unitas vicit. « Plenitudo ergo legis charitas, ut ait Apostolus : sufferentes invicem in dilectione, studentes servare unitatem spiritus in vinculo pacis (Ephes. iv). » Deinde, illo percusso atque dejecto, gladium ejus abstulit, et deinde caput abscidit. Et fecit hoc noster David, dejecit diabolum de suis, quando credebant maligni ejus, quos ille in manu habebat, et de quibus cæteras animas trucidabat. Convertunt linguas suas contra diabolum, et sic Goliath de gladio suo caput inciditur. (Ex Gregorio.) Item vir certa fide plenus, quæ sanctis solet ad justitiam computari, ea ipsa Scripturæ sacræ, quæ hæreticus affert, testimonia colligit, et erroris ejus pertinaciam inde convincit. Contra nos namque dum sacræ legis testimonia adportant, secum nobis afferunt unde vincantur. Unde et David typum Domini, qui videlicet *fortis manu* interpretatur; Goliath vero, *revelatus sive transmigrans*, hæreticorum superbiam signans, hoc rebus locuti sunt quod nos verbis aperimus. Goliath quippe cum gladio, David vero, cum pera pastorali venit ad prælium. Sed eundem Goliath David superans, suo occidit gladio. Quod nos quoque agimus, qui promissa David membra ex ejus fieri dignatione meruimus : nam superbientes hæreticos et sacræ Scripturæ sententias deferentes eisdem verbis atque sententiis quas proferunt vincimus.

« Assumens autem David caput Philisthæi, attulit illud in Jerusalem, arma vero ejus posuit in tabernaculo suo. » (Ex Hebræo.) Quod dicit attulisse David caput Philisthæi in Jerusalem, anticipatio est, quod postea fecit. Arma vero ejus, id est, Philisthæi, non est intelligendum quod in suo posuerit tabernaculo, sed in tabernaculo Domini, de quo tabernaculo postea hæc ab Abimelech sacerdote accepit. Ea autem tempore quo viderat Saul David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ : « De qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? » Dixitque Abner : « Vivat anima tua, rex, si novi. » Secundum illud locutionis genus hoc dictum est quo dictum est illud : « Benedixit Naboth Deo et regi. (III Reg. xxi). » Ac si diceret : Non vivat anima

tua, rex, si novi; aut : Videam mortem tuam, si novi. Aliter : quia si conjunctio aliquando ponitur pro non adverbio, ut est illud Psalmistæ : « Si introibunt in requiem meam » (Pal. xciv), id est, « non introibunt in requiem meam, » Si novi potest pro non novi dictum accipi. Utitur enim modo jurandi per vitam regis, et affirmat se non nosse unde David sit. Hoc enim modo et in Genesi Joseph patriarcha contra fratres suos usus est, quando dixit : « Per salutem Pharaonis non egredimini hinc, donec veniat frater vester minimus (Gen. xli). »

CAPUT XVIII.

De pacto Jonathæ cum David et desponsatione Michol filiæ Saul.

Peracta victoria qua David gigantem interfecit, dicit Scriptura quod « anima Jonathæ conglutinata est animæ David, » et ita dilexisset eum Jonathan « quasi animam suam, » etc. Jonathan optime typum tenet eorum qui ex Judæis in Christum crediderunt, qui, accepta Spiritus sancti gratia, pro Christi amore relictis omnibus quæ in mundo habere poterant, ipsum Redemptorem secuti sunt. Unde et Petrus apostolus de se et sociis suis dixit ad Jesum : « Domine, ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te (Matth. xix). » Et in Actibus apostolorum ita scriptum est : « Quotquot possessores agrorum erant, veniebant et vendebant et afferbant pretia eorum ante pedes apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat (Act. iv). Sic enim Jonathan dedit vestimenta sua, a tunica usque ad balteum, cum credentes quique quidquid habere poterant in hoc mundo, omnia in lucrum Christi conferre satagebant. « Porro cum reverteretur David, percusso Philisthæo, egressæ sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes chorosque ducentes in occursum Saul regis : « in tympanis lætitiæ, et in sistris, et præcinebant mulieres ludentes atque dicentes : Percussit Saul mille, et David decem millia. » Quod regis animus indigne tulit. Hinc invidia Saulis, et semina odiorum adversum David orta sunt. (Ex Isidoro.) Ita et Judæi audientes Christum prædicari in Ecclesiis, quem ipsi neci tradiderunt, et de victoria ejus, quo hostem antiquum triumphavit, credentes in laudibus ipsius congratulari, graviter inde offensi sunt. Nam Saul, callidus simulator, ut sine suis insidiis possit David offerre discrimini, studuit eum Michol filiæ suæ nuptiis alligare, si centum sibi Allophytorum præputia victor offerret, pro quibus centum ducenta dedit ille; et unde creditus est regio perire voto, inde auctus est gloriore tropæo : ita et Judæi, dum contra voluntatem Dei Christum interficere nituntur, per id salutem gentium egerunt per quod crediderunt extinguere. Quod vero David prius alienigenarum præputia attulit, et sic denuo Saul filiæ nuptiis hæsit, significat quod Christus non prius Synagogam connubio suo sponderet, nisi ante gloriosus in gentibus fieret. Prius enim in nationibus rescevit carnis pollutionem, et postea co-

mulatus est Synagogæ. Scriptum est enim: « Postquam intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus erit. » Dupla autem, hoc est, ducenta præputia obtulit, sive pro Judæis, et gentibus acquisitis, sive quia major est numerus acquisitionis populi gentium, quam credentium Judæorum. Auxit deinde odium Saul adversus David in tantum, ut rex ob medelam sui spiritus David de more psallentem jaculo conaretur configere.

CAPUT XIX.

Quod Saul David psallentem cithara voluit lancea configere. De illusionem Saul, quomodo per statuam in lecto positam et pellem pilosam caprarum illusus est, cum quærebat David occidere.

Sed quid est quod dum Saulem spiritus adversus invaderet, apprehensa David cithara, ejus vesaniam mitigabat? Per Saulem enim Judæorum elatio, per David autem humilitas Christi significatur. Cum ergo ab immundo spiritu Saul arripitur, David canente ejus vesania temperatur: quia cum sensus Judæorum per blasphemiam in furorem vertitur, dignum est ut ad salutem mentes eorum, quasi dulcedine citharæ, locutionis evangelicæ tranquillitate revocentur. Nisus est Saul David psallentem configere lancea in parietem, et declinavit David a facie Saul. Lancea autem casso vulnere perlata est in parietem. Sic et prædicante Christo Evangelium, Judæi meditati sunt ei mortem inferre. Sed dum ille ab eis ad salutem gentium vivus secessit, solam duritiam mentis illorum malitia eorum læsit.

CAP. XIX.) « Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ut custodirent eum, et interficerent eum. Abscessit autem David nocte, et fugit, atque salvatus est. Cumque venissent nuntii Saul, invenerunt statuam in lecto positam, et pellem pilosam caprarum ad caput ejus, » etc. Audiamus ergo quid hoc significat quod miserit Saul ad custodiendam domum David, ut interficeretur? Hoc non ad crucem Domini, sed tamen ad passionem ejus pertinet. Crucifixus enim Christus, et mortuus est, ac sepultus. Erat ergo illa sepultura tanquam domus, ad quam custodiendam misit regnum Judæorum, quando custodes adhibiti sunt sepulcro Christi. Quomodo ergo custodita est domus, si David figurabat Christum, ut Christus interficeretur, dum Christus non in sepultura, sed in cruce sit interfec-
tus? Refertur hoc ad corpus Christi, quia interficere Christum erat tollere nomen Christi: neque enim crederetur in Christum, si mendacium prævaleret custodum qui corrupti sunt, ut dicerent: « Quia, dormientibus nobis, venerunt discipuli et abstulerunt eum (Matth. xxviii). » Hoc est itaque velle Christum interficere, nomen ejus resurrectionis extinguere, ut mendacium Evangelio præferretur. Sed sicut illud non valuit Saul ut interficeret David, sic nec potuit regnum Judæorum efficere, ut memoriam Christi deleteret. Isti autem qui de Saul virtute, id est, de regno Judæorum, in Christum præsumere voluerunt, offenderunt in lapidem offen-

tionem, tanquam in statuam, et hædus eis visus erat agnus: quia in quo peccatum non invenerunt, quasi peccatorem persecuti sunt.

« Nuntiatur est autem Sauli a dicentibus: Ecce David in Najoth in Ramatha, » etc. (Ex Hieronymo.) Najoth locus est in Ramatha, ubi David sedit. Rama vero in tribu Benjamin civitas est Saulis in sexto milliario ab Helia, ad septentrionalem plagam contra Bethel. Meminit hujus et Jeremias. Alia autem Rama est in tribu Aser, Najoth, pulchritudo interpretatur; et Rama, excelsum. Bene ergo conveniunt hæc nomina locorum rebus in his expletis, quia prophetarum dicta et celsitudinem habent scientiæ ac venustatem locutionis

(CAP. XX.) « Misit ergo Saul lictores, ut caperent David. Qui cum vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, et Samuel stantem super eos, factus est etiam spiritus Domini super eos, et prophete cœperunt etiam ipsi, » etc. (Ex Isidoro.) Igitur David regis manus ictum devitans, ejusque persecutiones declinans, fugit venitque ad Saulem, et misit Saul nuntios, qui apprehenderent David. Qui cum vidissent Samuel inter prophetas, et cœtum prophetarum qui in illo tempore prophetabant, nuntii qui missi sunt, accepto eodem spiritu, prophetaverunt. Missisque aliis hoc contigit, et tertius nihilominus. Postea vero cum et ipse Saul venisset, factus est super eum Spiritus Domini, et ambulabat ingrediens, et prophetabat.

(Ex Hebræo.) Quæstio magna hic oritur, cum in præcedentibus legatur: « Et non vidit Samuel Saulem usque in diem mortis suæ, » quomodo hic prophetasse coram Samuele dicatur? Quam quæstionem Hebræi his duobus modis solvunt. Aut non vidit eum, quia quando junctus est Saul cuneo prophetarum, abscondit se Samuel ne videretur ab eo; aut non vidit eum indutum habitu regio quo indutus erat quando dictum est: « Non vidit eum usque in diem mortis suæ; » subauditur, « indutum habitu regio. » Exspoliasset vero se non omnibus vestimentis, sed regalibus intelligendum est. (Ex Isidoro.) Item quæritur quomodo et illi nuntii qui missi essent ad tenendum hominem et ad necem ducendum, talis spiritus participes effici meruerint? Et Saul ipse, qui miserat, veniens, et ipse sanguinem innocentem quærens effundere, accipere meruit spiritum illum et prophetare. Quantum enim ad litteram attinet, non est mirum hominem reprobum ad momentum transitorie prophetasse, dum etiam similes multi prophetiæ donum leguntur habuisse, sicut et Balaam ille reprobus, quem non tacet Scriptura judicio divino esse damnatum (Num. xxii, xxiii et xxiv): sed tamen prophetiam habebant. Nec illa verba parum testantur huic sententiæ, quæ in Evangelio scripta sunt, multos dicturos in illa die: « Domine, Domine, in nomine tuo, manducavimus, et bibimus [prophetavimus, et demonia ejecimus] et in nomine tuo virtutes multas fecimus (Matth. vii). » Quibus tamen dicturus est: « Non novi vos unquam;

discedite a me, qui operamini iniquitatem (*Ibid.*).» Mystice autem exemplum hujus Saul nuntiorumque ejus in hac sententia figurat nonnullos hæreticos, qui aliquid boni de muneribus sancti Spiritus habent, sicut testamenta legis et Evangelii, baptismi sacramenta. Qui cum ad Ecclesiam catholicam veniunt, non est ullo modo in eis violandum, aut, quasi non habeant, tradendum. Sed tamen eos non ideo debere salutem confidere, quia non improbanus quod illos accepisse credimus; sed oportet eos cognoscere unitatem, et societatem in vinculo pacis, sine qua omnino quidquid habere potuerunt, quamvis aut sanctam atque venerandam, ipsi tamen nihilominus sunt tanto indigniores effecti præmio vite æternæ, quanto illis donis non bene usi sunt, quæ in hac vita, quæ transitoria est, acceperunt. Item exemplum atque imago hujus Saul nuntiorumque ejus in hoc loco, Judæorum non incongrue gestat personam, qui dum adversari cupiant Christo, habent in ore sacramenta legis et prophetarum ad testimonium Christi, et cum Ecclesia, quasi cum prophetis, de Scripturis disputant, sicut illi cum prophetis vaticinabantur.

CAPUT XX.

De eo quod Saul misit nuntios ad querendum David, qui venientes ad cunæum prophetarum et ipsi prophetabant; nec non et Saul postea illuc veniens tota die nudus prophetavit. De verbis Jonathæ ad David et de signo sagittæ quod dedit ad ipsum David.

Quod dicente Jonathan ad David, quem insecutionibus patris sui non justis dolebat fatigari; « Si vixero, facies mihi misericordiam Domini. Si vero mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra. » Cum adjungeret Scriptura: « pepigit ergo fœdus Jonathan cum domo David, » continuo subiunxit dicens: « Et requisivit Dominus de manu inimicorum David, » etc. Per anticipationem utique fecit, prius historicæ interserendo quod multo post tempore factum est, cum, interfecto Saule, regnum ad domum David translatum est, et qui innocentem eum injuste persequebantur, justa sunt divinitus ultione mulctati. Cum enim requisivit Dominus de manu inimicorum David quare virum sanctum affixerint, tunc cogebantur rationem reddere odiorum quibus tanto tempore contra illum sævierant. Quod et de Absalon, et de Siba filio Bochri, et de cæteris nobilibus David æque potest intelligi. Aliter: Si scire vis quid de manu inimicorum David requisierit Dominus, potest (nisi fallor) in superiore sententia, qua dictum est quod fœdus pepigerit Jonathan cum domo David, a pocym [posteriori] intelligi, quod hoc de manu inimicorum David requisierit, id est, quare non et ipsi fœdus cum eo pacis inire voluerint, cum quo esse Dominum viderunt. Idcirco autem Scriptura hic sententiam hanc præoccupando interponere videtur, ut testimonium Jonathæ, quo dixerat: « Quando eradicaverit Dominus inimicos

A « David, unumquemque de terra, » verum esse comprobaret quia videlicet eradicali sunt inimici David de terra, non ipso David se de adversariis ulciscente, sed judicante Domino pro illo. Bene autem subjungit: « Et addidit Jonathan dejerare David, eo quod diligeret illum. Sicut enim animam suam, ita diligebat eum: » ut ille nimirum qui tam perfecto juxta legem Dei amore complectebatur David, a perditione inimicorum ejus ostenderetur immensis. Qui etsi cito morte præreptus, regnum cum eo, ut sperabat, terronum habere nequivit commune, abque ulla tamen contradictione regni cœlestis consortium cum eo quem pro gloria virtutum tantisper dilexit, eum esset et ipse vir virtutum, accepit.

B « Venit Jonathan in agrum juxta placitum David, et puer parvulus cum eo, et ait ad puerum suum: « Vade et affer mihi sagittas quas ego jacio, » etc. Quid est quod Jonathan David servare volens, cum ille lateret in agro juxta lapidem ad signum duas jecit sagittas, quas puer parvulus, ignorans quid fecerit, collegit, et in civitatem retulit: nisi quod Deus Pater Filium suum unigenitum, quem ad salutem humani generis mittendum decreverat, in littera legis, Judæis nescientibus absconditum habuerat? David ergo absconditus est in agro, id est, Christus reclusus est in mundo. De quo evangelista Joannes dicit: « In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit (*Joan.* 1). » Juxta lapidem sedebat, quia in tabulis legis conscriptus erat, ut est illud: « Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est (*Deut.* vi); » et: « Non assumes nomen Dei tui in vanum (*Exod.* xx). » Nam Saul odio habens David, inter epulas sedens, filium eum mortis esse judicabat. Et Judaica perfidia, in paschæ epulis convivans, de nece Christi tractabat. Cum ergo illuxisset mane, venit Jonathan in agrum juxta placitum David, et puer parvulus cum eo. Jecit unam sagittam, jecit et aliam. Et Deus Pater, inhucescente mane credulitatis, primum testimonium legis de Christo protulit. Deinde propheta misit, qui de adventu ejus testificarentur. Unde scriptum est: « In lumine jacula tua ibunt, in splendore fulguris armorum tuorum (*Zach.* ix). » Collegit autem puer Jonathæ sagittas, et attulit ad dominum suum, et quid ageretur penitus ignorabat. Sic et Judaicus populus, libros legis et prophetarum portans, quasi divinitus conscriptus honorabat, sed eum, et quem Moyses et prophetæ signaverant, præsentialiter inter se manentem non cognoverat.

CAPUT XXL

De eo quod fugit David ad sacerdotem Abimelech, a quo pastus est, propter quod ipse sacerdos a Saule interfectus est et turba sacerdotum cum eo. De fuga David ad Achis regem Gath.

(CAP. XXI.) « Surrexit itaque David iterum, et fugit in die illa a facie Saul: venitque ad sacerdotem Abimelech, a quo et gladium Goliath sustulit, et panes propositionis accepit. » Quæ res et sa-

« sacerdoti mortem attulit, et animadversionem religioſe intulit civitati. Primo videndum est quid sit quod David interroganti respondit ſacerdoti, et dixit. « Et quidem ſi de mulieribus agitur, continuimus « nos ab heri et nudiustertius, quando egrediebatur, « mur, et fuerunt vasa puerorum ſancta. » (*Ex Hebræo.*) Hoc quoque taliter accipi poteſt : Abimelech interrogat utrum David et pueri ſui, quos in illum et illum locum conduxiffe ſe dixerat, mundi eſſent. David vero ænigmatice pluraliter de ſeiſpo reſpondit, dicens : « Et fuerunt vasa puerorum ſancta, » ſcilicet, a concubitu conjugali. Quod vero ait : « Porro via hæc polluta eſt, » et in Hebræo legitur : « Porro via hæc laica eſt, » ſic eſt intelligendum : « Via hæc laica eſt; » ac ſi diceret : In lege præceptum eſt ut extraneus non comedat ex eis; et tu interrogas, utrum mundi ſint pueri, quietiam ſim mundi eſſent, nequaquam eis veſci deberent? Idcirco via laica eſt, quia tu laicaliter interrogas. Quod vero ſequitur : « Sed et ipſa hodie ſanctificabitur in vasis, » ipſa utique in vasis, id eſt, mente ſanctificari dicit; quia niſi neceſſitate corporis, et periculo vitæ urgente, nequaquam veſceretur eis. (*Ex Iſidoro.*) Et hæc itaque geſtorum fides eſt. Sed quantum ad ſacramentum prophetiæ pertinet, in Chriſto Domino noſtro impletum eſt. Qui poſitus in carne, dum inſectionem declinaret judaicam, ad apoſtolos tranſivit, cum quibus et deſideratum ſibi cibum ſumpsit : « Deſiderio enī deſideravit manducare paſcha (*Luc. xxii.*) » Ex quibus Goliæ, id eſt, arma diaboli, ſuſtulit : fortis enim ſpolia ipſe diripuit (*Luc. xi.*) His ergo a quibus receptus eſt Chriſtus, tribulationes induxit diabolus et mortem. « Omnes enim, ut ait Apoſtoloſ, qui in Chriſto pie volunt vivere, perſecutionem patiuntur (*II Tim. iii.*) » Et Dominus : « Si me, inquit, perſecuti ſunt, et vos perſecutentur (*Joan. xv.*) »

« Erat autem ibi quidam vir de ſervis Saul in « die illa intus in tabernaculo, et nomen ejus Doeg « Idumæus. » (*Ex Hebræo.*) In Hebræo habetur, « obligatus in conſpectu Domini; » obligatus idem Doeg Idumæus erat voto, quo ſe obligaverat aliquot diebus in tabernaculo Domini immoraturum, et orationi vacaturum. Doeg autem iſte Idumæus (qui camelorum, id eſt infructuoſi gregis et tortuoſi, **D** custos erat, et interpretatur, *motus* ſive *ſollicitus*. qui et percussit Abimelech ſacerdotem magnum: (nam Abimelech interpretatur *frater meus rex*) in nomine Judæ proditionis perſonam geſtat, per quem fraude contra Redemptorem noſtrum, qui vere rex eſt, operatus diabolus, ut, ejus proditione facta, etiam poſtea perſecutionem Eccleſia pateretur, et occiderentur quamplurimi diſcipuli Chriſti, et ſacerdotes, et pro nomine ejus perſecutiones graviffimas perferrent. Sed in domo Abimelech ſolus Abiathar princeps ſacerdotum a perſecutore Saul immunis eſt, quia nemo poteſt nocere Chriſto principi ſacerdotum, qui victor ad cælos aſcendit.

Interea David, cum fugeret Saul, latere voluit

apud regem quemdam Geth, nomine Achis. Sed cum gloria ejus ſic fuiſſet commemorata, ne per livorem rex ad quem confugerat in eum aliquid mali machinaretur, ſinxit inſaniam, et, quaſi furore correptus, « mutavit os ſuum, deſtuebantque ſalivæ in « barbam ejus, collabebaturque in manibus eorum, « et procidebat ad oſtia portæ. »

« Et dixit Achis : Quid huc mihi adduxiſtis « iſtum? Nunquid deerant nobis furioſi? Et ſic « eum dimiſit. » (*Ex Iſidoro.*) Achis interpretatur *quomodo eſt*, per quod ſignificatur ignorantia, et verbum mirantis et agnoſcentis, quod in gente Judæorum impletum eſt. Qui dum Chriſtum viderunt, non agnoverunt, coram quibus mutavit os ſuum et abiit. Erant enim ibi præcepta legis carnalia, erat ſacrificium ſecundum Aaron, et poſtea ipſe de corpore et ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundum ordinem Melchizedech. Mutavit os ſuum in ſacerdotio, mutavit in præceptis, dans aliud Teſtamentum, evacuata carnali operatione, atque collapſus eſt in manibus eorum quando eum comprehendentes crucifixerunt. Et procidebat ad oſtium portæ, id eſt humiliabat ſe. Hoc eſt enim procidere uſque ad oſtium fidei noſtræ : oſtium enim portæ, initium eſt fidei. Inde incipit Eccleſia, et pervenit uſque ad ſpeciem. Et cum credit ea quæ non videt, merebitur illorum perfrui, eum eam facie ad faciem videre cœperit. Quod vero in illo quaſi furioſo ſalivæ decurrebant ſuper barbam ejus, Apoſtoloſ hæc aperit, dicens : « Judæi ſigna petunt, et Græci ſapientiam quærunť; nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam : ipſis vero vocatis, Judæis et Græcis, Chriſtum Dei virtutem, et Dei ſapientiam; quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientia eſt hominibus (*I Cor. i.*) » Salivæ enim ſignificant infirmitatem. Sed quia ſtultum Dei fortius eſt hominibus : nota quia ſalivæ oſtendant, ſed attende, quia ſuper barbam decurrunt. Quomodo enim in ſalivis infirmitas, ſic in barba virtus oſtenditur. Textit ergo virtutem ſuam corpore infirmitatis ſuæ : et quia forinſecus infirmabatur, tanquam in ſaliva apparebat; intus autem divina virtus, tanquam barba, tegebatur.

CAPUT XXII.

De eo quod David fugit in speluncam Odollam, ubi eum fratres ejus et omnis domus patris ejus viſitaverunt, et alii plurimi ad eum convenerunt.

(CAP. XXII.) « Fugit David in ſpeluncam Odollam, « ubi eum fratres ejus, et omnis domus patris ejus « viſitaverunt, et convenerunt ad eum omnes qui « erant in anguſtia conſtituti, et oppreſſi ære « alieno, et amaro animo, et factus eſt eorum « princeps, » etc. Quid eſt quod David manente in ſpelunca, venerunt ad eum fratres ejus, et omnis domus patris ejus? Hoc eſt, illi qui ex Synagoga in eum crediderunt, venerunt ad illum. Et convenerunt ad eum omnes qui erant in anguſtia conſtituti et oppreſſi ære alieno. Hoc eſt quod ipſe ad ſe venire

invitatus dixit : « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos (*Matth. xi*). » Omnes quippe qui se agnoscunt in angustiis vitiarum constitutos, nec habent latitudinem charitatis, et oppressi sunt ære alieno, hoc est, censu peccatorum quem exsolvabant diabolo quando exhibuerunt membra sua servire iniquitati ad iniquitatem (*Rom. vi*), necesse est, ut amaro sint animo, hoc est, ut digne penitentiam gerant de delictis suis præteritis, et veniant ad David, ad desideratum videlicet nostrum, quatenus fiat eorum princeps; quia ipse est qui constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum. Deus fortis, Pater futuri sæculi, princeps pacis, cujus regni non erit finis. Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ. Cujus potestas est æterna et regnum ejus alteri non dabitur. » Dixitque « Gad propheta ad David : Noli manere in præsidio, proficiscere et vade in terram Juda, » etc. Miro modo hic introducit Gad propheta, cum in præcedentibus hujus nulla facta fuerit mentio. Sic itaque introducit, sicut Elias propheta in loco ubi dicitur : « Et dixit Elias Theebites, de habitatoribus Galaad (*III Reg. xvii*). » Ex ore itaque Domini Gad propheta David dixit ut non moraretur inter gentes et in terra pokata, sed in terram Judæ rediret, et ibi juxta voluntatem Domini persecutionem inimicorum ferret.

CAPUT XXIII.

Quod David in deserto Ziph in silva latuit, quem Ziphæi prodiderunt Saul.

(CAP. XXIII.) Porro eo tempore quo fingerat Abiathar filius Achimelech ad David, in die illa ephod secum habens, descenderat. Ephod illud erat quod Moyses, jubente Domino (*Exod. xxxix*), fecerat, sicut et rationale, in quo erat doctrina et veritas, in quo etiam consulit David Dominum.

Et ait David ad Dominum : « Si tradent me viri Ceilæ in manus Saul, et si descendet ipse, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel, indica servo tuo. Et ait Dominus : Descendet, » etc. Ac si diceret : Si hic steteris, descendet Saul, et tradent te viri Ceilæ in manus ejus. Eorum voluntatem ei indicabat. Et merito viri Ceilæ, qui ingrati beneficiis David exstiterant, cum eos ipse de manibus Philisthiim eruerit, significant infidelitatem seu inconstantiam Judæorum, qui Redemptoris nostri semper pietati ingrati existentes, apud sæculi potestates contra eum insidiando meditabantur. Interpretatur autem Cella *ad fundam jacta*, sive *extolens sibi met*. Et in psalmo scriptum est : « In circuitu impii ambulat (*Psal. xi*); » et alibi : « Stultus ut luna mutatur (*Eccli. xxvii*). »

(CAP. XXIV.) « Porro David erat in deserto Ziph in silva, » etc. (*Ex Hieronymo*.) Ziph, mons squallidus vel caligans, sive nebulosus juxta Ziph, in quo sedit David prope Chermelam, quæ in Scripturis Carmelus appellatur. Sic enim appellatur vicus hodie Judæorum, unde fuit Nabal Carmelius. Sed et

unus de posteris Caleb dictus est Ziph. Lege Paralipomenon (*I, ii*). Quid est ergo quod Ziphæi David apud se latitantem Saul prodiderunt, et cum eo mortem ejus meditati sunt nisi quod Judæi, quod Ziphæi merito significant, et interpretantur *germinantes*, cum in terreo regno germinare appetebant, apud principes suos tractabant de nece Salvatoris, qualiter eum per discipulum suum proditum apprehenderent, et præsidium ad interficiendum traderent.

CAPUT XXIV.

Quod David in eremo Engaddi in spelunca latitans, oram chlamydis Saul latenter absceidit, qui ingressus est in eandem speluncam ut purgaret ventrem.

(CAP. XXIV.) « Ascendit ergo David inde, et habitavit in locis tutissimis, Engaddi, » etc. (*Ex Isidoro*.) In eremo Engaddi, cum persequendum David Saul appeteret, ingressus est David speluncam, et ibi latitabat. Sed rex improvisis exceptus insidiis, quod innocuo moliebatur, inciderat. Scriptum est enim : « Qui fodit foveam proximo suo, incidet in eam (*Eccli. xxvii*). » David bona pro malis retribuens, inimicum non occidit, sed pro testimonio facti, oram regiæ chlamydis amputans abstulit. Cum utique facilius esset exceptum insidiis adversarium perdere magis quam fallere. Quid ergo est quod iste fugiens a facie Saul in spelunca latuit? Quare autem latuit, nisi, ut occultaretur et non inveniretur? Quid est contegi spelunca, nisi contegi terra? Qui enim fugit in speluncam terra tegitur, ne videatur. Portabat Jesus terram, carnem, quam acceperat de terra, et in ea se occultabat, ne ab Judæis inveniretur Deus. « Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (*I Cor. ii*). » Quare ergo Dominum gloriæ non invenerunt? Quia spelunca se tlexerat, id est, carnis infirmitatem oculis objiciebat, et majestatem divinitatis in corporis tegmine, tanquam speluncæ abdito, contegebat. Illi non cognoscentes Deum, persecuti sunt hominem, nec mori potuit, nisi in homine, quia nec teneri potuit, nisi in homine. Opposuit ergo male quærentibus terram, servavit bene quærentibus vitam. Fugit ergo secundum carnem in speluncam a facie Saul, quia passus est, usque adeo se occultans coram Judæis, ut moreretur. Sed quare usque ad mortem esse patiens voluit, ut fugeret a facie Saul in speluncam, quæ inferior pars terræ potest accipi? Et certe manifestum et notum est omnibus, eum in monumento positum esse quod exisum fuerat in petra (*Matth. xxvii*). Hoc ergo monumentum spelunca erat. Illuc fugit noster David a facie Saul. Tandiu enim persecuti sunt illum Judæi, quousque poneretur in spelunca. Sed quid est quod Saul persecutor ad purgandum ventrem speluncam ingreditur, nisi quod Judæi conceptam in Christum malitiam mentis, quasi odorem fetidum emisissent, et cogitata apud se noxia factis deterloribus, dum Christum perimunt, ostenderunt? Sed tamen David Saullem occidere noluit. Et cum eum in abdito occultatus antro haberet in potestate, servare potius quam occidere maluit. Ita et Christus dum

esset in spoliata carnis, persecutorem populum in potestate habuit, et non occidit. Scriptum enim erat de eis per prophetam: « Ne occideris eos (*Jer. xli.*) » Donique David tantummodo summitatem chlamydis ejus silenter abscedit, ut ostenderet prophetia Christum Judæos non occidisse, sed eis tantum regni gloriam abstulisse, atque eos pro persecutione sua vacuos sede vel imperio reliquisse. Chlamydis enim abscisio regni est amputatio. Hoc etiam alio loco idem Saul cum per inobedientiam peccasset, ostendit. Nam cum veniam precaretur, rogaretque Samuelem ut reverteretur cum illo ad placandum Deum, et noluisse, atque convertens faciem suam abiret, tenuit Saul pinnulam vestimenti ejus, et dirupit eam, et dixit ad eum Samuel: « Dirupit Dominus regnum Israel de manu tua hodie, et dabit illud proximo tuo, et dividetur Israel in duos populos (*I Reg. xv.*) » Ergo rex iste personam figurate gerebat Judæorum, significans quod inde amissurus erat regnum dum persequitur Christum. Item moraliter hujus rei gestum si quis quaesierit, ita accipere potest, ut per Saul mali rectores designentur. (*Ex Gregorio.*) Saul igitur ventrem purgare est praves præpositos conceptam in corde malitiam usque ad opera micri odoris extendere, et cogitata apud se noxia factis exterioribus exsequendo monstrare. Quem tamen David ferire metuit; quia pie subditorum mentes ab omni se peste obtreactionis abstinentes, præpositorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendant. Qui et si quando propter infirmitatem sese abstinere vix possunt, ut extrema quædam atque exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt. Quia videlicet dum prælati dignitati saltem innoxie et latenter derogant, quasi regis superpositi vestem fœdant. Sed tamen ad semetipsos redeunt, sequæ vehementissime vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Unde et bene et illic scriptum est: « Post hæc David percussit cor suum, eo quod abscedisset oram chlamydis Saul. » Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum reprehendenda certe judicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est ut afflictione pœnitentiæ comprimatur, quatenus ad semetipsam redeat, cum præpositæ potestati deliquerit, ejusque contra se judicium, qui sibi prælatus est, perhorrescat. Nam cum præpositis delinquimus, ejus ordinationi qui eos nobis prætulit, obviamus. Unde Moyses quoque cum contra se et Aaron populum conqueri cognovisset, ait: « Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum (*Exod. xvi.*) »

CAPUT XXV.

De morte Samuelis et de historia Nabal et Abigail uxoris ejus, quomodo egerunt cum David.

Post hæc sequitur Scriptura narrans de morte Samuelis et de fuga David, ita dicens: (*Cap. xxv.*) « Mortuus est autem Samuel, et congregatus est

A « universus Israel, et plaxerunt eum, et sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque « David descendit in desertum Pharan, » etc. (*Ex Hieronymo.*) Pharan nunc est oppidum trans Arabiam, junctum Saracenis, qui in solitudine vagi errant. Per hoc iter fecerunt filii Israel, cum de monte Sinai castra movissent. Est ergo (ut diximus) trans Arabiam, contra australem plagam, et distat ab Aila contra orientem itinere trium dierum. In deserto autem Pharan Scriptura commemorat habitasse Ismaelem. (*Gen. xxi.*) Unde et Ismaelites, qui nunc Saraceni dicuntur. Legimus Chodorlosomer regem percussisse eos qui erant in deserto Pharan.

B « Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, et possessio ejus in Carmelo, » etc. Historia que de Nabal et Abigail uxore ejus narrat, mysticum intellectum quaerit. Nabal enim de quo dictum est quod vir durus et pessimus et malitiosus esset, typum tenet populi Judæorum. Quorum aliqui uva fellis, et betro amaritudinis inebriati, dura cervico, et incircumcisis cordibus semper Spiritui sancto resistebant, atque carnalem sensum in lege sequentes, stulti facti sunt. Quod bene nomen Nabal exprimit. Interpretatur enim *insipiens*, vel *demens*. Unde et Christum venientem, et per apostolos ab eis refectionem fidei et bonæ operationis expectantem, respuerunt, dicentes: « Hunc autem nescimus, unde sit? Nos Moysi discipuli sumus (*Joan. ix.*) » Abigail vero, de qua refert Scriptura quod mulier prudentissima et speciosa fuerit, typum tenet plebis illius, qui ex Judæis ad fidem conversi Domino placere meruerunt. Quod bene nomen Abigail sonat. Interpretatur enim *patris mei exultatio*. Unde et Dominus in Evangelio dicit: « Gaudium erit in caelo super uno peccatore pœnitentiam agente (*Luc. xv.*) » Hæc sæpius in prophetis et in apostolis pro salute populi Judaici deprecans, David nostro oblationem acceptabilem bonorum operum, et piæ devotionis obtulit. Quam ille post mortem viri sui, qui demens in stultitia sua periit, ascivit in conjugium, et exhibuit sibi sponsam non habentem maculam aut rugam (*Eph. v.*) (*Ex Beda.*) Quod Abigail interpellans pro se et pro domo sua ait ad David, quem vir ejus stultitia et ebrietate sopitus offenderat.

D « Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, et quaerens animam tuam, erit anima Domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium apud Dominum Deum tuum. Porro anima inimicorum tuorum rotabitur quasi in impetu et circulo fundæ, etc.; » pulcherrima comparatione statum justorum a reproborum sorte discernit. Horum quippe animas appellat viventes, ut illorum e contrario spiritali morte præoccupatas insinuet, juxta illud prophetæ: « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur (*Ezech. xviii.*) » Hos fasciculo, illos lapidi fundæ assimilat. Fasciculus enim constringitur, ut integer maneat et conservetur. Lapis in funda expeditus ponitur, ut abjiciatur. Sic etenim, sic in hoc seculo electi pressuris tribulationum coangustantur,

ut his admoniti arctius se ad invicem mutua charitate connectant, et coadunati ad invicem manu sui Redemptoris in perpetuum conserventur. At vero reprobi quanto latius in hac vita voluptatibus propriis, veluti liberi, dimittuntur, tanto longius in futuro a divina visionis gloria projiciuntur, ut de eis merito dicatur: « Et quidem ipsi de manu tua expulsi sunt (Psal. lxxxvii). » Mire autem omnipotentem providentiam describit superius pectoris, cum dicit animam viri sancti, quasi in fasciculo viventium, apud dominum esse custodiam. Sicut enim facillimum est cuilibet fasciculum herbe vel feni sua manu retentum conservare, ita virtus Domini et Salvatoris nostri omnes per orbem electos ab initio usque in finem sæculi, ne qui ex eis sine ratione pereant, sine labore tuetur, juxta quod ipse in Evangelio sub figura ovium de eis loquens: « Et sequentur me, inquit, et ego vitam æternam de eis, et non peribunt in æternum nec capiet eos quisquam de manu mea (Joan. x). » Sicut fasciculus unus quibuslibet vinculis alligatur, ita omnis sanctorum cœtus, una eademque fide, spe et charitate ad invicem constringitur, uno divinæ protectionis manum circumdatur. Ad litteram autem patet sensus: quia anima David, persequentibus licet hostibus, custodia semper fuit in sorte viventium. Porro inimici ejus, insistentibus sibi adversitatibus, sicut lapis funda circumactus, sic instabili motu perturbandi et suis essent expellendi de finibus, vel etiam humanis rebus auferendi.

« Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit et uxor sua verba hæc, » etc. (Ex Gregorio.) Quid nobis Abigail per renuntiationis suæ dispensationem inquit, nisi quod iracundos melius corrigimus, si in ipsa iræ suæ commotione declinamus? Perturbati quippe, quid audiant ignorant. Sed eum ad se redeunt, tanto libentius exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquillius toleratos erubescunt. Menti autem furore ebriæ omne certum (quod dicitur) perversum videtur. Unde et certe Nabal ebrio culpam suam Abigail laudabiliter tacuit: quam, digesto vino, laudabiliter dixit. Ideo enim malum quod fecerat cognoscere poterat, quia hoc ebrius non audivit.

« Saul autem dedit Michol filiam suam, uxorem David, Phalthi filio Lais, qui erat de Gallim, » etc. (Ex Beda.) Ut Hebræi, non cognovit eam idem Phalthi, quoniam si cognovisset eam, nunquam David sibi eam postea sociasset, quia in lege penitus hujusmodi prohibetur coitus. Idem namque Phalthi de Gallim, hoc est, de inundatione erat. Inundatio hæc lex intelligitur. Legis enim doctor erat de Baurim, id est, de electis. Quando autem a Saule Michol ei datur, Phalthi, id est, evadens, interpretatur. Quando vero ab eo eadem Michol auferatur, Phalthiel, id est, evadens a Deo, interpretatur. Evadens a Deo dicitur, quia custodivit eam, ne tangeret eam, ne fieret transgressor legis: « Secutusque est eam vir suus plorans usque Bannim (II Reg. xxxi). » Plorasse dici-

atur præ gaudio, eo quod Dominus cum custodisset, ne eam tangeret.

CAPUT XXVI.

Quod David fugiens a facie Saulis, cum eam dormientem reperisset, non occidit, sed solam lanceam et scyphum aquæ abstulit.

(CAP. xxvi.) « Et venerunt Ziphei ad Saul in Gaba, dicentes: Ecce David absconditus est in colle Machila, quæ ex adverso solitudinis. Et surrexit Saul, et descendit in desertum Ziph, » etc. Iterum item David fugiens a facie Saul in castra regis, cum dormientem offendisset, non percussit, non occidit; sed solam lanceam, quæ ad caput ejus erat, et lentunculam sustulit.

« Dormientibus cunctis egressusque e castris, transivit in cacumine montis. » (Ex Isidoro.) Quid ergo hoc est, nisi quod persequerentur Christum Judæi? Sed persequendo dormiebant, quia non vigilabant corde. Duritia enim cordis obdormitio est. Dormiunt in vita veteri: non vigilant in nova. Venit Christus: non eos occidit, sed tulit ab eis scyphum aquæ, id est, gratiam legis; tulit et sceptrum regale, regni scilicet potestatem, quam pro magno habebant, et unde se protegebant temporaliter, et quam adversus Dominum per incredulitatem gerebant. Deinde victor David noster de castris eorum regressus transcendit in altitudinem montis caelorum.

CAPUT XXVII.

Sequitur de gestis David.

(CAP. xxvii.) « Et ascendit David, et viri ejus; et agebant prædas de Gessuri, et de Gerzi, et de Amalecitis. Hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus. » Hi pagi non erant sub potestate Achis. Habitati in terra antiquitus dicuntur, quia quieti et securi habitati fuerant, et nullius hostis deprædationes perpassi.

CAPUT XXVIII.

Iterum de morte Samuelis.

(CAP. xxviii.) « Samuel autem mortuus est; flevitque eum omnis Israel, et sepelierunt eum in Rama urbe sua, » etc. Supra namque dicitur sepultus fuisse in domo sua in Rama. In domo sua, in familia videlicet et cognatione sua. Queritur namque cum superius jam mortuus legatur, cur hic repetatur mortuus? Mortuus hic (ut Hebræi volunt) resuscitationis suæ causa repetitur; et ut damnatio Saulis, qui in peccatis mortuus erat, et relicto Deo, contra legem, Pythonem consulebat, justa esse manifestaretur.

CAPUT XXIX.

De pythonissa quæ ob rogatum Saulis Samuelem suscitavit, qui ei de vicina morte intimavit.

« Post mortem autem Samuelis congregati sunt Philisthiim contra Israel, consulitque Saul Dominum; et non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, » etc. (Ex Hebræo quodam.) Hebræus habet: Neque per doctrinam, neque per pro-

phetas. Respondebat Dominus per somnia, sicut idem Hebræi asserunt, eo quod jejunando et orando, posebant oraculum sibi fieri divinum, et Dominus illis per somnia revelabat ea quæ futura erant · quod in hoc loco minime Saul fecisse legitur. *Per doctrinam*, per ephod scilicet, quod sacerdos in pectore gestabat. *Neque per prophetas*, quia illis consulentibus Dominus nequaquam respondebat. Hi prophetæ dicuntur fuisse discipuli Samuells: quibus prophetantibus junxit se Saul et prophetavit. Quæsitque Saul pythonissam, quæ suscicaret illi Samuelem. Statimque suscitatus, ait ad eum:

Quare inquietasti me, ut suscitarer? etc. Quæritur, secundum historiam, utrum pythonissa ipsum prophetam de inferno evocaverit, an aliam aliquam imaginariam illusionem fallacia dæmonum factam? De hac quæstione beatæ memoriæ Augustinus episcopus Simpliciano Mediolanensi episcopo ita scripsit: « Inquiris, inquam, utrum potuerit malignus spiritus excitare animum justī, et tanquam de abditis mortuorum repagulis evocare, ut videretur et loqueretur cum Saul. Nonne magis mirandum sit quia Satanas ipsum Dominum assumpsit, et constituit super pinnam templi? (Matth. v.) Quoties enim modo fecerit, ille etiam modus quo Samueli factum est ita ut Samuel excitaretur, similiter latet; nisi forte quis dixerit faciliorem diabolo fuisse licentiam ad Dominum vivum unde voluit assumendum, et ubi voluit constituendum, quam ad Samuelis defuncti spiritum e suis sedibus excitandum. Quod si illud in Evangelio nos ideo non conturbet, quia Dominus voluit atque permisit nulla diminutione suæ potestatis et divinitatis id fieri, sicut ab ipsis Judæis, quanquam perversis atque immundis, et facta diaboli facientibus, et teneri se, et vinciri, et illudī, et crucifigi, atque interfici passus est: non est absurdum credere ex aliqua dispensatione voluntatis divinæ permissum fuisse, ut non invitus, nec dominante magica potentia, sed volens atque obtemperans occultæ dispensationi Dei, quæ pythonissam illam et Saulem latebat, spiritus prophetæ sancti se ostenderet aspectibus regis, divina eam sententia percussurus. Quanquam in hoc facto potest adesse alius facilior intellectus, ut non vere spiritum Samuelis excitatum a requie sua credamus, sed aliquod phantasma, et imaginariam illusionem diaboli machinationibus factam, quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sicut omnia quæ pinguntur atque finguntur, earum rerum quarum imagines sunt, nominibus appellantur: sicut hominis pictura cum pingitur, proprium quodque nomen incunctanter adhibetur, et dicitur: Ille Cicero est, ille Salustius, ille Achilles, iste Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, cum aliud nihil sint, quam pictæ imagines. Unde cherubim cum sint cælestes virtutes, facti tunc ex metallo, quo imperavit Deus super arcam testamenti, magnæ rei significandæ gratia, non aliud quam cherubim illa quoque figmenta

vocitabantur (Exod. xxv). Itemque dum quisque videt somnium, non dicit, Vidi imaginem Augustini. sed, Vidi Augustinum, cum eo tempore quo aliquid tale aliquis vidit, ignoraret hoc Augustinus. Usque adeo manifestum est non ipsos homines, sed imagines eorum videri. Et Pharaon spicas se dixit vidisse in somnis et boves, non spicarum aut bovm imagines (Gen. xli). Si igitur constat liquido nominibus earum rerum quarum imagines sunt, easdem imagines appellari, non mirum est quod Scriptura dicit Samuellem visum, etiamsi forte imago Samuelis apparuit per ficta machinamenta ejus qui transfiguratur se in angelum lucis, et ministros suos subornat velut ministros justitiæ (II Cor. xi). Jam vero si illud, inquit, movet, quomodo a maligno spiritu Sauli vera prædicta sint, potest et illud videri mirum, quomodo dæmones agnoverunt Christum, quem Judæi non agnoscebant (Luc. viii; Act. xix). Cum enim vult Deus etiam per infimos spiritus aliquem vera agnoscere, temporalia duntaxat ad istam mortalitatem pertinentia, facile est, et non incongruum, ut omnipotens et justus ad eorum pœnam, quibus ista prædicantur, ut malum quod eis imminet, antequam veniat prænoscedo patiantur, occulto apparatus mysteriorum suorum etiam spiritibus talibus aliquid divinationis impertiat, ut quod audiunt ab angelis, prænuntient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum omnium Dominus atque moderator vel jubet vel sinit. Unde etiam spiritus pythonis in Actibus apostolorum attestatur Paulo apostolo, et evangelista esse conatur (Act. xvi). Miscent tamen isti fallacias, et quod verum nosse potuerunt, non docendi magis quam decipiendi fine prænuntiant. Et forte hoc est, quia cum illa imago Samuelis Saulem prædicat moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est. Magno quippe intervallo separari bonos a malis post mortem in Evangelio legimus, cum inter superbum illum divitem, qui jam apud inferos tormenta pateretur, et illum qui ad ejus januam ulcerosus jacebat, jam in requie constitutum, magnum chaos interjectum esse testatur (Luc. xvi). Aut si propterea Samuel ei dixit, Mecum eris, ut non ad æqualitatem felicitatis sed ad parem conditionem mortis referatur, quod uterque homo fuerit, et uterque mori potuerit, jamque mortuus mortem vivo prænuntiabat; secundum utrumque igitur intellectum, habere exitum hanc lectionem, qui non sit contra fidem manifestum est: nisi forte profundiori inquisitione inveniatur ad liquidum, vel posse vel non posse animam, cum ex hac vita migraverit, magicis carminibus evocari, et vivorum apparere aspectibus, etiam corporis lineamenta gestantem, ut non solum videri valeat, sed et agnosci. Et si potest, utrum etiam anima justī, non quidem cogatur magicis sacris, sed dignetur ostendi occultioribus mysteriis [Al., imperiis] summæ legi obtemperans, ut si fieri non posse claruerit, non uterque sensus in hujus Scripturæ tractatione admittatur, sed illo excluso imaginatione similitudo Samuelis diabolico ritu facta

Intelligatur. Sed quoniam sive illud fieri possit, sive A non possit, tamen fallacia Satanæ, atque imaginum simulandarum callidi operatio decipiendis sensibus humanis multiformis invigilat, pedetentim quidem, ne inquisitionibus diligentioribus præscribamus, sed potius existimemus tale aliquid factum in maligno spiritu, pythonissæ illius ministerio, quoad nobis aliquid amplius excogitare atque explicare non datur. Hæc sunt quæ tunc de pythonissa et Samuele scripsit beatissimus Augustinus.

CAPUT XXX.

Quod David Amalecitas superavit et prædã quam abstulerant, in Sicelech eripuit.

(CAP. xxx.) Interea dum pergeret David cum Achis rege Philistinorum in prælium adversus Israel, insurgentes Amaleciti irruerunt in Sicelech, et succedentes eam, captivaverunt omnia quæ erant David et puerorum ejus. Reversus ergo David ad persequendos Amalecitas, invenit Ægyptium puerum lassentem, quem Amaleciti ægrotum in itinere reliquerunt. Hanc David inventum cibo reficit, ducemque sui itineris fecit, sicque Amalecitas persequitur, epulantes reperit, et funditus exstinguit. (Ex Augustino.) Considerandum est ergo, quid sit quod Amaleciti, absente David, Sicelech invadunt et prædã capiunt. Amaleciti quippe *populus lambens*, vocatur. Et quid per lambentem populum nisi mentes sæcularium designantur, quæ terrena cuncta ambiendo quasi lambunt, dum solis temporalibus delectantur? Quasi enim populus lambens prædã facit, dum terrena diligentes, lucra de alienis damnis exaggerant. Et hoc absente David agunt: quia Redemptorem ante oculos cordis habere negligunt. Quid est enim quod Ægyptius Amaleciti puer in itinere lassatur, nisi quod amator præsentis sæculi, peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo nequam currere valeat, sed fractus adversitate torpescat? Sed hunc David invenit: quia Redemptor noster, veraciter manu fortis, nonnunquam quos despectos a mundi gloria reperit, in suum amorem convertit. Cibo pascit: quia scientia verbi reficit. Ducem itineris eligit: quia suum etiam prædicatorem facit. Et quia Amalecitam sequi non valet, dux David efficitur: quia is quem indignum mundus deserit, non solum conversus in suam mentem Dominum recipit, sed prædicando hunc etiam usque ad aliena corda perducit. Quod videlicet duce David Amalecitam convivantem invenit, exstinguit: quia ipsi Christum prædicantibus mundi lætitiã destruit, quos comites mundus habere despexit. Pleurumque ergo ipsi prædicando mentes sæcularium superant, qui prius cum sæcularibus in hoc mundo currere non valebant.

CAPUT XXXI.

Pugna Philistinum contra Jerusalem, et de morte Saulis et filiorum ejus.

(CAP. xxxi.) « Igitur exorto prælio percusserunt Philistinum Israel plaga magna, corrueruntque in prælio Saul et Jonathan. Arripuitque Saul gladium suum, et irruit super eum. Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, et mortuus est cum eo, » etc.

(Ex Hebræo quodam.) Armigerum istum Hebræi Doeg Idumæum dicunt fuisse, qui cernens Saul mortuum, seipsum ob metum David interemerit.

« Mortuus est ergo Saul, et tres filii ejus, et armiger illius et universi viri ejus, etc. » Viri isti, pueri domestici ejus intelligendi sunt. Hi tres filii Saul cum eo interfecti sunt, Jonathan, Abinadab, qui et Jesui, et Melcisua. Isbosed autem domi erat. Qui anno quod Saul rex constitutus est, natus fuisse dicitur, qui etiam quadraginta annorum fuisse legitur, cum regnare cœpisset. Unde colligitur Saul quadraginta annos regnasse. Quærendum cur alibi legatur Jesui, et alibi Abinadab? Jesui enim interpretatur *aqualis*. Æqualis ideo dicitur, quia æqualis meriti fuisse filius cum patre memoratur. Abinadab interpretatur *pater meus sponte*. Sponte etenim sua pater ejus Saul male agendo acquisivit, ut taliter una cum filiis perimeretur. Denique prius propheta David figuraliter deflet Saul et Jonathan, qui cum potentes essent, et semper hostibus prævalerent, sauciati illico ac vulnerati in medio prælio corruerunt.

« Quomodo, inquit, ceciderunt potentes in medio pugnae? » Hoc etiam modo pium Christianorum genus, nunc deflet eos qui repugnantes dæmonibus labuntur in sæculo, quod est lubricum, (Gelboe enim *montes lubrici* interpretantur.) et spem recuperationis suæ omittentes, proprio mucrone, desperatione videlicet perniciose evadendi hostem antiquum, semetipsos interficiunt, sicut Saul irruens super gladium suum mortuus est. Cujus rei Philistinæ, hoc est, maligni spiritus de interfectis spoliã virtutum auferentes, propriæ fortitudini ascribunt victoriã, quæ justa permissione Dei in talibus evenit. Sed David noster in membris suis, hoc est, in electis et sanctis viris, corruentium casum gemit; nec lætatur in perditione morientium, sed contradicit, ne in urbibus. Allophylorum talis fama prædicetur, hoc est, præcipit fidelibus ut caute se custodiant, et scuto fidei undique se muniant, induti lorica justitiæ, habentes galeam salutis, et gladio spiritus, hoc est, verbo Dei adversariis suis resistent, ne forte ulterius ignominiose superati gaudium inimicis suis faciant.

IN LIBRUM II.

CAPUT PRIMUM.

Quod David nuntium sceleris Amalecitem jussit ante se percuti pro morte Saulis. De luctu David quo plangebat interfectos Saul et Jonathan, et quod præcepit filios Juda doceri arcum.

(CAP. 1.) « Factum est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur a cæde Amalec, et maneret in Siceleg dies duos. In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul, veste conscissa, et pulvere aspersus caput; et ut venit ad David, cecidit super faciem suam, et adoravit. Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israel fugi. Dixit ad eum David: Quod est verbum, quod factum est? indica mihi. Qui ait: Fugit populus de prælio, et multi cœdentes de populo mortui sunt. Sed et Saul et Jonathan filius ejus interierunt, etc. » (Ex Hebræo quodam.) Hominem istum Amalecitem Hebræi filium Doeg fuisse dicunt. Amalecites enim et Idumæus unum est, quia filius primogenitus Esau, Eliphaz fuit, et hujus filius Amalec. Diadema autem et armillam quæ David detulit, a patre Doeg commendata sibi fuisse Hebræi perhibent. Quid est autem quod ille Amalecites, qui se finxit coram David Saul regem interfecisse, ab eo justæ ultionis pœnam a superno iudice recipiet? juxta illud quod scriptum est: « Omnis enim, qui fodit foveam, incidet in eam (Eccle. x.) » Et: « Qui percusserint gladio peribunt (Matth. xxvi). Et item: « Os quod mentitur, occidit animam, mulctatus accepit, nisi quod omnis qui proximo suo machinatur malum, vel de ejus gaudet interitu, justæ retributionis pœnam (Sap. 1). »

« Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo. Et plangerunt et fleverunt et jejunaverunt usque ad vesperam super Saul, super Jonathan filium ejus; et super populum Domini, et super domum Israel, » etc. (Ex eodem.) Populum Domini sacerdotes et domum Israel, generaliter omnem populum Israel dicit.

« Planxit autem David planctum hujuscemodi super Saul, et super Jonathan filium ejus, et præcepit ut docerent filios Juda arcum, sicut scriptum est in libro Justorum, » etc. Quod scriptum est de David, quando plangebat interfectos Saul et Jonathan, quia præcepit ut docerent filios Juda arcum, ideo fecit, ut quia Philisthæos sagittariis abundare jam noverat, unde et Saul maxime horum ictibus perierat, eandem bellandi artem et sui milites ad revincendos eos discerent. Aliter (Ex Hebræo): Præcepit David ut docerent filios Juda arcum, hoc est, ut reges Juda docerent fortitudinem, scilicet ut fortes et intenti essent in timore Domini et in præceptis Dei, ne per inobedientiam a fortitudine et timore Domini sicut Saul recederent, et eo

A modo quo ille perierat, perirent. Quod vero sequitur: « Sicut scriptum est in libro Justorum, » etc. Ipsum librum hodie nunquam neque apud ipsos Hebræos inveniri posse asseverant, sicut nec librum Bellorum Domini, cujus in libro Numerorum mentio est (Num. xxi), neque carmina Salomonis, neque disputationes ejus sapientissimas de lingorum natura, herbarumque omnium, itemque jumentorum, voluerum, reptilium, et piscium. Vel quod in libro Verborum Dierum dicitur: « Reliqua vero opera Salomonis priorum et novissimorum, scripta sunt in verbis Nathan prophetae, et in libris Ahia Silonitis, in visione quoque Adæ videntis, » contra Jeroboam filium Nabat (II Par. ix); » et multa hujusmodi volumina, quæ Scriptura quidem fuisse probat scripta, sed hodie constat non esse. Vastata namque a Chaldæis Judæa, et bibliotheca antiquitus congregata inter alias provinciarum opes hostili igne consumpta; ex qua pauci, qui nunc in sancta Scriptura continentur libri, postmodum Ezræ pontificis prophetae sunt industria restaurati. Unde scriptum est de eo: « Ascendit Ezras de Babylone, et ipse scriba velox in lege Moysi (I Esdr. vii). » Velox videlicet, quia promptiores litterarum figuras, quam eatenus Hebræi habebant, reperit. Et in epistola regis Persarum ita scriptum est: « Artaxerses rex regum, Ezræ sacerdoti scribæ legis Domini coeli doctissimo salutem (Ibid.). » Sunt tamen qui dicunt hunc librum Justorum intelligi debere ipsum librum Regum, ubi continentur prophetae justii, Samuel videlicet, Gad et Nathan. In quorum libro scriptum est qualiter Saul, recedens a timore Domini, per inobedientiam suam periit.

« Inclyti tui, Israel, super montes tuos interfecti sunt, » etc. (Ex Hebræo). In Hebræo habetur *super excelsa tua*. Et est sensus: O Saul, gloriosi Isael super excelsa tua interfecti sunt, quia in peccata inobedientia tua una tecum perierunt. Inobedientia namque tua pro idolis, id est, excelsis reputata est, sicut est illud in libro Samuelis: « Melior est enim obedientia, quam victima; et auscultare magis quam offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere (I Reg. xv). »

D « Quomodo ceciderunt fortes? Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in campis Ascalonis, ne forte lætentur filia Philisthim, ne exsultent filia circumcisorum, » etc. Obstupescens propheta gemit subitaneum casum principum populi sui, et prohibet ne ullus lætetur in tali casu, neque fama hoc divulget in civitates inimicorum. Geth enim et Ascalon civitates sunt Allophylorum.

« Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum; quia ibi

« abjectus est clypeus Saul, quasi non esset unctus A
« oleo, » etc. Propter casum fortium et ruinam
populi sui, quasi indignans loquitur ad ipsum lo-
cum interfectionis, abominans factum quod in eo
fuerat gestum; tamen non sine grandi mysterio sic-
ut paulo post ostenditur.

« Sagitta Jonathan nunquam rediit retrorsum, et
« gladius Saul non est reversus inanis, » etc. Hoc
vult insinuare quod Jonathan et Saul temporibus
suis bellicosissimi et fortissimi fuerunt in praeliis.

« Saul et Jonathan amabiles et decori in vita
« sua, in morte quoque non sunt divisi. Aquilis
« velociores, leonibus fortiores, etc. » Laudat de-
corem formæ, laudat et constantiam animi, adjun-
gens, per hyperbolicum tropum, similitudinem aquilæ
atque leonæ.

« Filiz Israel, super Saul flete, qui vestiebat vos
« coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea
« cultui vestro, » etc. (Ex Hebræo.) Vestiebat eas
coccino, et præbebat ornamenta aurea cultui earum
de prædis hostium quas agebat. « Quomodo cocce-
derunt fortes in prælio: » subauditur *in peccato tuo*:
« Jonathan in excelis tuis occisus est. » In Hebræo
non habetur *est*. Est enim sensus: O Saul, Jonathan,
in excelis tuis, id est, in peccato inobediencie tue,
occisus; subauditur, *est*. Ecce rex et propheta Da-
vid, qui retribuendis mala non reddidit, cum Saul
et Jonathan bello occumberent, in lamentatione sua
Gelboe montibus maledicit, dicens:

« Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant, ne-
« que sint agri primitiarum, quia ibi abjectus est C
« clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo, » etc.

Quid ergo montes Gelboe, Saul moriente, deli-
querunt, quatenus in eis nec ros, nec pluvia cade-
ret, et ab omni eos viriditatis germine acuticie
sermo siccaret? sed quia Gelboe interpretatur *decursus*,
per Saul autem unctum et mortuum mors no-
stri mediatoris exprimitur, non immerito per Gel-
boe montes superba Judæorum corda designantur:
quæ dum in hujus mundi desideriis defluunt, in
Christi, id est uncti, se morte miserunt. Et quia
in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni
gratiæ rore siccantur. De quibus et bene dicitur:
« Ut agri primitiarum esse non possent (Isa. x). »
Superbæ quippe Hebræorum mentes primitivi fru-
ctus non fuerunt, qui in Redemptoris adventu ex
parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei
sequi noluerunt. Sancta namque Ecclesia in primi-
tiis suis multitudine gentium fecundata, vix in mundi
fine Judæos, quos invenit, suscipit; et extrema
colligens, eos quasi reliquias frugum ponit. De qui-
bus nimirum reliquias Isaias dicit: « Si fuerit nu-
merus filiorum Israel quasi arena maris, reliquias
salvæ fient. » Possunt tamen idcirco Gelboe montes ex
ore prophete maledici, ut dum fructus exaréscente
terra non oritur, possessores terræ sterilitatis damno
feriantur, quatenus ipsi maledictionis sententiam ac-
ciperent, quia apud se mortem regis « suscipere,
iniquitate sua exigente, meruissent. »

PATR. CIX.

CAPUT II.

Quod David in regem unctus super domum Juda, vi-
ris Jabes Galaad per nuntios gratias referebat, pro
sepultura Saul et filiorum ejus. De eo quod Abner,
filius Ner, Isboseth, filium Saul, regem constituit
super Israel, David regnante in Hebron super so-
lam tribum Juda. De eo quod Abner et pueri
Isboseth contra Joab et pueros David in Gaboon
certaverunt, et de interfectione Asael, fratris Abner.

(CAP. II.) « Ascendit ergo David, et duxit uxores
« ejus, Achinom Jeraelitis, et Abigail uxor Nabal
« Carmeli. Sed et viros qui erant cum eo, duxit
« David singulos cum domo sua, et manserunt in
« oppidis Hebron. » Ascensus iste David cum duabus
uxoribus suis in Hebron significat convocationes
duarum plebium in Ecclesiam catholicam. Hebron
enim interpretatur *conjugium*. Et hinc sola sancta
Ecclesia conjugium nominatur: sola et bona est
sponsa videlicet celestis regis, de qua in Canticis
canticorum dicitur: « Sexaginta sunt reginæ, et
« octoginta concubinæ, et adolescentularum quarum
non est numerus. Una est columba mea perfecta
mea: una est matri mee, electa genitrici mee
(Cant. vi). » Illic duxit David singulos viros cum
domo sua: quia unusquisque fidelium in illam so-
cietatem per prædicationem Evangelii convocatur.
« Nec est ibi distinctio Judæi et Græci, Barbari et
Scythæ, seryi et liberi: sed omnia et in omnibus
Christus (Rom. x; Galat. iii). »

« Veneruntque viri Juda, et unxerunt ibi David,
ut regnaret super domum Juda. » Ungunt viri Juda
David in regem, ut regnet super domum Juda; quia
superbis ac contemptoribus spernentibus gratiam Dei,
electi quique bona fama sacre prædicationis et vir-
tutum studio rite confitentur Christum esse regem
in universo populo suo, ac ipsum esse, cui « omnis
potestas a Patre data est in cælo et in terra, ut
in nomine Jesu omne genu flectatur, celestium,
terrestrium et infernorum (Philip. ii). »

« Et nuntiatum est David quod viri Jabes Ga-
« laad sepelissent Saul, » etc. Hoc plenius in Pa-
ralipomenon libro, quomodo gestum sit, narratur:
« Cum audissent, inquit, viri Jabes Galaad omnia,
« scilicet quæ Philistinii fecerunt super Saul, con-
« junxerunt singuli virorum fortium, et tulerunt ca-
« davera Saul et filiorum ejus, attuleruntque ea
in Jabes, et sepelierunt ossa eorum subter quercum
quæ erat in Jabes, et jejunaverunt septem die-
bus. Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas;
eo quod prævaricatus sit mandatum Domini quod
præceperat, et non custodierit illud. Sed etiam in-
super pythonissam consultavit, nec speraverit in
Domino, propter quod et interfecit eum, et transtulit
regnum ejus ad David filium Isai (I Par. x). » Quid
est quod viri Jabes Galaad David gratias referunt eo
quod sepelierunt ossa Saul et filiorum ejus,
nisi quod Redemptori nostro multum placet, quando
quis prava opera malorum, qui in peccatis suis mor-
tui sunt, oblivioni damnando tradit, nec ea actione
imitatur, quæ scit Domino displicuisse, sed ea magis

eligit facienda, quæ recordatur Dominum in mandatis dedisse?

« Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, et circumduxit eum per castra, regemque constituit super Galaad et super Gessuri, et super Jezrael, et super Ephraim, et super Benjamin, et super Israel universum, et cætera.

(*Ex Hebræo.*) In Hebræo habetur : « Transduxit eum in Manaim : » quæ interpretatur *castra*. Transduxit eum, intelligendum est ultra Jordanem, et in Manaim regem eum constituisse super Galaad et super Gessuri. Hebræus habet *Asturi*, id est, super tribum Asor.

« Sola autem domus Juda sequebatur David. » Quid est autem quod filius Saul Isboseth, qui interpretatur *vir confusionis*, Abner auxiliante, qui interpretatur *patris lucerna*, regnavit super Israel universum, et domus Juda sola sequebatur David, nisi quod solis credentibus et vere Dominum consentientibus, ex priori populo David nostrum Dominum videlicet Salvatorem sequentibus, in cæteris adhuc error confusionis regnat, diabolo instigante, qui sæpe transfiguratur in angelum lucis?

« Et fuit numerus dierum, quos commemoratus est David, imperans in Hebron super domum Juda, septem annorum et sex mensium, » etc. Et bene David septem annis et sex mensibus regnavit in Hebron, quæ interpretatur *conjugium*, ut supra diximus, aut *visio sempiterna*, quia Salvator noster in Ecclesia catholica, quæ et sponsa ejus est, per omne tempus istius vitæ, quod septenario dierum numero decurrit, regnat secundum illud : « Ecce ego, inquit, vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii.*) » Et post expletionem penarii numeri, hoc est, perfectionem boni operis, omnes electos suos ad sabbatum verum, id est, ad requiem sempiternam perducet, ubi et perfuerunt Dei visione perpetua (*Isai. lxvi.*) (*Ex Hieronymo.*) Est autem Hebron civitas in tribu Juda, quæ quondam vocabatur *Arbe*, licet male in Græcis codicibus *Arbor*. Corrupte igitur in nostris codicibus *Arbor* scribitur, cum in Hebræis legatur *Arbe*, id est, *ibi*, ex eo quod ibi tres patriarchæ, Abraham, Isaac et Jacob, sepulti sunt, et Adam magnus, ut in Jesu libro scriptum est, licet eum quidam conditam in loco Calvariæ suspicentur. Hæc est autem eadem Hebron, olim metropolis Philistinorum, et habitaculum gigantum, regnumque postea David in tribu Juda, civitas sacerdotalis et fugitivorum, distat ad meridiana[m] plagam ab Æsia millibus circiter viginti duobus. Ubi et quercus Abraham, quæ et *Mambre*, usque ad Constantii regis imperium monstrabatur, et mausoleum ejus impræsentiarum cernitur. Cumque a nostris ibidem Ecclesia jam constructa sit, in circuitu a cunctis gentibus terebinthi locus superstitione colitur, et sub ea Abraham angelos quondam hospitio suscepit. Hæc ergo primum *Arbe*, postea *Hebron* ab uno filiorum Caleb sortita vocabu-

lum est. Lege Verba Dierum (*I Par. ii.*) Condita est autem ante septem annos, quam ea urbs Ægypti conderetur.

« Egressusque Abner filius Ner, et pueri Isboseth filii Saul de castris in Gabaon. Porro Joab filius Sarviæ, et pueri David egressi sunt, et occurrerunt eis juxta piscinam Gabaon. Et cum in unum venissent, e regione sederunt, hi ex una parte piscinæ, et illi ex altera. Dixitque Abner ad Joab : Surgant pueri, et ludant coram nobis. Et respondit Joab : Surgant. Surrexerunt ergo et transierunt numero duodecim de Benjamin ex parte Isboseth filii Saul, et duodecim de pueris David. Apprehensoque unusquisque capite com- paris sui, defixit gladium in latus contrarii, et ciderunt simul, » etc. Hunc locum Josephus ita exponit : « Abner autem promovit electum nimis exercitum, ut congrederetur cum tribu Juda. Insciebatur enim adversus eos, a quibus rex David fuerat ordinatus. Huic autem occurrit nimis a David Joab, filius Sarviæ sororis ejus, de patre Sar natus. Hic autem erat contra Abner constitutus militiæ princeps. Cum quo etiam fuerunt et sui fratres Abisai, Asael et omnes armati David. Itaque veniunt ad quemdam fontem in civitate Sabaa, aciem constituit ad pugnam. Dicente vero Abner ad eum velle se probare quis eorum robustiorem exercitum haberet, convenit inter utrosque ut duodecim viros pugnatos mitterent et procedentes inter medias acies qui ex utraque parte jocum fecerant a certamine, relictisque gladiis viri David, et tenentes capita hostium eorum, lumbos et latera suis gladiis perforarunt, donec omnes quasi ex uno constituto perimerent. His autem cadentibus, etiam reliqui direptis exercitus. Et dimicatione fortissima procedente, Abner populus victus, fugientisque Joab persequi non cessabat, præcipiens armatis, ut post eorum vestigia festinarent, et nequaquam occidendo desisterent. Cujus etiam fratres decertati sunt pronissime, inter quos clarior fuit præcipue junior Asael. Qui tantam gloriam habuit in pedum velocitate, ut non solum homines, sed etiam equos ad currendum certamine superaret. Is igitur persequabatur principem Abner, recto gressu in neutra parte declinans. Cumque respexisset Abner, et considerasset impetum sequentis, et dixisset ut unius militis arma sumens ab ejus persequutione quiesceret, et ille rursus nequaquam a suo comamine penitus abstineret, monente illo denuo ut recederet, ne coactus eum percuteret, et ante ejus fratrem ulterius fiducia non haberet, verba ejus illo despiciente fugiens post tergum lanceam emittit coactus, eumque repente mortali vulnere penetravit. »

« Locutus est ergo Abner ad Asael, dicens : Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terra. Qui contempsit et noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, et transfodit eum, et mortuus est, » etc. Cujus Asael typum tenuit, nisi eorum quos vehementer arripicns

furor in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tanto cautius declinandi sunt, quanto ipsæ rapiuntur. Unde et Abner, qui sermone nostro *patris luceras* dicitur, fugit, quia doctorem lingua, quæ superum Dei lumen iudicat, cum pie abrupta furoris mentem cuiuspiam ferri conspicit, carnique contra irascentem dissimulat verborum jacula reddere, quasi persequentem non vult ferire. Sed cum iracundi nulla consideratione se mitigant, quasi Asael persequi et insanire non cessant, necesse est ut hi qui furentes reprimere conantur, nequaquam se in furore erigant, sed quidquid est tranquillitatis, ostendant; quædam vero subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animam purgent. Unde et Abner cum contra persequentem substitit, non cum recta sed aversa hasta transferevit. Ex mucrone quippe percutere est impetu apertæ increpationis obviare. Aversa vero hasta persequentem ferire, est furentem tranquille ex quibusdam tangere, et quasi parcendo amparare. Asael autem proinus occumbit, quia commotæ mentes dum et parci sibi sentiunt, et tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo quod se erant, statim cadunt. Qui ergo a fervoris sui impetu, sub lenitatis percussione resiliunt, quasi sine ferro moriuntur.

CAPUT III.

Longa concertatio inter domum David et Saul, sed et nomina sex filiorum David, qui nati sunt ei in Hebron. Quod Abner exhortatus est populum ut, relicto Isboseth filio Saul, se transferret ad David, quem Joab dolo interfecit, et ob hoc a David maledictionis sententia per prophetiam percutitur.

(CAP. III.) Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul et inter domum David. David proficiens et semper seipso robustior. Domus autem Saul decrescens quotidie. Domus ergo David, quæ est alia quam civitas Dei, Jerusalem videlicet cælestis, quæ partim adhuc peregrinatur in terris, partim jam cum Domino regnat in cælis? Et quæ est domus Saul, superbi et impii regis, nisi Babylon illa confusionis plena, quæ seducit et fornicari facit omnes gentes in prostitutione sua? (Apo. xvii. et xviii.). Longa ergo concertatio, inter domum Saul et domum David est, quia persequitur illa quæ secundum carnem est, ea quæ secundum spiritum (Gal. iv). Sed domus David eo magis profecta filiorum suorum gaudebit, quo domus Saul persecutionibus contra eam servit. Illa autem quotidie deficiens in iniquitate sua tabescet, et ad extremam secundam merita sua simul cum espice suo in profundam abyssum mergetur.

Nati que sunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezraelitide, et post eum Cheleab de Abigail, uxore Nabal Carmeli. Porro tertius Absalon, filius Mancha filie Telmai regis Gessur. Quartus autem Adonias filius Haggith, et quintus Sapphata filius Abital. Sextus quoque Jethraam de Egla uxore David, etc. (Ex Hebræo.) Queritur, cum alia uxores David supra notatæ sint, et non dicantur uxores David, cur hic

sola Egla uxor dicatur David? Egla enim ipsa est Michol. Quæ ideo uxor ejus hic sola vocatur, eo quod in adolescentia primum ipsam sortitus fuerit in uxorem, quæ etiam partu occubuisse dicitur. Unde et in sequentibus scriptum est: « Igitur Michol filia Saul non est natus filius, usque ad diem mortis suæ, quia in ipso partu occubuit. » Et quid sex filii qui ei nati sunt in Hebron, nisi perfectionem sanctorum in fide, sermone et opere significant, quæ ab Ecclesia matre sponso suo, Salvatore videlicet nostro, quotidie generatur. Ex conjugio ergo spiritali per Spiritum sancti gratiam in æternam vitam quotidie filii lucis oriuntur.

Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens: « Tam heri quam iudustertius querebatis David, ut regnaret super vos. Nunc ergo facite, quoniam Dominus locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David, salvabo populum meum Israel de manu Philisthim, et omnium inimicorum ejus, » etc. Quid est ergo quod Abner populum universum Israel exhortatur, ut, relicto Isboseth filio Saul, ad David prompto ac devoto animo conveniat, nisi quod doctores sancti, qui *patris luceras* merito dicuntur, lumine fidei et scientiæ plenissimi, in universis gentibus nomen Domini prædicant et exhortantur, quatenus, spreta idolorum cultura, et relicto errore confusionis cum auctore suo diabolo, ad David nostrum, qui vere *manifestus et desiderabilis* est, qui desideratus cunctis gentibus (Agg. ii), esse a propheta describitur, sine mora festinent venire, et sub ejus imperio perpetuo studeant permanere? Nam et Joab, quem Abner dolo loquens et percussus in inguine, interfecit, non alium quam hostem antiquum significat, qui factis suasionibus quotidie fideles subvertere satagit, et per libidinis noxiæ contagionem interficere molitur. Joab enim *inimicus*, vel *idem pater* interpretatur. Omnium enim iniquorum diabolus caput. Unde et Salvator talibus in Evangelio dicit: « Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere (Joan. viii). » Ab hac ergo percussione David noster immunis est, quia « Deus nomen tentat (Jac. i). Ipse autem intentator malorum est, qui vult omnes homines salvos esse, et ad agnitionem veritatis pervenire (I Tim. ii). Per

invidiam enim diaboli mors introivit in totum orbem terrarum (Sap. ii). » Imitantur autem eum, qui sunt ex parte ejus. Potest nomen et persona Joab non inconvenienter ad populum Judaicum per significationem transferri, qui inimici semper prædicatorum Evangelii existerunt, et fidem Christi ubique potuerunt persequerentur. De quibus Paulus Thessalonicensibus scribens ait: « Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu. Quia eadem passi estis et vos a contribulibus vestris sicut et ipsi a Judæis, qui et Dominum occiderunt Jesum, et prophetas, et nos persecuti sunt, et Deo non placent, et omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus

loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper. Prævenit enim ira Dei super illos usque in finem. (I. *Thess.* II).

Quod autem David se excusans de nece insontis dixit: « Mundus ego sum, et regnum meum apud Deum usque in sempiternum a sanguine Abner filii Ner, et veniat super caput Joab, et super omnem domum patris ejus, nec deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens, et leprosus tenens fusum, et cadens gladio, et indigens pane. » Judæorum denotat perfidiam atque miseriam. Super caput enim Joab, id est, super principes et super sacerdotes ipsius populi, et super omnem domum patris ejus, synagogam videlicet Satanæ, atque conventum malignantium veniet iniquitas impiorum, « ut requiratur ab eis omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel justii, usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ (Matth. XIII). » Nec deficiat de domo istius Joab, fluxum seminis sustinens, id est, variis desideriis diluens, quia in voluptatibus istius vite tales totam spem suam ponunt, ubi et leprosi sunt tenentes fusum, id est, variis erroribus maculati, instabilitatem hæresis ac mundani luxus sequentes. « Qui juxta desideria cordis sui coacervabant sibi magistros, prurientes quidem auribus, et a veritate auditam avertent. » Ibi etiam non deficiet cadens gladio, et indigens pane, quia eam pane illo qui de cælo descendit semper egent, et non refici ab eo merentur, futuræ ultionis gladium non evadent.

CAPUT IV.

Quod Rechab et Baanais Isboeth, filium Saul, interfecerunt.

« Venientes filii Remmon Berothitæ, Rechab et Baanæ, ingressi sunt ferventi die domum Isboeth, qui dormiebat super stratum suum meridie. Ingressi sunt autem domum. Et ostiaria domus, purgans triticum, obdormivit. Assumentes spicas tritici, latenter ingressi sunt, et percusserunt eum in inguine, » et reliqua. (*Ex Hebræo.*) Duo viri isti principes erant super expeditiones Isboeth. Mortuo vero Abner, ut Hebræi tradunt, consiliati sunt cum Miphiboseth, ut una interficerent Isboeth, et eundem Miphiboseth constituerent regem, et ejusdem consilii delatorem eundem Miphiboseth existisse; et idcirco hic idem Miphiboseth subintroducitur hoc modo.

(CAP. IV.) « Erat autem Jonathæ, filio Saul, filius debilis pedibus. Quinquennis vero fuit, quando venit nuntius de Saul et Jonathæ ex Jezrael, » etc. Videntes vero Baana et Rachab a Miphiboseth suum proditum consilium esse, timore perterriti fuga lapsi sunt in Gethaim, fueruntque ibi adventæ usque ad tempus illud. Tempus illud intelligendum est, quando inde reversi domum Isboeth ferventi die ingressi sunt, assumentes spicas tritici et percussientes eum in inguine. Spicas tritici quasi causa primitiarum tulerunt, ut honorem regi deferre viderentur, et eorum dolus nequaquam deprehende-

A retur. (*Ex Gregorio.*) Mystice autem ostiaria triticum purgat, cum mentis custodia discernendo virtutes a vitis separant. Quæ si obdormierit, in mortem proprii domini insidiatores admittit: quia cum discretionis sollicitudo cessaverit, ad interficiendum animum malignis spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt, quia mox bonarum cogitationum germina auferunt, atque in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est vitam mentis carnis delectatione perforare. Nequaquam vero Isboeth iste inopinata morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, id est, ad mentis aditum, mollem custodiam deputasset. Fortis namque vigilque sensus præponi cordis foribus debet: quem B negligentis somnus non opprimat, nec ignorantis error fallat. Unde bene et Isboeth appellatus est, qui, custode femina, hostilibus gladiis nudatur: Isboeth quippe *vir confusionis* dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est, quia dum virtutes se agere æstimat, subintrantia vitia nascentem necant. Tota namque virtute munitus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes hostes penetrent foramine neglectæ cogitationis.

CAPUT V.

Quod universæ tribus Israel et senes de Israel venerunt ad David in Hebron, qui triginta annorum regnare incipiens quadraginta annos regnando complevit. De eo quod David contra Jebusæum dimicans cepit arcem civitatis, quam appellavit civitatem David. De uxoribus et concubinis David, quas habuit in Jerusalem, et filiis, et filiabus ejus. De pugna David contra Philisthæos.

(CAP. V.) « Et venerunt universæ tribus Israel ad David in Hebron, dicentes: Ecce nos os tuum et caro tua sumus, etc. » Quid conventus iste tribuum Israel ad David significat, nisi conventum omnium gentium ad Christum, quæ illi quasi blandiendo dicunt: « Ecce nos os tuum et caro tua sumus, » cum in illo incarnationem, quam ex nostra natura in Virginis utero suscepit, diligunt atque venerantur, ejusque ditioni subdere se appetunt, eique servire omni tempore desiderant. Unde Psalmista dicit: « Reminiscentur et convertentur ad Dominum universæ fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus omnes patris gentium. Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium (Psal. XXI). » « Venerunt quoque et senes de Israel ad regem in Hebron, » cum prophetæ et apostoli una fide, et pari devotione ad mediatorem nostrum concurrunt. De quibus scriptum est: « Principes populi convenerunt in unum cum Deo Abraham (Psal. XLVI). » Et alibi: « In conspectu senum suorum gloriabitur (Psal. CVI). »

« Filius triginta annorum erat David, cum regnare cœpiasset; et quadraginta annis regnavit. In Hebron regnavit super Judam septem annis et sex mensibus. In Jerusalem autem regnavit triginta tribus annis super omnem Israel et Judam, » et cætera. (*Ex Hebræo.*) Queritur cur non in summa quadraginta anni et sex menses annumerentur? Quod ab Hebræis nobis solvitur modis.

Dicunt enim quia David sex mensibus Absalon filium suum fugerit : merito eosdem sex menses a summa regni illius esse exclusos. Dicunt etiam aliter quod sex mensibus in Hebron David quadam infirmitate corporis laboraverit, et idcirco eosdem sex menses non supputari in regno ejus. Ex eo namque tempore illum regnasse dicunt in Hebron, ex quo, devictis Amalecitis, de spoliis eorum misit dona senioribus Jada, his qui erant in Hebron, et his qui erant in Bethel, et reliquis qui erant in his locis in quibus commoratus fuerat David ipse et viri ejus. Mystice autem quod David triginta annorum regnare cœpit, præfigurabat quod Dominus noster triginta annorum venit ad baptismum, et incipiebat Evangelium regni prædicare, cujus regnum, regnum sempiternum, et potestas ejus alteri non dabitur. Quadragenarius enim numerus, qui ex quater denis constat, plenitudinem temporum et rerum perfectionem significat.

Et abiit rex et omnes viri qui erant cum eo in Jerusalem ad Jebusæum habitatorem terræ. Dicitur autem est ad David ab eis : Non ingredieris huc nisi abstuleris cæcos et claudos, dicentes : Non egredietur David huc. Cœpit autem David arcem Sion. Hæc est autem civitas David. Proposuerat enim David in die illa præmium, qui percussisset Jebusæum, et tetigisset domatum fistulas et abstulisset claudos et cæcos odientes animam David. Idcirco dicitur in proverbio : Cæcus et claudus non intrabunt in templum. Habitavit autem David in arce, et vocavit eam civitatem David. Et ædificavit per gymrum a Mello et intrinsecus. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, et Dominus Deus exercituum erat cum eo, etc. Hæc Josephus ille narrat : Exurgens David cum omnibus venit in Jerosolymam Jebusæis habitantibus civitatem, qui erant ex genere Chananæorum, et claudentibus ei portas, et cæcos aspectu, et claudos omnesque leprosos ad derisionem regis constituentibus super murum, et dicentibus : quia prohiberent eum cæci ingredi civitatem. Quæ tamen agebant despicientes eum proxima munitione murorum. Iratus rex Jerosolymam obsidere cœpit, et multo studio et labore conari, ut eam caperet, quatenus in ipso principatus initio suam fortitudinem demonstraret. Interminatus itaque et ipsis et aliis, si qui forte haberent adversus eum resistendi conatum, inferiorem civitatem magna virtute cepit. Cumque adhuc arcem obtinere non posset, cœpit honores et manera promittendo rex pronus ad opus bellicum milites provocare, ut quicumque per subjectos colles in arcem conscenderet, eamque caperet, principatum militiæ totius populi possideret. Cunctis itaque conscendere festinantibus, et nullo labore pro muneris promissi retributione tardantibus, Sarviæ filius Joab prævenit universos, et ascendens in cacumine clamavit ad regem, exigens militiæ principatum. Expulsis itaque rex de summa arce Jebusæis, et reædificans civitatem, eam Jerosolymam nuncupavit, et omni tempore in ea sui habitavit imperii.

Mystice autem David Jebusæum habitatorem terræ de Jerusalem ejiciens significat Redemptorem nostrum contrarias potestates de cordibus fidelium expellere, sic ibidem suam mansionem constituere. Jebusæus enim interpretatur *calceatus*; Jerusalem, *visio pacis* : non solum enim Dominus noster per mysterium crucis omnem principatum diaboli destruendo sibi met tropæum gloriæ acquisivit, imo fidelibus suis super omnem virtutem diaboli potestatem tribuit. Unde in Evangelio discipulis suis ait : « Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, et super scorpiones, et super omnem virtutem inimici (Luc. x). » Bene ergo dictum est quod David, ejectis cæcis et claudis, qui odiebant animam David, cepit arcem Sion, suamque civitatem eam vocaverit, quia cum Salvator noster malignos spiritus cum turba vitiorum de anima qualibet expulerit, sibi que eam per illuminationem sapientiæ usurpaverit, merito *arx Sion*, id est, *speculationis*, et *visio pacis* ipsa tunc vocabitur, atque de ea tunc recte per Psalmistam dicitur : « Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus, et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion. Ibi confregit cornua arcum, scutum, gladium et bellum. »

Cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israel, et quoniam exaltasset regnum ejus super populum suum Israel. Accepit ergo adhuc concubinas et uxores de Jerusalem, postquam venerat de Hebron, nati que sunt David et alii filii et filiæ, etc. Sed fortasse quis dicat : Si David imaginem Christi gerebat, quomodo multas uxores et concubinas habuisse scribitur, cum has rex Christus et horrescat et damnet? Respondeo : Hoc per figuram fiebat. Multæ enim uxores David multarum gentium et nationum imaginem indicabant, quæ per fidem Christi consortio junguntur. Concubinæ vero ejus significant hæreticorum ecclesias, quæ sub Christi nominis titulo se manere gloriantur; sed quia propter carnalia lucra Christum sectantur, non conjuges, sed concubinæ vocantur. Denique nunc reges si plures habeant uxores vel concubinas, crimen est, quia jam transierunt figuræ, pro quibus uxorum vel concubinarum venia concedebatur. At nunc quia figuræ transierunt, venia nulla datur.

Audierunt vero Philistiim, quod unxissent David in regem super Israel, et ascenderunt universi, ut quærerent David. Quod cum audisset David, ascendit in præsidium. Philistiim autem venientes diffusi sunt in valle Raphaim. Et consuevit David Dominum, dicens : Si ascendam ad Philistiim, et si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad David : Ascende, quia tradens dabo Philistiim in manu tua. Venit ergo David in Baal Pharasim, et percussit eos ibi. Et dixit : Divisit Dominus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius Baal Pharasim. Et reliquerunt ibi sculptilia sua, quæ tulit David et viri ejus. (Ex Hebræa.)

Tulit ea David, et igni jussit exuri, sicut liber Paralipomenou declarat, ita dicens : « Dereliqueruntque ibi deos suos, quos David jussit exuri (I Par. xiv). »

« Consuluit autem David Dominum. Qui respondit : Non ascendas, sed gyra post tergum illorum, et venies ad eos ex adverso pirorum. » (Ex Hebræo.) In Hebræo non *pirorum*, sed *flentium* legitur. Ex adverso itaque flentium cum venire jubet, hoc est, ex adverso idolorum suorum, ubi scilicet idola eorum erant, in quibus confidebant. Quæ idola idcirco *flentium* vocantur, quia flctu digna sunt, et eos qui ea colunt, ad flctum miseriarum perducunt. Flentium itaque eorum idola ob blasphemiam hic sermo divinus vocat, sicut alibi vocatur idolum Moab, *contaminatio Moab*.

« Et cum audieris sonitum gradientis in acumine flentium, etc. » Hoc est, cum audieris a potestatibus angelicis eorum idola, in quibus omnis eorum fortitudo est, conteri et conculcari. Tunc inibis prælium, quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philistiim. In eorum namque idolis Dominus judicicia fecit, sicut et in diis Ægyptiorum.

CAPUT VI.

De eo quod David arcam adducens, ob casum contrarium, id est, percussionem Ozæ Levitæ, divertit eam ad domum Obededom, indeque eam transtulit in domum suam. Cumque complexisset offerens holocausta et pacifica, paritiss est cibum univæ multitudini Israel. Quod David saltans coram arca Domini a Michol filia Saul irrisus est.

(CAP. VI.) « Congregavit autem rursus omnes electos Israel, triginta millia ut adduceret arcam Dei, imponentes eam in plaustrum novum. Postquam autem venerunt ad arcam Nachon, extendit manum Oza ad arcam Dei, et tenuit eam, quoniam calcitrabant boves, et declinaverunt eam. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam : et percussit eum super temeritate. Qui mortuus est ibi juxta arcam Dei, » etc. (Ex Beda.) In historia beati regis et prophetæ David, qui arcam Dei adduxisse narratur, humilitas approbata, superbia damnata, et temeritas vindicata monstratur. Quia et ipse David, qui coram arca Domini humiliter saltare non erubuit, mox promissionem Filii Dei ex sua stirpe nascituri suscipere promeruit; et conjux, quæ eandem humilitatem desepexit, ejus semine fecundari non merita, perpetuæ sterilitatis poenas luit. Sacerdos quoque, qui arcam inconsiderata temeritate tetigit, ausus sui reatum immatura morte purgavit. Ubi iatneri necesse est, quantum delinquat, qui ad corpus Domini reus accesserit, si devotus ille sacerdos morte mulctatur, qui arcam illam, Domini videlicet corporis figuram, minori quam debuit veneratione corripuit. Verum, juxta allegoriam, David Christum, arca Ecclesiam significat. Quæsiuit autem David arcam in civitatem suam adducere; sed, causa interveniente contraria, ad tempus eam alibi divertit, ac sic deinceps, quod multum delectaverat explevit. Quia Dominus in carne apprensus, Evange-

alium filiis Israel, suæ videlicet genti prædicavit; « sed cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. xi). » Sed ut hæc entuleatius pateant, per singula videamus. Congregavit David omnes electos ex Israel, triginta millia, quia Dominus Ecclesiam primitivam in Israel instituit: non quidem omnem Israel, sed electos quosque sibi consocians. « Non enim omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ, sed filii promissionis deputantur in semine (Rom. ix). » Qui triginta millia fuisse referuntur, id est, fidei operis et spei firmitate perfecti. Tria enim propter confessionem sanctæ Trinitatis ad fidem pertinent; Decem propter Decalogum legis ad opera; Mille propter sui perfectionem ad spem vitæ æternæ, qua superius aliquid non est, sicut numerus millenario major nullus est. Etsi enim millia, si triginta, si etiam mille millia dixeris, non ipsum mille numerando transcendis, sed vel per se, vel per minores numeros sæpius ducendo multiplicas. Tria ergo per decem multiplica, ne fides sine operibus mortua sit. Item triginta per mille multiplica, ut fides quæ per dilectionem operatur, non alibi quam in cælis retributionem speret. Electi igitur ex Israel, populos recte credentes, operantes, sperantes insinuent. Viri autem Juda, qui erant cum David, ipsos apostolos et doctores, qui lateri Christi quasi familiaris adhærebant, indicent. Quo utroque stipatos exercitu Dominus, arcam adducere, id est, Ecclesiam dilatare, et in eorum qui non crediderunt cordibus inserere gaudet. Imponitur autem arca plaustrum novo, ut Novi Testamenti gratiâ renovatis in baptismo mentibus infundatur, vinumque novum novis utribus conservandum mandetur. Erat quidem prius arca in domo Abinadab, qui erat in Gabaa: quia eadem quæ nunc prædicatur Ecclesiæ fides et ante incarnationis Dominicæ tempus florebat in his qui patriarcharum prophetarumque sunt devotionem secuti. Abinadab enim, qui interpretatur *pater meus spontaneus*, et Abraham patrem fidei, et Moysen legislatorem significat. Qui uterque in Gabaa custodit arcam, quia sublimi virtutis exempla credentium pectora munit. Unde et Gabaa *collis* interpretatur, qui est locus in civitate Cariathiarim. Elata ergo foris arca, ludebat David et omnis Israël coram Domino diversis musicorum generibus; quia mox inchoante novæ gratiæ præconio, Dominus ad exhibendas Deo Patri laudes humilitatis omnes invitavit dicens: « Qui mihi ministrat, me sequatur (Joan. xii); alii dando per Spiritum sermonem sapientiæ, alii sermonem scientiæ, alii genera linguarum, alii gratiam sanationum, » etc. (I Cor. xii.) Sed his atque hujusmodi charismatum generibus progrediente arca, id est, crescente Ecclesia primitiva, ventum est ad aream Nachon, id est, aream præparatam, gentium videlicet Ecclesiam, fidei veritate consecrandam, de qua Joannes ait: « Quia permundabit aream suam (Math. iii). » Ubi sacerdos qui arcam incautius quasi corrigendo tetigit,

mox a Domino percussus occubuit. Quia Judæorum populus dum gentibus invidet, salutis se munere privat; dum legem vult Evangelio miscere, utriusque sibi gratiam tollit.

« Et tenuit, inquit, eam, quoniam calcitrabant (boves.) Boves quippe calcitrare est prædicatores Evangelii liberius circa fidem agere, neque secundum consuetudinem legis ingredi, sed sabbata, neomenias, circumcisionem, victimasque spiritualiter interpretari. Quos velut errantes corrigere tentabant, qui descendentes de Judæa docebant fratres: quia « nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvi fieri (Act. xv.) » Et de quibus Jacobus ad Paulum: « Vides, inquit, frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, et omnes hi æmulatores sunt legis (Act. xxi.) » Ob causam ergo sacerdotis occisi, David noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David, sed divertit eam in domum Obededom Gethæi: quia respicientibus verbum Judæis, ne amplius audita et non suscepta prædicatio noceret, apostoli ab eis ablati et ad gentes imbuendas sunt missi. Unde et locus aræ Nachon, quæ gentium fidem, domum gratiæ, præparatam demonstrat, percussio Oza nuncupatur: videlicet, « quia illorum delicto salus contigit gentibus (Rom. xi.) » Obededom namque, qui interpretatur *serviens homo*, homo est utique de quo Dominus ad Patrem: « Constitues, inquit, me in caput gentium. Populus, quem non cognovi, servivit mihi (Psal. xvii.): » ubi et Judæorum abjectionem, quasi Oza mortem promittens, ait: « Eripies me de contradictionibus populi (Ibid.) » Nomen quoque urbis congruit. Geth enim interpretatur *torcular*: significans crucem, in qua « vitis vera (Joan. xv) » calcari et exprimi dignata est; a qua cunctus gentium populus merito *Gethæus* appellari potest, cum dicit: « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Galat. vi.) » Tres autem mensæ, quibus ibidem arca demoratur, fides, spes et charitas est. Sicut enim diebus adimpletur mensis, ita singulæ virtutes suis quæque passibus ad perfectionem perveniunt. Hi mensæ, quousque plenitudo gentium patres, currere non cessant. Tandem rediens David arcam in civitatem David inducet, quia Dominus, Kooch et Elia prædicantibus, convertet corda patrum in filios (Luc. 1).

« Boves et arietes immolans. » Hoc est, eos qui arcam Domini tritura, et ovium ejus ducatum gerunt martyrii sanguine coronans, et ipse quoque suæ incarnationis, et passionis exemplum, eatenus Judæis non creditum, palam manifestans. Hoc enim significat quod et ipse David accinctus erat ephod lineo. Nam linum, quod de terra procreatum multiplici labore ad candorem vestis pervenit, veritatem humanæ carnis inter flagella triumphantis ostendit. Verum cunctis exsultantibus, et ad arcem cælestis introitus hymnos resonantibus, sola Michol filia Saul arcam ducentibus abest. Quia etiam e speculis David humiliatum despicit, quia credentibus in

A mundi sine Judæis, erunt nonnulli, qui Christum tantum professione, sed opere sequentur Antichristum. Quibus merito congruit, quod eadem Michol, quæ ob figurandam instabilitatem carnalium, *aqua omnis* interpretatur, non uxor David, sed filia Saul appellatur, quia Christo fide tenus serviunt, non illius regno coronandi, sed persecutorum ejus, quos imitavere, sunt anathemate damnandi. Verum pravi succenseant, humilitatem Ecclesiæ contemnant: nihilominus arca Domini suum locum ingreditur.

« Ponitur in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David. » Id est, fides Ecclesiæ prædicatur, proficit, inseritur cordibus omnium quos Dominus ad vitam præordinaverat æternam (Act. xiii). Offerit David holocausta et pacifica coram Domino, id est, fidem, devotionemque Ecclesiæ commendat Patri Christus, « qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis, » qui in exemplum David fideles humilesque benedicens salutaris mysterii pascit alimentis.

« Partitus singulis collyridam panis unam, » illius utique, qui de cælo descendit, et dat vitam huic mundo.

« Et assaturam bubulæ carnis unam, » illius scilicet vituli saginati, qui pro revertente ad patrem filio juniore mactatus, et igne passionis assatus est, dicens: « Exaruit, velut testa, virtus mea (Psal. xxi.) »

« Et simlam frixam oleo: » carnem videlicet a peccati labe mundissimam, sed ob humanæ salutis causas uberrimam delectationibus crucis [Al. Ob humanæ salutis uberrimam dilectionem crucis, etc.] sartagine tostam. Et merito una panis collyrida, una carnis assatura datur: quia « unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus, et Pater omnium (Ephes. iv.) » Aliiter hæc munera fideles accipiunt: quando « unus panis, et unum corpus multi sumus. (I Cor. x) » in Christo, et suæ carnis singuli lasciviam castigantes ac servituti subjicientes, sancti Spiritus igne decoquant; nec non et fructus operum bonorum misericordiæ pinguiissimos compassionem proximi fervere faciunt. At contra filia Saul frustra cubiculum regis ingressa, nullos concepti seminis fructus dat; quia qui verbum Dei aure tenus percipiunt, absque boni operis prole diem perpetuæ mortis exspectant. (Ex Gregorio.) Sæpe quia intelligi non valent, deterioribus displicent vel facta, vel dicta meliorum. Sed eo ab eis non temere reprehendenda sunt, quo apprehendi veraciter nequaquam possunt. Sæpe aliquid a majoribus dispensator agit, quod a minoribus error putatur. Sæpe multa a fortibus dicuntur, quæ idcirco infirmi dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca significat. Quam quia casuram credens Levites erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. Quid namque est mens justæ, nisi arca testamenti quæ gestata bobus calcitrantibus inclinatur? Quia nonnunquam etiam qui bene præest, dum subjectorum populorum confessione concutitur, ad dispensationis condensationem ex sola delectatione permovetur. Sed in hoc quod dispensa-

tionem agitur, inclinatio ipsa fortitudinis casus putatur imperitis.

Unde et nonnulli subditi contra hanc manum reprehensionis mittunt, sed a vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Levites ergo, quasi adjuvans, manum tetendit, sed delinquens vitam perdidit: quia dum infirmi quique fortium facta corripunt, ipsi a viventium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quædam minimis condescendentes dicunt, quædam vero summa contemplantes, proferunt. Dumque vim vel condescensionis, vel altitudinis nesciunt, audaciter hæc stulti reprehendunt. Et quid est justum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu relevare? Quid est justum de incognita locutione reprehendere, nisi motus ejus fortitudinem, erroris lapsus putare? Sed perdit vitam qui arcam Dei tumide sublevat; quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Unde et Levites idem recte Oza dicitur: quod videlicet *robustus Domini* interpretatur. Quia præsumptores quique, nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta, velut infirma, judicarent.

« Ingressa Michol filia Saul in occursum David, ait: « Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, » etc. Quod David dum arcam Domini Jerusalem saltando reduceret, a Michol, filia Saul, uxore sua irrisus est, intueri libet quanta virtutum munera David ipse perceperat, atque in his omnibus quam fortem se humilitate servabat. Quem enim non extolleret, ora leonum frangere, ursorum brachia dissipare, despectis pluribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula ungi, timendum cunctis, uno lapide Goliath sternere, a rege proposita extinctis Allophytis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere, cunctumque Israeliticum populum sine ulla contradictione possidere? Et tamen cum arcam Dei Jerusalem revocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, adjunctus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, ut creditur, vulgi mos fuerat, rex se in divino obsequio per saltatum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, se quoque sub Domino, et exæquando minimis, et abjecte exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subjectorum oculis saltando vilesceat metuit, non se honore prælatum cæteris ante ejus arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit debilia vel extrema, ut illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de ejus factis ab aliis sentiat, ignoro. Ego David saltantem plus stupeo quam pugnantem. Pugnando quippe hostem subdidit, saltando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol filia Saul adhuc ex timore regii generis insana, cum humilitatem despiceret dicens: « Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nudatus est,

quasi si nudetur unus de scurris: » protinus audivit: « Ludam ante Dominum, qui elegit me potius, quam patrem tuum. » Ac paulo post: « Ludam et vilior sum plusquam factus sum, eroque humilis in oculis meis. » Ac si aperte dicat: Vilesce coram hominibus appeto, quia servare mihi coram Domino ingenuum per humilitatem quæro. Sunt vero nonnulli, qui de semetipsis humilia sentiunt, qui in honoribus positi nihil se esse, nisi pulverem favillamque perpendunt, sed tamen coram hominibus viles apparere refugiunt, et contra hoc quod de se interius cogitant, quasi rigida exterius venustate palliantur. Et sunt nonnulli qui viles videri ab hominibus appetunt, atque omne quod sunt, dejectos se exhibendo contemunt, sed tamen apud se introrsus, quasi ex ipso merito ostensæ utilitatis, intumescunt, et tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in specie elationem premunt. Quæ utraque unius elationis bella, magna David circumspectione deprehendit, mira virtute superavit. Quia enim de semetipso intus humilia sentiens, honorem exterius non quærit, insinuat dicens: « Ludam et vilior sum. » Et quia per hoc, quod vilem se exterius præbuit, nequaquam interius intumescit, adjungit: « Eroque humilis in oculis meis. » Ac si aperte dicat: Qualem me exterius despiciens exhibeo, talem me interius attendo. Quid ergo acturi sunt quos doctrina elevat, si David ex carne sua venturum Redemptorem moverat, ejusque gaudia prophetando nuntiabat? et tamen in semetipso cervicem cordis valida despectionis calce deprimebat dicens: « Eroque humilis in oculis meis. »

CAPUT VII.

Quod David Deo domum edificare volens, a propheta Nathan Domini sermone prohibitus est, eo quod filius ejus hoc completurus esset, Dei providentia disponente.

(CAP. VII.) « Factum est autem cum sedisset rex in domo sua, et Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis, dixit ad Nathan prophetam: Videsne quod ego habitem in domo cedrina, et arca Dei posita sit in medio pellium? Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac, quia Dominus tecum est. Factum est autem in nocte illa, ecce sermo Domini ad Nathan, dicens: Vade et loquere ad servum meum David. Hæc dicit Dominus: Nunquid tu edificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitavi in domo ex die qua eduxi filios Israel de terra Ægypti, usque in diem hanc, sed ambulabam in tabernaculo et in tentorio per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel, » etc. Quod Propheta interrogatus a rege respondit: « Omne, quod est in corde tuo, vade, fac; » et postea a Domino admonitus eadem prohibuit quæ ante concessit, patet profecto, quod prophetiæ spiritus prophetarum mentes non semper irradiat, quia, sicut de Spiritu sancto scriptum est: « ubi vult, spirat (Joan. III). » Hinc est enim quod Elisæus cum

mulierem flentem cerneret causamque nescisset, ad prohibentem hanc puerum dixit: « Dimitte eam, quia anima ejus in amaritudine est, et Dominus celavit a me, et non indicavit mihi (IV Reg. iv) » Quod omnipotens Deus ex magna pietatis dispensatione disponit: quia dum prophetiæ spiritum aliquando dat, et aliquando subtrahit, prophetantium mentes et elevat in celsitudine, et custodit in humilitate, ut et accipientes spiritum, inveniant quod de Deo sint, et rursus prophetiæ spiritum non habentes cognoscant quid sint de semetipsis. Quod autem David prohibitus est domum Dei ædificare, quia vir sanguinum esset, innuitur moraliter quod mundus in se esse a vitiis debet, qui curat aliena corrigere. Ut terrena non cogitet, ut desideris infirmis non succumbat, quatenus in tanto perspicacius aliis fugienda videat, quanto hæc ipse per scientiam et vitam verius declinat. Nequaquam pure maculam in membro considerat oculus, quem pulvis gravat. Et superjectas sordes tergere non valent manus, quæ lutum tenent. Quoad antiquæ translationis seriem, bene ad David erga exteriora bella laborantem per significationem divina vox innuit cum dicit: « Non tu ædificabis mihi templum: quia vir sanguinum es. » Dei templum ædificat, qui corrigendis institutis proximorum mentibus vacat. Templum Dei quippe nos sumus, quia ad veram vitam ex ejus inhabitatione construimur, Paulo attestante qui ait: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. m). » Sed vir sanguinum templum Dei ædificare prohibetur, quia qui adhuc actibus carnalibus incubat, necesse est ut institueret spiritualiter proximorum mentes erubescat.

« Per cuncta, inquit loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israel. » Hæc loca, per quæ se transisse Dominus dicit, intelligenda sunt Sylo, Galgalo et Nobe, et cætera loca, ubi tabernaculum et arca Domini collocata sunt.

« Nunquid loquens locutus sum alicui judici de tribubus Israel, cui præcepi ut pasceret populum meum Israel, dicens: Quare non ædificasti mihi domum cedrinam? » Idcirco a nullo iudicum sibi ædificari domum cedrinam jussit, quia ab omnibus contra hostes pugnatum fuit, et omnes effusores fuerunt sanguinum. Filius tamen tuus cui non instabant bella hostium et qui non erit vir sanguinum, ipse ædificabit mihi domum.

« Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego tuli te de pascuis sequentem greges. » Et post pauca: « Fecique tibi nomen grande juxta nomen magnorum, qui sunt in terra. » « Feci, inquit, tibi Dominus nomen grande, » id est, sicut feci Abraham, Isaac, et Jacob, et Moysi, et Josue quorum nomina famosissima sunt in terra.

« Et ponam locum populo meo Israel, et plantabo eum, et habitabit sub eo. » Hoc in loco tempus Salomonis sermo describit divinus, quo filii Israel pacem essent habituri per circuitum, et non essent

affligendi et opprimendi, sicut tempore Judicum fuerant oppressi et afflicti.

« Qui si inique aliquid gesserit, arguam etiam in virga virorum, et in plagis filiorum hominum, » et cætera. Virgam virorum gladium vocat inimicorum. Plagæ vero filiorum hominum sunt incommoditates corporum humanorum, quibus pro peccatis suis a Domino merito homines flagellantur. Hæc secundum historiam dicta, ita sentiri possunt. Cæterum quid secundum allegoriam insinuent, altius perscrutandum est. (Ex Augustino.) Cum ergo regi David multa prospera provenissent, cogitavit facere Domino domum: templum illud scilicet excellentissime diffamatum, quod a rege Salomone filio ejus postea fabricatum est. Hoc eo cogitante factum est verbum Domini ad Nathan prophetam, quod perferret ad regem. Ubi cum dixisset Deus, quod non ab ipso David sibi ædificaretur domus, neque per tantum tempus remandasset cuiquam in populo suo ut sibi faceret domum cedrinam:

« Et nunc, inquit, hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus omnipotens: Accepi te de ovili ovium, ut esses in ducem super populum meum Israel; et eram tecum in omnibus quibus ingrederebaris; et exterminavi omnes inimicos tuos a facie tua, et feci te nominatum secundum nomen magnorum qui sunt super terram. Et ponam locum populo meo Israel, et plantabo illum, et inhabitabit æorsum; et non sollicitus erit ultra et non apponet illi iniquitatis humiliare eum sicut ab initio a diebus, quibus constitui iudices super populum meum Israel; et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, et nuntiabis tibi Dominus, quoniam domum ædificabis ipsi. Et erit, cum repleti fuerint dies tui, et dormies cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, qui erit de ventre tuo, et præparabo regnum ejus. Hic ædificabit domum nomini meo, et dirigam thronum illius usque in æternum. Ego ero illi in patrem, et ille erit mihi in filium. Et cum venerit iniquitas ejus, redarguam illum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum. Misericordiam autem meam non amovebo ab eo, sicut movi a quibusdam, quos amovi a facie mea. Et fidelis erit domus ejus, et regnum ejus usque in æternum coram me: et thronus ejus erit erectus in æternum. » Hanc tam grandem promissionem qui putat in Salomone fuisse completam, multum errat. Attendit enim quod dictum est: « Hic ædificabit mihi domum: » quoniam Salomon templum illud nobile struxit; et non attendit quod dicit: « Fidelis erit domus ejus et regnum ejus usque in æternum coram me. » Attendat ergo et aspiciat Salomonis domum plenam mulieribus alienigenis colentibus deos falsos, et ipsum ab eis regem aliquando sapientem in eandem idololatriam seductum atque dejectum et non audeat existimare Deum, vel hoc promississe mendaciter, vel talem Salomonis domum cum futuram non potuisse præscire. Non

hinc debemus amplius ambigere, cum in Christo Domino nostro, qui factus est ex semine David secundum carnem (*Rom. 1*), jam viderimus ista compleri, ne vane atque inaniter hic alium aliquem requiramus sicut inanes Judæi. Nam et ipsi usque adeo filium, quem loco isto regi David promissum legant, intelligunt non fuisse Salomonem, ut eo qui promissus est tanta jam manifestatione declarato, adhuc mirabili cæcitate alium sperare se dicant. Facta est quidem nonnulla imago rei futuræ etiam in Salomone, in eo quod templum ædificavit et pacem habuit secundum nomen suum. Salomon quippe *pacificus* est Latine. Et in exordio regni sui mirabiliter laudabilis fuit. Sed eadem sua persona per umbram futura prænuuntiabat, etiam ipse Christum Dominum non exhibebat. Unde quædam de illo ita scripta sunt, quasi de ipso ista prædicta sint, cum Scriptura sancta etiam de rebus gestis prophetans, quodammodo in eo figuram delineat futurorum. Nam præter libros divinæ historiæ, ubi regnasse narratur, psalmus etiam septuagesimus, primus titulo nominis ejus inscriptus est, in quo tam multa dicuntur quæ omnino ei convenire non possunt, Domino autem Christo aptissima perspicuitate conveniunt: ut evidenter appareat quod in illo qualiscunque adumbrata sit: in isto autem ipsa veritas præsentata. Notum est enim quibus terminis regnum conclusum fuerat Salomonis; et tamen in eo psalmo legitur ut alia fateamur: « Dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ: » quod in Christo videmus impleri. A flumine quippe dominandi sumpsit exordium, ubi baptizatus a Joanne, eodem manstrante, cœpit agnosci a discipulis, qui non solum magistrum, verum etiam Dominum appellaverunt. Nec ob aliud viventis adhuc patre suo David, regnare Salomon cœpit (quod nulli regum illorum contigit), nisi ut huic quoque satis eluceat, non esse ipsum quem prophetia ista præsignat, quæ ad ejus patrem loquitur, dicens: « Et erit, cum repleti fuerint dies tui et dormies cum patribus tuis, et suscitabo semen tuum post te, qui erit de ventre tuo, et præparabit regnum illius. » Quomodo ergo propter id quod sequitur, « Hic ædificabit mihi domum, » iste Salomon putabitur prophetatus, et non potius propter id quod præcedit: « Cum repleti fuerint dies tui, et dormies cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te: » alius pacificus intelligitur esse promissus, qui non ante, sicut iste, sed post mortem David prænuuntiatus est suscitandus? Quamlibet enim longo interposito tempore Christus Jesus veniret, procul dubio post mortem regis David, cui sic est promissus, eum venire oportebat qui ædificaret domum Deo, non de lignis et lapidibus, sed de hominibus, qualem illum ædificare gaudemus. Huic enim domui dicit Apostolus, hoc est, fidelibus Christi: « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (*I Cor. 11*). » Benedictio Domini quippe in semine David, non ad aliquod tempus, qualis diebus Salomonis apparuit, sed in

æternum speranda est, in qua certissima spe dicitur, « Fiat, fiat, » sicut in psalmo octogesimo octavo scriptum in fine est: « Benedictus, inquit, Dominus in æternum. Fiat, fiat. » Illius enim spei est confirmatio, verbi hujus iteratio. Hoc ergo intelligens David ait in secundo Regum libro: « Et locutus es pro domo servi tui in longinquum. » Ideo autem post paululum ait: « Nunc incipe, et benedic domum servi tui usque in æternum, etc. » Quia tunc geniturus erat filium, ex quo progenies ejus duceretur ad Christum, per quem futura erat domus ejus æterna, eademque domus Dei. Domus enim David propter genus David; domus autem Dei eadem ipsa propter templum Dei, de hominibus factum, non de lapidibus, ubi habitat in æternum populus cum Deo, et in Deo suo, et Deus cum populo, et in populo suo: ita ut Deus sit implens populum suum et populus plenus Deo suo, « Et Deus erit omnia in omnibus (*II Cor. xv*). » Ipse in pace præmium, qui virtus in bello. Ideo cum secundum Septuaginta in verbis Nathan dictum sit: « Et nuntiabit tibi Dominus, quoniam domum ædificabis ipsi: » postea dictum est verbis David: « Quoniam tu Dominus omnipotens Deus Israel, revelasti autem servo tuo, dicens: Domum ædificabo tibi. » Hanc enim domum et nos ædificabimus bene vivendo, et Deo, ut bene vivamus, opitulando; quia « nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant ædificantes eam (*Psal. cxxvi*). » Cujus domus cum venerit ultima dedicatio, tunc fiet illud, quod hic per Nathan locutus est Deus, dicens:

« Et ponam locum populo meo Israel, et plantabo illum, et inhabitabit seorsum; et non sollicitus erit ultra, et non apponet filius iniquitatis humiliare eum, sicut ab initio a diebus quibus constitui iudices super populum meum Israel. » Hoc tam magnum bonum quisquis in hoc sæculo et in hac terra sperat, insipienter sapit. Ante quispiam putabit in pace Salomonis id esse completum. Pacem quippe illam Scriptura in umbra futuri excellenti prædicatione commendat. Cui suspicioni vigilantè occursum est, cum posteaquam dictum est: « Et non apponet filius iniquitatis humiliare eum: » continuo subjunctum est: « Sicut ab initio a diebus quibus constitui iudices super populum meum Israel. » Iudices namque prius quam reges ibi esse cœperunt, super illum populum fuerant constituti, ex quo terram promissionis accepit. Et utique humiliabat eum filius iniquitatis, hoc est, hostis alienigena per intervalla temporum, quibus leguntur pacis alternasse cum bellis, et inveniuntur illic pacis tempora prolixiora quam Salomon habuit, qui quadraginta regnavit annos. Nam sub eo iudice, qui est appellatus Ahod, octoginta anni pacis fuerunt (*Jud. 11*). Absit ergo ut Salomonis tempora in hac promissione promissa esse credantur: multo minus itaque cujuslibet regis alterius. Non enim quisquam eorum in tanta, quanta ille, pace regnavit; nec unquam omnino gens illa ita regnum tenuit, ut sol-

hōita non fuerit ne hostibus subderetur, quia in tanta mutabilitate rerum, nulli aliquando populo concessa est tanta securitas, ut huic vite hostiles non formidaret incursus. Locus ergo qui promittitur tam pacatæ ac securæ habitationis, æternus est, æternisque debetur, in matre Jerusalem libera, ubi erit veraciter populus Israel. Hoc enim nomen interpretatur *videns Deum*. Cujus præmii desiderio pia per fidem vita in hac ærumnosa peregrinatione ducenda.

« Ingressus est itaque rex David, et sedit coram Domino, et dixit: Quis ego sum, Domine Deus, et quæ domus mea, quia adduxisti me huc usque? Sed et hoc parum est visum in conspectu tuo, Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum. Ista est enim lex Adam, Domine Deus. » (*Ex Hebræo.*) Ista est lex Adam, Domine Deus, hoc est, lex hominis est, Domine Deus, ut tibi in simplicitate cordis, et puritate serviat, et tu facias ei juxta misericordiam tuam, sicut mihi dignatus es facere servo tuo. Sequitur:

« Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? Tu enim scis servum tuum, Domine Deus. Propter verbum tuum, et secundum cor tuum fecisti omnia magalia hæc. » Propter verbum tuum, quod promisisti Abraham, Isaac et Jacob, fecisti omnia hæc mihi servo tuo. Quod dicit, « secundum cor tuum » intelligitur, secundum misericordiam tuam.

« Quia non est similis tui, neque enim est Deus extra te in omnibus quæ audivimus auribus nostris. » Non est, inquit, Deus similis tui, qui fecerit magnalia quæ audivimus auribus nostris.

« A facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto gentem et Deum ejus. » Hebræus habet: *Gentibus et diis earum*. Et est sensus: A facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto, de manu scilicet Ægyptiorum, quos in mari Rubro peremisti; et de diis eorum, in quibus judicia fecisti.

« Quia tu, Domine exercituum, Deus Israel, revelasti aurem servi tui, dicens: Domum ædificabo tibi. Propter hoc invenit servus tuus cor suum, ut oraret te oratione, » etc. Aurem ejus Dominus per prophetam revelaverat, se illi domum ædificaturum: ideo David invenisse se dicit cor suum, id est, invenit audaciam in corde suo, ut oraret eum oratione hac.

CAPUT VIII.

De pugna David contra Philistæos, et quod Moabitas percussit mensus est funiculo, cœquans terræ. Necnon quod Syros percussit in valle Salinarum, et de filiis David sacerdotibus.

(CAP. VIII.) « Factum est autem post hæc, percussit David Philistiim, et humiliavit eos; et tulit Geth et filias ejus de manu eorum (*I Par. xviii.*) »

« Et percussit Moab, et mensus est eos funiculo, cœquans terræ. Mensus est autem duos funiculos: unum ad occidendum, et unum ad vivificandum. Factusque est Moab David serviens sub tributo, » etc. Quod scriptum est de David, « Et percussit Moab, et mensus est eos funiculo, cœquans terræ, » hyperbolice debet accipi. Non enim fieri poterat, ut homines in terra viventes in tantum humiliarentur, donec ipsius terræ dorso, funiculo superextenso comprobante, apparerent æquales; sed immensam humiliatorem captæ et expressæ gentis voluit Scriptura hoc verbo accumulare, ut diceret cœquatos eos terræ: quasi adeo essent evirati atque contempti, ut in nullo amplius homines in terra degentes, quam terra ea quæ nullos haberet homines, possent valere. Cujusmodi locutionis plura habes exempla in Scripturis, quale illud Evangelii: « Sunt autem et alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros (*Joan. xxi.*) » Quomodo enim caperet mundus libros, qui scribi potuissent in mundo? Sed ad insinuandam magnitudinem ac multitudinem operum Domini, tali verbo voluit uti Scriptura. Et in placentu David: « Aquilæ velociores, leonibus fortiores (*II Reg. i.*) » Cui simillimum est illud et sæcularum litterarum:

Qui candore nives antequam, cursibus auras.
(Virg. *Æneid. xii.*)

Quod autem mensos eos funiculo dixit, funiculum allegorice pro sorte posuit, ex quod funiculo soleant agrorum spatia metiri. Unde scriptum est: « Et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis (*Psal. lxxvii.*) » Significat autem quod tam libera dispositione David regiones Moabitarum hæredibus quibus vellet divideret, quam si possessor quilibet agros proprios ad nutum suum ducto hinc inde funiculo dirimeret. « Mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, et unum ad vivificandum. » Et hoc allegorice dictum significans, quod in sua David potestate habuerit, nullo utique contradicente, quos eorum neci daret contumaces, quibus parceret subjectis. Quod autem David Moab, qui interpretatur *de patre*, et Syriam Damasci et cæteras regiones ditioni suæ subjugans, fecit tributarias esse, mystice significat quod Christus omnes gentes sub sua dominatione tenens, facit pensum servitutis reddere, dum singulæ quæque nationes in nominis ejus confessione adunatæ, devote sensum bonorum operum illi exsolvent. Damascus enim nobilis est urbs Phœnicis eodem vocabulo, quo et Masec ancillæ Abraham filius appellatus est; et Damascus interpretatur *sanguinis poculum*; Syria vero interpretatur *sublimis*, sive *humecta*. Et bene quæ prius humecta libidine, superba spiritu, sanguinem humanum inexplicabiliter sitiabat, nunc mundata baptismate Christi, sublimis profectu vir-

tutum, sanguinis ejus poculum desiderat percipere. Quid autem significat quod David vasa aurea et argentea atque aerea quæ tolerat de universis gentibus sanctificavit Domino, nisi quod Christus omnes quos de universis gentibus convocat ad fidem suam, alios auri loco, hoc est, sensu spirituali præclaros, alios argenti, hoc est, eloquentiæ nitore splendentes, alios vero prædicatione divina sonoros significat Domino, ut in tabernaculo fidei deservientes, ipsius ministerio in æternum decantissime perfungantur.

« Fecit quoque sibi David nomen, cum revertetur, capta Syria in valle Salinarum cæsis decem et octo millibus, » et cætera. (*Ex Hebræo.*) Fecisse sibi nomen dicitur, quia in valle Salinarum, cæsis decem et octo millibus, erexit sibi fornicem triumphalem. Fecit etiam sibi nomen, quia victa Syria Damasci, et Syria Soba, erexisse sibi dicitur alteram fornicem triumphalem. Et si quem movet, quod in plerisque Latinorum codicibus invenitur David non decem et octo millia in valle Salinarum, sed duodecim millia cecidisse, noverit hoc vitio Scriptorum in eisdem codicibus molitum esse. Veraciter tamen David in eadem valle Salinarum decem et octo millia cecidit, Joab vero duodecim millia, sicut in titulo quinquagesimi octavi psalmi scribitur. Quid in percussa a David multitudine in valle Salinarum designatur, nisi quia Redemptor noster sui examinis distinctione, in his qui de illo prava sentiunt, stultitiam immoderati soporis exstinguit? Unde et per quemdam sapientem dicitur: « Cor durum male habebit in novissimo, et qui amat periculum, in illo peribit (*Eccl. III.*) »

« Filii autem David sacerdotes erant. »

CAPUT IX.

Quantum pietatis exhibuerit David Miphiboseth, filio Jonathæ claudio.

(CAP. IX.) « Et dixit David: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonathan? Erat autem de domo Saul servus nomine Siba. Quem cum vocasset rex ad se, dixit ei: Tunc es Siba? Et ille respondit: Ego sum servus tuus. Et ait rex: Nunquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi; Superest filius Jonathan, debilis pedibus. »

Ecce David non oblitus juramenti ac fœderis sui, quod cum Jonatha olim pepigerat (*I Reg. xx*): sed misericordiam, quam patri promiserat, implevit in filio. Quæ res et fidelitatem probavit secundum historiam in viro, et sacramenta juxta allegoriam ostendit in facto. Sæpe enim dictum est David personam Christi figurare, nec non et in superioribus commemoratum est Jonathan, qui interpretatur *columbæ donum*, vel *Domini donum*, typum tenere gratiæ Spiritus sancti. Habuit ergo Jonathan filium parvulum nomine Miphiboseth, utroque pede claudum, ut Scriptura testatur. Quem David ad se ac-

cersiri jussit, cum prædestinatio et præscientia Dei eum, quem ad sæculi ministeria et mundana negotia exercenda sermone et actione debilem conspexit, ad divinum ministerium elegit: quia quem mundus per fastum elationis spernit, hunc Deus propter devotionem humilitatis acquirit. Interpretatur enim Miphiboseth *de ore ignominia*. Is ergo cujus loquelam et præsentiam superbia mundi despicit, Dei dono utilis ad spirituale ministerium in Ecclesia apparebit. Quid est ergo quod David Sibam, servum Saul, de stirpe Saul quesitans, eo revelante, Miphiboseth invenit, nisi quod Redemptor noster electorum numerum discutiendo inter eos qui contempti mundum reliquerunt, ad se venire fecit? Siba enim *egressus venit* interpretatur. Interrogatus ergo Siba a rege, Miphiboseth filium Jonathæ in domo Machir filii Ammiel in Lodabar esse respondit. Quæ res præsentī expositioni bene convenit. Interpretatur enim Machir *vendens*, vel *de infirmitate*; Ammiel, *populus ejus Deus*; Lodabar, *ipse verbum*. Denique David noster contemptibiles hujus mundi, et ea quæ non sunt eligens, ut ea quæ sunt destruat (*I Cor. I.*), eos vendibiles mundo et in infirmitate constitutos, reperiendo populo suo dignos, verbo prædicationis ascivit, eisque regium honorem inter filios habere concessit. Unde et David agros Saul et serviitia Miphiboseth donans, ipsum Miphiboseth convivam suum super mensam suam simul cum filiis esse præcepit.

Quia mediatoris nostri gratia, quæ secundum Mariæ vocem, « deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles (*Luc. I.*) », et, juxta prophetiam Annæ, « suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat (*I Reg. II.*) », contemptibiles personas de mundo auferens, possessores virtutum efficit, et scientia spirituali super mensam Scripturarum sanctarum quotidie secum reficit. Unde evenit, ut tales sobolem gignant, quæ interpretatur Micha. Micha enim *quis est iste* Latine resonat. quia frequenter in admirationem populi tales veniunt, qui nuper de despectu mundi ablati gloriosi in Ecclesia Dei dono apparebunt.

CAPUT X.

De pugna David contra Ammon regem filium Ammon, eo quod dehonestavisset nuntios David missos ad se.

(CAP. X.) « Factum est autem post hæc, ut moreretur rex Ammon, et regnaret Ammon filius ejus pro eo. Dixitque David: Faciam misericordiam cum Ammon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam, » etc. Quando fugit David a facie Achis regis Geht, venit ad Naas regem Ammon, qui fecit cum eo misericordiam multam, impertiens ei bona (*I Reg. xxII*). De Naas itaque venit in speluncam Odollam, ubi venerunt ad eum pater ejus, et mater, et omnis domus ejus. Iade pervenit ad Moab, et dimisit apud eum patrem et matrem, et omnem domum suam. Quod vero dixit

Achis rex Geth : « Hicne ingredietur domum A meam (I Reg. xxi), » abiit inde David, et fugit in speluncam Odollam, etc. Abiit inde, subaudiendam, « de domo Naas, » et inde fugisse illum in speluncam Odollam. Si vero quaeritur cur ad eum, id est, ad Achis David redierit, ante cujus faciem fugerat, intelligendus est iste Achis filius fuisse illius Achis, a quo fugit David. Unde et in sequentibus Achis, cum quo David in praelium contra Saul descende- bat, filius fuisse dicitur Maach. Non enim a patre hoc nomen patronymicam, sed a matre sumpsit, quæ Maacha vocabatur, et idcirco non a patre hoc sumpsit nomen, eo quod David a se abjecerit. Igitur Ammon rex Ammonitarum David nuntios male tra- ctans, « rasis dimidiam partem barbæ eorum, et « præcidit vestes medias usque ad nates, et dimisit B eos. Quod cum nuntiatum esset David, misit in « occursum eorum. Erant enim viri confusi turpiter « valde, et mandavit eis David dicens : Manete Je- « richo, donec crescat barba vestra, et tunc rever- « timini, » etc. Quod autem significant, nisi bel- lum diaboli adversus Ecclesiam? Ammon enim, qui interpretatur *dolor eorum*, quis melius intelli- gi potest quam diabolus? Quia Ammonitarum spiritua- litum, id est, malignorum spirituum, rector vide- tur esse, populi videlicet mœroris et semper in angustia constituti, qui comprimere vel coangustare homines desiderat. Radit ergo Ammon barbam di- midiam nuntiorum David, cum antiquis hostis quo- rum iam prædicatorum verbi Dei sermonem vel con- versationem corrumpendo maculat ac debonestat. Præcidit vero tunicas usque ad inguina, cum tur- pia facta, quæ ipse persuaserat, in oculis hominum revelat. Sed necesse est talibus quos diabolus ita confundit, ut sedeant in Jericho, donec crescant barbæ eorum, id est, sint opprobrium et ignominia meliorum, atque efficiantur anathema omnium, do- nec per studium bonum barbarum species, hoc est, virtutum incrementa in eis nascantur, et digni habeantur præsentia regis sui. Nec credendam est utique, quod David noster milites suos multos esse patiatur, quin hostes suos exercitu congregato su- perat ac vindicat injuriam suorum, cum non so- lum adversarios suos nunc per sanctorum suorum victoriam confundit, sed etiam in extremo iudicio per justam sententiam perpetuis ignibus cruciandos tradet.

(CAP. XI.) « Factum est ergo, vertente anno eo « tempore quo solent reges ad bella procedere, « misit David Joab, et servos suos cum eo, » et cæ- tera. (Ex Hebræo.) In Hebræo ita legitur : « Eo tempore, quo reges ad bella processerant, misit David Joab, etc. » Hos reges dixit, qui processerunt contra David in pugnam, scilicet regem Roob et Istob et Soba, et Maacha, qui utique reges Sy- riæ fuerunt et pugnare voluerunt : conducti merce- de a rege Moab contra David, a quo triumphati esse leguntur.

CAPUT XI.

De defuncto David quod commiserat in Bethsai, uxore Uriæ Ethai.

« Cum hæc agerentur, accidit ut surgeret David « de stratu suo post meridiem, et deambularet in « solarium domus regis. Viditque mulierem se la- « vantem ex adverso, super solarium suum. Erat « autem mulier pulchra valde. Misit ergo rex, et « requisivit quæ esset mulier? Nuntiatumque est « ei quod ipsa esset Bersabee, filia Eliam, uxor « Uriæ Ethai. Misitque David nuntios, tulit eam. « Quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit cum « ea. Statimque sanctificata est ab immunditia sua : « et reversa est domum suam, concepto fetu, » etc. (Ex Isidoro.) Nunc et peccatum David, qui in prophetia signaverit, quanta possum brevitate perstringam. Nomina quippe ipsa interpretata, satis ostendunt, quod etiam hoc factum præfiguraverit. David, ut diximus, interpretatur *mansuetus* sive *desiderabilis*. Bersabee interpretatur *puteus satietatis*, sive *puteus septimus*. Quamlibet autem harum nominis ejus interpretationem in id quod dicere intendimus, assumamus, satis congruit. Nam in Cantico canticorum sponsa, quæ illius Ecclesia est, vocatur *puteus aquæ vivæ* (Cant. iv); et huic puteo septenarii numeri nomen, in Spiritus sancti significatione conjungitur propter rationem Pentecostes, quo die de celo missus Spiritus sanctus venit (Act. ii). Ad quadraginta autem novem, quod est septies septem, unum additur, quo unitas commendatur. In hac ratione vivit apostolica illa sententia. « Sufferentes invicem ad dilectionem, « studentes servare unitatem Spiritus in vinculo pa- « eis (Ephes. iv). » Dono itaque spirituali, hoc est, septenario facta est Ecclesia puteus satietatis : quia factus est in ea « fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam, quem qui habuerit, non sitiet in æternum (Joan. iv). » Jam vero qui fuerit maritus ejus, quid aliud quam diabolus nominis ejus interpretatio significat? Hujus erant pessimo conjugio deligati omnes, quos gratia Dei liberat, ut Ecclesia « sine macula et ruga (Ephes. v) » Salvatori primo copuletur. Urias enim interpretatur *lux mea Dei*; Ethæus autem *abscissus est*, sive quia « in veritate non stetit (Joan. ii); » sed a luce sua superna, quam de Deo habebat, superbix merito abscissus est; sive quia cadendo, veris viribus perditis, « transfiguratur se in angelum lucis (I Cor. xi), » audens Deo dicere : *Lux mea Dei est*. Ergo iste quidem David graviter scelerateque peccavit. Quod scelus ejus etiam per prophetam Deus arguit increpando, et ipse abluit poenitendo. Verumtamen ille « desiderabilis omnibus gentibus (Agg. ii), » quasi in solarium deambulans, quia « in sole posuit tabernaculum suum (Psal. xviii), » adama- vit Ecclesiam super tectum se lavantem, id est, mundantem se a sordibus sæculi, et domum luteam spirituali contemplatione transcendentem atque calcantem : et inchoata cum illa primæ conventio-

nis notitia, postea ab eo penitus separatam diabolum occidit, eamque sibi perpetuo concubio copulavit. Oderimus ergo peccatum, sed prophetiam non extinguamus. Amemus istum David, quantum amandus est: qui nos a diabolo per misericordiam liberavit. Amemus et penitentem istum David: qui tam grave in se vulnus iniquitatis ex humilitatis confessione sanavit. (Ex Gregorio.) Ad hoc ergo in Scriptura sacra virorum talium, id est, David et Petri peccata sunt indita, ut caute sit minorum ruina majorum. Ad hoc vero utrorumque illic et penitentia insinuat et venia, ut spes pereuntium sit recuperatio perditorum. De statu ergo suo David cadente nemo superbiat, de lapsu etiam suo David surgente nemo desperet. Ecce quam mirabiliter Scriptura sacra eodem verbo humiles levat. Unam namque rem gestam retulit, et diverso modo superbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles vero ad spei fiduciam revocavit. O inestimabile novi generis medicamentum, quod uno eodemque ordine propositum, et premendo tumentia exsiccatur, et sublevando arenam infundit! De majorum nos lapsu terruit; sed de reparatione roboravit. Sic quippe semper, sic nos divina dispensationis misericordia et superbientes reprimat; et ne ad desperationem corruamus, fovet. Sed quia, exigente causa, David ad medium deducto, tanti facinoris memoriam fecimus, lectoris fortasse animus moveatur, cur omnipotens Deus eos quos in perpetuum elegit, quos ad donorum quoque spiritualium culmen assumit, illos ad corporalibus vitiis non custodit. Unde quia satis fieri citius credimus, breviter respondeamus. Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impensam gratiam honorum operum in superbia vitium cadunt; sed tamen quo ceciderint, non agnoscunt. Proinde contra eos hostis antiquus, qui iam interius dominatur, exterius etiam subire permittitur, ut qui in cogitatione elati sunt, per carnis luxuriam prosternantur. Scimus autem quia aliquando minus est in corporis corruptionem cadere, quam cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cum minus turpis superbia creditur, minus vitatur. Luxuriam vero eo magis erubescunt homines, quia simul omnes turpem noverunt. Unde fit plerumque ut nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes ex aperto casu malum culpae latentis erubescant, et tunc etiam majora corrigant, cum prostrati in minimis gravius confunduntur. Reos enim se inter minora conspiciunt, qui se liberos inter graviora crediderunt. Pia ergo Domini dispensatione laxatus nonnumquam malignus spiritus de culpa ad culpam trahit. Et dum plus percutit, inde eum quem acceperat amittit; atque unde vicisse cernitur, inde superatur. Considerare libet intra munitum gratiae sinum, quanto Deus misericordiae favore nos continet. Ecce qui de virtute se extollit, per vitium ad humilitatem redit. Qui vero acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed, ut ita dixerim, medicamento vulneratur. Quid est virtus, nisi me-

dicamentum? Et quid est vitium, nisi vulnus? Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur. Nos namque virtutum dona retorquemus in usum vitiorum: ille vitiorum illecebras assumit in arcem virtutum et salutis statum percutit, ut servet; ut qui humilitatem curantis fugimus, ei saltem cadentes haeremus. Sed inter haec sciendum est quod plerique hominum quia in multis corruunt, acrius ligantur. Cumque eos antiquus hostis ex uno vitio percutit ut concidant, ex alio quoque ligat ut surgant. Consideret itaque homo cum quo adversario bellum gerat. Et si jam se in aliquo deliquisse percipit, saltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimescat, ut studiosius vitentur vulnera, quibus frequenter interficiet: quia valde rarum est, quod hostis noster electorum saluti etiam vulneribus serviat. Ad erudendum enim, sicut diximus, electos suos Dominus saepe tentatori subjicit. Sicut post paradisi claustra, post tertii coeli secreta ne revelationis magnitudine Paulus extolli potuisset, ei Satana angelus datus est (II Cor. xii). Sed, ut praefati sumus, ipsa hac tentatione disponitur, ut qui elati perire poterant, humiliati a perditione serventur. Secreto ergo dispensationis ordine, unde vivere permittitur iniquitas diaboli, inde pie perficitur benignitas Dei. Quia adversarius noster inde obtemporat nutibus supernis gratiae, unde exeret iram nequissimae voluntatis suae. Potest autem et aliter secundum mysticos sensus haec eadem res accipi, si qua eam puro intellectu rimare voluerit. Curus autem David in solarium deambulans typum tenet, nisi quis de quo scriptum est: « In seculo posuit tabernaculum suum (Psal. xviii)? » Et quid est Bersabee ad se perducere, nisi legem litterae carnali populo conjunctam spiritali sibi intellectu sociare? Bersabee enim *pateus septimus* dicitur, quia nimirum per cognitionem legis, infusione spiritalis gratiae, perfecta nobis sapientia ministratur. Quid vero Urias nisi Judaicum populum signat? Cujus nomen interpretatum dicitur *lux mei Dei*. Judaicus populus quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de Dei luce gloriatur. Sed haec David uxorem abstulit, sibi que conjungit: quia videlicet *manu fortis*, quod David dicitur, in carne Redemptor apparet, dum de se spiritaliter loqui legem innotuit, per hoc quod juxta litteram tenebatur, hanc Judaico populo extraneam demonstravit sibi que conjungit, quia se per illam praedicare declaravit. Uriam tamen ad domum ire David admonet pedes lavare: quia incarnatus Dominus ventens Judaico populo praecipit ut ad conscientiam redeat, et sordes operum fletibus tergat, ut spiritaliter mandata legis intelligat; et post tantam duritiam praceptorum fontem baptismatis inveniens ad aquam post laborem recurat. Sed Urias, qui arcam Domini esse sub pellibus meminit, respondit quod domum suam intrare non posset. Ac si Judaicus populus dicat: Ego mandata Dei in sacrificiis carnalibus video, et redire ad conscientiam per spiritalem intelligentiam

non requiro. Quasi enim arcam esse sub pedibus dicit, quia praecepta Dei non nisi adhibendo ministerium sacrificii carnalis, intelligit. Hunc tamen Uriam etiam redire ad domum nolentem David ad mensam vocat, quia quamvis Judaicus populus ad conscientiam reverti contemnat, tamen Redemptor veniens mandato spiritualia praedicat, dicens: « Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi. De me enim ille scripsit (Joan. v.) » Legem itaque Judaicus populus tenet, quae ejus divinitatem loquitur, cui idem populus credere dedignatur. Unde et Urias ad Joab cum epistolis, ex quibus occidi debeat, mittitur: quia idem ipse Judaicus populus legem portat, quae convincente moriatur, dum enim mandata legis retinens implere nititur, ipse nimirum desert judicium unde damnatur. Quid ergo per factum istud David sceleratius, quid Uria mundus dici potest? Sed rursus per mysterium quid David sacratius? Quid Uria infidelius invenitur, quoniam et ille per vitae culpam prophetiae signat innocentiam, et iste per vitae innocentiam, in propheta exprimit culpam? Virtus namque sacri eloquii, sic transacta narrat, ut ventura exprimat; sic in facto rem approbat, ut ei in ministerio contradicat; sic gesta damnat, ut haec mystice gerenda persuadeat.

CAPUT XII.

Consilium Joab ductis, dicentis ad David: Adesto victoria belli, ne postmodum ascribatur victoria mihi, sed potius tibi. Quod David perficiens, Ammonitas contrivit, ac super eos ferrata carpenta circumegit.

Postquam enim Nathan propheta increpaverat regem super malo, quod fecerat, [CAP. XII] « Dixit David ad Nathan: Peccavi Domino. Dixit Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris, » etc. (Ex Gregorio.) Si peccatum David tam detestabile Dominus transtulit, quid est quod omnia quae de eodem peccato per prophetam ei a Domino dicta sunt, postmodum toleravit? Sed procul dubio Dominus delictum sine ultio non deserit. Aut enim ipse homo in se poenitens puni, aut Deus cum homine vindicans percussit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Si enim David audire post confessionem meruit: « Dominus transtulit peccatum tuum, » et tamen multis post cruciatibus afflictus, ac fugiens reatum culpae quam perpetraverat exsolvit, sic nos salutis unda a culpa primi parentis absolvimur, sed tamen reatum ejusdem culpae defluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus, quia delicta nostra sive per nos, sive per semetipsum Dominus resecat, etiam cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere: quas in eis perpetuo non vult videri.

« Et consolatus est David uxorem suam Bersabee. Ingressusque ad eam dormivit cum ea. Quae genuit filium, et vocavit nomen ejus Salomon, et Dominus dilexit eum. Misitque in manu Nathan prophetae, et vocavit nomen ejus, Amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus, » etc. Et vocavit,

A inquit, non enim ejus, Amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus. (Ex Hebraeo.) In Hebraeo ita legitur: « Et vocavit nomen ejus Ididam, id est, dilectus Domini; propter Dominum. » Dilictus Domini propter Dominum dicitur, propter suam scilicet misericordiam gratuitam, qua eum diligere dignatur, cum utique ejus dilectione et misericordia indignus existeret, quem constabat manzerem esse.

« Igitur pugnabat Joab contra Rabath filiorum Ammon, et expugnabat urbem regiam; misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabath; et capienda est Urbs aquarum, » etc. Notandum quod in Hebraeo quando cum adfectione nominum ponitur Rabbath, sicut est « Rabbath filiorum Ammon; » tunc Rabbath scribitur; quando vero sine adfectione nominum non Rabbath, sed Rabba scribitur.

« Nunc igitur congrega reliquam partem populi, et obside civitatem, et cape eam, ne cum a me vacata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria. » Hinc Josephus: « Porro, inquit, Joab Ammonitas obsessione fortiter affligebat aquam eis auferens, et rerum ceterarum libertatem, multumque eos cogebat cibi et potus inopia laborare. Ex modico namque pulbo bibebant omnes. Et licet esset illis forte auxilium, ne tamen deficerent non eo largitis utebantur.

« Quo facto, scripsit ad David, haec significans: rogans eum ut veniret ad civitatem quatenus victoriam ejus nomini designaret. Congregavit itaque David omnem populum, et profectus est adversum Rabath.

C Cumque dimicasset, cepit eam; et tulit diadema regis eorum de capite ejus pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, et impositum est super caput David, » etc. In Paralipomenon quoque ita scriptum est: « Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus; et invenit in ea auri pondo talentum, et pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diademam (I Par. xx). » (Ex Hebraeo.) Melchom quippe non nomen proprium est regis, sed *Mechom* interpretatur rex eorum. Rex eorum vocatur, ut Hebraei volunt, idolum filiorum, quod hic vocatur Melchom; cujus diadematis aurum et gemmas conflasse et purgasse dicitur David secundum legem; et fecisse inde sibi diadema, quod hic positum super caput ejus dicitur.

D « Sed et praedam civitatis asportavit multam valde. Populumque ejus, adducens serravit, et circumegit super eos ferrata carpenta; divisitque cultris, et transduxit in typo laterum. Sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon, » etc. Hinc Verba Dierum ita narrat: « Mandubias quoque urbis plurimas tulit. Populum autem qui erat in ea, eduxit; et fecit super eos tribulas et trabas, et ferrata carpenta transire, ita ut dissecarentur et contererentur. Sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon; et reversus est cum omni populo in Jerusalem (I Par. xx). » Serravit enim eos ferratis carpentis, et divisit cultris, sicut lateres dividi solent, qui ex paleis et luto conficiuntur. Victoria autem haec David in

Ammonitis, quam dux suus bellando incheavit, sed rex ipse perfecit, quid significat, nisi regis nostri victoriam in eunctis gentibus? Dux enim David contra hostes bellum agit, cum ordo sanctorum prædicatorum contra mundi potentes acutum fidei opponit. Sed finis certaminis et triumphus belli ad regem Christum solum modo deferitur, quia ipsi omnis potestas et potentia regni ascribitur: « Deus est enim, secundum Apostolum, qui operatur in nobis et velle et perficere (*Phil. II*); et ipse triumphat nos semper in Christo Jesu (*II Cor. II*). » Coronam ergo regis populi hostilis David de capite tulit, et sibi met diadema inde formavit, cum Redemptor noster ex contraria potestate regnum auferens, sibi met insigne decorum paravit. Quæ autem melius corona veri David intelligitur, quam conventus populi catholici, quæ caput nostrum, regem videlicet Christum, corde credulo nobiliter ambit, et digne conversans decenter coronat? Omnis enim sanctorum labor et certamen atque victoria ad honorem celestis regis refertur, quia ipse est « cui omne genu celestium et terrestrium atque inferiorum flectitur, ut omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris (*Phil. II*). » Rabbath ergo civitas est regni Ammon, quæ nunc Philadelphia vocatur, cujus meminit et Jeremias propheta (*Jer. XLIX*). Interpretatur ergo Rabbath *multi*. Et Salvator in Evangelio dicit: « Quia multi venient ab oriente et occidente, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno caelorum (*Matth. VIII*). »

CAPUT XIII.

Incestus Ammon quem cum sorore sua Thamar commisit, quem Absalon frater ejus ob hoc occidit.

(CAP. XIII.) « Factum est autem post hæc, ut Absalon filii David sororem speciosissimam vocabulo Thamar adamaret Ammon filius David, et deperiret propter eam valde, » etc. Incestum ergo quod Ammon, David major filius, in sorore sua Thamar confecit, et parricidium, quod Absalon in Ammon fratre suo perpetravit, quid spiritualiter significare possit non invenio, nisi forte moraliter nos tale factum moneat, quod semper caute et prudenter agamus, ne forte dominantur in nobis vitia, et princeps peccati, qui falsam pacem periclitantibus spondet, ne nos imparatos inveniat atque ex improvise trucidet. Absalon ergo *Pater pacis*, sive *Patris pax*, interpretatur; Ammon *donans*, et Thamar *amaritudo*, Latine pronuntiat. Qui enim membra sua donat libidini, et semetipsum tradit servire iniquitati ad iniquitatem, in peccati amaritudinem cadit, licet inimicus se quasi patrem pacis ostendet, et prospera provenire pro talibus factis falso promittat. Neceesse est enim cito ad poenitentiam post commissum scelus redeamus, ne forte diabolus, si adhuc ebrietati inservierimus, et in luxum hujus sæculi resolvemur, per obtemperantes sibi malignos spiritus in necem nostram conspiret ac morti perpetuæ tradat.

« Porro Absalon fugiens, abiit ad Tolmai, filium

« Ammiud, regem Gessur, » etc. (*Ex Hebræo*.) Tolmai pater fuit Maacha matris Absalon, quam dicunt Hebræi a David in prælio captam, et cæsarie et unguibus præcisissis, secundum legem eam uxorem sibi David sociasse (*Deut. XXI*), et ex ea generasse Thamar et Absalon.

« Cessavit itaque David rex persequi Absalon. » In Hebræo legitur: « Cessavit itaque rex exire post Absalon, » Voluisse idem David exire perhibetur, ut reduceret Absalon; sed pertractans in corde suo quod quotiens eum videret, totiens dolorem mortis Ammon ei ad memoriam reduceret, idcirco cessasse dicitur exire post Absalon, subauditur, ut eum ad propria revocaret. Quod vero ait, « eo quod consolatus esset super Ammon interitu, » intelligendum est quia postquam voluit exire post Absalon ut reduceret eum, et videretur ab eo, cepit consolari super mortem Ammon. Quandiu enim putabatur idem Absalon reduci, ut videretur ab eo, semper mors Ammon filii sui animo ejus occurrebat. Sive aliter consolatus fuisse super Ammon interitu dicitur, eo quod noverat eum flagitiosum et dignum morte, meritoque periisse.

CAPUT XIV.

Quod Joab per Thecucitem mulierem regem cum Absalon pacificare studuit.

(CAP. XIV.) « Intelligens autem Joab, filius Sarviæ, « quod cor regis versum esset ad Absalon, » etc. Cor regis versum esse ad Absalon vidisse dicitur, eo quod viderit eum idem Joab pro Absalon suspirare, et in eo intellexit, quod cor ejus versum esset ad Absalon.

« Misit Thecuam, et tulit inde mulierem sapientem. » Thecuam civitas est, de qua fuit Amos propheta. Putatur autem ab Hebræis vidua avia fuisse ejusdem Amos prophetæ.

« Quæ respondit: Heu! mulier vidua ego sum. « Mortuus est enim vir meus, et ancillæ tuæ erant duo filii qui rixati sunt adversus se in agro, nullusque erat qui eos prohibere posset, et percussit alter alterum, et interfecit eum. Et ecce universa cognatio adversus ancillam tuam, dicit: Trade eum, qui percussit fratrem suum » etc. In veritate autem, ut Hebræi tradunt, hæc mulier vidua duos filios habuit, qui rixati sunt in agro super hæreditatem patris sui, et alter ab altero interemptus; se ipsam tamen eadem vidua in persona David posuit, et duos filios suos in persona Ammon et Absalon. Cognationem vero quæ consurrexit adversus filium suum, in persona cæterorum filiorum David.

« Dixitque mulier Thecucites ad regem: In me, Domine mi rex, sit iniquitas, et in domo patris mei, rex autem et thronus ejus sit innocens, » etc. Ac si diceret: Pro eo quod alter filius meus consurrexit adversus alterum, in me sit iniquitas, si tamen aliqua esse debet; in te autem, o rex David, nulla sit iniquitas, quia absque culpa es in eo quod illi duo fratres inter se conflixerunt. Et sicut ego absque culpa sum, pro eo quod duo filii mei consur-

rexerunt adversum se, et interfectus est alter ab altero, ita et tu absque culpa es, pro eo quod Absalom Ammon dignum morte interfecit.

« Quæ ait : Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, et nequaquam interficient filium meum. » Recordatio hic pro juramento posita est. Ac si diceret : Recordetur rex promissionis suæ, imo juramenti quo mihi per Dominum Deum suum pollicitus est, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum.

« Dixitque mulier : Quare cogitasti istiusmodi rem contra populum Dei? Et locutus est rex verbum istud, ut peccet et non reducat ejectum suum? » etc. Ex hoc loco demonstratur illud quod paulo superius dictum est : « Cessavit David rex ire post Absalom, » id est, cessavit, ut non exiretur ab aliquo, et reduceretur Absalom. Inde ait mulier : « Et locutus est rex verbum istud, ut peccet et non reducat ejectum suum. » Quod vero ait : « Quare cogitasti istiusmodi rem contra populum Dei? » populum Dei vocat eundem Absalom, sive eos qui cum illo ierant, qui quasi captivi et ejecti erant, eo quod non reducerentur ad hæreditatem Dei, ne forte coacti diis alienis in terra aliena servirent. Nec vult Deus perire animam, sed retractat, cogitans ne pereat penitus, quia abjectus est. Ac si diceret : Deus peccatores, qui a diabolo captivi detinentur, ut ad se convertantur, vocat. Et tu, qui cum imitari debes, cur non eo modo agis?

CAPUT XV.

De conjuratione Absalom contra David.

(CAP. XV.) « Post quadraginta autem annos dixit Absalom ad regem : Vadam et reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron, etc. » Quadragesimus agebatur annus ex eo tempore, quo Saul Nobe civitatem cum sacerdotibus octoginta quinque propter David interemit (*I Reg. xxii*). Et idcirco hic idem quadagesimus annus ponitur, ut monstretur divinitum ultionem suscitari super David, eo quod Abimelech sacerdotem fecellit, et propter eum tot sacerdotum cædes factæ fuerint. Cave, lector, plerosque mendosos codices, in quibus scriptum invenitur : *Post quatuor*; non : *post quadraginta annos*. In veterioribus vero codicibus, et in Hebraica veritate, non quatuor, sed quadraginta scribuntur anni. Si quis vero contentiosus eosdem quatuor annos astruere voluerit, ab eo tempore quo Absalom Ammon fratrem suum interfecit, usque ad illud tempus quo patri dixit : « Vadam et reddam vota mea, quæ vovi Domino in Hebron, » perspicue se errare, si diligenter perscrutatus fuerit, inveniet, cum utique Absalom, interfecto Ammon, in Gessur apud Tolmai regem tribus annis, et in Jerusalem, inde revocatus non viso patre, duobus moratus fuerit annis, et sexto anno faciem patris viderit, et contra eum perduellionem præparaverit. Votum namque se vovisse mentiendo dixit, id est orationem facturum in loco, quo requiescunt Abraham, Isaac, et Jacob. « Venit

PATROL. CIX.

A « autem Sadoch et universi levitæ cum eo portantes arcam fœderis Dei, et deposuerunt arcam Dei. Et ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate. » Ideo arcam Dei deposuisse dicuntur, ut Dominus ab Abiathar sacerdote consuleretur, quo versus David ire deberet. Ascendisse autem Abiathar dicitur : id est, orasee. Et quia oraculum divinum non ei responsum est, idcirco in subsequentibus dixit David ut reportaretur arca Dei in urbem.

CAPUT XVI.

Sequitur de conspiratione Absalom.

(CAP. XVI.) « Et ait rex : Quid mihi et vobis, filii Sarviæ? Dimittite, ut maledicat, » sed tantum maledicat. Alisai solus dixerat : « Vadam, et amputabo caput ejus; » et David ad Abisai et ad Joab respondit dicens : « Quid mihi et vobis, filii Sarviæ? » Ac si diceret : Nunquid vultis interficere istum, sicut interfecistis Abner? « Dominus enim præcepit ei ut malediceret David. Et quis est qui dicat, quare sic fecerit? » Subauditur, quare sic fecerit, non Dominus, sed Semci. Semei, qui maledixit David, ipse est (ut Hebræi dicunt) Nabaath, pater Jeroboam, qui filius Gemini dicitur, et in zelo domus Saul maledicebat David. Nomen vero avi ejus Gemini fuit, et ipse Semci ex tribu Ephraim filii Joseph exstitit, unde et idem Semci ad David : « Primus quoque veni hodie de omni tribu Joseph (*II Reg. xix*). » « Cum autem venisset Chusai Arachites, amicus David, ad Absalom, locutus est ad eum : Salve, rex, salve, rex. Ad quem Absalom. Hæc est, inquit, gratia ad amicum tuum. » In Hebræo legitur : « Hæc, inquit, misericordia tua ad amicum tuum; » non affirmando, sed negando pronuntiandum est. Et est sensus : Misericordia est aut dici debet, quod David amicum tuum dimisisti, et cum eo non isti?

CAPUT XVII.

Sequitur ut supra.

(CAP. XVII.) « Dixit Achitophel ad Absalom : Eligam mihi duodecim millia virorum, et consurgens persequar David hac nocte, et irruens super eum, quippe qui lassus est resolutis pedibus, percutiam eum. Cumque fugerit omnis populus, qui cum eo est, percutiam regem desolatam, et reducam unumquemque ad domum suam. » Scilicet sicut reverti solent hi qui, amisso in prælio rege, revertuntur, sicut universus populus Israel revertetur ad te.

« Et cum ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, et dicet : Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom; et fortissimus quique, cujus res est quasi leonis, pavore solvetur. » In Hebræo ita habetur : « Et fortissimus ipse cujus cor est quasi leonis pavore solvetur; » quod non affirmando, sed negando pronuntiandum est. Fortissimus iste David intelligendus est, quod et sequentia declarant :

« Scit enim omnis Israel fortem esse patrem tuum,

« et robustos omnes qui cum eo sunt. Jonathas autem
 « et Achimaas stabant juxta fontem Rogel. Abiit
 « ancilla, et nuntiavit eis; et illi profecti sunt. »
 Hæc ancilla, quasi lavandi gratia, cum pannis ad
 fontem Rogel ierat, ut penitus res non deprehende-
 retur. Puer autem, qui rem indicavit Absalom, filius
 ejusdem ancillæ parvulus dicitur fuisse. David autem
 venit in castra, quæ *Manaim* Hebraice leguntur:
 in quo loco obviam fuerunt angeli Dei Jacob, sicut in
 Genesi scribitur: « Et vocavit Jacob nomen loci Ma-
 naim, id est castra (*Gen. xxxii*). » Hæc vero, juxta
 Hebræi sensum, secundum historiam dicta sufficiant.

Cæterum autem secundum allegoriam considerari
 oportet quid illud significet quod parricida filius Ab-
 salom patrem insequitur. Primo pater ejus declinans
 fugit ante faciem ejus, securus de victoria, quia
 sciebat impium perire, quem etiam flevit ille magno
 luctu, et deploravit exitum parricidæ. Scribitur enim
 fugisse David a facie bellantis adversum se filii. Et
 alibi scriptum est de populo Jerusalem, Domino di-
 cente: « Filios enutrivit et exaltavi; ipsi autem
 spreverunt me (*Isai. i*). » Filius ergo ejus impius
 tropicè accipi potest Judaicus populus, qui eum tra-
 didit. Absalom autem (sicut ante jam dictum est)
 intelligitur *patris pax*. Quod mirum videtur in histo-
 ria, quemadmodum possit intelligi patris pax, qui
 patrem bello est persecutus? Sed qui diligenter alle-
 goriam intendunt, inspiciunt Absalom esse Jerusa-
 lem, quæ etiam et ipsa *pax* interpretatur, a cujus
 facie Christus fugit, quando patiendo eam deserens,
 in gentibus per fidem secessit. Añi Absalom Judam
 proditorem accipiunt, quem tanta et admiranda pa-
 tientia Christus pertulit, tanquam ejus cogitationes
 ignoraret, cum adhibuit in convivium, in quo cor-
 poris et sanguinis sui figuram discipulis commendavit
 et tradidit. Quod denique in ipsa traditione et oscu-
 lum accepit, bene intelligitur pacem Christum exhi-
 buisse traditori suo, quamvis ille tam sceleratæ co-
 gitationis interno bello vastaretur. Et ideo Absalom
 patris pax dicitur, quia pater habuit pacem, quam
 ille non habuit; Achitophel igitur, qui recedens a
 David, ad Absalom transmigravit, hæreticq; signi-
 ficat, qui, recedentes a tramite veritatis, se sociant
 hosti antiquo, et subsequuntur errorem. Interpretatur
 autem Achitophel *frater meus cadens*; Gilonites
 vero, *transmigravit*, contra quos Propheta increpans
 dicit: « In Domino confido, quomodo dicitis animæ
 meæ: Transmiga in montem, sicut passer (*Psal. x*),
 etc. » Et merito tales laqueo doli atque malitiæ suæ
 vitam propriam finiunt, qui alienam pravis suasio-
 nibus corrumpere satagebant, sicut Achitophel in
 propria domo suspensio interit, qui in aliena, vitæ
 David insidiatus est. Unde scriptum est: « Qui fodit
 foveam, incidit in eam (*Eccli. xxvii*). » Et: « In insidiis
 suis capientur iniqui. » Chusai vero Arachites, an-
 tiquus amicus David, significat credentes ex gentibus,
 qui licet cum Absalom aliquando visi sunt, tamen
 pravis ejus operibus non communicantes, nec Achitophel
 iniquis suggestionibus unquam consentientes,

A sed cum David fideliter permanserunt. Interpretatur
 autem Chusai *Æthiops*; Arachites, *longitudo mea*. Hinc
 quoque in Propheta scriptum est: « Vertit Æthiops
 pellem suam (*Jer. xiii*). » Et in Psalmo: « Æthiopia,
 inquit, festinet manus ejus dare Deo (*Psal. lxxvii*). »
 Quia gentilis populus postquam se nigredine pecca-
 torum exiit, nunquam a tergo Domini recessit.
 Quod autem concubinas David, quas ipse ad custo-
 diendam domum dimisit, stuprando corruptit, significat
 quod apostata angelus quosdam, qui videntur regere et
 custodire populum Dei, hæretica pravitate seducendo
 decipit. Ad quas tamen David ultra non ingreditur,
 sed in custodia positis alimenta præbet. Ipsæ quoque
 in viduitate viventes clausæ sunt usque ad diem
 mortis suæ. Quia cum hæretici, a via veritatis ober-
 rantes, denuo ad eam redire dissimulant, non sunt
 digni cohabitatione Christi, sed clausi, id est, separati
 erunt, a consortio ejus alieni. Ille tamen, « qui solem
 suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super
 justos et injustos (*Matth. v*) », non renuit beneficiis
 suis pastum talibus in hoc mundo præbere, ut per
 collata beneficia occasionem tribuat convertendi.
 Quisquis fidelium divinæ gratiæ illustratione compun-
 ctus sancto desiderio de imis ad summa veli su-
 pernæ contemplationis penna sustinet, sanctorum
 præcedentium patrum gesta ante mentis oculos
 ponat, atque in eorum se imitatione exercendo
 proficiat, et quod in præsentī titulat ex vitio,
 vel præteritorum malorum memoria reprimat,
 vel donorum præcedentium consolatione restinguat,
 vel etiam imitatione (ut dictum est) patrum præ-
 cedentium provocetur ad melius. Quod necesse
 est ut (sicut proposuimus) exemplis evidentialibus
 approbemus. Ut enim unum de multis loquar, qua-
 tenus studiosus lector multa in uno intelligat, quis-
 quis verborum contumeliis pressus, cum virtutem
 patientiæ servare non sufficit, David factum ad me-
 moriam reducat, quem cum Semei tot conviciis ur-
 geret, et armati proceres ulcisci contenderent, ait:
 « Quid mihi et vobis, filii Sarviæ? Dimittite eum, ut
 maledicat. Dominus enim præcepit ei ut malediceret
 David. Et quis est qui audeat dicere, quare sic fe-
 cerit? » Et paulo post: « Dimittite eum, ut maledicat
 juxta præceptum Domini, si forte respiciat Dominus
 afflictionem meam, et reddat mihi bonum pro maledi-
 ctione hac die hodierna. » Quibus profecto verbis
 indicat, quia pro perpetrato Bersabæ scelere, ex-
 surgentem contra se filium fugiens, reduxit ad ani-
 mum malum quod perpetravit, et æquanimitè per-
 tulit, quod audivit, et contumeliosa verba non tam
 convicia quam adjutoria credidit, quibus se purgari,
 sibi que misereri posse judicavit. Tunc enim illata
 convicia bene toleramus, cum in secreto mentis ad
 male perpetrata recurrimus. Leve quippe videbitur,
 quod injuria percutimur, dum in actione nostra con-
 spicimus quia pejus est quod meremur. Sicque fit
 ut contumeliis gratia nazis quam ira debeatur, qua-
 rum interventu, Deo iudice, pena gravior declinari
 posse creditur. Quod autem Jonathas, qui inter-

pretatur *columbæ donum*, et Achimaas, qui interpretatur *frater meus quis*, qui ad explorandum factum Absalom et David renuntiandum decreti, fugientes Absalom, declinaverunt in domum cujusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, et descenderunt in eum, « Tulit autem mulier et ex-
« pandit velamen super os putei, quasi siccans pti-
« sanas, et sic res latuit, » non sine mysterio esse credendum est. Quid significant isti duo juvenes, Jonathan videlicet et Achimaas, nisi eos qui per gratiam sancti Spiritus renati, et in numero fratrum ascripti sunt? qui recedentes ab Absalom fugiunt, cum malignos spiritus evadere querunt. Hi ergo stabant juxta fontem Rogel, qui interpretatur *tristis vel deorsum*, cum luctum et despectum in hoc mundo appetunt habere, propter cœlestis regni desiderium. B
« Declinant ergo concito gradu fugientes in domo
« cujusdam viri in Bahurim (qui locus interpretatur *electus*, sive *juvenis*), cum adolescentiæ tempora in memoriam reducunt. « Descendunt in puteum, qui
« erant in vestibulo, » cum pœnitentiæ se humiliter subjiciunt, quæ cunctis necessaria est in hoc tempore, ante finem scilicet præsentis vitæ. « Et expan-
« dit mulier velamen super os putei, » cum Ecclesia precum assiduitate delicta juventutis et ignorantiae suorum filiorum abscondere certat. « Quasi siccans plisauas, » cum carnis lasciviam per continentiæ rigoris stringit. « Et sic res latet, » transgressionis videlicet humanæ vitæ, quia per assiduitatem precum in compunctione lacrymarum, et per castigationem corporis omnia delicta absconduntur, ac homines a C
persecutione antiqui hostis protecti liberantur.

« Cumque venisset David in castra Madian, Sobi
« filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, et Machir
« filius Amiel de Lodabar, et Berzelai Galaadites de
« Rogelim, obtulerunt ei stratoria, et tapetia, et vasa
« fictilia, frumentum et hordeum, et farinam polentam
« et fabam, et lentem, frixum cicer, et mel, et butyrum, oves et pingues vitulos, dederuntque David
« et populo qui cum eo erat advescendum. Suspicati
« enim sunt populum fame et siti fatigari in deserto,
« etc. » Iste Sobi filius fuit Naas regis, cum quo pugnavit Saul. Ipse etiam Naas fecit misericordiam cum David, quando fugiebat a facie Saul. Quo mortuo, dixit David : « Faciam misericordiam cum Ammon, sicut fecit pater ejus mecum (*II Reg. x*). » Interempto D
vero a David Ammon, qui ei in decalvandis servis suis injuriam fecerat, constitutus est ab eodem David in loco fratris iste Sobi, quia ad David legitur cum cæteris venisse, et stratoria, et tapetia, et vasa fictilia, et cætera, quæ sequuntur ei obtulisse.

CAPUT XVIII.

De pugna servorum David contra Israel et nece Absalom, quem mortuum plangebat David.

(CAP. XVIII.) « Itaque egressus est populus in campum contra Israel, et factum est prælium in saltu
« Ephraim. Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa viginti millium. Fuit autem ibi prælium dispersum

« super faciem omnis terræ, et multo plures erant
« quos saltus consumpserat de populo, quam hi quos
« voraverat gladius in bello, etc. » Saltum hunc, qui plures consumpsisse quam gladius vorasse legitur, bestias ferocissimas, quæ in saltu erant, Hebræi autem, a quibus plures consumpti quam a gladio vorati fuerint.

« Accidit autem ut occurreret Absalom servis David, sedens mulo. Cumque ingressus fuisset mulus
« subter condensam quercum et magnam, adhæsit
« caput ejus quercui, et illo suspensio inter cœlum et
« terram, mulus, cui insederat, pertransivit, etc. » Quid significat, quod Absalom, mulo fugiens, in quereu per cæsariem capitis suspensus est, nisi quod Judæi stultitiæ carnalis sensus incumbentes, propter superstitiositatem Pharisæicam legem corruptentes, per ipsam, quam ad correctionem vitæ acceperant, mortis occasionem habuerunt? Unde et Salvator in Evangelio dixit ad eos : « Nolite arbitrari quod ego accusaturus sim vos apud Patrem meum. Moyses enim, in quem vos confiditis, Me vos accusat (*Joan. v*). » Joab ergo in cor Absalom tres lanceas infixit, cum antiquus hostis superbiam, avaritiam et invidiam seu perfidiam in cor Judaici populi inmisit, quæ illis maxime causa perditionis erant. Superbi fuerunt, qui in contemptum Dei idola fabricaverunt. Cupidi fuerunt, qui res transitorias virtutum deliciis præponebant. Perfidi vero et invidi fuerunt, quod non solum dictis legis et prophetarum repugnabant, sed etiam ipsius Salvatoris præsentiam spernebant, et beneficiis ejus ingrati existerant. Hinc in passione sua blasphema voce ad Pilatum dicebant : « Non habemus regem, nisi Cæsarem (*Joan. xix*); » et : « Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris (*Ibid.*). » Absalom quoque post interitum, in foveam grandem missus est, cum iniquus quisque post obitum carnis in lacum inferni mergetur. Super quem acervus lapidum congeritur, cum duritia mentis suæ illi approbatur. David ergo extirctum Absalom ploravit, cum interitum populi Judaici Dominus flevit, sicut in Evangelio legitur : quia « videns civitatem Jerusalem, flevit super illam (*Luc. xix*), » cujus miseriæ in tantum compassus est, ut etiam usque ad mortem crucis in eruditione ejus et cura salutis suæ permanserit.

CAPUT XIX.

De adventu Miphiboseth in occursum regis, et de reditu totius Israel ad David; et conspuratione Seba filii Bochri contra David.

(CAP. XIX.) « Venitque universus populus coram
« rege; Israel autem fugit in tabernacula sua, etc. » Universus populus, qui coram rege venisse legitur, hi sunt qui cum David permanserant. Quod verò ait : « Israel fugit in tabernacula sua, » hi intelligendi sunt qui cum Absalom perduellione rebelles existerant. « Miphiboseth quoque filius Jonathan descendit in
« occursum regis illotis pedibus. » Et notandum quod in Hebræo non *illotis*, sed, *inflexis* legitur *pedibus*. Fecerat namque sibi idem Miphiboseth (ut Hebræi tradunt) ligneos pedes, quibus uti quasi pro natu-

ralibus solebat, sicut solent facere claudi, quemadmodum et ille erat.

« Ait autem rex ad Miphiboseth : Quid ultra loqueris? Fixum est, quod locutus sum. Tu et Siba, dividite possessiones, etc. » In Hebræo ita legitur : « Dixi, tu et Siba, dividite agrum. » Pro eo quod in hoc loco David immemor fuit amicitiae et fœderis, imo juramenti, quod habuit cum Jonathan, et tamen crudele dedit iudicium, dicens : « Tu et Siba, dividite agrum, » idcirco Roboam et Jeroboam diviserunt ejus regnum. Miphiboseth enim in Samuelis libro legitur, et interpretatur *os verecundum*. In Paralipomenon vero (I Par. viii) idem Miphiboseth Meribaal legitur, et interpretatur, *litigans cum Altissimo*. Litigans enim cum Altissimo, id est Deo, fuisse dicitur, eo quod David reduxisset cum pace. Et quod ait idem Miphiboseth regi : « Etiam cuncta accipiat, » postquam reversus est dominus meus rex in domum meam pacifice, » non hoc dixisse suspicatur gratulanti animo, sed insultanti, et quasi contra Deum murmuranti, eo quod David Dominus in pace reduxisset.

« Et ait Berzellai ad regem : Quot sunt dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege Jerusalem? Est autem servus tuus Chamaan, etc. » In Hebræo : « Ecce servus tuus Chamaan, ipse vadat tecum, domine mi rex. » Chamaan interpretatur *suspirans*. Quandiū cum patre permansit, suspirans vocatus est. Postquam vero in doctrinam David regis transiit, non Chamaan, sed *Chanaon* (quod interpretatur *fidelis*) appellatus est. Sermo dicitur in veteri proverbio : « Qui interrogant, interrogent in Abela, et sic proficient (II Reg. xx). » In Hebræo non habetur proverbio. Iste sermo, sermo legis est, in qua jubetur a Domino per Moysen (Deut. xx) ut quando ingressuri essent terram Chanaan, et gentes deleturi, primum pacem offerant. Et si pax ab eis reciperetur, pacem recipientes tributarii eorum efficerentur. Et si pacem non reciperent, tunc a filiis Israel delerentur. Idcirco exclamasse mulier sapiens de civitate fertur : « Nonne ego sum, quæ respondeo veritatem in Israel, et tu quæris subvertere civitatem? » Quare præcipitas hæreditatem Domini? Ac si diceret : Cur vis destruere civitatem hanc, antequam pacem interrogando offeras, sicut in lege jubetur? Cur etiam non eandem legem in nobis Israelitis servas, quæ in alienis olim servata est? Reditus itaque Israeliticæ populi ad David post interfectionem Absalom, non nisi reditum prioris populi ad Christum post interitum pravorum magistrorum significat. Siba ergo filius Bochri, qui populum seducendo a David avertebat, quem melius quam errorem significat, qui in Synagoga Judæorum diutius dominabatur, et a veritatis auditu populum subvertebat? Interpretatur autem Siba *secta*, a *secundo*, non a *sectando*. Bochri autem interpretatur, *primogenitus meus*. Israel ergo de quo scriptum est : « Filius meus primogenitus Israel, quem eduxi de Ægypto (Exod. xx), » Sibana, id est, errorem secutus, se sequestrabat a demo Da-

vid, hoc est, ab Ecclesia semetipsum separabat, cum ejus conventum execrando spernebat. Illic ergo postquam per mulieris sapientis suggestionem, hoc est, spiritalis doctrinæ eruditionem caput Siba absciderat, hoc est, diabolum a corde suo abjecerat, mox ad David revertitur, cum Christum Filium Dei corde credulo veneratur.

CAPUT XX.

De eo quod Joab Amasam dolo interfecit.

(CAP. XX.) « Dixit itaque Joab ad Amasam : Salve, mi frater, et tenuit manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eum. Porro Amasa non observavit gladium quem habebat Joab. Qui percussit eum in latere, et effudit intestina ejus in terram, et mortuus est, nec secundum vulnus apposuit, etc. » Quid est, quod Joab Amasæ mentum dextera manu tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens, ejus viscera effudit, nisi hoc quod patenter datur intelligi? Dextera namque mentum tenere est, quasi ex benignitatibus blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit qui latenter ex malitia percutit.

CAPUT XXI.

De fame trium annorum quæ contigerat in Israel ob interfectionem Gabaonitarum, quos Saul quasi zelo interfecit, in cujus recompensatione stirps deleta est. — Bella quatuor David contra Philistæos, ubi reperiunt viri statura proceri, in quibus unus eorum senos digitos habuit in manibus sive in pedibus.

(CAP. XXI.) « Facta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter. Et consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus : Propter Saul et domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas, etc. » Filii Saul, qui cum Doeg Idumæo dum adhuc pueri essent, sacerdotes et Gabaonitas in Nobæ occiderunt, hi sunt : Armoni et Miphiboseth, quos peperit ei Respha, filia Aia, et quinque filii Michol filia Saul, quos genuerat Adriel filio Berzellai, qui fuit de Molathi. Quæritur, cur filii Michol dicantur, cum non Michol, sed ejus soror Merab uxor fuerit Adriel filio Berzellai? Quod ita solvitur : Merab quippe eos naturaliter genuit, et Michol uxor David, quæ et Ægla dicitur, eos in loco filiorum nutritiv : et sibi in filios adoptavit ; idcirco ejus filii dicuntur. « Filii quippe Israel juraverant eis, et voluit Saul percutere eos zelo quasi pro filiis Israel et Juda, » dicens, Josue gratis eosdem Gabaonitas vivere permisisset, et filiis Israel et Juda prædam eorum injuste abstulisset (Jos. ix) ; idcirco eos perimere jubet, quasi pro zelo Israel et Juda. Hujus ultionis causa in Gabaonitas Achimelech sacerdos exstitit. Historia hæc, quæ famem factam in Israel propter Gabaonitas occisos siguraliter narrat, significat sterilitatem bonorum operum in plebibus propter negligentiam doctorum, qui non procurant pastum verbi Domini impendere subditis, dum inserviunt cupiditatibus terrenis. Unde et, secundum Prophetam, « Non famem, nec sitim aquæ patiuntur, sed famem et sitim audiendi verbum Domini (Amos viii). » Necantur ergo Gabaonites, cum studium certæ conversationis, et restauratio poenitentiae post lapsum ab incautis per hære-

ticos sive per malignos subtrahitur spiritus. Gabaon enim *collis mæroris* interpretatur. Et bene Gabaonitæ interfecti dicuntur, cum desidiosi quique post perpetrata scelera vana spe securitatis a diabolo deluduntur, qui dicunt: « Faciamus mala, ut veniant bona, quorum damnatio justa est (*Rom. III*). » « Sed Respha, » quæ interpretatur *neostraton*, sive *cursus*, « filia Achia, » qui interpretatur *frater ejus*, « tollens « cilicium substravit sibi super petram, donec stillaret aqua super eos de cælo. Et non dimisit aves « lacerare eos per diem, neque bestias per noctem; » cum pia sollicitudo sanctorum talibus succurrens, rigore jejunii atque instantiæ precum incumbit, donec misericordiam Dei impetret super eos de cælo, compeccens videlicet pravos homines nec non et malignos spiritus pravis suggestionibus eorum vitam ulterius corrumpere.

« Factum est autem rursum prælium Philistinorum « adversum Israel, et descendit David et servi ejus « cum eo, et pugnabant. Deficiente autem David, « Jesibibnob, qui fuit de genere Arapha, cujus hasta « trecentas uncias appendebat, et accinctus erat ense « novo, nisus est percutere David. Præsidioque fuit « Abisai filius Sarviæ, et percussum Philistæum interfecit. Tunc juraverunt viri David, dicentes: « Non egredieris nobiscum ad bellum, ne exstinguas « lucernam Israel. Secundum quoque fuit bellum in « Gob contra Philistæos. Tunc percussit Sobochai « de Husathi Saph de stirpe Arapha. Tertium quoque « fuit bellum in Gob, contra Philistæos: in quo percussit Adeodatus filius Saltus, Polymitarius, Bethleemites, Goliath Gethæum, cujus hastile hastæ erat « quasi liciatorium textentium, etc. » Hebræus ergo de Adeodato ita exponit, dicens: Gob enim interpretatur *lacus*. Idcirco lacus, quia sicut in lacum leonem quis mittitur, ita semetipsum contra Goliath David misit. Adeodatus ipse est David. Idcirco dicitur Adeodatus, quia a Deo est electus in regnum. *Filius saltus*, quia de saltu, ubi oves pascebat, est eductus. *Polymitarius*, quia de genere Beseleel mater ejus fuit. *Bethleemites*, quia Noemi et Ruth tempore ubertatis reversæ sunt in Bethlehem (*Ruth. I*). Et quia panis causa Ruth Booz nota est (*Ruth. II*) Et propterea idem locus *domus panis* vocatus est. Quod vero Adeodatus ipse sit David sequentia declarant, ubi ait: « Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth; et « ceciderunt in manu David et servorum ejus. » Judæi quoque hanc Arapham matrem gigantem, Orpham nurum Noemi esse arbitrantur. Notandum autem quod Josephus historiographus Judæorum, ubi istius loci in libro Antiquitatum septimo meminit, in duobus præliis contra Palæstinos peractis concordat cum Scriptura Regum. De tertio vero prælio ita dicit: « Post hæc vero compressionem Palæstini denno pugnaverunt; super quos exercitum mittente David, vir fortis apparuit Ephan cognatus ejus. Nam contra singulos fortissimos Palæstinatorum solus pugnando peremit eos, et alios convertit in fugam, quorum etiam multi in prælio ceciderunt. » Utrum au-

tem ipsum Adeodatum Ephan appellaverit, vel alium quemlibet hoc nomine notaverit, incertum est.

« Quartum bellum fuit in Geth, in quo vir excelsus, qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est, viginti et quatuor, et erat de genere Arapha, blasphemavit Israel. Percussit autem eum Jonathan, filius Samaa, fratris David. Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, et ceciderunt in manu David et servorum ejus, etc. » Quid autem quatuor bella ista David et servorum ejus contra Palæstinos significant, nisi bellum Christi, quod omni tempore istius vitæ in membris suis contra perfidos quosque istius sæculi, et contra spiritalis nequitiæ incessanter agit? Licet enim fastus mundanus, vel protervitas malignorum spirituum se crigat contra Ecclesiam Christi, omnis tamen principatus adversariorum vero David, hoc est, Rege Christo imperante, ac prælia servorum suorum disponente, cedit, et omnes adversarii vincuntur, prosternuntur atque ad nihilum rediguntur. Unde Psalmista ex persona Ecclesiæ confidenter dicit: « Vana salus hominis. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos (*Psal. LIX*). »

CAPUT XXII.

Canticum David, quod cantavit Domino in die qua liberavit eum de manu omnium inimicorum ejus et de manu Saul.

(CAP. XXII.) « Locutus est autem David Domino « verba carminis hujus, in die, qua liberavit eum « Dominus de manu omnium inimicorum suorum, « et de manu Saul, et ait: Dominus petra mea, et « robur meum, et salvator meus. Deus Dominus fortis meus: sperabo in eum, etc. » Quaritur autem cur solus decimus septimus psalmus ex libris Regum reperitur conscriptus? Nec immerito psalmus iste in Regnorum libris solus reperitur, qui regnum illius significat, ubi adversarium non habemus. Titulus enim ejus est: « In die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus et de manu Saul. » Quis enim figuratur in David, nisi ille qui venit secundum carnem ex semine David? Qui utique in corpore suo, quod est Ecclesia, adhuc patitur inimicos; unde et illud persecutori, quem voce mactavit et in suum corpus trajiciens aliquo modo manducavit, intonuit de cælo: « Saule, Saule, quid me persequeris (*Act. IX*)? » Quando autem eripitur hoc corpus ejus de manu omnium inimicorum ejus, nisi cum et illa « novissima inimica destruetur mors (*I Cor. xv*), » ut perveniatur ad regnum Dei. « Dominus, inquit, petra mea, et robur meum. » Psalmus hic uni tantum non potest convenire personæ, sed quatuor divisionibus subiacebit. Nam primo ordine Propheta loquitur, gratias agens quod eum de gravibus periculis divina pietas liberare dignata est. « Circumderunt me gemitus mortis. » Secundo Ecclesia loquitur, quæ ante adventum Domini innumeras pertulit calamitates, posteaquam misertus ei medicinam sanctæ incarnationis indulsit, et baptismatis beneficio Christianum populum de orbis universitate

collegit. « Deum qui accinxit me virtute. » Tertio, in amore misericordiae vox Christi Salvatoris illabitur, ubi pulcherrimis allusionibus virtus ejus potestasque describitur. « Vivit Dominus, et benedictus Deus meus. » Quarto, iterum Ecclesiae catholicae dicta proferuntur, et cum magna exultatione divinitatis concessa munera laudantur.

CAPUT XXIII.

De catalogo virorum fortium David, et de insignibus actibus eorum.

(CAP. XXIII.) « Hæc autem sunt verba novissima, quæ dixit David filius Isai, etc. » Cur autem verba novissima, nisi quia ultimam confessionem laudis significant, quam superato hoste, et peracta victoria mortis, laudem sancti in æternum Deo cantabunt?

« Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob egregius psalter Israel. » Nobilis videlicet Psalmista, qui propheta luculentissime de Christo Filio Dei, et de incarnatione ejus ac redemptione humani generis prophetavit.

« Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam. Deus Israel mihi locutus est, fortis Israel, dominator hominum justus, etc. » Spiritus enim Domini, qui est Spiritus sanctus, et sermo Domini, qui est Filius Dei, ea quæ Propheta vaticinaverat per gratiam suam veraciter proferre donaverat.

« Dominator in timore Dei, sicut lux auroræ, oriente sole mane absque nubibus rutilat, et sicut pluvius germinat herba de terra. » Qui enim in timore Dei dominationem in subditos exercet, lucis opera per solem justitiæ illuminata profert, nec in eis aliquid remanebit obscurum, sed imbre cœlestis gratiæ irrigatus, germina virtutum in carne vivens fructificat.

« Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munus. Cuncta enim salus mea, et omnis voluntas, nec est quidquam ex ea quod non germinet. » Hinc idem Propheta in psalmis dicit, quod « Beatus vir, qui in lege Domini meditatur die ac nocte, sit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non decidet, et omnia, quæcunque fecerit, prosperabuntur (Psal. 1). »

« Prævaricatores autem, quasi spinæ, evellentur universi: quæ non tolluntur manibus, et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro et ligno lanceato, igneque succensæ comburentur usque ad nihilum, etc. » Hinc in Evangelio scriptum est: « Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur (Math. III, VII). » Et item: « Filius hominis, inquit, mittet angelos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus et stridor dentium (Math. XIII). » Ille scilicet, quasi tangens spinas, « armabitur ferro et ligno lanceato, » qui communicans peccatis alienis propter cordis sui duritiam iniquitatem pondere pre-

mitur, et jaculis peccatorum suorum confoditur, ejusque opera æternis gehennæ ignibus digna ad nihilum rediguntur.

Dehinc texitur catalogus virorum fortium in figura sanctorum, qui quamvis virtutum sublimitatem perficiant, tamen usque ad excellentiam divinæ Trinitatis nequaquam attingunt. Inde est, quod scriptum est ibi: « Usque ad tres primos non pervenit. » « Quis enim æquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei (Psal. LXXXVIII)? » Igitur quod dicitur de principe fortium David (cujus quidem nomen in Regum libro tacetur, at vero in libro Paraphomenon Jesbaam nominatur (I Par. XI), et fuisse filius Achamom commemoratur): « Ipse est tenerimus ligni vermiculus, » virtus simul bellica et modesta viri designatur civilitas, quia videlicet sicut vermiculus ligni tener quidem et fragilis toto suo corpore, nec non et permodicus apparet, nihilominus tamen fortissimum ligni robur excedens consumit, et cavernosum [Al., vel cariosum] reddit, unde et terendo ligna teredonis nomen habet: sic ille affabilis omnibus domi et quietus atque humilis videbatur, at in certamine publico robustum se atque intolerabilem hostibus exhibebat. Sed hunc principem fortium, Hebræus ipsum suspicatur esse David; de quo ita scriptum est: « Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. »

Dixi enim in his verbis expressam esse sapientiam David, humilitatem et fortitudinem, hoc est, sapientiam in sapientissimo, in exemplo vermiculi humilitatem, in interfectione octingentorum fortitudinem ejus maximam.

« Post hunc Eleazar filius patruj ejus Abothites inter tres fortes qui erant cum David, quando exprobraverunt Philistiim, et congregati sunt illuc in prælium. Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit et percussit Philistæos, donec deficeret manus ejus, et obrigesceret cum gladio, etc. Et post hunc Semma, filius Age de Arari, et congregati sunt Philistiim in statione. Erat quippe ager plenus lente. Cumque fugisset populus a facie Philistiim, stetit ille in medio agri, percussitque Philistæos, et fecit Dominus salutem magnam, etc. » De istis ergo fortibus Josephus hoc loco ita narrat: « Primus itaque omnium erat Eusebius filius Achinæ, qui aciem hostium frequenter irrumpens, nequaquam pugnan-do cessavit, donec ex eis nongentos occideret. Post hunc erat Eleazar filius Dodi, qui cum rege fuerat in Sapha. Hic aliquando Israelitis formidantibus Palæstinorum exercitum, et ob hoc fugientibus, solus restitit irruens super hostes, occidit eorum multos, ita ut sanguine occisorum gladius ejus hæreret in dextera. Et cum Israelitæ Palæstinos viderent in fugam esse conversos, descendentes de montibus persecuti sunt eos; et mirabilis ac famosissima victoria tunc pervenit, cum Eleazar tantos interfecisset hostes, eosque Israelitæ persequerentur, et sumerent spolia peremptorum. Tertius autem fuit filius Heli, nomine Sa-

meias. Et hic enim in Paëstinatorum certaminibus, dum in locum qui dicitur Maxilla aciem posuissent, et rursus Hebræi eorum metuentes exercitum refugerent, solus eorum aciem exercitumque portavit. Quorum alios quidem prostravit: alios autem non ferentes ejus vim et fortitudinem persecutus est conversos in fugam. »

« Nec non et ante descenderant tres, qui erant principes inter triginta, et venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam. Castra autem Philistinimerant posita in valle gigantum, et Daviderat in præsidio. » Hinc Josephus: « Hæc, inquit, opera manuum tuarum ac præliorum tres isti demonstraverunt; quo tempore cum rex esset in Jerosolymis, Paëstinatorum ad bellandum supervenit exercitus. Tunc David in arrem civitatis ascendit, sicut prædiximus, ut de bello consuleret Dominum. Castra vero inimicorum erant in valle fixa, usque ad civitatem Bethlehem, quæ ab Jerosolymis procul est stadiis viginti. David itaque sociis ait: Bonam aquam habemus in regione mea, et præcipue laudabat eam quæ erat juxta puteum in porta. Mirabatur si esset qui ex eo poculum ei præberet, quod magis optaret quam si quis ei magnam pecuniam ad tempus afferret. Et hæc cum audissent isti tres viri, mox occurrentes, et per medium hostium iter facientes venerunt ad Bethlehem, et haurientes aquam, denuo ad regem per eorum castra reversi sunt, ita ut Paëstini eorum fiduciam et magnanimitatem obstupescerent, quia sic pauci eos contemnerent, a migratione cessarent. » Tres istos scilicet, qui aquam de Bethlehem afferbant, illos tres voluit intelligi, qui supra nominati sunt, hoc est Jesbaam filium Achamoni, quem ille nuncupat Eusebium filium Achimæ, et Eleazarum filium Achai, quem dicit esse filium Dodi, atque Semmaa filium Age, quem nuncupat Semegem filium Heli. Sed Hebræus ille, cujus in plurimis locis istius libri sensum exposui, tres istos arbitratus est fuisse Abisai filium Sarviæ, et Subbochai, Usathiten, et Jonathan filium Semma fratris David, qui supra commemorati sunt in præliis Philistinorum, cujus sensui favere mihi videtur Scriptura, quæ ita conclusit narrationem de prædictis tribus viris aquam David afferentibus:

« Abisai quoque, frater Joab, filius Sarviæ, princeps erat de tribus istis; ipse est qui elevavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit nominatus in tribus, et inter tres nobilior, eratque eorum princeps; sed usque ad tres primos non pervenerat. » Hinc apparet quod Abisai princeps erat, et nominatus inter tres sequentes. Sed usque ad tres primos, qui supra nominati sunt, non pervenit, hæc est, Jesbaam, Eleazarum et Semma, quorum actus fortissimos supra narravit. Quod autem Dominus eam libavit, exemplum præbuit militibus suis fortitudinis et constantiæ. Vicit ergo naturam, et sitiens non liberet, quo suo exemplo omnis exercitus tolerare sitim disceret. Quod si altius velis ex-

A spectare et introspicere mysterium, sitiobat David non aquam, quæ est Bethlehem, sed oriundum in eadem Bethlehem ex Virgine Christum in spiritu prævidebat. Ergo volebat bibere non aquam fluminis, sed lavacrum ex latere Christi fluens: hoc est, non aquarum sitiobat David elementum, sed sanguinem Christi. Unde non bibit oblatam aquam, sed Domino fudit, significans sitire se Christi sacrificium, non naturæ fluentum; illud sacrificium, in quo est remissio peccatorum; illum sitire fontem æternum, qui non periculis queritur alienis, sed pericula aliena deleret. Cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibi metipso abscondere debeat etiam concessa, ut se reprehendat in minimis, quem meminit in maximis deliquisse. Lex recte Veteris Testamenti alienam uxorem concupiscere prohibet, a rege vero fortia juberi militibus vel desiderari aquam non pœnaliter vetat. Et cuncti novimus quod David concupiscentiæ mucrone transfixus alienam conjugem et appetivit et abstulit: cujus culpam digna verbera sunt secuta, et malum quod perpetravit, per pœnitentiæ lamenta correxit. Qui cum longe post contra hostium cuneos sederet, aquam bibere ex eorum cisterna ex desiderio voluit. Cujus electi milites, inter catervas adversantium medias erumpentes, aquam, quam desideraverat, illasi detulerunt. Sed vir flagellis eruditus semetipsum protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit, eamque Domino fundens libavit, sicut illic scriptum est: « Libavit eam Domino. » In sacrificium quippe Domini effusa aqua conversa est, quia culpam concupiscentiæ mactavit per pœnitentiam reprehensionis suæ. Qui ergo quondam concupiscere alienam conjugem nequaquam timuit, post etiam, quia aquam concupisset, expavit. Quia enim se illicita perpetrasset meminerat, contra semetipsum jam rigidus etiam a licitis abstinerebat.

« Et Banaias filius Joadæ viri fortissimi magnorum operum de Capsahel. » Notandum autem quod, juxta Hebræum prædictum, in Hebræo non habetur magnorum operum, sed magister operum. Capsahel interpretatur congregatio Dei. Magister enim erat de congregatione Dei, id est, Cerethi et Phelethi, qui interpretantur occidentes et vivificantes. « Ipse percussit duos leones Moab. » Quos Paralipomenon duos Ariel Moab nominat (I Par. xi). Viri ergo fortissimi isti fuerunt in regno Moab: unde Ariel vel leones nuncupantur. Ariel enim interpretantur prælia Dei. Quos Banaias, dum provocatus esset ab illis, superatos interfecit. Quod autem dicitur de Banaia: « Et ipse descendit et percussit leonem in medio cisternæ in diebus nivis, » quomodo sit factum, Josephus narrat apertius: quia videlicet cisterna fuerit nimium profunda, quæ tempore hiemis, cum essent omnia nivibus plena, ipsa quoque nimio nivium aggestu fuerit coæquata. Quam cum leo superveniens periculi nescius incidisset, ibidemquo

conclusus grandi rugitu clamaret : accurrebant homines videre quid esset. Et dum cum aliis ad tale spectaculum ventret Banafas, resiliuit statim in cisternam, et aggressum mediis in nivibus percussit, et interfecit leonem. Nix itaque nunc innocentiae nitor et gratiae, nunc hiemis et frigus charitatis intelligi potest. Quod autem legimus in Regnorum libris, Banaïam quemdam de fortibus Israel descendisse in cisternam, et percussisse leonem in tempore nivis, indifferenter puto in locis illis positam nivem. Quia et Christi gratia, quæ in hoc mundo respandit, et frigus charitatis Dei, quo infrikerunt homines, nivis nomine potuit Scriptura sacra significari : Banaïam vero figuratim intelligimus Salvatorem, qui, juxta vim nominis sui, *ipse ædificator Dominus* interpretatur, de quo Propheta vaticinaverat, quia per eum ædificanda Ecclesia esset, dicens : « Ædificans Jerusalem Dominus (*Psal. CLXIV.*) » Itemque : « Dominus ædificavit Sion (*Psal. CI.*) » Quod verbum in factura Evæ, quæ Ecclesiæ typum habuit, Scriptura propria significatione posuit, dicens : « Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem (*Gen. II.*) » Et Paulus construi eam videns ait : « Dei ædificatio estis (*I Cor. III.*) » Nec prætereundum quod Hebræus ille leonem hunc, quem Banaïas interfecit, Joab intelligi oportere putat, qui in medio cisternæ, id est, in domo Domini, ubi cornua altaris tenebat, occisus est (*III Reg. II.*) Ergo altare cisterna dicitur, quia sicut aqua cisternæ munditiam affert, ita etiam nihilominus hæc cisterna, id est sanctuarium Domini, peccata expiabat. « In diebus nivis, » quia per mortem expiavit peccatum, juxta illud Psalmistæ : « Lavabis me, » quod impletum est in medio cisternæ, « et super nivem dealabor (*Psal. L.*) » quod impletum est in eo quod ait : « diebus nivis. » De eo autem, quod subsequenter narratur : « Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, » virum dignum spectaculo, » virum istum Semei, filium Gera esse arbitratur, qui maledixit David. Sciendum quod idem Semei de Bavicim fuerit, id est, electis. Ideo Ægyptius dictus, quia opera illius Ægyptii Deum blasphemantis, quem Moyses, jubente Domino, interfecit in eremo, opera imitatus fuit. Ille enim blasphemavit Deum, et iste maledixit prophetam et regem, « Dignum spectaculo : » spectabatur etiam, ut, si regrederetur Jerusalem, interficeretur. « Habentem in manu hastam, » id est, legem Dei, quam si meditatus fuisset permanendo in Jerusalem, non perimeretur. Quia ergo præceptum regis irritum fecit, exeundo foras Jerusalem, idcirco in eum a Banaïa in virga, id est, in rectitudine justitiæ descensus est, et hasta, quam jam non rectam tenebat, vi ab eo extorta est.

« Hæc fecit Banaïas, filius Joadæ, et ipse nominatur inter tres robustos, qui erant inter triginta » nobiliores, verumtamen usque ad tres non pervererat. » Intelligitur, quia ipse nominari dignus esset inter tres robustos, id est, Abisai et Sibachai et Jonathan, quippe qui viribus eis æquiparari posset.

Hi etiam tres erant super triginta. Et ne quem moveat, quod in summa non *triginta*, sed *triginta septem* legantur ; triginta enim et septem sunt hoc modo. Septem videlicet fortiores hi sunt : David, qui appellatur Adæodatus, Abisai, Sibachai, Jonathan, Eleazar, Semma filius Age de Arari, et Banaïas. Ecce septem. Triginta autem hi sunt : Asael Eleanam, Semma, Sarath, Elichaeles, Ira, Abiezer, Mobonnai, Selmon, Maarai, Eled, Itai, Banaïan, Eufronites, Abdas, Abialhon, Azmavet, Eliaba, Semma de Arari, Aiam, Eliphelath, Eliam, Esrai, Farai, Giga, Albani, Seleth, Naarai, Ira, Iareb, Uria Ethæus. Ideo ergo Uria Ethæus ultimus ponitur propter id quod sequitur.

CAPUT XXIV.

De offensa David qua offendit Dominum in dimmeratione Israel, et de plaga ob hoc in Israel directa. — Quod David placabat Dominum offerendo holocausta in area Areuna Jebusæi.

(CAP. XXIV.) « Et addidit furor Domini irasci contra Israel, » Jam enim ultio facta fuerat in David et in domo ejus ; in prælio vero qui noluit resistere David in pereundo Uria, hæc nondum ultio divina facta fuerat. Idcirco hic ultimus ponitur, ut ultio mortis ejus in prælio monstraretur.

« Commovitque David in eis dicentem : Vade, » numera Israel et Judam. Dixitque rex ad Joab « principem exercitus sui : Perambula omnes tribus » Israel a Dan usque Bersabee. Et numerate populum, ut sciam numerum ejus, etc. » Pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium, ut sæpe pro malo gregis, etiam viri boni delinquant vita pastoris. Ille enim, Deo attestante, laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius David propheta, timore repentino elationis inflatus, populum numerando peccavit, et tamen vindictam populus, David peccante, suscepit. Cur hoc ? Quia videlicet secundum meritum plebium disponuntur corda rectorum. Justus vero judex ex ipsorum animadversione corripuit peccantes, rex quorum causa peccavit. Sed quia ipse, sua scilicet voluntate superbiens, a culpa alienus non fuit, vindictam culpæ ipse etiam suscepit. Nam ira sæviens, quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostravit.

Certe verum est, quod ita sibi invicem et rectorum merita connectantur et plebium, ut sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium, et sæpe ex merito plebium mutetur vita pastorum. Sed quia certiores habent judicem suum, magna cautela subditorum est non temere vitam judicare regentium. Neque enim frustra per semetipsum Dominus « as nummulariorum fudit, et cathedras vendentium columbas evertit (*Joan. II.*) : » nimirum significans quia per magistros quidem vitam judicat plebium, sed per semetipsum facta examinat magistrorum, quamvis etiam subditorum vitia, quæ a magistris modo dissimulantur vel judicari nequeunt, ejus (procul du-

b) iudicio reservantur. Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est merito, si quidquid prioris est toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendare. Sed curandum summopere est ne in superbiam transeant iustitiæ inordinatæ defensionis, dum rectitudo incaute diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur, ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contigit ut in aliqua actione reprehendat.

Contra hunc tumorem superbiæ subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Has vires nostras veraciter examinare negligimus, et quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos qui nobis prælati sunt districte iudicamus. Quo enim nosmetipsos minus agnoscimus, eo illos, quos reprehendere nitimur, plus videmus. Signa hæc mala sunt, quæ a subditis sæpe in prælatis, sæpe a prælatis in subditis committuntur, quia et omnes subditos hi qui præsumunt minus quam ipsi sunt sapientes arbitrantur; et rursum qui subjecti sunt, rectorum suorum actiones iudicant; et si ipsos regimen tenere contingeret, se potuisse agere melius putant. Unde plerumque fit ut et rectores minus prudenter ea quæ agenda sunt videant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat; et nonnunquam is qui subjectus est hoc, cum prælatus fuerit, faciat quod dudum fieri subditus arguebat, et pro eo quod illa quæ iudicaverat perpetrat, saltem quia iudicavit, erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est ne eorum corda, æstimatione singularis sapientiæ, locus superior extollat, ita subjectis providendum est ne sibi rectorum facta despiciant. Si autem magistrorum vita jure reprehenditur, oportet ut ejus subditi, etiam cum displicet, magistrum venerentur. Sed hoc solerter intuentium, ne quem mutari conspicias, venerari contemnas.

Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis et humilitatis, et sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens a servanda magisterii reverentia non recedat.

« Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi. Et inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium, et de Juda quinquaginta millia pugnatorum. » Notandum autem quod in Paralipomenon legitur, « mille millia centum millia de Israel, et de Juda quadringenta et septuaginta millia (I Par. xxi). » Quod quidem intelligendum est a Joab numeratos esse, sed summam eorum noluisse ostendere David, nisi tantum, quantum in Samuelis libro scribitur

« Percussit autem cor David eum postquam numeratus est populus, et dixit ad Dominum David: « Peccavi valde in hoc facto, sed precor, Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis, etc. » In libro quoque Exodi ita scriptum est: « Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Quando tuleris summam filiorum Israel juxta nume-

rum, dabunt singuli pretium pro animalibus suis Domino, et non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis, qui transit ad nomen, dimidium sicli juxta mensuram templi. Sicli viginti habet obolos, media pars sicli offeretur Domino. Qui habetur in numero a viginti annis et supra, dabit pretium. Dives non addet ad medium sicli, et pauper mihi minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collata a filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, et propitiatur animabus eorum (Exod. xxx). »

« Hoc vero oblitus David facere, idcirco offendit Deum, et ob hoc plaga venit in Israel. Hujus ergo loci mentionem faciens Josephus ita refert, dicens: « Prophetis itaque declarantibus David, quod ei Deus irasceret, supplicare cœpit, eumque rogare ut propitius esset, et veniam peccati concederet: Tunc ergo Gad prophetam misit ad eum Dominus, tres supplicii conditiones portantem, ut earum quam probaret eligeret, utrum vellet famem in provincia generari annis septem, an tribus mensibus pugnando vinceretur ab hostibus, an certe morbus et languor accederet tribus diebus Hebræis. Ille vero in anxietatem hujus electionis omnium rerum pessimiarum incurrens, tribulabatur et vehementer animo vihebatur esse confusus. Cumque propheta diceret, hoc omnimodo imminere, et responsum velociter exigeret, ut electam ab eo conditionem renuntiaret Deo, cogitans rex quia, si famem eligeret, contra alios hoc facere videretur, quando ipse quidem habens multa frumenta non pateretur inopiam, reliquis vero esset angustia; item si eligeret trium mensium victoriam hostium, ipse quidem habens circa se viros fortissimos, et custodes, nihil omnino metueret, neci vero ejus exercitus subjaceret; inter hæc autem communem potius passionem et regum et subjectorum eligit, in qua timor omnibus est æqualis, dicens: Quia multo melius in Dei magis quam in hostium manus incidere. Hæc audiens propheta renuntiabat Domino. Qui morbum et interitum misit in exercitum Hebræorum. Moriebantur enim non uno modo, et facile languor potuisset agnosci; sed mors quæ in omnibus, multis vero languorum occasionibus, et quæ non possent cognosci facile, peribant. Alius enim super alium moriebatur, et latenter imminens malum velociter ferebat interitum. Alii siquidem perire cum vehementibus doloribus et amaro gemitu animam relinquebant. Alii vero ipsis passionibus marcescebant, ita ut neque curam exhibere corporibus prævalerent, sed pro labore deficerent. Alii autem repentinis tenebris eorum conatus arripientibus suffocati, protinus exspirabant. Alii super mortuos, quos sepeliebant, ipsi quoque moriebantur, imperfectas relinquentes sepulchras. Incipiente itaque pestifero languore eos ab hora matutina perimere, usque ad horam prandii consummata sunt millia septuaginta. Erat autem angelus Domini juxta Areuna Jebusæi. » In Paralipomenon quoque ita scriptum est: « Porro angelus Domini

stabat juxta aream Ornan Jebusci, levansque David A oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter terram et cœlum, et evaginatum gladium in manu ejus, et versum contra Jesusalem; et ceciderunt tam ipse quam majores natu vestiti ciliciis proni in terram (I Par. xxi).

« Dixitque David ad Dominum, cum vidisset angelum exlentem populum: Ego sum qui peccavi, ego inique egi. Isti, qui oves sunt, quid fecerunt? « Vertatur, obsecro, manus tua contra me, et contra domum patris mei. Venit autem Gad ad David in die illa, et dixit ei: Ascende, constitue Domino altare in area Ornan Jebusci, etc. » Denique Areuna interpretatur *area*, et Ornan latine resonat *lumen nobis*. Bene ergo David cum Dominum pro offensa, qua peccavit, placare vellet, altare jubetur in area Areuna vel Ornae construere, ut inde unusquisque conjiciat quia aliter Divinitas ab homine placari non potest, nisi in area cordis per lumen certæ fidei et veræ dilectionis altare illi devotæ humilitatis constituat, in quo sacrificium piæ confessionis ac laudis Deo acceptabile offerat. Quod certe per eundem prophetam in Psalmis manifestatur, ubi dicitur ex persona Domini: « Sacrificium laudis honorificabit me (Psal. xlix). » Et idem: « Sacrificium, inquit, Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit (Psal. l). »

Area Areuna vel area Orna; ipsa est videlicet Jerusalem. Emit ergo David aream et boves argenti siclis quinquaginta, quod in Paralipomenon ita legitur: « Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos (I Par. xxi). » Intellegendum namque est, boves argenti siclis quinquaginta, aream vero sexcentis aureis emisse.

« Et ædificavit ibi David altare Domino, et obtulit holocausta et pacifica, et repropitiatus est Dominus terræ, et cohibita est plaga ab Israel. » Hinc quoque Verba Dierum ita narrat: « Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto, et altare holocaustorum ea tempestate erat in excelso Gabaon, et non prævaluit David ire ad altare, ut ibi obsecraret Deum, nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini. Dixitque David: Hæc est domus Domini, et hoc altare in holocaustum Israel. Et præcepit ut congregarentur omnes proselyti de terra Israel, et constituit ex eis latomos ad cælendos lapides et poliendos, ut ædificaretur domus Dei (Ibid.). » In illo siquidem loco (ut Hebræi autumant) aliquando contigerat Abraham offerre filium suum Isaac, quando, cum jam paratus esset occidere filium suum, et in holocaustum exhibere, improvise aries apparuit, et altare circumstetit, quem Abraham pro filio, sicut prædiximus, immolavit.

IN LIBRUM III.

CAPUT PRIMUM.

De senectute David et frigiditate, quem calefaciebat Abisag Sunamitis.

(CAP. I). « Et rex David senuerat, habebatque ætatis plurimos dies. Cumque operiretur vestibus non calefiebat. Dixerunt ergo ei servi sui: Quæramus domino nostro regi adolescentulam virginem, et stet coram rege, et foveat eum, dormiatque in sinu suo, et calefaciat dominum nostrum regem. Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus filiis Israel. Et invenerunt Abisag Sunamitem, et adduxerunt eam ad regem. « Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, et ministrabat ei. Rex vero non cognovit eam, etc. » David, annos natus septuaginta, bellicosus quondam vir, senectute frigescente, non poterat calefieri. Quæritur itaque puella de universis filiis Israel Abisag Sunamitis, quæ cum rege dormiret, et senile corpus calefaceret. Nonne tibi videtur, si occidentem signaris litteram, vel figmentum esse de mimo, vel arte lanarum ludicra? Frigidus senex obvolvitur vestimentis, et nisi complexu adolescentulæ, non tepescit. Vivebat adhuc Bersabæe, supererat Abigail et reliquæ uxores et concubinæ, quas Scriptura commemorat, omnes quasi frigida repudiantur, et in unius tantum grandævus calescit amplexibus. Abraham vero multo David senior fuit: et tamen vivente Sara, aliam non quæsit uxorem.

C Isaac duplices David annos habuit, et eum Rebecca jam vetula nunquam refrixit. Taceo de prioribus ante diluvium viris, qui post annos nongentos non dico senilibus, sed pene jam cariosis artubus, nequaquam puellares quæsiere complexus. Certe Moyses, dux Israelitici populi, centum et viginti annos habebat, et Sephoram non mutavit. Quæ est igitur ista Sunamitis uxor, et virgo tam fervens, ut frigidum calefaceret, tam sancta, ut calentem ad libidinem non provocaret? Exponat sapientissimus Salomon patris sui delicias, et pacificus bellatoris viri narret amplexus. « Posside sapientiam, posside intelligentiam, ne obliviscaris, et ne declinaveris a verbis oris mei. Ne dereliqueris eam, et apprehendet te; ama illam, et servabit te. Principium sapientiæ posside sapientiam, et in omni possessione tua posside intelligentiam. Circumda illam, et exaltabit te. Honora illam, et amplexabitur te, ut det capiti tuo coronam gratiarum, corona quoque deliciarum proteget te (Prov. iv). » Omnes pene virtutes corporis mutantur in senibus, et, crescente sola sapientia, decrescunt cætera. Jejunia, chameunia, huc illucque descensus, pe egrinorum susceptio, defensio pauperum, instantia orationum, et perseverantia, visitatio languentium, labor manuum, unde præbeantur eleemosynæ, et (ne sermonem longius traham) cuncta, quæ per corpus exercentur, fracto corpore, minorâ fiunt. Nec hoc dico, quod in juve-

nibus et adhuc solidioris ætatis his duntaxat, qui labore et ardentissimo studio, vitæ sanctimonia quoque et orationis ad Dominum frequentia scientiam consecuti sunt, frigeat sapientia, quæ in plerisque senibus ætate marcescit, sed quod adolescentia multa corporis sustinet bella, et inter incentiva vitiorum et carnis titillationes, quasi ignis in lignis viridibus, suffocetur ut suum non possit explere fulgorem. Senectus vero eorum, qui adolescentiam suam honestis actibus instruxerunt et in lege Domini meditati sunt die ac nocte (*Psal.* 1), ætate fit doctor, usu tritior, processu temporis sapientior, et veterum studiorum dulcissimos fructus metet. Sed ipsius nominis Abisag sacramentum sapientiam senum inlicitam ampliore; interpretatur enim *pater meus superfluus*, vel *patris mei rugitus*. Verbum *superflui* ambiguum est, sed in præsentis loco virtutem sonat, quod amplior sit in senibus, et redundans ac larga sapientia. In alio autem loco *superfluus*, quasi, non necessarius, ponitur. Abisag autem, id est, *rugitus*, proprie nuncupatur, quod maris fluctus resonat, et (ut ita dicam) de pelago veniens fremitus auditur: ex quo ostenditur abundantissimum et ultra humanam vocem in senibus divini sermonis tonitruum commorari. Porro *Sunamitis*, in lingua nostra, *coccinea*, dicitur, ut significet calere sapientiam, et divina lectione fervere. Quod licet Dominici sanguinis indicet sacramentum, tamen et fervorem ostendit sapientiæ. Unde et obstetrix illa, in Genesi (*Gen.* xxxviii), coccinum ligat in manu Phares, qui ab eo, quod parietem diviserat duos populos ante separantem, *Divisoris* nomen, id est, *Phares*, sortitus est. Et Raab meretrix in typo Ecclesiæ resticulam mysterium sanguinis continentem, ut, Jericho pereunte, domus ejus salvaretur, appendit (*Jos.* 11). Unde etiam in alio loco de viris sanctis Scriptura commemorat: « Hi sunt, qui venerunt de calore domus Rechab (*I Par.* 11). » Et Dominus noster in Evangelio: « Ignem, inquit, veni mittere super terram, et quid volo, nisi ut ardeat (*Luc.* 11)? » Qui discipulorum corde succensus, cogebat eos dicere: « Nonne cor nostrum erat ardens in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? » (*Luc.* xxiv.)

CAPUT II.

De Adonia, qui regnare appetebat pro David patre suo, qui et Abisag Sunamitem expetebat sibi fieri uxorem; quodque David Salomoni in mandatis dicit de adversariis suis.

(CAP. 11). « Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currum et equites, et quinquaginta viros, qui ante eum currerent, etc. » Quod autem Adonias filius David major in regnum pro patre succedere voluit per fastam superbiam, non per virtutem disciplinæ, quid significat nisi quod Judaicus populus, qui quasi major filius videtur esse, cum prior legem susceperit, gentilem populum, qui per gratiam Dei posterior vocatus est, spernens, solum secum Dominum æstimabat regnaturum? Unde et bene nomen Adoniæ, qui

A *dominator Dominus* interpretatur, ejus typum expressit qui solum se dominari cum Domino arbitratus est. Sed Ecclesiæ populus cum vero Salomone, id est, pacifico nostro (*Ephes.* 1), cujus ipse corpus est, per divinam ordinationem in regnum substituitur: de quo merito perfidiæ, major filius, id est, prior populus, præcipitatus est. Illic ergo Adonias, Bersabee interveniente, quæ interpretatur *filia saturitatis*, Abisag Sunamitem corrumpere gestivit; quia Judaicus populus per observantiam cæremoniarum legis, qui saturus et plenissimus erat, veram sapientiam spiritualis sensus, quæ David nostro conjuncta est, stuprare volens, non meruit ejus consortium cujus violare appetit immaculatum torum. Quod autem David Salomoni filio suo præcepit de justa retributione eorum qui sibi solatio fuerunt vel injuste nocuerunt, licet ipse patientissime eos regnaus toleraret, quid melius significare potest quam futuram retributionem judicii futuri, in qua impii pro mercede pœnam perpetuam, justi autem æternam beatitudinem percipient? In præsentis quoque tempore patientia Dei sæpe bonos tribulari atque angustiari permittit, et e contrario reprobos deliciis temporalibus et prosperitate terrena uti concedit: quibus tamen utrisque per Judicem vivorum et mortuorum præmia certa in futuro restituet, quando « his qui ad dexteram ejus sunt, dicturus erit: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Illis autem qui ad sinistram ejus erunt, dicit: Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam (*Matth.* xxiv). »

CAPUT III.

Judicium Salomonis de mulieribus quæ de infantibus disceptabant.

(CAP. 11). « Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo. Quarum una ait: Obsecro, mi domine, ego et mulier hæc habitabamus in domo una, et peperit apud eam in cubiculo. Tertia vero die postquam ego peperit, peperit et hæc, et eram simul, nullusque alius in domo nobiscum, exceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte, dormiens quippe oppressit eum. Et consurgens intempesta nocte silentio tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, et collocavit in sinu suo. Summum autem filium, qui erat mortuus; posuit in sinu meo. Cumque surrexissem mane, ut darem lac filio meo, apparuit mortuus, quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum, quem genueram. Responditque altera mulier: Non est ita, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, et filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege, » etc. (*Ex Gregorio*). Notandum quod postquam Dominus erroris nostri tenebras luce suæ cognitionis illustrat, mox tentationis aculeo vi-

sitando probat: quia accedendo corda nostra ad virtutes provehit, et recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera nulla tentatione concutitur, hoc jam se animus habere ex seipso gloriatur. Ut ergo ea firmitatis dona habeat, et infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, et per recessum, quod ex ipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur, qua Salomon et divinitus accepisse sapientiam, et tamen, post eandem sapientiam, meretricum statim pulsatus quæstione memoratur. Mox enim ut gratiam tantæ revelationis accepit, certamen turpium mulierum pertulit. Quia nimirum sæpe cum mentem nostram concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, ut quæ sublevata immenso munere exaltatur, etiam tentatione pulsata, quid sit, inveniat. Sic Elias et visitatus desuper sermone cælos aperuit (*III Reg. xviii*), et tamen probatus subito infirmus, per deserta fugiens, unam mulierem expavit (*III Reg. xix*). Sic Paulus ad tertium cælum ducitur (*II Cor. xii*), paradisi penetrans secreta considerat, et tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat: legem aliam in membris sustinet (*Rom. vii*), cujus in rebellionem fatigari Spiritus legem dolet. Quod post donationem ergo muneris idcirco Deus hominem probat, quia collato munere sublevat, et abstracto paululum, ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eo usque procul dubio patimur, quo de terra funditus labe peccati ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur. Quantum ad simplicem historiam pertinet, perspicua est, quod puer annorum duodecim, contra ætatis suæ mensuram, de intimo humanæ naturæ iudicaret affectu. Unde et admiratus est et pertimuit illum omnis Israel, quod scilicet eum manifesta non fugerent, qui tam prudenter abscondita deprehendisset. Quantum ad typicos pertinet intellectus, dicente Apostolo (*I Cor. x*): « Hæc omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem de nobis, in quos fines sæculorum devenerunt, » quidam Græcorum autumant super Synagogam et Ecclesiam sentiendum, et ad illud tempus cætera referenda, quando post crucem et resurrectionem, tam in Israel quam in gentium populum, verus Salomon, id est pacificus, regnare cœperit. Quod autem adulteræ et meretrices Synagoga et Ecclesia in Scripturis dicantur, nulla dubitatio est. Et hoc prima fronte videtur esse blasphemum. Cæterum si recurramus ad prophetas, Osee videlicet, qui accepit uxorem fornicariam, et generat filios fornicationis et deinde adulteram (*Ose. i*); et ad Ezechiel, qui Jerusalem quasi meretricem arguit, quod secuta sit amatores suos, et divaricaverit omni transeunti pedes, lupanarque in loco celebri extruxerit (*Ezech. xvi*); animadvertam Christum idcirco veris meretrices donaret matrimonio, et de duobus gregibus unum ovile faceret, medioque pariete destructo, in easdem caulas oves prius mor-

asidas congregaret. Hæ sunt duæ virgæ quæ Junguntur in Ezechiel, et de quibus per Zachariam Dominus refert (*Zach. ii*): « Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi decorem, et alteram vocavi funiculum, et pavi gregem. » Mulier quoque illa meretrix in Evangelio (*Luc. vii*), quæ « Jesu pedes lacrymis lavit, crine detersit, et cui peccata omnia dimittuntur, » manifeste significat Ecclesiam de gentibus congregatam. Hæc idcirco in prima fronte replicavi, ne cui videatur incongruum si meretrices dicantur, quarum una Salomonis iudicio filii possessione donata est. Prudens quærat auditor quomodo meretrix significet Ecclesiam, quæ non habet maculam neque rugam (*Ephes. v*). Non dicimus Ecclesiam permansisse meretricem, sed fuisse. Nam et Simonis leprosi domo Salvator scribitur inisse convivium (*Matth. xxvi*), utique non quia leprosus erat eo tempore quo habebat hospitem Salvatorem, sed quia leprosus ante fuerat. Matthæus quoque in catalogo apostolorum publicanus dicitur (*Matth. x*), non quod permanserit publicanus post apostolicam dignitatem, sed quia prius fuerat publicanus, ut ubi abundaverat peccatum, superabundaret gratia (*Rom. v*). Simulque considera quid dicat Ecclesia contra Synagogam calumniatricem: « Ego et mulier hæc habitabamus in domo una. » Post resurrectionem enim Domini Salvatoris una de utroque populo congregata est. Et quam eleganter Ecclesia, « peperit, » inquit, « apud eam in cubiculo! » Ecclesia enim de gentibus, quæ non habebat prius legem et prophetas, peperit in domo Synagogæ, nec egressa est de cubiculo, sed ingressa. Unde dicit in Cantico canticorum: « Introduxit me rex in cubiculum suum (*Cant. ii*). » Et iterum equidem non spernentem assumens: « Introducam te in domum matris meæ, et in cubiculum ejus quæ concepit me (*Cant. viii*) »

« Tertia autem die, postquam ego peperit, peperit et hæc. » Si consideres Pilatum lavantem manus atque dicentem: « Mundus ego sum a sanguine iustitius (*Matth. xxvii*); si centurionem ante patibulum confidentem: « Vere hic erat Filius Dei (*Ibid.*); » si eos qui ante passionem, per Philippum, Dominum videre desiderant (*Joan. xii*): haud ambiges primam peperisse Ecclesiam, et postea natum populum Judæorum, pro quo Dominus precabatur: « Pater, ignosce illis, quod enim faciunt nesciunt (*Luc. xxiii*). » Unaque die crediderunt tria millia, et alia quinque millia (*Act. ii*). « Erasmus simul (*Act. iv*). Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una (*Ibid.*) »

« Nullus quoque alius in domo nobiscum, exceptis nobis duabus. » Non blasphemantium Judæorum, non gentilium idolis servientium. « Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte. » Dum legis sequitur observantiam, et gratiam Evangelii iugo Mosaicæ doctrinæ copulat, tenebrarum errore cooperta est. « Oppressitque eum dormiens mater sua, » quæ non potuit dicere: « Ego dormio, et cor meum vigilat (*Cant. v*). »

« Media nocte consurgens tulit filium de latere. » A Ecclesie dormientis. « Et in suo collocavit sinu. » Relege totam Apostoli ad Galatas Epistolam, et admirantes quomodo filios Ecclesie suos facere festinet Synagoga. Et dicit Apostolus : « Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis (Gal. iv). » Unum tulit, non ut possideret, sed ut occideret ; non enim amore fecit hoc filii, sed æmulæ odio. Et suum mortuum per legis cæremonias in sinu Ecclesie supposuit. Longum est, si velim per singula currere quomodo per apostolum Paulum et ecclesiasticos viros intellexerit Ecclesia non esse suum filium qui tenebatur in lege, et in luce cognoverit quæ in tenebris non videbat. Inde jurgium ortum est præse rege, altera dicente : « Filius tuus mortuus est, meus autem vivit, » altera respondente : « Mentiris, filius quippe meus vivit, filius tuus mortuus. Atque in hunc modum contendebant coram rege. »

Tunc rex Salomon, qui manifeste Salvator accipitur (secundum psalmum septuagesimum primum, qui in *Salomonem* inscribitur, ubi nulla dubitatio est, quin cætera quæ dicuntur, non Salomoni mortuo, sed Christi convenienti majestati), simulat ignorantiam, et humanos pro dispensatione carnis mentitur affectus, sicut in alio loco : « Ubi posuistis Lazarum (Joan. 11) ? » Et ad mulierem fluentem sanguinem : « Quis me tetigit (Marc. v) ? » Gladium postulat, de quo dixerat : « Nolite putare quod venerim pacem mittere super terram ; non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim dividere hominem contra patrem suum, et filiam contra matrem suam, et nurum contra socrum suam, et inimici hominis, domestici ejus (Matth. x). » Et temperat naturam naturæ Dominus, vultque secundum utriusque voluntatem, viventem filium in legem gratiamque dividere, non quo hoc probet, sed quo ad arguendam calumniam Synagoga hoc velle se dicat : Illa quæ volebat Ecclesie filium in gratia vivere, nec per baptismum liberari, libenter habet dividi puerum, non ut possideat, sed ut interficiat. Ecclesia, quem scit suum esse, libenter concedit æmulæ, dum vivat saltem apud adversarium ; ne inter legem divisus et gratiam, Salvatoris mucrone feriat, unde dicit Apostolus : « Ecce ego Paulus dico vobis, quod si legem observetis, Christus vobis nihil prodest (Galat. v). » Item alio modo. (Ex Gregorio.) Quid in hac sententia melius, per matrum lactantium nomina, nisi doctorum ordo ? Quid vero per earum filios, nisi discipulorum persona signatur ? Nam magistri, nimirum vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, auditores suos, quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt facere negligunt, per somnum torporis occidunt et negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Unde plerumque dum ipsi reprehensibiliter vivunt, et habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, alienos sibi attrahere conantur, quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud iudicia hominum excusent mala quæ agunt, et quasi

subditorum vita mortiferam tegant negligentiam. Unde et illa mulier, quæ filium exstinxit proprium, quæ sivit alienum. Sed tamen veram matrem Salomonis gladius invenit, quia videlicet cujus fructus vivat, vel cujus intereat, extremo examine ira districti iudicis demonstrat. Ibi et illud est solerter intuendum, quod vivens filius prius dividi præcipitur ut soli postmodum matri reddatur : quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnunquam alter apud Deum meritum, alter vero apud homines laudem habere permittatur. Sed falsa mater eum quem non genuit occidi non metuit : quia arrogantes magistri et charitatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Invidiæ enim facibus succensi nolunt aliis vivere, quod se conspiciunt non posse possidere. Unde et illic perversa mulier clamat :

« Nec meus sit, nec istius. » Ut enim diximus, quos sibi obsequi non vident ad gloriam temporalem, eos aliis invident vivere per veritatem. Vera autem mater satagit ut ejus filius saltem apud extraneam sit et vivat : quia concedunt veracis magistri discipuli ut ex eorum discipulis alii quidem magisterii laudem habeant, sed integritatem vitæ iidem discipuli non amittant. Perque pietatis viscera hæc eadem mater vera agnoscitur omnino, quia magisterium in examine charitatis approbatur. Et sola totum recipere meruit, quæ quasi totum cessit : quia fideles præpositi pro eo quod ex bonis discipulis suis non solum aliis laudem non invident, sed utilitatem eis etiam profectus exorant, ipsi integros et viventes filios recipiunt, quando in supremo examine eorum vitæ perfectæ retributionis gaudia consequuntur.

CAPUT IV.

De potestate Salomonis qua imperabat universis, et de sapientia ejus, de divitiis atque deliciis, et de pace quam habebat in regno suo. — Quod Salomon tria millia paraboliarum locutus est, et quod fuerint carmina ejus quinque millia ; quodque ipse disseruit de jumentis, volucris, reptilibus et piscibus. — De ædificio domus Dei, et quod ædificatio tabernaculi unam eandemque Christi Ecclesiam designet.

(CAP. IV). Enumeratis ergo principibus Salomonis qui in regno ejus variis officiis deputati fuerant, seu diversis provinciis præerant, sequitur Scriptura, ita dicens :

« Salomon autem erat in ditione sua habens omnia regna terræ Philistiim : a flumine usque ad terminum Ægypti offerentium sibi munera, et servientium ei cunctis diebus vitæ ejus. » Et quis in hoc melius significatur quam Pacificus noster, quem præfigurabat idem Salomon ? Ipse enim omnia regna terræ a solis ortu usque ad occasum in ditione sua habet, Scriptura teste : « A mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ, ipsi servient omnes populi, linguæ et tribus, offerentes ei munera (Psal. LXXI), » scilicet rectæ fidei et bonorum operum. « Reges, inquit, Tharsis et insulæ

munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent, et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei. » Quod autem subditur : « Cunctis diebus vitæ ejus, » hoc est, in sæculum sæculi, quia ipse permanebit semper : « ejusque potestas, potestas est æterna, cujus anni non deficient, et regni ejus non erit finis (*Dan. vii, Psal. ci, Luc. i.*) »

« Erat autem cibus Salomonis per dies singulos « triginta chori similæ, et sexaginta chori farinæ, « decem boves pingues, et viginti boves pascuales, et « centum arietes, excepta venatione cervorum, ca- « prearum atque bubalorum et avium altilium. » Quid ergo cibus iste Salomonis significat, nisi refectio- nem regis nostri Jesu Christi, qui bene pascitur recta fide et operibus bonis quæ illi quotidie offeruntur ab Ecclesia catholica? « Triginta » ergo « chori similæ » possunt exprimere fidem sanctæ Trinitatis, juxta quod in lege Domini scriptum continetur; et « sexaginta chori farinæ, » perfectionem bonorum operum : « decem boves pingues, » doctores decalogi; et « viginti boves pascuales, » prædicatores Novi Testamenti, qui quasi geminatum decalogum in se habent, cum Novum et Vetus Testamentum æqualiter prædicant, pleni dilectione Dei et proximi. « Centum arietes, » quos melius significant quam eos qui in grege Domini bene dominantes, simul cum sibi subditis æternæ beatitudinis gloriam consequi festinant? « Venatio quoque diversorum « animalium » non inconvenienter accipi potest acquisitio hominum, qui ex diversis gentibus quotidie retibus Evangelii, per « spirituales venatores (*Jer. xvi*) » capiuntur, et in pastum Salvatoris nostri rediguntur.

« Habebat quoque Salomon pacem ex omni parte « in circuitu. Habitavit Judas et Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua et sub ficu « sua, a Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salo- « monis, » etc. Isaias quoque de Redemptore ita dicit : « Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis (*Isa. ix*). » Sub cujus defensione verus Judas et verus Israel absque timore ullo habitant cum cordibus erectis ad Deum : cætera terrena despicunt, nec hostium minas pertimescunt, sed in laudibus Dei jugiter perseverant : delectantes in gratia Dei, et in dulcedine charitatis, quam incessanter habent ad Deum et ad proximum.

« Habebat Salomon quadraginta millia præsepia « equorum currulium et duodecim millia equestrium. « Nutriebantque eos supradicti regis præfecti. » Quid per quadragenarium numerum nisi tempora legis præcæ designantur? Quia et Moyses, illam accepturus, quadraginta diebus jejunavit (*Exod. xxxiv*); et populus Israeliticus, qui per eam instruebatur, quadraginta annis in eremo mansit. Duodenarius vero numerus præsens tempus significat, in quo apostolica doctrina Novi Testamenti populum nutrit. Bene quoque per quadragenarium sive duodenarium numerum præsepia equorum Salomonis numerantur, quia in utroque populo, legali videlicet

et evangelico, illi quatenus intelligentes fuerunt ad præsepia sanctarum Scripturarum invitantur, ut pabulum ibi sacræ doctrinæ acciperent, quatenus equitatui summi regis habiles fierent. « Nutriebantque eos supradicti regis præfecti, » cum unusquisque doctorum sermone rectæ fidei, exemplo bonæ operationis, satagit pastum illis salubrem conferre. Unde subsequens Scriptura de eis dicit :

« Sed et necessaria mensæ regis Salomonis cum « ingenti cura præbebant tempore suo. Hordeum « quoque et paleas equorum et jumentorum. » Quia ne quid desit his qui in domo regis manent, totus ordo sanctorum prædicatorum (scribendo scilicet et loquendo) laborat, ut mensa Domini abundet in copia librorum, et decentem pastum inde habeant quoque fidelium.

« Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, et præ- « dentiam multam nimis et latitudinem cordis, quasi « arenam quæ est in litore maris. Et præcedebat « sapientia Salomonis sapientiam omnium Orienta- « lium et Ægyptiorum : et erat sapientior cunctis « hominibus, » etc. Dedit utique Deus Salomoni nostro sapientiam et prudentiam ultra omnes homines, et omnem creaturam rationabilem. De quo Joannes dicit : « Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum. Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus (*Joan. iii*). » Et alibi Veritas ipsa dicit : « Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso, et potestatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis est (*Joan. v*). » Hinc Paulus ait de ipso Domino Christo : « Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quia in ipso condita sunt universa in cælis et in terra, visibilia et invisibilia; sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates : omnia per ipsum et in ipso creata sunt. Et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant (*Col. i*). Et ipse caput Ecclesie, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit ipse in omnibus primatum tenens : quia in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis inhabitare corporaliter. Et in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (*Col. ii*). » Omnibus ergo veri Salomonis sapientia antecellit, quia multum distat inter eos qui participatione sapientiæ sapientes sunt, et illum qui est fons sapientiæ et origo virtutum. Hinc est illud quod sequitur : « Et erat nominatus in universis gentibus per circuitum; » quia nomen ejus prædicatur in universo mundo. « Nec est nomen aliud sub eodem datum hominibus, in quo oportet selves fieri (*Act. iv*). »

« Locutus est quoque Salomon tria millia parabolarum, et fuerunt carmina ejus quinque millia, « etc. » (*Ex Isidoro*.) Quid enim per tria millia parabolarum, nisi plenitudo fidei in lege, et in Evangeliiis et Christo tradita designatur? Quia dum tota multipliciter per allegoriarum sensus sub mysterio Trinitatis disseritur, quasi tria millia parabolarum nuncupantur. Carmina autem ejus quinque millia p- r

quinque sensus corporis intelliguntur, quos qui diversis virtutibus bene regit, beatus est, et per eos quasi quinque millia Domino carmina canit.

« Disputavit autem Salomon a cedro usque ad hysopum. » Cedri nomine celsitudo gloriæ in electis accipitur. Unde propheta testatur dicens: « Justus ut palma florebit, et sicut cedrus quæ in Libano est, multiplicabitur (Psal. xci). » Hysopus autem herba est humilis, saxo hærens, qua signatur humilitas Christi. Redemptor quippe noster a cedro usque ad hysopum disputavit: quia ab alta excellentia gloriæ cælestis usque ad carnis humilitatem descendendo pervenit. Siquidem et cedri nomine pravorum superba elatio designatur, sicut et per David dicitur: « Vox Domini confringentis cedros (Psal. xxviii). » A cedro itaque Christus usque ad hysopum disputat, quia ipse superborum corda et humilium judicat. Super ligna autem disputavit, dum in cruce pendit. Tunc enim in cedro sæculi arrogantia inclinavit, quam etiam usque ad hysopi humilitatem, id est, usque ad crucis stultitiam ac contemptibilem sermonem deduxit fidei. Hinc Paulus ait: « Verbum enim pereuntibus quidem stultitia est: his autem, qui salvi sunt, id est, nobis virtus Dei est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. » Et post pauca: « Nam quia in Dei sapientiâ non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. »

« Et disseruit Salomon de jumentis, et volucris, et reptilibus, et piscibus. » Disserit Salomon noster de singulis speciebus animalium, quia « omnia nuda et aperta sunt oculis ejus, nec est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus (Hebr. iv). Ipse enim novit omnes cogitationes hominum, ipse numerat multitudinem stellarum (Psal. cxlvi), ipsi patet abyssus, et infernus non est absconditus coram eo (Psal. cxxxviii). » Quasi enim disputare ipsius est, cum singulorum rationem nobis proponit, et in Scripturis suis manifestat sacramenta, quæ fuerant abscondita a sæculis et generationibus, ut consideremus beatitudinem angelorum, utilitatem hominum, et calliditatem malignorum spirituum; sicque quod malum est reprobantes, quod bonum est eligamus; et ipsum sectemur semper in invicem et in omnes.

« Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, et ab universis regionibus terræ; et audiebant sapientiam ejus. » Hinc propheta Isaias ait: « Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exiit lex, et verbum Domini de Jerusalem (Isai. ii). » (Ex Beda.) Domus Dei quam ædificavit rex Salomon in Jerusalem, in figuram facta est sanctæ universalis Ecclesiæ: quæ a primo electo usque ad ultimum, qui in fine mundi trans-

iturus est, quotidie per gratiam regis pacifici, sui videlicet Redemptoris, ædificatur, quæ partim adhuc peregrinatur ab illo in terris, partim evasis peregrinandi ærumnis, cum illo jam regnat in cælis, ubi, peracto ultimo judicio, tota est regnatura cum illo. Ad hanc domum pertinent electi angeli, quorum nobis similitudo in futura vita promittitur, dicente Domino: « Illi autem qui digni habebuntur sæculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubunt neque ducunt uxores: neque enim ultra mori poterunt. Æquales enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis (Luc. xx). » Ad hanc pertinet ipse mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, ipso attestante cum ait: « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud (Joan. ii). » Quod exponens Evangelista subjunxit: « Hoc autem dicebat de templo corporis sui. » Dixit Apostolus de nobis: « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? » Si ergo ille templum Dei per assumptam humanitatem factus est, constat utique quod figuram omnium nostrum et ipsius videlicet Domini et membrorum ejus quæ nos sumus, templum illud materiale tenuit. Sed ipsius, tanquam lapidis angularis singulariter electi et pretiosi in fundamento fundati; nostri autem, tanquam lapidum vivorum superædificatorum super fundamentum apostolorum et prophetarum: hoc est, super ipsum Dominum. Designat eandem domum Dei spiritualem etiam tabernaculum quondam factum in eremo per Moysen. Verum quia illa domus in itinere quo ad terram repromissionis veniebatur, hæc autem ædificabatur in ipsa terra repromissionis et in civitate Jerusalem; illa ut de loco ad locum crebro Levitarum ministerio portata, tandem in terram promissæ hæreditatis induceretur, hæc ut mox in patria ipsa et civitate regia constructa, inviolabili semper fundamento consisteret, donec inditum sibi figurarum cælestium munus impleret. potest in illa præsentis Ecclesiæ labor et exilium, in hac futura requies et beatitudo figurari. Vel certe quia illa a solis filiis Israel, hæc autem a proselytis etiam et gentibus facta est, possunt in illa principaliter patres Veteris Testamenti et antiquus ille Dei populus, in hac autem congregata de gentibus Ecclesia figuratiter exprimi. Quamvis ædificium utriusque domus enucleatius spirituali sensu excussum est ut labores præsentis Ecclesiæ quotidianos, et præmia in futuro perennia, gaudiaque regni cælestis, et Ecclesiæ primæ de Israel electionem, et salutem omnium gentium in Christo multum illis ostendatur insinuare figuris.

CAPUT V.

Quomodo Hiram rex Salomonem in opere templi juverit; quot operarios Salomonem in opere templi habuerit, et de quali lapide templum sit factum.

Narrat autem Regum historia (Cap. v), quod Salomon ædificaturus domum Domino, quæsierit auxilium ab Hiram rege Tyri, qui erat amicus David omni tempore, et cum ipso quoque et Salomone,

postquam regno potitus est, pacem habuerit, promptumque mox Salomon ad adjuvandum se in omnibus ejus invenerit animum : ita ut et artifices illi, et ligna et aurum, prout opus habebat, dederit ; ob cujus beneficii gratiam Salomon ei, annos singulos, plurimos tritici et olei choros in cibum domui ejus dabat. Nulli autem dubium quod Salomon, qui interpretatur *pacificus*, et ipso nomine, et serenissimo regni sui statu illum significet, de quo dixit Isaias : « Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis (*Isai. ix.*) » Hiram vero, qui Latine dicitur *vivens excelsæ*, credentes ex gentibus et vita simul cum fide gloriosos figuratim exprimit. Neque aliquid prohibet quin Hiram, quia rex erat, regalique potentia Salomonem in ædificio domus Domini juvabat, conversos ad fidem earum rerum dominos typice denuntiet, quorum ope constat Ecclesiam sæpius adjutam ac nobiliter augmentatam, et contra hæreticos, schismaticos et paganos principalibus erectam esse decretis. Petiit ergo Salomon in opere templi auxilium ab Hiram, quia cum veniens in carne Dominus dilectam sibi domum, videlicet Ecclesiam, ædificare disponderet, non de Judæis tantummodo, verum etiam de gentibus adjuutores operis elegit : nam de utroque populo ministros sermonis assumpsit. Misit Hiram Salomoni præcisa de Libano ligna cedrina et abiegna quæ in domum Domini ponerentur : quia conversa gentilitas misit ad Dominum viros, quondam ad sæculum claros, sed securi Dominicæ increpationis de monte suæ superbiciæ jam dejectos et humiliatos ; qui ad normam evangelicæ veritatis instituti in ædificatione Ecclesiæ pro suo quisque merito vel tempore collocarentur.

« Misit etiam artifices. » Quia conversos ad veram sapientiam philosophos, qui gratia eruditionis populis quoque regendis jure præponerentur, Domino gentilitas obtulit, qualis fuit ipsis apostolorum temporibus Dionysius Areopagita, qualis deinceps doctor suavissimus ac fortissimus martyr Cyprianus, alii que quam plurimi.

« Misit et aurum. » Quod in eadem pene significatione accipitur : quia nimirum viros sapientia et ingenio præclaros ostendit, pro quibus cunctis oblationibus gentilitas a Domino dona exspectat gratia cælestis, triticum videlicet verbi Dei et oleum charitatis atque unctionis et illuminationis Spiritus sancti. Convenit autem apte rebus Ecclesiæ, quod auxilium operis sancti flagitans, ait ad Hiram Salomon : « Præcipe igitur ut præcendant mihi servi tui cedros de Libano, et servi mei sint cum servis tuis. » Servi quippe Hiram qui præcidebant Salomoni cedros de Libano, doctores sunt electi de gentibus, quorum officii est eos qui in hoc mundo rebus et gloria lætabantur, a superbiciæ fastu corrigendo sternere, atque ad obsequium sui Redemptoris eorum vota transferre, cum quibus videlicet servis erant et servi Salomonis, ac pariter memorato instabant operi ; quia primi doctores ex gentibus necesse habebant ipsorum apostolorum, qui a Domino di lice-

rant eruditionem, verbo fidei insutui, ne si absque magistris docere inciperent, magistri existerent erroris. Idcirco etenim Salomon servos Hiram cedere sibi voluit ligna de Libano, quia doctiores erant servis suis ad cædendum ; sed idcirco etiam servos suos simul adesse voluit, ut ostenderent cædentibus cujus mensuræ ligna fieri deberent. Cujus rei figura in promptu est, quia nimirum apostoli certius verbum Evangelii, quod a Domino audiere, noverunt. Sed gentiles ab errore conversi atque ad veritatem Evangelii transformati, melius ipsos gentium errores noverant, et quò certius noverunt, eo artificiosius hoc expugnare atque evacuare didicerunt.

« Legitque Salomon operarios de omni Israel. Et erat indictio triginta virorum millia, mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos (vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis, etc.) » Ubi primo notandum quod non frustra Salomon operarios de omni Israel elegit, neque erat ulla portio populi, de qua non digni tanto opere viri assumerentur. Quia nimirum non de una stirpe Aaron sacerdotes eligendi, sed de omni sunt Ecclesia quærendi, qui ædificare domum Domini vel exemplo suo vel dicto sufficiant ; et ubicunque inventi fuerint, mox in officium doctorum absque ulla personarum acceptione promovendi : talesque cum ad erudiendos infideles, atque in collegium Ecclesiæ vocandos ordinantur, quasi ad cædendas in Libano templi materias viri strenui atque electi mittuntur. Et quidem numerus triginta millium, quo iidem lignorum cæsores recensentur, potest ad eorum figuram apte referri, qui in fide sanctæ Trinitatis sunt perfecti : quod doctoribus maxime congruit. Verum quia triginta millia ita erant ordinata, ut dena millia per menses singulos operi sancto instarent, magis denarii numeri sacramentum perpendere debemus. Dena namque millia virorum de Israel ad cædenda ligna in opus domus Domini mittuntur : quia quicumque doctores atque insipientium eruditores sunt ordinandi, decem præcepta legis per omnia et ipsi observare, sed et præmia in cælis futura, quæ denario solent figurari, et ipsi sperare, et auditoribus suis speranda debent semper intimare. Terni autem menses, quorum distantia singulis erat lignorum cæsoribus imposita, perfectionem trium virtutum evangelicarum typice denuntiant : eleemosynæ videlicet, orationis et jejunii. Per eleemosynam namque comprehenduntur omnia quæ ad dilectionem proximi explendam benevole in fratres operamur. Per orationem omnia quibus per internam compunctionem nostro Conditori conjungimur. Per jejunium omnia quibus nos a contagione vitiorum et illecebris sæculi observamus, ut libera mente, et corpore casto dilectioni valeamus inhærere semper nostri Conditoris et proximi. Et isti sunt tres menses operariorum templi. Nam quia mensis plenitudine dierum lunaris circuli perficitur, recte per illum plenitudo virtutis cujusque spiritualis ostenditur, in qua mens fidelium a

Domino quotidiana illustratione, quasi luna a sole, A respiciatur.

« Et Adoniram erat super hujusmodi indictionem, et cætera. » Adoniram quippe, qui Latine dicitur *Dominus meus excelsus*, quem melius quam ipsum quem nomine imitatur insinuat? Dominum videlicet Salvatorem. Et tunc Adonira operariis templi præponitur, ut sua provisione rite ordinet, quibus mensibus singuli ad operandum exeant, quibus denuo ad curandam domum suam redeant, cum Dominus et Salvator noster mentes sanctorum prædicatorum sua familiariter illustratione informat ad discernendum, quando oporteat ædificandæ Ecclesiæ opus inire prædicando, vel alia pietatis officia præstando; et quando rursus conveniat ad suam ipsorum conscientiam examinandam, quasi ad inspiciendam domum suam reverti, et hanc orationibus ac jejuniis superno inspectore ac visitatore dignam reddere.

« Fuerunt itaque Salomoni septuaginta millia eorum, qui onera portabant, et octoginta millia latomorum in monte, absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium trecentorum præcipientium populo et his qui faciebant opus, et cætera. » Latomos dicit lapidum cæsores; idem autem lapidum cæsores, quod et lignorum cæsores figurate designant: hoc est, secundum prædicationes quod mente insipientium dolabro verbi Dei exercent, eosque ab ea, in qua nati sunt, fortitudine ac deformitate transmutare contendunt, ac regulariter institutos unitati fidelium, ædificio videlicet domus Dei, aptos reddere curant. Quod autem et ligna et lapides in monte cæduantur, et cæsa ac præparata utraque materies ad montem domus Domini transfertur, patet sensus quod omnes in monte superbiæ nati sumus. Quia de prævaricatione primi hominis, quam superbia fecit, originem carnis traximus. Quicumque autem gratia Dei præordinati sumus ad vitam, excidimur catechizando, et sacramenta fidei percipiendo de monte superbiæ, et in montem Domini transferimur, quia eruti de potestate tenebrarum, ad arcem virtutum, quæ est in unitate sanctæ Ecclesiæ, pervenimus. Notandum autem quod iidem operarii ita erant distributi, ut pars in monte lapides cæderent, pars item onera portarent. Diversa namque sunt dona Spiritus, quod quidam dicendi ac protervos arguendi constantiam habent, quidam mitiores ad consolandos pusillanimes, et infirmos sublevandos existunt, quidam utriusque virtutis munere præditi ad opus domus Domini conveniunt, quales fieri voluit eos, quibus loquitur Apostolus, dicens: « Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes (I Thess. v). » Præpositi autem qui præerant singulis operibus, ipsi sunt sacræ conditores Scripture, quorum magisterio in omnibus erudimur, quomodo mitiores docere et contemptores corripere, quomodo nos invicem onera nostra portare, ut impleamus legem Christi, conveniat (Gal. vi). Recte præfati operarii septuaginta millia, et octoginta

PATROL. CIX.

millia esse perhibentur. Septuaginta videlicet propter sabbatismum animarum: septimus enim dies in sabbatum, id est, requiem consecratus est. Octoginta propter spem resurrectionis, quæ octava die, id est, post sabbatum in Domino processit, et in nobis quoque octava die simul et octava ætate futura speratur. Præpositi autem erant tria millia trecenti, propter fidem nimirum sanctæ Trinitatis, quam sancta nobis eloquia prædicant. Quod vero pro tribus millibus trecentis præpositis in libro Paralipomenon tria millia sexcenti sunt scripti, ad eandem prorsus sublimium virorum perfectionem respicit (II Par. ii). Nam quia in senario numero mundi ornatum complevit, recte in eo perfecta bonorum opera solent figurari. Et quia sacra Scriptura cum fide veritatis opera justitiæ docet habenda, recte præpositi operum templi tria millia et sexcenti fuisse perhibentur. Nec prætereundum quod hæc septuaginta et octoginta millia portantium onera et latomorum cum præpositis suis non fuere de Israel, sed de proselytis, id est, advenis qui morabantur inter eos. Scriptum namque est in libro Paralipomenon: « Numeravit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israel post enumerationem quam enumeravit David pater ejus, et inventi sunt centum quinquaginta millia et tria millia sexcenti, fecitque ex eis septuaginta millia qui humeris onera portent, etc. (Ibid.). » Proselyti autem vocabantur Græce qui ex aliis nationibus progeniti, in fidem et consortium populi Dei, accepta circumcissione, transierant. Fuerunt itaque operarii domus Domini de filiis Israel, fuerunt de proselytis, fuerunt de gentibus. De filiis videlicet Israel illi triginta millia ad præcidendas de Libano cedros missi sunt; de proselytis isti sunt, de quibus nunc locuti sumus, lapidum cæsores; de gentibus Hiram ipse et servi ejus, qui cum servis Salomonis ligna cædebant de Libano. Omne igitur hominum genus, per quod ædificanda erat Ecclesia, in ædificatione templi præcessit. Judæi namque, proselyti et gentiles conversi ad veritatem Evangelii unam eandemque Christi Ecclesiam sive recte vivendo, sive etiam docendo construunt.

« Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, in fundamentum templi, et quadrarent eos, etc. » Fundamentum templi nullum est mystice intelligendum, quam illud quod ostendit Apostolus dicens: « Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. iii). » Qui propterea fundamentum domus Domini potest recte vocari; quia, sicut ait Petrus: « Non est aliud sub cælo datum nomen hominibus, in quo oporteat salvos fieri (Act. iv). » In quod fundamentum lapides grandes et pretiosi tolluntur, cum præcipui factis ac sanctitate viri familiari mentis sanctitate suo adherent Conditori, ut quo firmius in illo spem suam ponunt, eo fortius aliorum vitam dirigere (quod est latitudinem parietis portare) sufficiant. Lapidus ergo qui in fundamentum templi ad portandum ædificium omne po-

nebantur, proprie sunt prophetæ et apostoli, qui verbum et sacramenta veritatis sive visibiliter sive invisibiliter ab ipsa Dei sapientia perceperunt. Qui bene lapides primo quadrati, ac sic in fundamento poni iubentur. Quadratum namque omne quocunque vertitur, fixum stare consuevit. Cui nimirum figuræ corda assimulantur electorum, quæ ita in fidei firmitate consistere didicerunt, ut nulla occurrentium rerum adversitate, nec ipsa etiam morte a sui cœtitudine possint status inclinari.

« Quos dolaverunt cæmentarii Salomonis et cæmentarii Hiram. » Dolantur namque lapides pretiosi, cum electi quique præcedentium sanctorum instructione et instantia quicquid in se habent noxium et inane relinquunt, atque ante conspectum sui creatoris insitæ sibi justitiæ regulam, quasi stabilem quadraturæ formam, ostendunt. Dolaverunt autem hos lapides non solum cæmentarii Salomonis, sed et cæmentarii Hiram, quia ex utroque populo doctores fuere sanctæ Ecclesiæ.

« Porro Giblii præparaverunt ligna et lapides ad ædificandam domum. » Giblos est civitas Phœnicis, cuius meminit Ezechiel dicens : « Sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui, senes Giblii et prudentes ejus (Ezech. xxvii). » Pro quo in Hebræo continetur *Gobal* sive *Gebal*, quod interpretatur *definiens*, sive *distinguens* : quod vocabulum apte convenit eis qui corda hominum ad ædificium spirituale, quod ex virtutibus animæ construitur, parant : sic etenim solummodo suos auditores fidem et opera justitiæ docere sufficiunt, dum ipsi prius sacris paginis elocti, diligenter quæ sit fides tenenda, quo virtutum calle incedendum, certa definitione veritatis didicerint. Nam frustra officium sibi doctoris usurpat, qui discretionem catholicæ fidei ignorat, neque sanctuarium Domini, sed ruinam sibi ædificant, qui docere alios regulam, quam ipsi non didicere, conantur. In ædificanda ergo domo Dei primo sunt ligna et lapides cædendi de monte : quia eos quos in fide veritatis instituere quærimus, primo necesse est ut abrenunciare diabolo, ac de sorte primæ prævaricationis in qua nati sunt doceamus renascendo erui. Deinde quærendi sunt lapides pretiosi et grandes, atque in fundamentum templi ponendi, ut meminerimus abdicata conversatione priori, eorum in omnibus vitam moresque inspicere, eos nostris auditoribus imitandos proponere, quos per virtutem humilitatis specialiter Domino adhærere noverimus. Addendus est in altum paries operum honorum, et quasi super impositis sibi invicem ordinibus lapidem ambulandum est ac proficiendum « de virtute in virtutem (Psal. lxxxiii). » Vel certe lapides fundamenti grandes, pretiosi et quadrati primi sunt, ut supra diximus, Ecclesiarum magistri, qui ab ipso Domino verbum audire salutis. Superpositi autem ordines lapidum sive lignorum sequentes sunt, suo quique tempore sacerdotes ac doctores. Quorum vel prædicatione ac ministerio fabrica crescit Ecclesiæ, vel ornatur virtutibus. Quales autem colore fuerint la-

A pides, quibus factum est templum, in libro Paralipomenon aperte declaratum est, dicente David ad Salomonem, cum ei impensas templi quas præparaverat ostenderet : « Omnem pretiosum lapidem, et marmor Parium abundantissime præparavi (I Par. xxix). » Marmor autem Parium, marmor candidum dicit, quale eadem insula gignere consuevit. Est autem una de Cycladibus, quo videlicet lapide templum fuisse factum, et Josephus insinuat, dicens : « Elevavit itaque templum usque ad cameram e lapide albo constructum. » Altitudo fuit sexaginta cubitorum. Nec mysterii sensus in abdito est. Cuius etenim patet quod marmor candidum, ex quo domus Domini constructa est, mundam electorum actionem simul et conscientiam ab omni nævo corruptionis castigatam designat, quales esse voluit sapiens ille architectus eos quos super fundamentum Christi locabat lapides pretiosos, auro argentoque redimitos. « Charissimi, inquit, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei (II Cor. vii). »

CAPUT VI.

Quando vel ubi ædificatum sit templum; cuius mensura sit factum; quot annis sit ædificatum.

(CAP. VI.) « Factum est igitur quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, ipse est mensis secundus regis Salomonis super Israel : « ædificare cœpit domum Domino, etc. » Quod dicitur, « in anno quarto mense Zio, ipse est mensis secundi regis Salomonis super Israel, » ordo sensus est : in anno quarto regis Salomonis super Israel mense Zio, ipse est mensis secundus. Mensem autem secundum Maium dicit. Namque Aprilis, quo Pascha celebratur, principium mensium apud Hebræos primus erat in mensibus anni. Ex quo manifeste claret, quod mox, peracto Pascha, cœpit ædificare domum Domini, et consecratus mystica solemnitate populus, manus ad mysticum opus misit. Fit autem commemoratio egressionis ex Ægypto quando tabernaculum ædificari cœptum est, ut admonetur lector quot annorum tempus inter ædificationem utriusque domus transierit; et huic quoque summæ temporis sacramentum inesse spirituale cognoscat. Quater namque centeni et viceni quadringentos et octoginta faciunt. Quatuor autem evangelicæ perfectioni apte conveniunt, propter ipsum evangelistarum numerum. Centum doctrinæ legali, propter annos legislatoris totidem. In quo etiam numero virorum, gratiam sancti Spiritus primitiva suscepit Ecclesia, patenter ostendens quia qui lege legitime utuntur, id est, qui Christi in ea gratiam cognoscentes amplectuntur, jure Spiritus ejus gratia replentur, qua in charitate ejus amplius ignescant. Diximus autem per tabernaculum quod fecit Moyses et filii Israel in deserto, synagogam : per templum vero quod Salomon et filii Israel cum proselytorum et gentilium auxilio construxit, Ecclesiam gentium posse designari. Permansit autem

cultus et religio tabernaculi annos quadringentos et octoginta, ac sic templum ædificari incepit. Quod autem quarto anno regis Salomonis ædificari coepit est domus Domini, potest eo referri mystice quod post repletam dispensationem Dominicæ incarnationis, quæ in quatuor Evangelii libris scripta est, misso de cœlis Spiritu sancto, Ecclesiæ structura coepit. Et quod mense secundo cœpta est, potest ad electionem gentium referri, quæ secundo loco post Israel ædificationem in se sui susceperet creatoris. Unde et secundus mensis in lege concessus est ad faciendum Pascha his, qui « immundi super animam, vel in via procul positi (Num. ix), » ad faciendum in primo mense Pascha occurrere nequirent. Ubi nos apertissime designati sumus, qui immundi super morte animæ nostræ et procul adhuc positi a populo Dei, non potuimus primam Pascha facere, quod in carne et sanguine agni fiebat. Celebramus autem hodie Pascha secundum, quod in corpore et sanguine Redemptoris nostri, a quo quæsit et mundati sumus, actum est. In quo autem loco templum sit ædificatum, manifestius in libro Paralipomenon ostenditur, ubi scriptum est : « Et coepit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus in loco quem paraverat David in area Ornan Jethusæi (II Par. iii). » Ædificatur ergo domus Domini in Jerusalem, hoc est, in visione pacis, quia dilatata per totum orbem Ecclesia in una eademque fide et veritatis catholicæ societate consistit. Namque in scissura mentium Deus non est; sed « factus est in pacis locus ejus, et habitatio ejus in Sion (Psal. lxxv). » Ædificatur in monte, videlicet in ipso Domino Salvatore, de quo Isaias ait : « Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium (Psal. ii). » Et ipse de se in Evangelio ait : « Non potest, inquit, civitas abscondi super montem posita (Matth. v). » Ipse est enim mons montium, qui de terra quidem per originem assumptæ carnis ortus est, sed omnium terrigenarum potentiam ac sanctitatem singularis culmine dignitatis transeendit. In quo nimirum monte civitas sive domus Domini constructa est, quia si non in illo radicem figat, spes et fides nostra nulla est. Qui recte mons Moria, id est, visionis, vocatur : quia electos suos, quos ad æternam suæ claritatis visionem conservat, in hac interim vita laborantes videre et adjuvare dignatur. « Qui demonstratus fuerat David patri ejus. » Ostensus namque erat David, sicut et cæteris prophetis venturus in carne Dominus. Bene idem locutus in area erat Ornan Jebusæi : quia et Ecclesia arcæ solet vocabulo designari : dicente Joanne de Domino : « Cujus ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam (Matth. iii). » Ornan, qui interpretatur illuminatus; et erat natione Jebusæus : natione illum gentiles significat; nomine autem eosdem illustrandos a Domino atque in filios Ecclesiæ commutandos ostendit : quibus merito dicit Apostolus : « Fuistis aliquando tenebræ, nunc

A autem lux in Domino (Ephes. v). » Jebus eadem est civitas quæ et Jerusalem, et Jebus quidem interpretatur conculcata; Jerusalem autem visio pacis. In qua quandiu Ornan gentilis regnabat, Jebus dicta est; cum vero in ea David locum holocausti emeret, cum Salomon in ea templum Domino ædificaret, non jam Jebus, sed Jerusalem vocata est, quia nimirum gentilitas quandiu divini cultus nescia perdurabat; conculcabatur et illudebatur ab immundis spiritibus, ad simulacra muta, prout ducebatur, sequens. Cum vero illam gratia sui Conditoris respexit, continuo pacis in se et locum invenit et nomen.

« Domus autem quam ædificabat rex Salomon « Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, « et viginti cubitos in latitudine, et triginta cubitos « in altitudine, etc. » Longitudo domus longanimitatem designat sanctæ Ecclesiæ, qua in exilio peregrinationis hujus patienter adversa quæque tolerat, donec ad patriam quam exspectat, perveniat. Latitudo insinuat charitatem, qua dilatato sinu mentis non solum amicos in Deo, sed et inimicos diligere gaudet propter Deum, donec veniat tempus, quando sive ad pacem suam conversis, seu funditis omnibus extinctis inimicis cum solis gaudeat amicis in Deo. Altitudo spem denuntiat futuræ retributionis, cujus intuitu libenter infima quæque, sive quæ demulcent, seu quæ adversantur, contemnit, usque dum, utrisque transcensis, sola mereatur « videre bona Domini in terra viventium (Psal. xxvi). » Ubi notandum quod triginta cubiti altitudinis, non usque ad tectum templi, sed usque ad cœnaculum inferius pertingebant. Namque in libro Paralipomenon aperte scriptum est, quod altitudo centum viginti cubitorum erat (II Par. iii) : de quo post hæc dicturi sumus.

« Porticus erat ante templum viginti cubitorum « longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi; « et habebat decem cubitos latitudinis ante faciem « templi. » Templum namque erat conversum ad orientem, sicut et tabernaculum, habebatque ostium porticus ab oriente contra ostium templi, juxta quod historicus Judæorum Josephus apertissime docet, ita ut sol æquinotialis oriens directis radiorum suorum lineis, per ostiaria porticus videlicet et templi et oraculi, arcam testamenti perfundere posset. Quia vero templum sanctam Ecclesiam designat, porticus quæ erat ante templum et propior lucem solis accipere solebat, quid apertius quam illam ejus partem, quæ Dominicæ incarnationis tempora præcessit, typice denuntiat? In qua sunt patriarchæ et prophetæ, qui orientem huic mundo « solem justitiæ (Mal. iv) » primi susceperunt, et nascenti in carne Domino testimonium, sive vivo, sive prædicando, sive etiam moriendo, præbuerunt? Ostium ergo templi Dominus est, quia nemo venit ad Patrem nisi per ipsum (Joan. xiv), et sicut alibi dicit : « Ego sum ostium, per me si quis introierit salvabitur (Joan. x). » Ostium porticus, sermo propheticus, qui quasi recto calle ingredientibus ad ostium templi perducebat, quia gratiam templi Domini Salvatoris,

qua mundum erat redempturus, aperte prædicabat. A Factura ergo porticus tota fideles illius temporis signat: ostium vero in porticu, doctores, qui cæteris lucem vitæ januamque intrandi ad Dominum pandebant exprimit. Et bene unum ostium, propter consonam in omnibus sanctis fidem ac dilectionem veritatis. Quæ videlicet porticus juxta latitudinem templi viginti cubitis longa erat, quia nimirum antiqui justi per longanimitatem devotæ mentis desiderabant venire ad dilatationem Ecclesiæ, in charitate Dei, quæ est in Christo Domino nostro.

« Fecitque in templo fenestras obliquas. » Fenestræ templi, doctores sancti et spirituales quique in Ecclesia, quibus mente excedentibus Deo arcana secretorum cœlestium specialius cæteris videre conceditur. Qui dum ea quæ in occulto vident, publice fidelibus pandunt, quasi suscepto lumine solis fenestræ cuncta templi penetralia replent. Unde bene eædem fenestræ obliquæ, id est, intus fuisse latiores perhibentur, quia nimirum necesse est, ut quisquis jubar supernæ contemplationis vel ad momentum perceperit, mox sinum cordis amplius castigando dilatet, atque ad majora capessenda solerti exercitatione præparet.

« Et ædificavit super parietem templi tabulata per gyrum in parietibus domus per circuitum templi et oraculi, et fecit latera in circuitu. Tabulatum, quod super erat, quinque cubitos habebat latitudinis; et medium tabulatum sex cubitos latitudinis; et tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. » Hæc tabulata in Evangelio, ubi Dominus tentatur a diabolo, pinnacula templi vocantur (*Matth. iv*). Sed et Jacobum, fratrem Domini, apostolum, in pinnaculum templi, unde ad populum concionaretur, levatum esse legimus. Utrum autem moris fuerit doctoribus ut in his sedentes tabulatis, ad circumstantem inferius turbam fecerint sermonem, nusquam scriptum invenimus; patet vero sacramenti ratio, quod tabulata hæc tria totidem fidelium gradus, conjugatorum videlicet, continentium et virginum designant: distinctos quidem altitudine professionis, sed societate fidei et veritatis ejusdem omnes ad domum Domini pertinentes, eique fixa mente inhærentes. Ubi pulchre dicitur quia tabulatum quod supererat, quinque cubitos habebat latitudinis, medium sex, tertium septem. Supremum ergo tabulatum erat cæteris angustius, medium supremo latius, sed infimo erat factum angustius, quia nimirum altior professio virtutis arctiorem debet viam tenere vivendi. Singula autem tabulata habebant in circuitu latera, id est loriculas, ne facile quis in eisdem tabulatis consistens sive residens, posset ad inferiora decidere, quod Achazix regi contigisse in Samaria legimus (*IV Reg. 1*). Quæ nimirum latera, non incongrue quotidiana divinæ protectionis erga nos munimina designant. De quibus Psalmista: « Immittet, inquit, angelum Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos (*Psal. xxxiii*). » Ascendit quidem in cœnaculum Achazias rex Samariæ,

qui se a domo David separaverat, sed per cancellus cecidit, quia etsi hæretici, sive schismatici aliquam bonæ actionis arcem conscendere videntur, quia tamen compagem ecclesiasticæ unitatis non habent, quasi patentibus et non solidis laterum præsidiiis semper ad vitiorum infima relabuntur, dum divino destituti auxilio, suæ pertinaciæ fastu intereunt. Qua autem arte præfata tabulata parietibus templi sint affixa, declaratur cum subditur:

« Trabes autem posuit in domum per circuitum forinsecus, ut non hæerent muris templi, etc. » Trabes autem, quæ intrinsecus domum muniebant et ornabant, tantæ erant longitudinis, ut capita earum forinsecus prominere, in infimo quidem ordine cubitorum septem, in medio sex, in summo B quinque, atque in eisdem capitibus earum tabulata componerentur, nequaquam muris templi infixæ, sed juxta muros trabibus quæ de muris exierant, superposita. Quid itaque per trabes domus, quæ tabulata portabant, nisi prædicatores sancti sunt typice designati? Qui dum ipsi sublimem atque honorabilem in Ecclesia Dei locum tenent, infirmiores quosque ac fragiles suis prædicationibus ab infirmorum appetitu sustollunt, atque ad cœlestia desideranda ac speranda suspendunt; suis etiam intercessionibus, ut in cœptis persistent, adjuvant. Legimus autem in Paralipomenon (*II Par. iii*) quod trabes templi, sicut et cætera ejus interiora, fuerint auro vestitæ. Quod ita factum esse non dubium est, ut illæ trabum partes, quæ intus in templo erant, auri essent laminis tectæ; quæ vero foris parebant, hæc minime deauratæ, ipsam cedri speciem formamque cunctis ostenderent, in qua tamen imposita sibi met tabulata gestabant. Quod ergo extrinsecus eminebat trabium, vitam sanctorum, quæ nobis in terris innotescere potuit, designat. Quod intus in templo deauratum fulgebat, claritatem illam, qua in cœlesti patria in aspectu sui gaudent creatoris, figurate denuntiat.

« Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est. Et malleus et securis, et omne ferramentum, non sunt audita in domo, cum ædificaretur. » Hæc ad illam Ecclesiæ partem, quæ post hujus sæculi labores et certamina ad æterna præmia meruit introduci, proprie pertinent. Ibi enim perfecti solummodo et immaculati, atque ab omni labe iniquitatis castigati ingrediuntur. « Non enim intrabit in illam civitatem aliquid coinquinatum, faciens abominationem et mendacium, sicut in Apocalypsi scripsit Joannes (*Apoc. xxi*). Ubi malleus et securis, et omne ferramentum non auditur, quia hic tundimur adversitatibus, et disciplina veritatis exercemur, ut illic locis juxta meritum congruis disponamur: castigatione cessante, solo amoris glutino quo ad invicem copulemur, uno impleti spiritu perfundamur.

« Ostium lateris medii in parte erat domus dextræ, et per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, et a medio in tertium, etc. » Quidam, hunc locum male intelligentes, putant ostium templi a

meridie fuisse, non attendentes quia si hoc significare voluisset Scriptura, non ita diceret: « ostium lateris medii in parte erat domus dextræ, » sed ita potius simpliciter: « et habebat domus ostium ad meridiem. » Nunc autem longe aliud significat. Partem namque domus dextræ latus templi meridianum dicit, in cujus parte Orientali ostium erat in ipso angulo factum juxta terram: in quod introeuntes statim ad altiora gradatim ascendebant, habentes viam ascensus per ipsa parietis interiora, donec tali itinere ad medium cœnaculum et a medio perveniretur ad tertium. Nec dubitandum, quamlibet hoc Scriptura non dicat, quia sic ascendentes creberrimas habebant a meridie fenestras, quarum luce certum per omnia et sine offensione iter agerent. Qui nimirum locus proprie ad corpus Dominicum, B quod de Virgine sumpsit, respicit. Ostium namque lateris medii in parte erat domus dextræ, quia, defuncto in cruce Domino, « unus militum lancea latus ejus aperuit (Joan. xix). » Et bene, « in parte domus dextræ, » quia dextrum ei latus a milite apertum, sancta creditur Ecclesia. Ubi apto etiam verbo usus est evangelista, ut non diceret: « Percussit latus ejus, » aut: « Vulneravit, » sed: « Aperuit, » videlicet, quasi « ostium lateris medii, » per quod nobis iter ad cœlestia panderetur. Denique ita subjunxit: « Et continuo exivit sanguis et aqua (Ibid.). » Aqua scilicet, qua abluimur in baptismo, et sanguis, quo consecramur in calice sancto. Per hoc namque ostium nobis est ascensus in medium cœnaculum, et a medio in tertium, quia per fidem et mysteria nostri Redemptoris de præsentis Ecclesiæ conversatione ad requiem animarum post mortem ascendimus; rursumque de requie animarum, adveniente die judicii, ad immortalitatem quoque corporum, quasi in tertium cœnaculum, sublimiore profectu penetrabimus, ex quo in magna amborum, et corporis videlicet et animæ, beatitudine perpetuo vivamus.

Quod quidem iter invisibiliter agebatur, ita ut soli hoc, qui intraverant, nossent, quamvis ipsum ostium etiam foris positi viderent, quia nimirum actus fidelium in hoc sæculo, et celebrationes sacramentorum, etiam reprobi possunt intueri. Verum arcana fidei, intimæ gratiam dilectionis, nullus nisi qui per hæc, Domino duce, ad cœlestia scandit, agnoscit. « Qui enim dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (I Joan. ii). » Notandum sane quod triginta cubiti altitudinis, de quibus supra legitur, usque ad medium cœnaculum pertingebant; deinde alii triginta cubiti usque ad tertium cœnaculum addebantur, quosque porticum, quæ erant circa templum ab Austro, et Aquilone, et Occasu tectum perveniebat, ut Josepho narrante didicimus. Deinde usque ad supremum templi tectum alii sexaginta cubiti numerabantur, et sic tota altitudo domus juxta librum Paralipomenon in centum viginti cubitos consummata est (II Par. iii). Porticus quoque, quæ erat ante frontem templi ad Orientem, juxta fidem præfati voluminis, can-

dem cubitorum summam in altitudine habebat. Qui videlicet liber illas de quibus prædiximus porticus circa templum cellaria vocat et cubicula. « Dedit autem, inquit, David Salomoni filio suo descriptionem porticus, et templi, et cellariorum, et cœnaculi et cubiculorum in adytis, et domus propitiationis (I Par. xxviii). » Ubi etiam exteriorum domorum, quæ erant extra atrium sacerdotum in circuitu templi, fecit mentionem, cum protinus adjunxit: « Nec non et omnium quæ cogitaverat, atriorum, et exedrarum per circuitum in thesauris domus Domini, et in thesauris sanctorum. »

Quod autem omnis altitudo templi centum viginti fuit cubitorum, ad Ilem Sacramentum respicit, quod et primitiva in Hierosolymis Ecclesia, post passionem, resurrectionem, et ascensionem Domini in cœlos, in hoc numero virorum, gratiam Spiritus sancti accepit (Act. i, n); quindecim namque, quæ ex septem et octo constant, solent nonnunquam ad significationem referri vitæ futuræ, quæ nunc in sabbatismo geritur animarum fidelium: perfectetur autem in fine sæculi resurrectione corporum immortalium. Ipsa autem quindecim in trigonum ducta, id est, cum omnibus suis partibus adnumerata, centum triginta faciunt. Quapropter apte numero centenario et vicenario magna electorum beatitudo in futura vita designatur, apte in hoc tertium domus Domini cœnaculum consummatur, quia post præsentis fidelium labores, post acceptam in futuro requiem animarum, plena totius Ecclesiæ felicitas in resurrectionis gloria complebitur.

« Ædificavit domum et consummavit eam. Textit quoque domum laquearibus cedrinis, etc. » Laquearia sunt tabulata, quæ magno decore composita et ornata, ab inferiore parte trabibus alliguntur. Et quia ter geminæ altitudinis domus Domini facta erat, terna nimirum habebat laquearia. Quid autem apertius per laquearia, quam sublimiores quosque in sancta Ecclesia justos significari credamus? Quorum opus et doctrinæ cunctis in exemplo proposita, quasi longius in alto præeminet, quique suis intercessionibus et exhortationibus animos infirmorum, ne in tentationibus deficiant, protegunt. Quæ nimirum laquearia recte cedrina esse describuntur. Cedrus namque arbor est imputribilis omnino naturæ, odoris jucundi, aspectus nitidi, serpentes accensa nidore fugans ac perimens. Quæ universa perfectis quibusque conveniunt, quorum insuperabilis est patientia, fama virtutum eximia, præsentia cunctis gratissima bonis, auctoritas ad revincendos confutandosque eos qui veritati resistunt, constantissima, qui et in hac vita et in futura singulari præ cæteris eminentia fulgent.

« Et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis. » Loriculas significat, quæ in supremo domus tecto per circuitum erant factæ, ne quis ad altiora perveniens, repente laberetur ad ima: quod in omni domo quam quisque ædificaret Moyses fieri præcepit: « Cum ædificaveris,

iniciens, domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua et sis reus labente alio et in præceptis ruente (*Deut. xxii*). » Hæc autem tabulata sive oriculæ supra sunt latera vocata, ubi cum dictum esset : « Et ædificavit super parietem templi tabulata per gyrum in parietibus domus per circuitum templi et oraculi, » continuo subiectum est : « Et fecit latera in circuitu. » In quibus nimirum lateribus intelleximus divina esse præsidia designata : quæ nos in hoc adhuc sæculo laborantes, ac pro captu nostro ad superiora nitentes, quotidie ne deficiamus, adjuvant. Bene autem in hoc supremo tabulato, in tecto domus Domini, quinque cubitos altum esse memoratur, quia nimirum ita nos in illa patria divinæ præsentia claritatis a limplet, ut nihil aliud visus noster, nihil auditus, nihil olfactus, nihil gustus, nihil tactus dulce habeat, nisi diligere Dominum Deum nostrum, ex toto corde, tota anima, tota virtute, diligere et proximum tantquam nosmetipsos (*Deut. vi*).

« Et operuit domum lignis cedrinis. » Hic supremum ipsum domus tectum dicit, id est, tabulatum illud quod supremis trabibus superpositum erat. Non enim habebat templum culmen in superioribus, sicut nec tabernaculum, sed erat æquale, quomodo omnibus in Palæstina et Ægypto domus ædificantibus facere moris est. Id ipsum autem hoc tabulatum, quo operta est domus, laquearia designat, id est, eximios quosque in resurrectionis gloria viros, et singulari sanctitate ad ipsum virtutis apicem pervenientes. De quorum una voce dicitur : « Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista (*Matth. xi*). » Cujus si comparem magnitudinis scire vis, audi quid Patri ipsius angelus ait : « Et ipse præcedet ante Dominum in Spiritu et virtute Eliæ (*Luc. i*). »

« Et ædificavit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis a pavimento domus usque ad summam parietum, et usque ad laquearia operuit lignis intrinsecus, etc. » Intrinsecus quidem domus cædro erat vestita. Nam forinsecus tanto nitore lapis ille, de quo facta fuerat, fulgebat, ac si calculus esset candido tecta. Juxta sensus vero mysticos, parietes templi sunt fidelium populi, ex quibus sancta universalis consistit Ecclesia, quorum dilatationem per orbem latitudo designat parietum, spem vero et intentionem omnem ad cælestia erectam altitudo. Vel certe altitudo parietis, quæ ex ordinibus lapidum super invicem positis constat, præsentis statum Ecclesiæ significat, ubi electi, super fundamentum Christi omnes ædificati, sibi invicem in ordine per temporum curricula succedunt, seseque invicem portantes, legem Christi, quæ est charitas, adimplent (*Galat. vi*). Dum enim qui nunc a præcedentibus erudiuntur magistris, rursus ipsi alios erudiunt, quasi super invicem positis ordinibus quique lapidum virorum in domo Dei, sic ab aliis fixa constantia portantur, ut ad portandos alios et ipsi sufficienter usque ad ultimos, qui in fine mundi nascituri sunt,

A Justos. Qui quasi in summo domus Dei cacumine locati docentur quidem et portantur ab aliis, sed quos doceant quorumve fragilitatem tolerant ipsi non habent. Qui videlicet parietes intrinsecus tabulatis cedrinis operiuntur, cum corda fidelium amore virtutum redundant. Sicut enim cedri natura perfectos homines (ut supra Dominus) typice denuntiat, ita etiam locis opportunis celsitudinem virtutum quibus ad eandem perfectionem venit, non immerito designat. Teguntur autem omnia lignis a pavimento domus usque ad summam parietum, usque ad laquearia, cum electi a primis fidei rudimentis, usque ad perfectionem bonæ actionis, et usque ad ingressum patriæ cælestis, bonis insudare non desistant operibus, cum a primis justis usque ad ultimos in consummatione sæculi, omnes virtutibus student, quarum merito jure valeant protestari quia « Christi bonus odor sumus Deo » in omni loco (*II Cor. ii*).

« Et texit pavementum tabulis abiignis. » Hoc quomodo factum sit, plenius in libro Paralipomenon explicatur ubi scriptum est : « Stravit quoque pavementum pretiosissimo marmore decore multo (*II Par. iii*). » Unde patet quod tabulas abiignas, quibus pavementum texerat, nequaquam in terra posuit; sed primum illum marmore prætexit, ac deinde tabulas marmoris superposuit, ac tertium his duobus auri vestitum superaddidit, ut in sequentibus legitur. Sicut autem altitudo parietis in altum exurgens atque usque ad laquearia perveniens, profectus virtutum, quibus electi ad regnum cælestis perveniunt, vel certe ipsos electorum choros sibimet per tempora variantia succedentes significat, ita æqualitas pavementi concordem eorumdem humilitatem, qua in temporali adhuc vita positi socialiter invicem charitate dictante conversantur, non immerito demonstrat.

Quod videlicet pavementum pretiosissimo erat marmore stratum decore multo, idemque marmor mox tabulis tectum abiignis, quia nimirum vita sanctorum primo fidei firmitate præmunienda in corde, ac deinde spirituum virtutum latitudine est adornanda in opere. Alioquin quid utilitatis habebat decor marmoris pretiosissimi lignorum tabulis obtectus, si non mysticum aliquod tacite signabat, ac honorum amplitudinem operum fortitudine fidei intemeratæ subfulciendam esse docebat? Alios vero propter altitudinem sui et robur diu durabile, mentem electorum infima quæque desideria spernentem, et cælestium contemplationi semper intentam, virtute quoque patientiæ singulariter excellentem, non incongrue demonstrat. Auri autem laminæ, quæ marmoris ac tabulis sunt abiignis superpositæ, ipsa est latitudo « charitatis, » decor « de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta (*I Tim. i*) : » quæ sicut aurum aliis pretiosius est metallis, ita cæteris eximior virtutibus in templo Dei singulari luce fulget.

« Ædificavit quoque viginti cubitorum ad posteriori rem partem templi tabulata cedrina a pavimento usque ad superiora; et fecit inter orem domum

« oraculi in Sancto sanctorum, etc. » Posteriorem partem templi Occidentalem dicit. Ab ortu enim solis ingressum habebat templum, et ab occasu domum interiorem, hoc est, Sancta sanctorum. Quod autem tabulata, quæ interiorem domum ab exteriori separabant, a pavimento usque ad superiora esse dicuntur ædificata, non usque ad laquearia significat, quæ triginta cubitis erant in subline a pavimento suspensa, ut supra dictum est, sed tantum usque ad cubitos viginti altitudinis, in sequentibus aperte legitur. Relictum vero erat super hæc tabulata apertum et inane usque ad laquearia cubitorum decem altitudinis, et cubitorum viginti longitudinis, juxta latitudinem domus: per quam nimirum januam fumus incensorum de altari thymiamatis solebat in Sancta sanctorum ascendere, atque ad arcam Domini operiendam penetrare. In qua distinctione domus Domini patet figura mysterii, Apostolo exponente, luce clarior: quia prior domus, in quam semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes, præsens est Ecclesia, ubi quotidie piis insistentes operibus, Domino sacrificia laudis offerimus.

Interior vero domus, quæ ad posteriorem partem templi erat facta, ipsa est promissa nobis vita in cælis. Interior quidem, quoad conversationem nostri exsilii, quia in presentia Regis summi perpes ibi beatorum et angelorum, et hominum solemnitas agitur. Unde de ea bene merito servo dicitur: « Intra in gaudium domini tui (Matth. xxv.) » Sed posterior tempore, quia post hujus sæculi labores ad illius ingressum perducimur. Tabulata autem, quæ utramque domum ab invicem dividunt, ipsa sunt claustra cæli, quorum nobis apertionem quotidie suspiramus, et quantum nobis Dominus donaverit, pia semper instantia, donec aperiantur, et intrare liceat, pulsamus. Ubi etsi necdum ante solutionem corporum intrare permittitur, apertam tamen habemus januam divinæ pietatis, qua orationum nostrarum, elemosynarum, jejuniorum, cæterorumque bonorum operum thymiamata præmittamus.

Hinc est enim quod paries cedrinus domus interioris januam habebat in superioribus per totum, ubi fumus incensorum intraret, quia « Oculi Domini aperti sunt super domum ejus nocte ac die, et aures ejus in orationes servorum suorum intendentes (Psal. xxxiii); » et hoc per totam latitudinem diffusæ per orbem Ecclesiæ. Altare namque thymiamatis, quod in domo quidem exteriori, sed prope ostium stabat domus interioris, typus fuit perfectorum, qui carne quidem adhuc in mundo retenti, sed omni desiderio sunt ad cælestia suspensi, et, velut incenso thure, fumum ascendentem in Sancta sanctorum emittunt, quia superno amore flagrant, crebris orationum vocibus aures sui pulsavit auctoris. Apertamque late januam fumus incensorum in superioribus invenit, quia quanto mundiores quique in terris et quasi viciniore cælesti patriæ commorantur, tanto citius a Domino cuncta, quæ poscunt,

accipiunt. Bene autem interior domus viginti cubitos longa facta est, propter mysterium scilicet geminæ dilectionis, de quo et supra diximus. Quæ iu hac interim vita ex parte maxima electorum mentes illustrat, sed in illa patria, cessantibus aliarum virtutum operibus, sola perpetuo regnat (I Cor. xiii).

« Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. » Diximus ipsum templum pro foribus oraculi, præsentis Ecclesiæ typum gessisse. Unde recte quadraginta fuit cubitorum. Qui numerus sæpe in significatione ponitur præsentis fidelium laboris, quomodo quinquagenarius in significatione futuræ quietis et pacis. Denario namque numero tenentur præcepta, quorum observatione ad vitam pervenitur. Denario æque significatur ipsa, quam desideramus, et pro qua laboramus, vita perennis. Quadratus vero est mundus, in quo pro adquirenda eadem vita certamus. Unde Psalmista, congregandam Ecclesiam de gentibus prævidens, aiebat: « De regionibus congregabit eos, a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari (Psal. cvi.) »

« Et cedro omnis domus intrinsecus vestielatur, « habens tornaturas suas et juncturas fabrefactas, « et cælaturas eminentes, etc. » Diximus de cedro, quod insuperabilem virtutum venustatem signaret, quo nimirum ligna omnis domus Domini intrinsecus vestiuntur; cum corda justorum solo bonorum operum amore nitescent. Habetque domus in tabulis cedrinis tornaturas suas, et juncturas fabrefactas, cum iidem electi sese ad invicem pulcherrima charitatis copula connectunt, ita ut cum innumera sit multitudo fidelium, unum tamen cor, unam habere animam, pro communis fidei ac dilectionis societate merito dicantur (Act. iv). Namque tornaturæ, quæ juncturis tabularum apponbantur, ut unum ex omnibus fieret tabulatum, ipsa sunt officia charitatis, quibus ad invicem fraternitas sancta copulatur, atque in unam Christi domum toto terrarum orbe componitur. Quæ etiam domus habet cælaturas eminentes, cum opera virtutum sancti nequaquam occulta tegunt, sed manifesta expressione foris omnibus, quales sint ipsi, quid agant, in exemplum vivendi proferunt.

« Omnia cedrinis tabulis vestiebantur, nec omnino « lapis apparere poterat in pariete. Et lapides parietis sive pavimenti et tabulæ et aurum, etc. » Sanctorum in Ecclesia vitam omnia designant, sed ea utique distinctione, cum pariter ponuntur, ut lapides vivi sint sancti, fortitudine fidei in unam eandemque regulam sibi met agglutinati. Tabulæ cedrinæ sive abiegnæ, sunt sancti, latitudine variarum virtutum secundum donationes Spiritus sancti, in una eademque fide sibi met alterutrum connexi. Auri laminæ sunt sancti, habentes supereminentem scientiæ charitatem, hujusque fulgore gratissimo ad invicem congaudentes. Quæ tria beatus Apostolus una sententia complexus est, dicens: « Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem opera-

tur. » Fidei namque invictæ lapis figuram tenuit, *cedrus* actionis odoriferæ, *aurum* transcendentis omnia dilectionis. Vestiturque lapideus paries tabulis cedrinis, cum professio fidei bonis ornatur operibus, ne otiosa judicetur vel esse mortua. Verum quia lex in lapide descripta, doctrina vero Evangelii per lignum est Dominicæ passionis confirmata, unde et populus ille lapide circumcidebatur in præputio, nos signo crucis consecramur in fronte, possunt non incongrue parietes templi lapidei, sive pavementum pretiosissimo marmore stratum, eorum, qui in lege fideliter ac perfecte vixerunt, typum tenere; tabulæ vero cedrinæ sive abiegne Novi Testamenti justos indicare: qui volentes post Dominum venire, abnegant semetipsos, et, sumpta cruce sua, quotidie sequuntur illum (*Matth.* xvi). Et quoniam utriusque temporis justos communis gloria supernæ manet retributionis, lapidibus ac lignis pretiosis tertia species est aurearum adjuncta laminarum. Nec contrarium debet videri quod supradiximus: porticum, quæ erat ante templum, antiquorum figuram gestare fidelium; ipsum autem templum eorum qui post Incarnationis Dominicæ tempus in mundum venerunt; porro domum interiorum regni cælestis gaudia, quæ utriusque justis dantur, figurare; nunc autem dicamus parietes lapideos antiquum Dei populum, tabulata cedrina novum, aureas laminas utriusque in cælis præmia designare, cum iidem parietes templi et in porticu, et in ipso templo, et in sanctis sanctorum pari fuerint modo.

« De lapidibus et lignis et auro compacti. » Multiplex namque est in diversis rebus eorundem repetitio figurarum. Sed et hoc dicendum, quia fuerunt et in lege et ante scriptam legem plurimi qui legaliter Domino deservirent, non occidentes, non fornices, non furtum facientes, non falsum testimonium contra proximum loquentes, honorantes patrem et matrem, et diligentes proximos sicut seipsum: hi ad parietes et porticus lapideos pertinebant. Fuerunt aliqui majore perfectione, qui, relictis mundi negotiis, et assumpta cruce sua, sequebantur Dominum, qui, ut Apostolus scribit, « Ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus (*Hebr.* xi). » Hi qui ante manifesta tempora Evangelii, vitam duxere evangelicam, quid, nisi ante ingressum templi ut tabulata cedrina in porticu fulgebant, et quos utrosque quia idem regnum cæleste communiter, quamvis in mansionibus discretis, recepit, quasi porticus templi, post lapidem et cedrum, intrinsecus est auro cooperta. Sunt in hoc tempore per plures, qui legalibus contenti præceptis, quæ supra commemoravimus, sufficere sibi credunt, tantum si ad vitam venire mereantur. Sunt alii qui ad perfectionem nitentes, venditis quæ habent omnibus, Dominum sequuntur, memores promissi illius, quo talibus in resurrectione non solum vitam, sed

et specialem prædixit honorem esse tribuendum: « Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (*Matth.* xix). » Hi ad parietes templi albo de lapide factos, illi figuraliter ad cedrinas pertinent tabulas; utrique præmia a Domino perpetuæ lucis, quasi auri laminas, quibus decorentur, expectant. Sunt in aliis lapides pretiosi, sunt tabulæ ligni aromatici, utraque auro cooperta, quia et illi qui in lege Domini immaculati ambulaverant, et qui gratiam Evangelii perfecte susceperant, pariter æterna vita perfruuntur.

« Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam fœderis Domini. » Hoc superius præoccupando expositum est. Quia videlicet interior domus, secreta patriæ cælestis; arca fœderis, Dominum Salvatorem, in quo solo fœdus pacis apud Patrem habemus, designaret; qui post resurrectionem suam, ascendens in cælum, carnem, quam ex Virgine sumpserat, in Patris dextera collocavit.

« Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, et viginti cubitos latitudinis, et viginti cubitos altitudinis, etc. » Quod dicit, *viginti cubitos altitudinis*, parietem significat cedrinum, qui oraculum, id est, Sancta sanctorum ab æde exteriori segregabat, sicut et supradiximus. Oraculum vero, ubi erat arca, habebat vicos cubitos in longitudine, et latitudine et altitudine, id est, per quadrum, quia in superna illa patria, ubi Regem Christum in decore suo vident oculi sanctorum, sola charitatis divinæ ac fraternæ gratia per omnia fulget. Quod sequentibus quoque verbis astruitur, cum dicitur:

« Et operuit illud atque vestivit auro purissimo. » Quod est aperte dicere: quia supernæ mœnia civitatis gratia charitatis implevit.

« Sed et altare vestivit cedro. » Altare dicitur thymiamatis, quod erat ante oraculum, de quo paulo post subinfertur: « Sed totum altare oraculi texit auro. » Unde intelligi datur quod idem altare de lapide quidem fuerit factum, et cedro vestitum, ac deinde auro coopertum. Significat autem typice perfectorum vitam justorum, qui quasi in vicinia oraculi sunt positi, quia, desertis infimis delectationibus, de solo regni cælestis ingressu curam omnem impendunt. Unde bene in hoc altari non carnes victimarum, sed sola incendebantur thymiamata, quia tales non adhuc peccata carnis et illecebras cogitationum in se mactare opus habent, sed tantum orationum spiritualium et cælestium desideriorum odora per ignem intimi amoris in conspectu sui conditoris offerunt.

« Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, et affixit laminas clavis aureis. » Domum ante oraculum præsentis Ecclesiæ typum tenere diximus: ubi ita Redemptoris nostri amore flagramus, ut tamen necdum ipsum videre facie valcamus

ad faciem. Unde apte domus hæc auro quidem purissimo cooperta, sed interposita erat medio pariete ab oraculo secreta. Oraculum namque vocatur, cum vel divini hominibus, vel angelica allocutio, cum secretorum quorumque revelatione conceditur. Unde bene oraculum in adytis, hoc est, in interiori domo factum est, quia in superna patria, et angelorum nobis visio atque allocutio, et ipsa Dei præsentia revelabitur. Domus ergo ante oraculum auro tecta est, quia perfecti quique iusti in hac vita, ubi necdum palam de Patre audire, id est, necdum palam Patrem videre queunt, fidem et opus iustitiæ divino ornant amore, per quem ad plenam Dei cognitionem mereantur attingere. Laminæ auri, quibus operta est domus, operationes sunt multifariæ pietatis, quas in obsequium vel sui creatoris, vel fraternæ necessitatis, amor castus exhibet. Clavi aurei, quibus erant affixæ laminæ, ipsa sunt præcepta charitatis, sive promissa æternæ claritatis, per quæ in exercitio studioque virtutum ne deficiamus, donante Christi gratia, continemur. Unde bene de eisdem clavis in libro Paralipomenon scriptum est: « Sed et clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent (II Par. III). » Quinquagenario namque numero solet in Scripturis remissio peccatorum et gratia Spiritus sancti, et requies æterna figurari.

« Et quinquagenorum erant siclorum clavi singuli, quibus lamina auri affigebantur in parietibus domus Domini. » Quia nimirum verba cœlestia, quibus in amore bonorum operum proficimus et conservamur, veniam nobis promittunt peccatorum, gratiam sancti Spiritus, et sabbatismum in futuro pollicentur æternum (Isa. LX). Et hi quidem sunt clavi dilectionis. Sunt vero alii clavi timoris, quibus incipientes quique et necdum ad perfectionem pervenientes, illecebras vitiorum, carnaliumque voluptatum mortificant: illi videlicet sermones veritatis, quorum institutione carnem nostram crucifigere cum vitiis et concupiscentiis edocemur: quos habere desiderabat Propheta, cum ait: « Confige clavis a timore tuo carnes meas, a iudiciis enim tuis timui (Psal. CXVIII). » Qui rursus ad perfectiora perveniens, dicit de clavis dilectionis: « Mihi autem ad hæerere Deo bonum est (Psal. LXXII). »

« Nihilque erat in templo, quod non auro tegeretur, sed totum altare oraculi texit auro. » Deaurata est quippe porticus ante templum, quia patres Veteris Testamenti Deo per charitatem placuerunt. Deauratum est ipsum templum, quia eadem ipsa « charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis (Rom. V). » Deaurata est domus interior, quia in superna patria sola charitas regnat; sed ibi eo verius et securius, quo præsens ipse Deus, qui est charitas, videtur (I Cor. XIII); ibi eo certius, quo ipse mediator Dei et hominum, qui solus paternorum est conscius secretorum, velut arca testamenti, semper aspicitur (I Joan. IV). Quod autem cœnacula quoque tecta sunt auro, ad

eundem sensum respicit. Sicut enim interior domus sancti sanctorum, ubi erat arca, internam sanctorum vitam in conspectu sui conditoris et redemptoris significat, juxta illud Psalmistæ: « Abscondes eos in abscondito vultus tui a conturbatione hominum (Psal. XXX); » ita cœnacula in alto eandem vitam, hoc est, in cœlis esse, et non in hoc mundo, designant, dicente Apostolo: « Quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram (Col. III). »

« Et fecit in oraculo duo cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis, etc. » Cherubim (sicut propheta Ezechiel aperte declarat [Ezech. X]) angelicæ dignitatis vocabulum est, numeroque singulari *cherub* dicitur, plurali *cherubim*. Unde apte in figuris cherubim, qui erant in oraculo facti, angelica ministeria, quæ conditori suo in cœlis semper assistunt, possunt intelligi: qui recte de lignis olivarum facti esse perhibentur, quia nimirum virtutes angelicæ gratia Spiritus sancti, ne unquam ab amore Dei arescant, unctæ sunt. Decem autem sunt cubitorum altitudinis, quia denario vite æternæ fruuntur, habentes inviolatam in se sui conditoris imaginem, servata perpetuo sanctitate et iustitia et veritate quam prima conditione perceperunt. Denarius namque decem obolis constat, et continere in se nomen Regis et imaginem consuevit. Quapropter et figuræ regni cœlestis aptissime congruit, ubi et angeli sancti imaginem sui conditoris, ad quam facti sunt, semper retinent, et electi homines imaginem ejus, quam peccando amiserant, recipiunt.

« Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera; id est, decem cubitos habens a summitate alæ usque ad alæ alterius summitatem. » Alæ cum in sanctorum hominum figura ponuntur, virtutes significant eorum quibus ad cœlestia semper volare atque in his conversationem delectantur habere. Cum vero in significatione angelorum ponuntur alæ, quid aptius quam gratiam demonstrant perpetuæ et indefectivæ felicitatis eorum qui semper in cœlestibus in ministerio sui persistunt auctoris; vel certe quia levitate spiritualis naturæ sunt præditi, ita ut, ubicunque voluerint, statim quasi volando perveniant; et hic cum alis figurati, et prophetis sunt cum alis ostensi. Bene autem dicitur quod quinque cubitorum fuerit ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera, quoniam virtutes angelicæ legem Dei, quæ in quinque libris descripta est, indefessa devotione custodiunt, diligendo videlicet Dominum Deum suum ex omnibus viribus suis, diligendo et proximos tanquam seipsum. « Plenitudo enim legis charitas est. » Proximi autem eorum et ipsi adinvicem sunt angelici Spiritus, et homines electi eorum æque concives; unde cherub utraque ala eisdem mensuræ perhibetur, quia videlicet eadem ipsa devotione, qua sese alterutrum in Deo diligunt, nostram quo-

que ad se ascendentium societatem desiderant, sicque simul alæ decem cubitos complent, cum in gemina charitatis exhibitione angeli de conditoris sui præsentia lætantur.

« Decem quoque cubitorum erat cherub secundus, mensura pari; et opus unum erat in duobus cherubim, etc. » Duo erant facti cherubim propter consortium ejusdem, de qua loquimur, charitatis significandum, quia minus quam inter duos charitas stare non potest. Unde et Salvator binos ad prædicandum discipulos mittere curavit, ut tacite doceret eis qui verbum fidei prædicarent virtutem dilectionis ante omnia esse tenendam. Uniuscujusque mensuræ et operis erant duo cherubim, quia disparilitas voluntatum sive cogitatum in superna patria nulla est, ubi una omnes eademque Dei præsentis visione et gloria illustrantur.

« Posuique cherubim in medio templi interioris; extendebant autem alas suas cherubim et tangebant ala una parietem, et ala cherub secundi tangebant parietem alterum. Alæ autem alteræ in medio pariete templi se invicem contingebant. » Manifestum est ex his quæ prædicta sunt quare cherubim in medio templi interioris sunt positi, quorum habitatio est semper in cœlis. Extendebant autem alas cherubim, quasi ad volandum, quia spiritus angelici semper habent animum ad obsequium divinæ voluntatis paratum. Quod vero ala una tangebant parietem, et ala cherub secundi alterum parietem, ad illam charitatis administrationem quam nobis exhibent angeli pertinet. Quod alæ alteræ in medio templi se invicem contingebant, eam dilectionis gratiam qua se alterutrum complectuntur exprimit. Bene autem sequitur :

« Textit quoque cherubim auro. » Quia et naturam eorum Conditor immortalī claritate sublimavit, et mentem vera dilectionis atque humilitatis luce replevit. Notandum sane quod Moyses dum tabernaculum faceret, fecit et duos cherubim aureos, quos posuit in propitiatorio, quod erat super arcam, Salomon autem addidit alios duos multo majores, quos in templo poneret; sub quorum alis arcam in medio poneret cum propitiatorio et cherubim prioribus (*Exod. xxxvii*). Sicque factum est ut in tabernaculo quidem essent cherubim duo, in templo autem quatuor; ad unam vero eandemque significationem utrique pertinent. Sed repetitum est opus atque augustius factum per Salomonem, ut typice doceretur quia, multiplicata post Incarnationem Dominicam Ecclesia, latius esset gentibus sublimitas cœli civium pandenda. Qui sic Conditorem de collato sibi munere beatitudinis collaudant, ut de nostra quoque ereptione atque ad eandem beatitudinem introductione congaudeant; extendunt enim alas ad invicem super arcam, cum ad laudem Domini Salvatoris referunt bonum omne quod acceperunt; extendunt alteras alas ad parietes oraculi, cum sanctos etiam homines secum videre lætantur, eosque velut alarum suarum summitatibus tangunt, quos consortes

atque imitatores fuisse in hac vita suæ puritatis exsultant. Duos autem æque parietes alis suis tanguunt, quia fideles utriusque populi, Judæi scilicet et gentilis, possessores secum habent aulæ cœlestis: non quod in illa patria distinctio sit localis inter utrumque populum, sed quia major fiat festivitas internæ beatitudinis de consortio adunatæ in Deo fraternitatis. Extendunt ergo cherubim ad utrumque parietem oraculi alas suas, quia lætantes in cœlesti patria justos utriusque plebis visione suæ gloriæ ad laudem sui creatoris excitant. Nec solum de illorum quos secum intus habent hominum justorum felicitate lætantur agmina cœlestia, verum etiam nostri, qui foris adhuc positi de profundis ad Dominum clamamus, eam gerunt sedulam. Unde bene de eisdem cherubim in libro Paralipomenon scriptum est: « Ipsi autem stabant erectis pedibus, et facies eorum versæ erant ad exteriorē domum (*I Par. iii*), » quia nos ab hujus ærumna peregrinationis erectos ad suum desiderant pervenire consortium. Sic ergo pedibus stant erectis, sic alas suas ad auro textos oraculi parietes extendunt, ut facies habeant ad domum versas exteriorē, quia, sic angeli suam perpetuo innocentiam conservant, sic de animarum sanctarum in cœlis beatitudine congaudent, ut eis quoque quos in terris adhuc peregrinari conspiciunt electis opem ferre non desinant, donec et illos ad cœlestem patriam introducant. « Omnes enim sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis (*Hebr. i*). » Possunt etiam per duo cherubim duo testamenta figurari, qui nimirum cherubim in oraculo sunt facti, quia in consilio divinæ provisionis nobis utique inaccessibili atque incomprehensibili ante sæcula dispositum est quando et qualiter, quibusve auctoribus sacra Scriptura conderetur. *De linguis olivarum sunt facti*, quia lucem nobis scientiæ tribuunt, juvante flamma charitatis Dei, quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris. *Decem cubitis sunt alti*, quia per observantiam decalogi legis Deo servendum prædicant, quia Deo fideliter servientes denario remunerandos esse regni perpetui ostendunt. *Geminas habent alas*, quia testamenti sui conditores per aspera æque ut prospera indefesso proposito semper ad cœlestia tetendisse ac pervenisse declarant, qui hoc idem suis auditoribus faciendum esse demonstrant. *Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera*, quia in omni labentium rerum varietate sancti universos sui corporis sensus in obsequium sui conditoris extendunt. *Et opus unum erat in duobus cherubim*. Quia utriusque testamenti scriptores una eademque castitate operis et charitatis devotione Deo serviunt, una et consona Deum voce ac fide prædicant. *Alæ igitur cherubim interiores super arcam se invicem contingebant*, quia testamenta pari de Domino attestatione consentiunt. Item alis exterioribus iste unum parietem, ille alterum contingebat, quia vetus testamentum proprie

antiquo Dei populo scriptum, novum vero nobis, A qui post incarnationem Dominicam ad fidem venimus, et secundo parieti, hoc est, septentrionali recte comparatur, quibus, post frigora ac tenebras idololatriæ, lucem veritatis cognoscere datum est. *Versus habent facies cherubim ad exteriorem domum*, quia nostri gratia, qui adhuc foris stamus, neque re ipsa, sed « spe salvi facti sumus (Rom. viii), » divini sunt libri conditi, quia scriptores eorum jam regnantes cum Domino, illumque collaudantes in cœlis, curam nostræ gerunt salutis, proque nostris erratibus apud ejus pietatem interpellant.

« Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis cœlaturis et torno, etc. » Omnes parietes templi per circuitum, omnes sanctæ Ecclesiæ populi B sunt, quibus super fundamentum Christi locatis totius ambitum orbis replevit, cœptumque fidei ædificium quotidie nova membrorum suorum progenie, quasi lapidum pretiosorum appositione, superaugmentare non desistit. Qui nimirum parietes variis cœlaturis sculpuntur, cum « alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, secundum eundem Spiritum, alii fides in eodem Spiritu, alii gratia curationum in uno Spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum (I Cor. xii); » et ut ad alias veniamus, quas omnes habere valeamus, virtutes, « Charitas, gaudium, pax, longanimitas, patientia, benignitas, bonitas, fides, modestia, continentia (Galat. v), » et cæteri C fructus Spiritus, quid nisi cœlaturæ sunt parietum templi, quia ornatus sunt mentium populi Dei? *Sculpuntur iidem parietes et torno*, cum prompto polleant animo fideles ad faciendum cuncta quæ Dominus præcipit, ad patiendum cuncta quæ permittit, dicentes ex animo per singula quæ occurrunt : « Benedicam Domino in omni tempore (Psal. xxxiii). » Et : « Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum; cantabo et psalmum dicam Domino (Psal. lvi). » Sculpuntur torno, cum in tantum virtutibus operam impendant, ut ab harum tramite nullis circumstantiis rerum contrarietatibus, nullis possint blandimentis averti. Quia enim tornatura cæteris artibus velocitate præcellit, et ipsa sibi regulam, qua sine errore opus perficiat, servat, apte per hanc D pia sanctorum vita signatur, quæ et parata est semper ad obsequium divinæ voluntatis, et hoc absque diverticulo errandi complere longo virtutum dilicti usu exercitata.

« Et fecit in eis cherubim et palmas et picturas « varias, quasi prominentes de pariete et egredientes. » Cherubim namque in parietibus templi facit Salomon, cum electos suos Dominus ad regulam Scripturarum sanctarum, in quibus est multitudo scientiæ, vitam suam dirigere donat; *Cherubim facit*, cum eos in hoc mundo castitatem angelicæ conversationis pro modulo suo docet imitari, quod maxime vigiliis ac laudibus divinis, dilectione sincera Condi-

toris et proximi geritur. *Palmas facit*, cum memoriam æternæ retributionis eorum mentibus infligit, ut eo minus ab arce justitiæ labi queant, quo mercedem justitiæ semper ante cordis oculos habent. *Facit picturas varias, quasi prominentes, de pariete egredientes*, cum multifarias virtutum operationes fidelibus tribuit. Verbi gratia, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam, molestiam.

« Pavimentum domus texit auro intrinsecus, et extrinsecus, etc. » Intrinsecus et extrinsecus in oraculo et in ipso templo significat. Texit ergo Salomon pavementum domus auro intrinsecus et extrinsecus, quia Rex noster pacificus et angelos atque animas justorum in cœlis perfecte ac plenarie dono dilectionis a cæterorum mortalium vilitate secrevit.

« Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque, et duo ostia « de lignis olivarum. » Quod primo dixerat, « fecit ostiola de lignis olivarum, » hoc ipsum videtur apertius explicare voluisse, cum adjunxit : « et duo ostia de lignis olivarum. » Unus quippe erat ingressus oraculi, sed idem ingressus duobus ostiis claudebatur, rursusque reseratis eisdem aperiebatur, sicut etiam templum, sicut porticus ante templum unum non amplius habebant introitum, certi utique causa mysterii, quia « Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus (Ephes. iv). » Unus in Ecclesiam presentem per baptisma, unus in regnum cœleste per opera fidei est sperandus introitus. Nam quod unus esset ingressus oraculi, testatur hoc quod inferius de arca scriptum est : « Cumque eminentes vectes, et apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus. » Ubi patenter, ni fallor, ostenditur quod erat unus ingressus oraculi, et hic e regione factus arce quæ in medio ejusdem stabat oraculi, cujus ingressus ostiola per significationem multifarie possunt accipi. Nam et angelicos spiritus, quorum ministerio in habitationem patriæ cœlestis introducimur, aptissime designant, et apostolorum æque, apostolicorumque virorum, quibus claves regni cœlorum sunt datæ (Luc. xvi), tenent figuram; qui, accepta a Domino potestate ligandi atque solvendi, et dignos intra regni janua admittunt, et contumaces, impuros ac superbos, excommunicando sive anathematizando ab ingressu vitæ perennis eliminant.

Sed et opera justitiæ, quorum merito ad regnum cœleste pervenitur, recte per ostia, per quæ in Sancta sanctorum ingrediebatur, possunt typice designari, juxta hoc quod in libro Sapientiæ scriptum est : « Custoditio autem legum consummatio incorruptionis est; incorruptio autem facit esse proximum Deo. Concupiscentia itaque sapientiæ deducet ad regnum perpetuum (Sap. vi). » Quibus omnibus apte congruit quod eadem ostiola de lignis sunt olivarum, quia nimirum et angeli et homines perfecti fructu misericordiæ et operibus lucis sese in Domino Dei gloriosos exhibent, imo omnes electi per arma

lucis et pictatis aditum sibi patriæ cœlestis aper-
riunt. *Duo sunt autem ostiola*, sive quia Deum ac
proximos diligunt et angeli et homines sancti, ne-
que ullus januam vitæ nisi per geminam dilectionem
hanc poterit intrare; seu quia utriusque populi
fidelibus, et Judæi scilicet et gentilis, eadem vitæ
janua reseratur.

« Postes habent angulorum quinque, » quia non
solum animas electorum aula cœli recipit, sed et
corporibus immortalis gloria præditis in iudicio suas
fores aperit.

« Et sculpsi in eis picturam cherubim, et palma-
rum species, et anaglypha valde prominentia, et
textit ea auro, etc. » Anaglypha Græce, quæ Latine
dicuntur cœlaturæ, quia virtutum operibus quibus
per totum orbem Ecclesia in sanctis suis ac perfectis
exercetur, illi præcipue, quibus fidelium cura com-
missa, et claves regni cœlorum sunt datæ, omni de-
bent solertia insistere, ut quantum gradu præemi-
nent cæteris, tantum merito præcellant bonæ actio-
nis. *Habent namque in se picturam cherubim scul-
ptam*, cum angelicam in terris vitam quantum mor-
talibus possibile est, et mente imitantur et opere.
Habent palmarum species, cum dona supernæ retri-
butionis fixa semper intentione meditantur. Palma
namque manus victoris ornatus est. *Habent anagly-
pha valde prominentia*, cum certissima bonorum ope-
rum documenta, et quæ nemo in sinistram partem
interpretari ullatenus valeat, cunctis sese intuenti-
bus ostendunt. *Et hæc omnia sunt auri laminis operta*,
cum (sicut sæpe dicimus et semper dicendum est)
cæteris virtutum floribus specialibus in magnis Ec-
clesiæ membris fulgor supereminet amoris. His
ostiolis etiam velum fuisse additum Verba Dierum
narrant. « Fecit quoque velum, inquit, ex hyacintho,
purpura, coccino, et bysso, et intexit ei cherubim
(I Par. III). » Quod decoris quidem gratia factum est,
ut inter parietes deauratos etiam holosericum fulge-
ret, sed in ejusdem mysterii, cujus et ostiola, con-
grua significatione ante arcam atque ingressum ora-
culi appensum, ut sicut ostiola congruis horis ape-
riebantur, et velum revelaretur quoties advenirent
quibus in Sancta sanctorum esset ingrediendum.

Hujus ergo veli sedula revelatio secundum legem
apertionem significat regni cœlestis, quæ nobis per
incarnationem Domini et Salvatoris nostri donata
est. Unde et « baptizato co cœli aperti sunt (Matth.
III); » ut ostenderetur quod per baptisma, quod
nobis ipse consecravit, januam patriæ cœlestis de-
beremus ingredi; et moriente illo in cruce, idem
« velum scissum est medium a summo usque deor-
sum (Matth. XXVII), » ut aperte doceretur quia fi-
guræ legales jam tunc ad finem venissent, ac veritas
Evangelii, arcanaque cœlestia, et ipse cœli ingres-
sus, non adhuc prophetandus ac figuraliter signifi-
candus, sed jamjamque esset proxime omnibus ape-
riendus, qui ab initio mundi usque ad id temporis
in fide veritatis de mundo transierunt. Bene idem
velum, sub quo in oraculum intrabatur, ex hyacin-

tho, purpura, coccino, et bysso factum esse, ei
quoque cherubim intexti esse memorantur: hyacin-
thus quippe, qui cœli colorem imitatur, supernorum
desideriis apte comparatur. Purpura, quæ sanguine
conchyliorum conficitur, et sanguineam ipsa præ-
fert speciem, non immerito sacramentum Dominicæ
signat passionis, quo nos initiari, crucem nostram
portando, debemus. Coccino, quod rubeo colore
flammescit, congrue virtus exprimitur amoris: de
quo mirantes dixere, qui cum Domino ambulave-
rant, discipuli: « Nonne cor nostrum ardens erat
in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis
Scripturas? (Luc. XXIV.) » Byssus, quæ de terra vi-
renti germine nascitur, et longo artificum exercitio
nativum exuit virorem, atque ad albentem per-
ducitur speciem, congrue castigationem carnis
nostræ insinuat: cujus quasi humorem ingenitum
exsiccare jubet Apostolus, dicens: « Mor-
tificate membra vestra, quæ sunt super terram,
fornicationem, immunditiam, libidinem, concupi-
scentiam malam, et avaritiam, quæ est simulacro-
rum servitus (Col. III). » Ad quantam vero candoris
gratiam hanc velit perducere, alias ostendit, dicens:
« Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut
exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam,
Deo placentem, rationabile obsequium vestrum
(Rom. XII). » Intextuntur vero cherubim eisdem,
quæ quatuor eximiis coloribus conficiuntur,
cum in universis, quæ pie agimus, a venenatis dæ-
monum telis per angelica præsidia, Domino do-
nante, protegimur. Intextuntur velo cherubim, cum
in bonis quæ agimus, multitudine scientiæ indesi-
nenter utimur, respicientes semper ad eloquia di-
vina; et ne forte a virtutum calle aberremus, ho-
rum intuitu continuo vestigia nostra regimus.

« Fecitque in introitu templi postes de lignis
« olivarum quadrangulatos; et duo ostia de lignis
« abiegnis altrinsecus; et utrumque ostium duplex
« erat, et se invicem tenens aperiebatur, » etc.
Sicut ingressus oraculi, quo ad arcam Domini
cherubimque perveniebatur, introitum significat
regni cœlestis, quo ad visionem nostri conditoris
supernorumque civium nos introduci speramus ac
desideramus, ita introitus in templum primordia
nostræ structuræ ad Deum conversionis, quando in
presentem Ecclesiam ingredimur, typice demon-
strat. Iste ingressus nostrum ad fidem, ille desi-
gnat ad speciem. Unde aperte postes hujus introitus
quadrangulati sunt facti, sive propter quatuor Evan-
gelii libros, quorum doctrina in fide veritatis eru-
dimur; seu propter totidem virtutes principales,
« prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam, »
quarum veluti fundamine quodam firmissimo,
omnis bonorum actuum structura innititur. Pru-
dentia est namque qua discimus quid nos agere,
qualiter vivere deceat; fortitudo, per quam ea quæ
agenda didicimus, implemus: quas uno versiculo
virtutes Propheta breviter complectitur, dicens:
« Dominus illuminatio mea et salus mea (Psal.

xxvi).) Illuminatio videlicet, ut, quæ agere debeamus, edoceat : salus vero, ut ad hæc nos peragenda confirmet. Temperantia est, qua discernimus ne plus aut minus justo prudentiæ sive fortitudini operam dare inveniamur. Et quia quisquis prudentia ac fortitudine temperanter utitur, absque ulla contradictione justus esse probabitur, virtus quarta post prudentiam, fortitudinem et temperantiam, iustitia sequitur. Duo ostia, quæ in hunc ingressum facta sunt, dilectio est Dei et proximi. Quæ bene altrinsecus facta esse dicuntur, quia ad invicem respiciunt, adeo ut una sine altera nequaquam possit haberi. « Omnis enim qui credit quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est; et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui natus est ex eo (I Joan. v). » Et sicut iterum dicit: « Qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? » (I Joan. iv.) Unde recte ostium exterius dilectio fraterna, interius est dilectio intelligenda divina. Quia illa prior tempore, hæc est divinitate sublimior, et per illam ad hanc intratur, quia in amore proximi discitur qualiter amari Conditor debeat. Notandum sane quod in ingressu oraculi, duo quidem fuisse ostia dicuntur, sed hæc duplicia fuisse non dicuntur. In templi vero, id est, domus prioris introitu, ita erant duo ostia, ut duplex esset utrumque, quia nimirum in præsentem talem nos ingredi ac ducere vitam necesse est, in qua dilectionem Dei et proximi per fidem et operationem, per patientiam et benignitatem servemus; in futura autem vita, ubi Deum et proximos in luce internæ beatitudinis videbimus, eadem utique dilectione gemina absque ullo prorsus labore, imo in magna multitudine divinæ dulcedinis fruimur. Unde apte introitus interioris domus duo quidem ostia, sed hæc simplicia habebat. Non enim ibi fides necessaria est, ubi ea quæ nunc credimus ac speramus, omnia manifesta luce videbimus. Non labor operum necessarius, ubi mercede perpetua eorum quæ hic laboramus donabimur. Non necessaria patientia, ubi nemo adversi aliquid irrogat. Non munificentia benignitatis, ubi nemo indiget, opus est. Hæc de ostiorum figura pro modulo nostro, sequentes Patrum vestigia, disseruimus. Verum juxta formam ipsius operis decoris gratia provisum est ut in uno eodemque templi ingressu duo essent ostia. Necesse etenim erat parietes domus, qui centum viginti cubitos habebant in altitudine, nonnullos etiam crassitudinis cubitos habere, in cujus nimirum crassitudinis extrema parte ostia erant affixa, ita ut æquale parieti esset ostium utrumque, ut sive intus, sive foris templum quisque positus ostium inspiceret, unus ei per omnia paries esse videretur. Similiter et cedrius paries cum vicenorum in longitudine et altitudine esset cubitorum, non parvam et ipse debuit habere crassitudinem. Quapropter et in hujus ingressu duo facta sunt ostia, ut videlicet ab utroque latere, hoc est, et intus et foris æquale parieti ostium pateret. Et quoniam easdem

picturas ostium, quas et paries, habebat, veraciter unus per omnia et continuatim extensus paries videretur, unum decoris gratia prætendens, aliud mysterii dispensatione præfigurans. Quod vero, descriptis templi ostiis, sequitur:

« Et sculpsit cherubim, et palmas et cælaturas valde eminentes, operuitque omnia laminis aureis, opere quadro ad regulam, » quia nimirum eadem arcana fidei, spei et charitatis, quæ sublimis quique ac perfecti sublimer capiant, quæque omnes electi plene in divina visione præsciunt, etiam catechizandis rudibus, pro suo cuique captu discenda et confitenda traduntur, quatenus sacris initiati mysteriis, quandoque etiam ad capienda ea quæ pie credere, perveniant.

« Et ædificavit rex Salomon atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, et uno ordine lignorum cedri, etc. » De interiori atrio breviter loquitur, de exteriori prorsus videtur tacere. Verum in Verbis Dierum utriusque fit mentio, ubi ita scriptum est: « Fecit etiam atrium sacerdotum, et basilicam grandem, et ostia in basilica, quæ textit ære (II Par. iv). » Atrium ergo interius, quod vocatur sacerdotum, eo quod sacerdotes et levitæ in ea ministrarent, ex omni parte erat templo circumdatum. Sed ab oriente, unde templi erat ingressus, multo longius a templo quam a cæteris tribus plagis secretum. Quia nimirum in ea plaga, id est, in facie templi fiebant ministeria sanctorum, ibi altare æneum ad hostias Domino offerendas, ibi decem luteres ad easdem hostias lavandas. Ibi mare æneum erat positum ad lavandas manus pedesque sacerdotum, cum ad ministrandum intrarent. Habebat autem hoc atrium tres cubitos altitudinis, ut Josephus narrat, quatenus ut ab ingressu templi cæteros prohiberet, et solis sacerdotibus hoc licere significaret. Eratque ei janua ad orientalem plagam, ad quam usque populus hostias suas et sacrificia inferebat, inde suscipienda a sacerdotibus atque ad altare proferenda. De exteriori vero atrio, quod Verba Dierum basilicam grandem vocant, ita scribit Josephus: « Extrinsecus autem hujus templi aliam ædificavit aulam, quadranguli schemate factam, erigens maximas porticus atque latas, et portas excelsas et amplas, per quatuor mundi partes in eo constituens: quarum singulæ ad unumquemque ventum, quatuor angulis attendebant, ubi aureas januas collocavit. » Et paulo post: « In hoc ergo sacrarium omnes populi, quibus purgatio legitimorum inerat, introibant. » Has vero porticus Cassiodorus senator in pictura templi, quam in pandecte posuit (ut ipse in Psalmorum expositione commemorat) triplici ordine distinguit: primum videlicet ordinem ponens extra atrium sacerdotum ex omni parte per quadrum; secundum eodem modo extra intimas porticus undique versum in gyro; extremum similiter ex omni latere priorum porticum circuitu. Sicque templum triplici formi ædificiorum præsidio ab omni parte munitum facto pavimento sub dio inter ædificia singula de

marmore et parietibus domorum interioribus, hoc est, eis qui ad templum respiciebant factis in columnis; exterioribus vero solidis. Sicque fiebat ut omnis structura templi pro graduum esset varietate rationabiliter distincta. Namque in Sancta sanctorum ingrediebatur pontifex; in ipsum templum sacerdotum purificati et non purificati una cum levitis et cantoribus; in intimum atrium basilicæ majoris, viri Judæi purificati stantes et orantes sub dio, si serenum esset; si tempestas, in porticus proximas sese recipientes. In exterius mulieres Judææ purificatæ; in extremum atrium gentiles et Judæi, qui nuper venerant ex gentibus usque ad sextum purificationis diem. Hæc ut in pictura Cassiodori distincta reperimus, breviter annotare curavimus, rati eum ab antiquis hæc Judæis didicisse: neque virum tam eruditum voluisse in exemplum legendi proponere quæ non ipse prius vera esse cognovisset. Hæc sunt loca, quorum meminit supremum graduum psalmus, qui ita incipit: « Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri (*Psal. cxxxiii*). » In his porticibus Jeremias et alii prophetæ, in his Dominus et apostoli verbum populo prædicabant, in harum aliqua Dominus sedebat docens (*Joan. viii*), quando eum contantibus Pharisæis mulier illi adultera judicanda oblata est; in his invenit vendentes et ementes oves, boves et columbas, hosque cum suis mercimoniis eliminavit e templo (*Joan. ii*). In his Petrus et Joannes claudum invenientes sanarunt, ac secum ingredientiæ interius ad orandum duxerunt (*Act. iii*). In his orabat omnis multitudo populi, quando incensum ponenti Zachariæ angelus ad altare thymiamatis apparuit, cumque de præcursoris Domini natiuitate docuit (*Luc. i*). Non autem hæc atria cum porticibus suis aspectum templi de longe aspectantibus abscondere potuerunt, quia locus in quo templum erat situm multo sublimior erat, quam ubi fundatæ porticus fuere. Nam (sicut Josephus scribit) extremæ atriorum fabricæ cum in quadringentis cubitis essent tantum erectæ, ad verticem usque montis, in quo templum ædificatum est, pervenerunt. Hæc quidem de structura templi studioso lectori credidimus intimanda. Verum in eis quæcunque Scriptura sacra referre commodum duxit, figuras mysteriorum quæramus, cæteris pro historiæ cognitione simpliciter utamur. Ædificium templi intra atria sacerdotum, perfectorum in sancta Ecclesia, et sublimium vitam exprimit virorum: eorum videlicet qui et excellentiam virtutum Domino appropinquare, et aliis verbo atque opere ducatum solent ostendere salutis. Sacerdos namque ab eo Latine nomen accepit, quod sacrum præbere ducatum minoribus debeat: quo nomine in Scripturis mystice non soli altaris ministri, episcopi videlicet et presbyteri, sed et omnes utique censentur, qui altitudine rectæ conversationis ac doctrinæ salutaris eminent. Nec sibimetipsis tantummodo, sed et pluribus, qui dum corpora sua, « hostiam viventem,

sanctam, Deo placentem » exhibent (*Rom. xii*), sacerdotale profecto ministerium spiritualiter exercent. Neque enim episcopis solum et presbyteris, verum omni Dei Ecclesiæ loquebatur apostolus Petrus, cum ait: « Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (*I Petr. ii*). » Cujus honore dignitatis etiam antiquus populus Dei erat insignitus, dicente ipso ad Moysen: « Hæc dices domui Jacob, et annuntiabis filiis Israel. » Et paulo post: « Et eritis vos mihi regnum sacerdotale, et gens sancta (*Exod. xix*). » Basilica vero grandis, quæ erat extra atrium sacerdotum, in qua omnis populi multitudo adorare sive ad verbum audiendum confluere solebat, carnalium in sancta Ecclesia vitam moresque figuraliter insinuat, quibus dicit Apostolus: « Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam parvulis in Christo. Lac vobis potum dedi, non escam (*I Cor. iii*). » Qui bene per basilicam grandem designantur, quia absque ulla dubietate multo major est in sancta Ecclesia talium quam perfectorum numerus; sed quantum numero præstant, tantum succumbunt merito. Unde apte basilicæ hæc grandis, etsi multos capit, non eos tamen in interiora templi deaurati ad altaris officium, non in ipsum saltem atrium sacerdotum intromittit. Quia carnales quique atque infirmi adhuc in Ecclesia etsi ob meritum castæ fidei ac pietatis Domino deo e ad electorum sortem pertinent, longe tamen abest, ut illis æquentur, qui cum fiducia profantur: « Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus in obedienciam gentium verbo et factis (*Rom. xv*). » Et iterum: « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. De cætero reposita est mihi corona justitiæ (*II Tim. iv*). » Accedebat quidem vulgus usque ad atrium sacerdotum, hostiasque suas ad hujus usque januam deferrebat susceptas a sacerdotibus, atque in altari oblatas oculis prosequabatur. In ipsum etiam templum, cum aperiebatur, intuitum suum a longe dirigebat, nec tamen atrium sacerdotum intrandi facultatem habebat. Verum de inferioribus clamabat ad Dominum. Quia nec carnalium in Ecclesia simplicitas a Domino despicitur, quando fideliter ea quæ valent illi vota pietatis offerunt. Dirigunt enim visus a longe in templum Dei, cum vitam sublimium discere et admirari sedulo gaudent, et quos virtutis imitatione sequi nequeunt, piæ venerationis complectantur affectu. Vident hostias sacerdotum in altari igne sacrosancto consumi, quia magnorum opera cognescent a Domino per Spiritum sanctum dignanter accipi. Afferunt et suas hostias ad atrium sacerdotum offerendas Domino per illos, dum bona, quæ prævalent, operantes, majorum ac doctiorum et confirmantur exhortatione, et intercessione Domino commendantur. Offerunt etiam tunc hostias suas sacerdotibus per eos Domino commendandas, cum sanctis quibusque egentibus necessaria munera hujus, quibus ipsi abundant, summæ mercedis intuitu Do-

mino tribuunt admonenti ac dicenti : « Facite vobis A
amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula (*Luc. xvi.*) » Bene atrium sacerdotum tribus ordinibus lapidum politorum, et uno ordine lignorum cedri ædificatum esse memoratur. Tres quippe ordines sunt lapidum politorum, fides, spes, charitas. Et recte, politorum, quia certa necesse est discendi solertia quisque, quomodo credere, quid sperare, sive diligere debeat, dignoscat. Unus autem ordo lignorum cedri, ipsa est bona operatio, ac sine corruptione simulationis exhibitæ, sine cujus superadjectione fides, spes, charitas, vera esse non valet. Dictum namque est sæpius quod ligna cedri propter odoris gratiam, et impotribilem suæ naturæ potentiam, perseverantiam, famamque piæ designant actionis. Ad hoc B
atrium usque universi conscendunt electi, qui fide, spe, dilectione atque opere Deo placere appetunt. Hoc alta meritorum gratia transcendunt perfecti, cum in tanto virtutum culmine proficiunt, ut dicere suis auditoribus possint : Imitatores nostri estote, sicut et nos Christi (*I Cor. xi.*) ; glorieturque et dicant : « Nescitis, quoniam angelos iudicabimus, quanto magis secularia? » (*I Cor. vi.*)

« Anno quarto fundata est domus Domini, in
« mense Zio, et in anno undecimo, mense Ebul (ipse
« est mensis octavus) perfecta est domus in omni
« opere suo et in universis utensilibus. Ædifica-
« vitque eam annis septem. » Patet allegoriæ sensus, quare domus Domini ædificata sit annis septem : quia nimirum sancta Ecclesia toto hujus sæculi C
tempore, quod sex septem dierum circuitu peragitur, ex electis construitur animabus, et cum fine sæculi suum quoque crementum ad finem ipsa perducit. Vel recte septem annis ædificatur ob significationem gratiæ spiritualis, per quam Ecclesia solum, ut sit Ecclesia, percipit. Septem quippe dona Spiritus sancti enumerat *Isaias* (*Isa. xi.*), sine quibus nemo vel fidelis effici, vel fidem servare, vel merito fidei ad coronam potest pervenire justitiæ. Quod autem in octavo anno et in octavo ejus mense perfecta est domus in omni opere suo et in universis utensilibus, ad futurum sæculum, diemque iudicii pertinet, quando ad tantam jam perfectionem sancta Ecclesia perveniet, ut quid ei amplius addi possit inveniri non possit. Habebit enim tunc quod pius ille desiderator supplex a Domino quærebat, dicens : « Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis (*Joan. xiv.*) » Sed non contemnenda nascitur quæstio, quomodo dicatur domus Domini in mense octavo perfecta in omni opere suo, et in universis utensilibus, cum in sequentibus legatur mense septimo dedicationem ejus esse completam? Neque autem credibile est quod septem quidem annis templum ædificans Salomon, octavo mense octavi anni profecerit, sed usque ad septimum anni noni mensis dedicationem perfecti duxerit. Unde potius verisimile videtur, domum septem annis ac septem mensibus ædificatam, ita ut eodem mense septimo

dedicationis sit celebrata solemnitas, ac die vicissimo tertio ipsius mensis, ut Verba Dierum narrant (*II Par. vii.*), populos Salomon ad tabernacula sua dimiserit; sicque post unam septimanam adveniente mense octavo, perfecta inventa sit domus Domini, et operibus videlicet ejus universis, et ipsa dedicatione prius completa. Nisi forte putandum est post dedicatum templum aliquid adhuc utensilium in ministeria ejus additum fuisse usque ad ingressum octavi mensis, accelerante rege, ut omnino mense septimo, qui erat totus solemniss, templum dedicaretur; atque ita verum reperiat utrumque, et templum videlicet octavo mense in omni opere atque utensilibus perfectum, et ipsum septimo mense dedicatum.

CAPUT VII.

De columnis æreis, etc.; quod in regione Jordanis facta sunt vasa domus Domini; de cardinibus ostiorum in perfectione operis domus Domini.

(CAP. VII.) « Misit quoque rex Salomon, et tulit
« Hiram de Tyro, filium mulieris viduæ, et ex tribu
« Nephtalim, patre Tyrio, artificem ærarium, plenum
« sapientia, et intelligentia, et doctrina, ad faciendum omne opus ex ære. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus, etc. » Et hoc mysterii gratia factum est. Artifex quippe Tyrius, quem adiutorem Salomon sui assumpsit operis, electos de gentibus verbi ministros significat. Qui videlicet artifex pulchre dicitur, « quia filius erat mulieris viduæ de Israel; » in qua persona solet nunquam præsentis temporis Ecclesia figurari : pro qua vir suus, videlicet Christus, morte gustata, resurrexit, atque in cælos ascendens eam interim peregrinantem a se reliquit in terris. Non autem laborandum in explanando, quomodo hujus viduæ filii sancti sint prædicatores, cum omnes electi viritum se filios esse fateantur Ecclesiæ; cum etiam de eisdem prædicatoribus Novi Testamenti specialiter ei promittatur, dicente Propheta : « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram (*Ps. xlv.*) » Fecit autem Hiram omne opus Salomonis, quia nimirum doctores sancti dum ministerio verbi fideliter insistunt, opus utique Dei operantur, quoniam loquendo foris viam veritatis aperiunt, quos intus illustrando ipse ad vitam præordinavit æternam. « Ego, inquit, plantavi, Apollo rigavit : Deus autem incrementum dedit (*I Cor. iii.*) » Fecit hoc opus ex ære, quia illis committere verbum quærit doctor strenuus, qui hoc pie suscipere ac perseveranter custodire desiderent, quique etiam aliis prædicando latius diffamare quæ ipsi didicerint recta satagant. Æris namque metallum valde esse durable constat, atque omnimodo sonorum.

« Et finxit duas columnas æreas, decem et septem
« cubitorum altitudinis columnam utramque. » Hæ sunt columnæ, de quibus Paulus ait : « Jacobus, Cephas, et Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi et Baruabæ societatis, ut nos in gentibus, illi autem in circumcisionem (*Gal. ii.*) »

Quibus verbis quasi exponere videtur mysterium A columnarum materialium, et quid videlicet figuraverint, et quare duæ sint factæ. Apostolos namque et doctores cunctos spiritales significant, fortes nimirum fide atque opere, et contemplatione ad superna erectos. *Duæ sunt autem*, ut et gentes et circumcissionem prædicando in Ecclesiam introducant. Stabant in porticu ante fores templi, et ingressum illius suo decore ac pulchritudine ex utraque parte mirabiliter ornabant. Ostium autem templi Dominus est, quia nemo venit ad Patrem, nisi per ipsum (*Joan. xiv*). Et sicut alibi dicit: « Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur (*Joan. x*). » Quod videlicet ostium columnæ ab utroque latere coram positæ circumstant, cum ministri sermonis utrique populo introitum regni cœlestis ostendunt; ut sive a luce scientiæ legalis quisque, sive ex rigore gentilitatis ad fidem Evangelii venerit, habeat paratos eos qui sibi iter salutis et verbo demonstrent et exemplo. Vel certe, quia de eisdem columnis in libro Paralipomenon ita scriptum est: « Ipsasque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris et alteram a sinistris (*II Par. iii*), » ideo sunt duæ factæ columnæ atque ita dispositæ, ut nobis et in prosperis et in adversis ingressum patriæ cœlestis ante oculos mentis habendum esse doceant. Notandum sane in hac sententia Paralipomenon quam posui, quod ea porticus templi, etiam vestigium templi vocabatur. Et quod in prophetis legitimus, quia inter vestibulum et altare orabant sacerdotes, inter porticum et altare debere intelligi. Bene autem utraque columna decem et octo cubitos altitudinis habere memoratur, ter etenim seni, decem et octo faciunt. Tria vero ad fidem pertinere propter sanctam Trinitatem, sex ad operationem, quod in eo dierum numero mundus sit factus, luce clarius est. Et tria per sex multiplicantur cum « justus ex fide vivit (*Hab. vii*), » cognitionemque piæ credulitatis executione bonæ actionis accumulat. Columna ante fores templi decem et octo cubitis alta est, cum prædicator quisque egregius palam cunctis insinuat non nisi per fidem et opera justitiæ nos ad supernæ gaudia vitæ posse pervenire.

« Et linea cubitorum duodecim ambigebat columnam utramque, » cum quisque doctor sive Judæis seu gentibus prædicare missus, ea tantum facere curat ac docere, quæ sancta per apostolos accepit ac didicit Ecclesia. Nam si quis aliter vivere sive prædicare voluerit, et vel apostolica decreta spernere, vel pro suo libitu nova quælibet statuere maluerit, non est talis columna templo Dei apta, quia dum apostolica statuta sequi contemnit, quasi vel exilitate inertie suæ, vel elationis tumidæ grossitudine duodecim cubitorum lineæ non convenit.

« Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum fusilia ex ære, quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, et quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum, etc. » Capita etenim columnarum, hoc est suprema pars earum, præcordia sunt fidelium doctorum, quorum

Deo devotis cogitationibus, sicut capite membra, ita ipsorum omnia et opera diriguntur et verba. Duo autem capitella, quæ his capitibus erant superposita, duo sunt testamenta, quorum meditationi atque observantiæ doctores sancti toto et animo subduntur et corpore. Unde bene utrumque capitellum quinque cubitos habebat altitudinis, quia nimirum quinque libris Scriptura Mosaicæ legis comprehensa est. Quinque etiam sæculi ætates tota Veteris Testamenti series complexa est. Novum vero Testamentum non alia nobis aliqua prædicat, quam quæ Moyses prædicanda per hoc esse prædixerat et prophetæ.

« Et quasi in modum retis et catenarum sibi in vicem miro opere contextarum utrumque capitellum columnarum fusile erat. » Quod in libro Paralipomenon ita scriptum est: « Nec non et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum (*II Par. iii*). » Species namque catenarum et similitudo retis in capitellis varietas est virtutum spiritualium in sanctis, de qua Domino cantatur in Psalmis: « Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietate (*Ps. xlv*); » hoc est in vestitu fulgidæ dilectionis, circumamicta varietate diversorum charismatum. Vel certe multiplex conceptio catenarum et retis expansio multifarias electorum personas insinuat. Quæ cum verbis sanctorum prædicatorum fidei ter ascultando atque obediendo adhærent: quasi columnarum capitibus superpositæ retes et catenulæ miraculum suæ connexionis cunctis aspectantibus præbent.

« Septena versuum retiacula in capitello uno, et septena retiacula in capitello altero. » Septenario namque numero Spiritus sancti solet gratia designari, Joanne attestante in Apocalypsi. Qui cum vidisse se diceret agnum habentem cornua septem et oculos septem, mox exponendo subjunxit: « Qui sunt septem spiritus Dei, missi in universam terram (*Apoc. v*). » Quod propheta Isaias apertius explicat, cum de nascituro in carne Domino loquitur: « Et requiescet, inquit, super eum spiritus Domini, spiritus sapientie et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (*Isai. xi*). » Septena ergo versuum retiacula erant in capitello utroque, quia patres utriusque testamenti per gratiam unius ejusdemque spiritus septiformis, ut essent electi, acceperunt.

« Et fecit columnas et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella. » Duo quidem ordines erant retiaculorum in gyro capitelli, sed uterque ordo septemplici versuum numero currebat, donec, circumfacto capitello, rursum in se ipsum, quasi circulo facto, rediret. Nec figura sacramenti in abscondito est, quare duo ordines sint retiaculorum, cum constet geminæ discretionis esse virtutem dilectionis, quando videlicet Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute, et proximum, tanquam nos ipsos, amare præcipimur. Sed uterque ordo ille septem habet versuum retiacula, quia nec Deus a' s'que gratia Spiritus sancti potest amari, nec pro-

ximus. Facta sunt autem retiacula hæc, ut tegerent capitella, hoc est, undique in gyro circumdarent, quia omnis Scripturæ sanctæ pagina, cum recte intelligitur, gratiam per omnia charitatis sonat ac pacis. Capitella enim volumina divinorum eloquiorum retiacula sunt vincula mutuæ dilectionis; et retiaculis teguntur capitella, cum særa eloquia (ut ita dixerim) dono charitatis undique probantur esse vestita. Nam et in eis quæ in Scripturis non intelligimus charitas latet, et in eis quæ intelligimus charitas late patet. Bene autem de eisdem retiaculis sive capitellis adjungitur :

« Quæ erant super summitatem malogranatorum. » Malogranata namque (quorum natura est uno foris cortice multa interius grana circumdare) apte in figura sanctæ ponuntur Ecclesiæ, quæ catholico unius fidei munimine innumera electorum agmina solet includere. Potest autem et unusquisque iusti vitam moresque designare, qui, velut plurima uno cortice grana, circumplectens multa cogitationum virtutumque spiritualium insignia, ne forte diffluant, firma fidei et humilitatis curat vallare custodia. Et apto prorsus mysterio capita columnarum malogranatis erant in gyro circumdata, quia doctores sanctos necesse est priorum vitam fidelium ad memoriam revocare, eorumque semper exemplis actus suos ac sermones omni ex parte communire, ne si aliter forte quam illorum habet regula vixerint aut docuerint, errent. Cum vero dictum sit de retiaculis ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum, videtur juxta ordinem operis ipsius quia malogranata fuerint facta in circuitu capitellorum a parte inferiori, atque ex eisdem malogranatis orientur retiacula, quibus capitella ex parte aliqua tegerentur. Patetque figura mysterii, quare retiacula super summitatem fuerint malogranatorum adnexa, quæ ad unam pene significationem sive personarum seu virtutum pertinent spiritualium. Scimus enim virtutes de virtutibus nasci, et sanctos ambulare « de virtute in virtutem, donec videatur Deus deorum in Sion (Ps. LXXXIII); » qua virtute nulla potest major adiri. Unde et Apostolus: « Sciens, inquit, quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem (Rom. v). »

« Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere liliæ fabricata erant, in porticu « quatuor cubitorum. » Quid enim per lilia, nisi supernæ claritatis patriæ atque immortalitatis floribus redolens, paradisi designatur amœnitas? Quid per quatuor cubitos, nisi evangelicus sermo, qui introitum nobis æternæ illius beatitudinis promittit, et iter quo ad hanc perveniatur ostendit? Cum ergo sancti doctores promissa nobis limina regni cœlestis in quatuor sancti Evangelii libris ostendunt, quasi capita columnarum, opus in se liliæ quatuor cubitorum exhibent. Ubi notandum, juxta litteram, quia cum opus liliæ in capitellis quatuor cubitorum esse memoratur, neque additur, *latitudinis*, aut *altitudinis*, lectoris utique judicio, utrum in altitudine an in la-

titudine intelligi debeat, relictum est. Constat autem absque ulla prorsus dubietate quod columna, quam duodecim cubitorum restis ambiebat, quatuor cubitos habebat grossitudinis. Omnis enim circulus quantum spatii in diametro, tantum habet ter in gyro. Denique mare æneum quia diametrum habebat decem cubitorum, ut in sequentibus legitur, consequenter habebat triginta cubitos in gyro. Verum quia dicitur, opus liliæ quatuor fuisse cubitorum, sive latitudinem, seu designet altitudinem, nihilominus ratio figuræ perspicua est, quia non nisi per Evangelium exoptatissima illa mundo vox insonuit: « Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum (Matth. iv). » Quod vero sequitur:

« Et rursus alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram contra retiacula, » juxta mensuram columnæ tantæ altitudinis quanta erat et columna, cujus tamen altitudo quanta fuerit minime narratur. Hæc autem capitella qualiaouneque et quantacunque fuerint (non enim mensuram eorum aperte Scriptura designat) more liliarum videntur esse apposita. De quorum factura si quid mysticum inquirere delectat, illa regni perennis sublimitatem potest non incongrue designare, quam « nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (Isai. LXIV; I Cor. II). » Verum quia eadem supernorum societas civium utriusque populi fidelibus tribuitur, recte subjungitur:

« Malogranatorum autem ducenti ordines erant in « circuitu capitelli secundi. » Diximus autem malogranata vel totius sanctæ Ecclesiæ, vel singulorum quorumque fidelium typum tenere. Centenarius vero numerus, qui ad dexteram manum primus pervenit, nonnunquam in æternæ beatitudinis figura poni consuevit. Duplicatur autem hic numerus malogranatorum in circuitu capitelli secundi, ut insinuetur mystice quod utriusque testamenti populus aduandus in Christo, atque ad æternam vitæ sit introducendus coronam.

« Et statuit duas columnas in porticu templi. Cum « stauisset columnam dexteram, vocavit eam nomine « Iachim, firmitatem. Similiter erexit columnam secundam, et vocavit nomen ejus Booz in robore, etc. » Dextra columna (ut supra diximus) illorum exprimit figuram doctorum qui primitivam in Hierosolymis instituerunt Ecclesiam, secunda eorum qui ad prædicandum gentibus destinati sunt. Vel certe dextra columna eos significat qui venturum in carne Dominum prophetando prædixerant, secunda eos qui hunc jam venisse et mundum suo sanguine redemisse testantur. Et apte simili vocabulo ambæ censebantur columnæ, cum una, *firmitas*, altera, *in robore*, dicta est, ut una fidei et operis fortitudo cunctis inesse doctoribus monstraretur, nostrique temporis inertia tacite notaretur, ubi se nonnulli doctores, sacerdotes et columnas domus Dei videri atque appellari volunt, cum nil in se prorsus firmæ fidei ad contemnendas sæculi pompas, ac desideranda bona invisibilia, nil

habeant roboris ad corrigendos, nil industriae saltem ad intelligendos eorum quibus praelati sunt errores.

« Fecit quoque mare fusile decem cubitorum, a labio usque ad labium, rotundum in circuitu, etc. » Mare hoc fusile in figuram lavacri Salvatoris, quo in remissionem peccatorum emundamur, factum est. Namque sacerdotes in eo lavabantur, ut Verba Dierum aperte testantur (*II Par. iv*). Sacerdotes autem constat omnes electos typice in Scripturis vocari, eo quod sint membra summi Sacerdotis, Domini nostri Jesu Christi. Et recte huic vasi Scriptura *maris* nomen indidit, in memoriam videlicet maris Rubri, in quo prius per extinctionem Ægyptiorum et populi Dei liberationem baptismi forma præcessit, exponente Apostolo ac dicente : « Quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes transierunt mare, et omnes in Moyse baptizati sunt in nubé et in mari (*I Cor. x*). » Sacramentum autem baptismi, et vitæ nobis munditiam quærit in hoc sæculo, et vitæ nobis æternæ gloriam promittit in futuro. Quod utrumque in mari hoc æneo una sententia designatur, cum esse *decem cubitorum* a labio usque ad labium perhibetur. *Decem* namque præceptis in lege Dominus omnia quæ facere debeamus expressit; *denario* æque mercedem bene factorum significavit, cum hunc in vincula laborantibus dandum esse prædixit (*Math. xx*).

« Erat ergo mare decem cubitorum a labio usque ad labium. » Quia a primo baptizato in nomine Jesu Christi usque ad ultimum, qui in fine sæculi crediturus et baptizandus est, omnis fidelium chorus unam eandemque viam veritatis ingredi, et communem debet a Domino coronam sperare justitiæ. *Rotundum erat in circuitu*, ut orbis universus in gyro lavacro vitæ a sorde peccatorum designaretur esse mundandus. De quo bene subditur :

« Quinque cubitorum altitudo ejus. » Quia nimirum quidquid visu, quidquid auditu, quidquid olfactu, quidquid gustu, quidquid tactu delinquimus, totum hoc nobis gratia Dei per ablationem vivifici fontis relaxat. Sed non sufficit præteritorum remissio peccatorum, si non quisque deinceps bonis studuerit insistere operibus. Alioquin diabolus, qui exierat de homine si hunc a bonis vacare actibus viderit, multipliciter redit, facitque « novissima hominis illius pejora prioribus (*Math. xii*). » Unde apte subditur.

« Et resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum, etc. » Per resticulam namque disciplina præceptorum cœlestium, qua a nostris voluntatibus religamur, potest apte signari, Scriptura dicente : « Quia funiculus triplex difficile rumpitur (*Eccles. iv*). » Quia nimirum observatio mandatorum Dei, quæ in cordibus electorum fide, spe et dilectione supernæ retributionis firmata est, nullo temporarium rerum potest obstaculo dissolvi.

« Et sculptura subter labium circumibat illud decem cubitis ambiens mare. Duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles. » Cum prædictum

sit supra quod resticula triginta cubitorum mare circumierit, et nunc addatur, quod sculptura hæc subter labium posita decem cubitis ambierit, patet ex utraque relatione quia vas erat in modum phialæ repandum ac diffusum, quod a triginta cubitis circuitus, quos habebat in labio, usque ad decem est cubitis coarctatum. Sculptura autem histriata est, quæ historias rerum aliquas imitatur. Unde recte per sculpturas histriatas, quibus mare circumdabatur, exempla sunt priorum temporum designata; quæ necesse est nos solerter intueri, ut videamus quibus operibus sancti placuerint Deo ab initio; qua obstinatione in sceleribus perdurarint, quanta infelicitate ob scelera perierint reprobi

« Et stabat super duodecim boves : e quibus tres respiciebant ad Aquilonem, et tres ad Occidentem, et tres ad Meridiem, et tres ad Orientem. » Duodecim ergo boves duodecim sunt apostoli et omnes qui vice eorum regendam in Christo susceperunt Ecclesiam sanctam. Qui nimirum boves mare sibi super impositum portant, cum apostoli, apostolorumque successores, injunctum sibi evangelizandi officium prompta implere devotione satagunt. Tresque ad Aquilonem, et tres ad Occidentem, et tres ad Meridiem, et tres ad Orientem respiciunt, cum in universis quadrati orbis partibus fidem prædicant sanctæ Trinitatis.

« Quorum posteriora universa intrinsecus latitant. » Intrinsecus namque latitant universa boni posteriora, quia qua mercede sancti prædicatores in perpetuum donentur, in interni arbitris examine jam dispositum est, sed nobis, qui adhuc foris sumus, inaper omnimodis occultum. Quibus tamen hoc esse occultum nullatenus potest, quod omnis qui lavacrum baptismi ad salutem accipit et vitam, fidem, spem et charitatem debet habere, nec sine his tribus virtutibus quisque aliquid jam operari neque intrare ad vitam valet. Unde recte sequitur :

« Crassitudo autem luteris trium unciarum erat. » Crassitudo etenim luteris in mari, firmitas est virtutis in baptismo. Et trium unciarum est hæc crassitudo, dum robore fidei, spei et dilectionis, præceptio baptismi communitur, neque aliter proficuum esse accipientibus ostenditur, nisi harum firma certitudo virtutum mentem accipientium simul et opera confirmet

« Labiumque ejus quasi labium calicis, et folium repandi lili. » Per labium quippe calicis gustus Dominicæ passionis, per folium repandi lili patefacta claritas resurrectionis ipsius exprimitur.

« Duo millia batos capiebat, etc. » Millenarius namque numerus pro significatione perfectionis solet poni in Scripturis, quia nimirum denarium numerum quadratum solidum facit. Decem quippe decies ducta centum faciunt : quæ videlicet figura jam quadrata, sed adhuc plena non est. Verum ut in altitudinem surgat, et solida efficiatur, multiplicata centum per decem, et fiunt mille. Quo perfecto numero stabilis et insuperabilis et velut conquadrate justo-

rum conscientia designatur; quocunque enim ver- A
teris quadratum, stabit. Sic et animus electorum
nullo tentationum occurso novit a statu suæ certi-
tudinis inclinari. Batus autem Hebræorum mensura
est, quam ipsi Bath nominant, habens modios tres.
Ipsa est ephi, quod illi epha nuncupant. Sed ephi ad
mensuram pertinet variarum frugum, tritici, hordei,
leguminum. Batus vero est in speciebus liquidis,
vino, oleo, aqua. Itaque Batus, quia certæ norma
mensuræ est, opera designat æquitatis et justitiæ,
quibus hi, qui in remissionem peccatorum baptizan-
tur, necesse habent institui. Batos quippe mille capiebat mare, cum aqua baptismatis plebem Judæo-
rum abluens, ad regnum cœleste transmisit. Reci-
piebat et alios mille, cum etiam turbas nationum
eodem fonte renatas et operibus justitiæ confirma- B
tas ejusdem regni perennis fecit esse participes.

« Et fecit bases decem, quatuor cubitorum longi-
tudinis bases singulas, et quatuor cubitorum la-
titudinis, et trium cubitorum altitudinis, etc. »
Multifarie et multis modis una eademque nostræ salu-
tatis sacramenta præfigurantur. Namque iidem apo-
stoli, virique apostolici, qui per boves mare portan-
tes designati sunt, designantur etiam per bases, quæ
portandis erant luteribus præparatæ: quomodo ipsi
luteri ejusdem lavacri spiritualis, cujus et mare, ty-
pum gerebant. Siquidem, ut Verba Dierum narrat
(II Par. iv), omnia in eis, quæ in holocaustum
oblaturi erant, lavabant. Holocaustum autem Domini
generaliter omnis electorum multitudo potest intelli-
gi: quæ, juxta vocem præcursoris Baptistæ, est ab ipso
baptizata in Spiritu sancto et igni (Math. iii). C
Sicut ergo sacerdotes, qui in mare lavabantur, formam
exprimunt eorum qui per baptismum efficiuntur
summi consortes sacerdotii, quod est in Domino Jesu
Christo, ita etiam holocausta eorundem figuram
aptissime prætendunt, cum post ablutionem baptismi
gratia sancti Spiritus implentur. Lavatur namque in
lutere hostia, cum quis fidelium aqua baptismi per-
funditur. Offeritur vero in holocaustum, cum per im-
positionem manus episcopi donum sancti Spiritus
accipit. Quod vero ad portandos luteri, decem
sunt bases factæ, poterat ita mystice interpretari,
quia ministri lavacri vitalis, ad æterna gaudia bea-
titudinis (quæ denario solent numero figurari) eos
quos imbuunt, vocent. Verum quia de eisdem lute-
ribus distincte in sequentibus scriptum est, quod vi-
delicet quinque ex his positi sunt ad dexteram par-
tem templi, et quinque ad sinistram, magis in eis
quinarii numeri sunt intuenda mysteria. In utraque
etenim parte templi sunt positæ bases luterum, ut
utrique Dei populo sacri fontis gratia designaretur
esse pendenda. Et quinque sunt in utraque parte
(sicut in expositione maris, quod quinque cubitis al-
tum est, jam diximus) ut demonstraretur typice, uni-
versa fidelibus, quæ per quinque sensus corporis de-
liquenter, per lavacrum baptismatis esse remittenda.
Sicut ergo in uno mari duodecim bobus superposito
unitas exprimitur baptismatis, quæ per apostolos

toto erat orbi prædicanda, ita etiam per duos ordi-
nes luterum mystice ostenditur quia gentilitas cum
Judæa in unum fidei consortium per baptismatis erat
undam colligenda. Quod autem quatuor cubitorum
longitudinis, et quatuor cubitorum latitudinis, trium
cubitorum altitudinis, bases singulæ fuere, facile
intellectu est: longitudo etenim ad patientiam lon-
ganimitatis, latitudo ad dilatationem dilectionis, alti-
tudo pertinet ad spem supernæ retributionis. Qua-
tuor autem sunt principales virtutes, quibus cætera
virtutum structura imminet: prudentia scilicet, forti-
tudo, temperantia, justitia; et ideo quaternorum
erat cubitorum longitudo et latitudo basium, quia
sancti prædicatores sive adversa mundi, et longitu-
dinem exercitii ac laborum præsentium foris tole-
rent, seu cor in dilectione sui Conditoris, suorumque
proximorum, interna exultatione dilant, semper
operam dare virtutibus curant: prudenter videlicet
inter bona et mala discernentes, fortiter adversa
sustinentes, cor ab appetitu voluptatum temperantes,
justitiam in operatione tenentes. Trium vero cubito-
rum fit altitudo basium, cum per exercitium virtu-
tum, quas cum patientia malorum, et dilectione ho-
norum exercent, continua intentione ad visionem
sanctæ Trinitatis pervenire satagunt.

« Et ipsum opus basium interrasile erat, et scul-
pturæ inter juncturas. » Juncturas dicere videtur
eas quibus ipse luterum tabulæ sibimet invicem con-
nexæ sunt, ut scilicet quatuor sive quinque tabulis
una fieret basis. Quales sculpturas bases inter has
juncturas, id est, in ipsis suis lateribus ante et re-
tro, dextra et sinistra, et supra quoque habuerint,
subdendo aperitur, cum dicitur:

« Inter coronulas et plectas leones et boves et
cherubim et juncturas similiter desuper. » Non
ergo plana erat ulla ex parte superficies basium; sed
undique versum mysticis sculpta figuris, quia san-
ctorum mentes, imo universa eorum conversatio vir-
tutum in omnibus gratiam præterit; neque aliqua
illos hora inanis et vacua præterit, in qua piis va-
care operibus vel sermonibus vel certe cogitationi-
bus desistant. Coronulas quippe in se sculptas ha-
bent, cum ad ingressum vitæ perennis infatigabili
desiderio anhelant. Plectas habent, cum inter de-
sideria vitæ cœlestis, quæ sursum est, nunquam
fraternæ societatis, quæ juxta est, vincula dissol-
vunt. Habent inter coronulas et plectas leones, cum
ita ad speranda cœlestia mentem erigunt, ita ad di-
ligendos proximos dilant, ut in peccantes quosque,
qui sibi commisi sunt, fervorem asperæ inventio-
nis exercere non tardent. Habent cum leonibus bo-
ves, quando ipsam invectionem corripiendi cum spi-
ritu mansuetudinis exhibent, quando in fervore ær-
guedi nunquam fissam habere unguam discretæ
actionis ac loquelæ, nunquam verba divinæ lectio-
nis velut ruminando in ore volvere cessant:

« Et super leones et boves quasi lora ex ære de-
pendentia. » Super leones et boves lora dependent,
quando sancti doctores, et in severitate districtio-
nis,

qua peccantes judicant, et in mansuetudine lenitatis, qua pœnitentibus remittunt, iudicium sui tenent auctoris, ne forte injuste ligando aut solvendo quempiam, jam iuste ligari ipsi ab eo cuius iudicium errare nequit mereantur.

« Et quatuor rotæ per bases singulas et axes ærei.

« Et per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles contra se invicem respectantes. »

Quatuor rotæ, quatuor sunt Evangeliorum libri. Qui aptissime rotis comparantur, quia sicut volubilitas rotæ citissimo cursu, quocumque ducitur currit, ita evangelicus sermo, iubente Domino, per apostolos universas in brevi mundi plagas implevit. Sicut rota impositum sibi currum a terra sublevat, et sublevatum, quo auriga dirigit, portat, ita evangelica prædicatio mentes electorum a terrenis cupiditatibus in cœlestia desideria suspendit, ac suspensas ad profectum bonæ actionis sive ad ministerium prædicationis quocumque adjuvans gratia Spiritus voluerit, ducit. Namque in sequentibus dicitur :

« Quia tales erant rotæ, quales solent in curru fieri. » Legimus autem de sanctis : « Currus Dei decem millibus multiplex millia letantium (*Psal. lxxvii*). » Si ergo bases luterum sancti sunt doctores, qui lavacrum nobis vitæ ministrant, et rotæ quaternæ basium quatuor sunt libri Evangeliorum, quid axes rotarum, qui bases gestant, nisi ipsa eorumdem sunt corda doctorum, quæ dum, præceptis evangelicis sedulo intendunt, eos ab infirmorum appetitu sustollunt, velut immixti rotis axes altius basim a terra sublevant? Porro humeruli, qui rotis antepositi, ne ab axibus delabi possent, obsistebant, significant præconia prophetarum, quibus evangelica et apostolica Scriptura, ne cui legentium in dubium forte veniat, confirmatur. Bene autem dicitur quod humeruli, qui per quatuor partes subter luterum erant positi, contra se invicem fuerint respectantes, quia nimirum omnis Scriptura prophetica sibimet invicem consentanea est, ut pote uno Dei Spiritu condita. Quatuor autem fuere per bases singulas humeruli, videlicet iuxta numerum rotarum; non quia quatuor sunt tantum libri prophetici, sed quia in omnibus quæ locuti sunt prophætæ et Moyses dictis quatuor evangelistarum testimonium præbuere, ut ex consensu utriusque testamenti una fides et dilectio Christi nostra omnium corda firmaret.

« Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate, et quod forinsecus apparebat unius cubiti erat totum rotundum; pariterque habebat unum cubitum et dimidium. » Os luteris unius erat cubiti propter unitatem confessionis et fidei, qua omnes in confessione Patris et Filii et Spiritus sancti baptizamur, dicente Apostolo : « Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus, et Patet omnium (*Ephes. iv*). » Et ipsum os in capitis erat summitate, ut ad cœlestia nobis regna per baptismum iter esse patefactum doceret. Ipse vero luter in amplitudine cubitum habebat unum et dimidium,

per operis nimirum perfectionem et initium contemplationis. Integre etenim cubitus in lutere perfectionem bonæ designat actionis, quam absque ulla dubietate habebat ille, de quo tentatori antiquo Dominus aiebat : « Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis super terram, homo simplex, et rectus ac timens Deum, et recedens a malo (*Job. i*)? » Est vero alter cubitus divinæ visionis, qui ex parte nonnulla etiam in hac adhuc vita retentis fidelibus donari consuevit, ut idem Job, devicto adversario, cum Domino loquens ait : « Auditum auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te (*Job. xlii*). » Scriptum est namque in sequentibus : « Una rota habebat altitudinis cubitum et semis. » Et paulo post : « In summitate autem basis erat quædam rotunditas unius et dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi.

Luterum quippe unius erat cubiti et dimidii, quia nimirum ea fide in fonte vitæ lavamur, ut per opera justitiæ ad vitam intrare mereamur, quamvis sine peccato, dum hic vivimus, esse nequimus, ipsam vero vitæ cœlestis dulcedinem gustare ex parte, ac diligere in hac interim vita, perfecte autem videre nulla ratione valeamus. Rotæ quoque uno ac dimidio cubitu mensurantur, quia Scriptura lectionis evangelicæ qualiter hi qui perfecti esse velint vivere debeant, ostendit, spemque æternæ retributionis illius qualitatem in futuro nobis pendendam simul et donandam esse promittit. Bases etiam ipsæ unum habebant cubitum ac semissem amplitudinis in summitate sui, ubi luteri recipere, quia ipsi doctores summi ac ministri lavacri salutari opere quidem perfecti in hac vita fulserunt, sed luce contemplationis ex parte sunt fructi. Unde et aiunt : « Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est (*I Cor. xiii*). »

« In hunc modum fecit decem bases fusura uræ, et mensura sculpturaque consimili; fecit quoque decem luteri æreos. » Quare decem sint bases factæ, totidemque eis superpositi luteri, supra jam dictum est. Quod vero una erat fusura, mensuraque et sculptura consimilis omnium basium sive luterum, non in ea significatione factum est, quod æqualia possint esse omnium merita doctorum, sed in ea potius, quod una fides Evangelii, quo instituuntur, unum est sacramentum baptismi, quo abluuntur, unus idemque est Spiritus, quo omnes consecrantur electi, tametsi donationes habent diversas in ipso Spiritu, qui « dividit singulis, prout vult (*I Cor. xii*). »

« Quadraginta batos capiebat luter unus. » Quadragenarius numerus solet magnæ perfectionis typum tenere, quia nimirum quater deni faciunt quadraginta. Decem autem sunt præcepta, quibus omnis nostra operatio in lege divina præfixa est, quatuor vero Evangeliorum libri, in quibus per dispensatio-

nem Dominicæ Incarnationis cœlestis patriæ nobis est patefactus introitus. Et quia omnes qui ad mysterium sacri baptismatis pertinent, cum fide et sacramentis Evangelii fructum debent rectæ operationis ostendere, apte luteri singuli, in quibus holocausta lavabantur, quadraginta batos capiebant. Quod vero sequitur: « Erat quatuor cubitorum, » sive altitudine seu in latitudine, quid significet, intellectus mysterii in promptu est. Luter enim unus quatuor erat cubitorum, vel propter quatuor sancti Evangelii libros, in quibus forma nobis baptismi præfixa est; vel propter quatuor cardinales virtutes, quibus quisque fidelis, si non frustra fidelis est, debet institui; vel recte propter quatuor mundi plagas, quibus lavacrum salutis ministratur, dicente Psalmographo: « Quos redemit de manu inimici, de regionibus congregavit eos. A solis ortu et occasu, ab aquilone et mari (Psal. cvi). » Quod vero supra dixit: « Pariterque habebat unum cubitum et dimidium, » et neque ibi altitudinem an amplitudinem significaret adjecit, videtur quia fundum ipsius lateris hujus esse amplitudinis voluerit intelligi: quod ex mensura (ni fallor) basis, in qua positus erat quisque luter, facillime conjicitur, quæ ita describitur.

« In summitate autem basis erat quædam rotunditas, unius et dimidii cubiti, ita fabrefacta ut luter desuper posset imponi. » Latitudo ergo fundi in luteribus unius erat cubiti ac dimidii; ipsa vero capacitas luterum quatuor habebat cubitos, sed utrum in altitudine, an in amplitudine, an in utroque, dicat qui noverit.

« Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, quinque ad sinistram. » Dexteram partem templi et sinistram, non intus in ipso templo, sed ante templum dicitur: ad Orientalem plagam videlicet in atrio interiore, quod sacerdotum proprie vocabatur. Quinque autem posuit ad dexteram partem templi propter Judæos, qui Sole justitiæ per doctrinam legis antiquitus uti solebant; et quinque ad sinistram propter nos, qui cæco diutius corde servituti adhaerebamus ejus qui ait: « Ponam sedem meam in Aquilonem (Isai. xiv). » Quod est aperte dicere: Illis in cordibus requiescere desidero, quæ a luce veritatis et flamine divinæ charitatis aliena esse considero.

« Mare autem posuit ad dextram partem templi contra Orientem ad Meridiem. » Et hoc in eodem atrio positum est ad Orientem. Quod autem ait ad dexteram partem templi, hoc est, quod repetit, dicens, ad Meridiem. Ingredientibus enim atrium ab Oriente, primo divertendum erat ad Meridiem, ubi mare in ipso angulo stabat, ad lavandum sacerdotibus paratum. Deinde progredientibus intro occurrerent luteri ad lavandas hostias ab utraque parte positi. Intra hos basis erat ænea, quinque cubitorum longitudinis, et quinque cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis, in qua stans Salomon

A dedicabat templum. Deinde ultra progredientibus occurrebat altare holocausti, contra medium atrii. Deinde porticus templi sive vestibulum, in quo erant columnæ æræ circa ostium templi. Quod ergo mare posuit ad dextram partem templi, significat nos per lavacrum baptismi ad regnum cœleste, quod jure vocabulo dextræ figuratur, debere pervenire. « Qui enim crediderit et baptizatus fuerit salvus erit (Marc. xvi). » Namque ubi dextra simul et sinistra in honore accipiuntur, vel Judæam et gentilitatem, ut in expositione basium supradiximus, vel præsentem Ecclesiæ vitam et futuram, vel leta sæculi et tristitia, vel aliquid designat hujusmodi. Ubi vero absolute in bono accipitur dextra, æterna sæpius gaudia demonstrat. Quod vero contra Orientem posuit mare, ad eandem proprie significationem respicit, quod videlicet per lavacrum sacri fontis splendor nobis internæ claritatis aperitur. Quod ad meridianum latus atrii, significat fideles per acceptionem sancti Spiritus ad flagrantiam solere veræ charitatis accendi. Fervor etenim meridiani solis consuevit in Scripturis et ardorem dilectionis et illustrationem significare sancti Spiritus, per quem eandem dilectio diffunditur in cordibus electorum.

« Omnia vasa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. In regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, etc. » Aptè in regione Jordanis fusa sunt vasa domus Domini, in quo videlicet flumine Dominus noster baptizare dignatus est, ejusque tinctus undis, aquarum nobis elementum in abluionem peccatorum convertit. Et quia omne fidelium baptisma, quo Domino consecrantur, in exemplum celebratur baptismatis illius quo ipse aquas sanctificavit, recte in regione Jordanis vasa sunt domus Domini facta. Neque enim aliter vasa electionis et misericordiæ fieri possumus, nisi et baptisma ejus, quod illo in flumine subit, respicientes, et ipsi vitali flumine satagamus abluere. Notandum autem, quod non tantum in regione Jordanis, sed etiam campestri regione illius facta dicit eadem vasa, significans multiplicationem fidelium, quæ non solum in Judæa, sed et in omnium nationum erat latitudine futura, expleta prophetia qua dicitur: « Gaudebunt campi, et omnia quæ in eis sunt (Psal. xcvi). » Argillosa autem terra, de qua factæ sunt formæ ad fundenda vasa Domini, quæ melius quam Scriptura sacra, de qua regulam bene vivendi accipimus, valet intelligi? Quasi enim argilla ignibus durata formam vasis Domini, quanta et qualia fieri debeant, exhibet, cum nobis Scriptura regulam justitiæ, quam sequamur, ostendit, sanctorumque nobis exempla, qui in igne tribulationum invincibiles perseveraverunt, in omnibus sequentia præmonstrat, si vasa in domo Domini electa ac pretiosa esse conespiscimus. Æsque igne liquefactum argillæ formas ingreditur, quo vas possit aptum ministeriis cœlestibus effici, cum ipsi salubriter humiliati, et flamma suæ divinæ charitatis, sive etiam humanæ adversitatis emolliti, viam patrum benepe-

rando intramus, ut ad præmia patrum bene currendo perveniamus.

« Fecitque Salomon omnia vasa, altare aureum, et mensam super quam ponerentur panes propositionis, auream, etc. » Altare aureum corda significat perfectorum iustorum, internæ charitatis et castitatis luce corusca, quorum sublimitati significandæ etiam locus convenit ejusdem altaris. Stabat enim ante ostium sancti sanctorum, ut in factura tabernaculi manifeste legimus. In quo videlicet altari non hostiarum sanguis, neque libamina, sed thymiamata tantum incendebantur : quorum fumus ad superiora ascendens operiebat arcam, atque oraculum odore suavitatis implevit ; in quo figura exprimebatur sanctorum, qui dum, neglectis temporalium rerum cupiditatibus, tota intentione cœlestia quærunt, velut intus in vicino oraculi sunt positi. Nec longe sunt remoti a velo, quo templum et sancta sanctorum dirimuntur, quia corpora tantum terram incolunt, cæterum secundum interiorem hominem totam habent conversationem in cœlis. Ascenditque ab hujusmodi altari fumus incensorum intra sancta sanctorum, ubi arca est recondita cum orationes sanctorum flamma charitatis excitatæ ad cœlum usque perveniunt, « ubi Christus est in dextera Dei sedens (Col. iii). » Non enim in hoc altari sanguis hostiarum, sed thymiamata tantum incenditur, quia tales viri non habent opera carnis et sanguinis, quæ in ara sui cordis immolantes Domino maectent, sed solummodo lacrymarum et orationis ei vota pro desiderio regni cœlestis offerunt. Fecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, et viginti cubitorum latitudinis, et decem cubitorum altitudinis. Et quidem altare thymiamatis Moyses fecit in eremo, habens cubitum longitudinis, et alterum latitudinis, et duos cubitos in altitudine (Exod. xxxvii). Quantæ autem magnitudinis hoc Salomon fecerit, Scriptura non dicit, sed tantum quod altare aureum fecerit, dicit. Constat autem quia tantum facere non potuit, quantum fecit holocausti ; quia si viginti cubitorum in longitudine et latitudine factum esset, totam templi latitudinem impleret. Quanto igitur exterius erat positum altare holocausti, quam incensi, quantumque genere oblationis ac utilitate metalli ignobilius fuit, tantum quantitate mensuræ et hostiarum frequentia præstabat. Quia nimirum plures sunt multo quibus dicitur : « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata (Matth. xix), quam quos audire delectet : « Si vis perfectus esse, vende quæ habes, et da pauperibus (Ibid.). » Nec tamen hujus mensura altaris mystici ratione caret et numero. Habet enim viginti cubitos longitudinis, et totidem latitudinis, et decem cubitos altitudinis, de quo quidem numero supra in expositione templi et vestibuli ejus diximus, sed et nunc dicendum breviter, quia si altare holocausti illorum in Ecclesia typum tenet, qui suum corpus et animam Deo consecrare per ignem amoris illius quærunt, perseverantia horum in bona operatione per longitudinem

altaris, amplitudo in charitate Dei ac proximi per latitudinem, spes in exspectatione divinæ visionis per altitudinem figurantur. Quod autem longitudo et latitudo altaris vicenorum erat cubitorum, magnam utique perfectionem designat ejusdem indefessæ longitudinis ac sinceræ dilectionis, quæ per utriusque testamenti nobis observantiam tribuitur. Quater enim quini vicenarium numerum complent. Quinque autem libri Mosaicæ legis quatuor sunt evangelicæ libertatis. Et cum ad intelligentiam atque custodiam legis spiritalem, illustrante Evangelii gratia, pervenimus, vicenarium profecto numerum perficimus.

Sitque idem numerus in longitudine et latitudine altaris, cum corda electorum, docente utroque Testamento, et adjuvante ipso uno utriusque Testamenti auctore, et perseverantiam boni operis etiam in persecutionibus servant, et hilaritatem dilectionis etiam in eos qui persequuntur exhibent. Denario autem numero spes cœlestium præmiorum solet designari, Domino affirmante, cum eos qui in vinea magni patrisfamilias laborant denario remunerandos esse testatur (Matth. xx). Et idem altare, quod in figura factum est electorum, ob significandam eorum vitam perpetuam, decem erat cubitis altum. Cum vero dictum est quia fecit Salomon altare aureum, additum est continuo.

« Et mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream, etc. » Mensa autem aurea Scriptura est sacra spiritualis intelligentiæ claritate fecunda. De qua Psalmista Domino : « Parasti, inquit, in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me (Psal. xxiv). » Ne enim nos adversarii tribulantes ad errorem inflectant, mensam nobis conditor noster scientiæ cœlestis, per quam in fide veritatis confortemur, paravit. Panes namque propositionis sancti sunt doctores ; quorum vel opera nobis, vel verba salutaria ad exemplum vitæ proposita, semper in divinis paginis, quisquis bene quærit, invenit. Unde apte iidem panes in Exodo duodecim fieri præcepti sunt : videlicet propter apostolos duodecim, quorum ministerio nobis Scriptura Testamenti condita est, et Instrumenti Veteris, donante Domino, revelata mysteria. Quo nimirum numero non tantum iidem apostoli, sed omnes sunt designati, qui, verbum prædicando, pabulum vitæ fidelibus ministrant : quia omnes utique ipsam doctrinæ formam, quam in Domino Apostoli accepere, sequuntur. Quod vero in Verbis Dierum legimus, quia « fecit Salomon mensas decem, posuitque eas in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris, phialas quoque aureas centum (II Par. iv), » non has mensuras tam ad panes propositionis, quam ad vasa Domini portanda factas esse credibile est, phialas videlicet, quas pariter factas Scriptura refert, thymiamateria, thuribula, mortariola, et cætera, quæ in sequentibus leguntur. Nam quod paulo post in eodem verborum volumine subinfertur : « Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, et altare æneum et

mensas, et super eas panes propositionis (*II Par. iv.*), vel pluralem numerum pro singulari posuit more Scripturis usitatissimo, ut in Jesu Nave : « Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, et usurpaverunt de anathemate (*Jos. iv.*), » cum Achan solus, et non plures filii Israel hoc fecerint. Vel certe quia panes propositionis solebant ante sabbatum coqui, ut in sabbato mox poni possent in mensam propositionis, potuit fieri ut panes novi, noviter cocti, mox illis mensis imponerentur, ibidemque nocte illa servarentur operiti, donec primo mane, oblatibus veteribus super mensam propositionis ponerentur calidi. Non autem hæ mensæ decem a figura unius mensæ propositionis discrepant. Nam sicut una mensa duodecim panibus onusta unanimum totius Scripture concordiam auctoritate apostolica munitam designat, ita non immerito decem mensæ aureæ divinæ legis Prophetarum eloquia figuratæ denuntiant; quæ vel refectionem nobis verbi Dei, quasi panes propositionis, offerunt vel nobis exempla fidelium, quasi positorum in se vasorum Domini claritatem et miracula proponunt. Recte autem bis quinæ sunt mensæ, non solum quia legislator quinque volumina scripsit, verum etiam quia tota testamenti series quinque ætates sæculi complectitur. Geminatur vero numerus mensarum quinquarius, et quinque a dextris, quinque a sinistris ponuntur, cum post Incarnationem Dominicam eadem Scriptura sive utriusque Dei populo Judæo scilicet et gentili, committitur, sive evangelicis plena figuris ostenditur, quæ quondam antiquo Dei populo juxta litteram solum intelligenda esse putabatur.

« Et candelabra aurea quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram contra oraculum ex auro primo, et quasi lillii flores et lucernas desuper aureas. » Sicut enim mensæ in typo sanctæ Scripture recte ponuntur, quæ et esurientibus justitiam panem verbi Dei ministrant, et vasa ferunt ministerii cælestis, id est, istorum nobis actus in exemplum proponunt, etiam aptissime per candelabra eadem divina eloquia figurantur, videlicet quia lucem sapientiæ errantibus proferunt. Hinc etenim Psalmista : « Lucerna, inquit, pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis (*Psal. cxviii.*) » Hinc et Salomon ait : « Quia mandatum lucerna est, et lex lux (*Prov. vi.*) » Quare autem quinque a dextris, et quinque a sinistris sint posita candelabra, ex his quæ de mensis tractavimus facile patet. Cum vero dixisset, quinque a dextris et quinque a sinistris, convenienter addidit, contra oraculum. Oraculum namque, ubi erat arca, ut sæpe dictum est, aditum designat patriæ cælestis, « ubi Christus est in dextera Dei sedens (*Col. iii.*) » paternorum utique conscius arcanorum. Et candelabra templi aurea contra oraculum sunt posita, quia divina eloquia semper ad habitationem supernæ civitatis aspectant, ut hujus agnitionem ac desiderium nostris cordibus infundant, ut eos qui originem carnis e terra habent, ad appetendam promerendamque in cælesti-

bus sedem perpetuæ mansionis accendant. Si autem quæris quid inter candelabra et lucernas eorum typice distet, possumus recte intelligere lucernas esse viros sanctos qui, oleo Spiritus sancti infusi, et ipsi igni dilectionis ardent in corde et proximis lucem scientiæ præferunt in lingua. Candelabra autem, quæ has lucernas in sublime tollunt, ut longe lateque videri possint in Ecclesia, Scripturam esse sacram, quæ sanctorum nobis virtutes et doctrinam sua lectione demonstrant. Cui videlicet interpretationi annuit sermo Domini quo dicitur de Joanne : « Ille erat lucerna lucens (*Joan. v.*) » Possumus etiam ita aptissime dicere, quia lucernæ divina sunt eloquia, juxta illud Psalmistæ, quod et supra posuimus : « Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis (*Psal. cxviii.*) » Candelabra autem harum lucernarum sancti sunt omnes qui sua et corda et corpora ferentes Domini mandatis humili semper intentione supponunt. Quisquis enim in nullo propriam sequi curat voluntatem, verum in omnibus quæ Scriptura sancta dicit attendit, ejusque se subjiciens mandatis, satagit auscultare promissa, quasi candelabrum domus Dei aureum, aureas ejus gestat lucernas, quia casta corporis sui membra, castæ mentis cogitationes, ad faciendam quæ Deus jubet, supponere contendit; et hoc tam fixa intentione, quam candelabrum necesse est firmiter, ad superna erectum, impositas sibi lucernas, non solum absque ruina, sed etiam absque ulla status sui motione servare. Quod vero, cum dixisset : « Et candelabra aurea quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram contra oraculum ex auro primo, » addidit : « Et quasi lillii flores et lucernas desuper aureas, » videtur juxta litteram quia suprema pars candelabrorum in modum sit lillii repandi efformata, quomodo in candelabro tabernaculi factum esse legimus. Cujus est stipes medius, et calami ex ipso procedentes cum scyphis et sphaerulis lillia scribuntur habuisse perplurima. Flores autem lillii (ut sæpe dictum est) æmulationem semper virentis terræ viventium designant, de qua dicit beatus Petrus : Regeneratos nos a Domino « in spem vivam, in hereditatem incorruptibilem et incontaminatam, et immarcescibilem conservatam in cælis. » Et bene lillii flores aurei in candelabro sunt facti domus Dei, quia Scriptura divina, spretis temporalibus gaudiis, ad appetenda nos bona patriæ cælestis provocare consuevit. Et quomodo erectum in altitudine candelabrum lillii flores et lucernas habet aureas in capite, ita electi omnes, qui in eadem Scriptura sacra continentur, erecto ad superna sensu, cælestia bona a Domino quæsisse et percipisse probantur.

« Et cardines ostiorum domus templi interioris sancti sanctorum, et ostiorum domus templi ex auro erant, etc. » Si ostia domus interioris sancti sanctorum angelica sunt ministeria, quæ nobis de corpore egressis introitum vitæ cælestis reserant, et ostia domus templi docteres sunt sancti ac sacerdo-

tes, qui instruendo, baptizando, Domini corporis et sanguinis mysteria communicando, primi nobis Ecclesie presentis limina pandunt, quid cardines utrorumque ostiorum, nisi sensus et corda sunt eorundem angelorum sive hominum sanctorum, quibus immobiliter contemplationi ac dilectioni sui Conditoris adherent, ut eo ministerium divinitus sibi delegatum recte compleant, quo a voluntate illius cui ministrant nunquam oculos avertunt? Aperiantur enim et clauduntur ostia tempore congruo, sed nullo suum cardinem tempore deserunt, quia et angeli et homines sancti sive in hanc vitam fide, seu in illam spe fideles atque electos suscipiant, semper animum in radice internae dilectionis fixum tenent. Unde bene ibidem iidem cardines ex auro esse facti perhibentur, propter videlicet vel meritum propriae claritatis, vel illius, quam habent in eum, charitatis.

« Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini. » Perficit Salomon opus quod faciebat in domo Domini, cum Rex pacificus noster in die novissima omnes electos resurrectionis immortalitate glorificat. Alioquin quandiu status hujus saeculi geritur, facit quidem opus domus Domini Salomon, sed nondum perficit, quia corda electorum Dominus, ut bona operentur, inspirat et adjuvat, nullum tamen in hac duntaxat vita commorantem absque peccato esse tribuit, namque hoc donum future vite beatitudini reservatur. Perficit vero omne opus templi sui, et hoc dedicationi aptum reddit, cum translato de hac vita electos suos aeternum perducit ad regnum. Quod bene significatur etiam in eo quod templum septem annis aedificatum est, octavo autem perfectum ac dedicatum est. Septem namque diebus omne hoc tempus volvitur; octava est dies iudicii et resurrectionis futurae, de qua psalmi sextus et undecimus intitulati sunt. Cui videlicet tempori convenit apte quod sequitur:

« Et intulit quae sanctificaverat David pater suus, argentum et aurum et vasa, reposuitque in thesauris domus Domini. » Argentum namque ad nitorem eloquentiae, aurum ad splendorem sapientiae, vasa generaliter ad rationabilem pertinent creaturam. Sanctificatque David pater Salomonis argentum, cum Deus Pater eloquentes quosque gratia sui Spiritus ad loquendum verbum Evangelii confortat. Sanctificat aurum, cum naturali ingenio praeditos suo replens Spiritu ad considerata in lege sua mirabilia illuminat. Sanctificat et vasa, cum omnibus generaliter Ecclesiae filiis ejusdem Spiritus gratiam largitus, ad amanda illos et appetenda dona perpetuae salutis inflammat. Hoc autem argentum, hoc aurum, haec sanctificata vasa, Salomon infert in templum, cum Dominus noster, peracto universali iudicio, omnes electos et doctorum videlicet et ceterorum fidelium coetum, in gaudium regni caelestis introducit. Reponitque vasa diversi generis argentea sive aurea in thesauris domus Domini, quando eos qui multitudine dulcedinis ejus frui meruerint, abscondit in abdito vultus sui a conturbatione homi-

num (Psal. xxx). » Et apte multi sunt thesauri in quibus vasa electionis recondantur, sed una domus Domini, in qua iidem facti sunt thesauri, quia et una est Ecclesia, in qua omnes continentur electi, quantumlibet meritis distent, et una, ac non diversa, est patria illa caelestis, qua electis promittitur omnibus; quamvis sicut stella a stella differt in claritate, ita et resurrectio mortuorum (I Cor. xv). » Et quod utrorumque iudex ipse ac distributor praemiorum Dominus, una sententia demonstravit, cum ait: « In domo Patris mei mansiones multae sunt (Joan. xiv). »

CAPUT VIII.

Quod illata arca Domini in oraculum templi in Sanctum sanctorum, vectes ejus ultra non apparebant extrinsecus sicut prius apparere consueverant. — De eo quod nebula implevit domum Domini et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam; et de dedicatione templi per Salomonem et populum Israel.

(CAP. VIII.) « Et intulerunt sacerdotes arcam saceris Domini in locum suum, in oraculum templi in Sanctum sanctorum subter alas cherubim. Si quidem cherubim expandebant alas super locum arcae, et protegebant arcam et vectes ejus desuper. Cumque eminentes vectes et apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui et fuerunt ibi usque in praesentem diem. In arca autem non erat aliud, nisi duae tabulae lapideae, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit foedus Dominus cum filiis Israel, cum egrederentur de terra Aegypti, etc. » Quod illata arca in Sanctum sanctorum dicitur, cumque eminentes vectes et apparerent, summitates eorum foris sanctuarium non apparebant ultra extrinsecus, hoc manifestius in Paralipomenon volumine scribitur: « Vectium, inquit, quibus portabant arcam, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum. Si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. » Ubi notandum quod etsi capita vectium accedentibus propius ac diligentius intuentibus patebant ante oraculum, non tamen fieri poterat, ut ipsa eorum capita ante oraculum eminent, quia nimirum necesse erat ut, clauso oraculo et appenso ante ostia velo, ipsi quoque vectes toti cum arca et cherubim abderentur interius. Quod fieri non poterat, si prominentes ulterius vectes producendis ad claudendum ostiis locum non darent. Quorum positionem vectium Scriptura non sine causa, sed magni intuitu sacramenti, tam diligenter expedire curavit. Constat enim quia domus templi exterior peregrinantem in terris Ecclesiam, sancta autem sanctorum internam supernae patriae felicitatem designat. Item illata in sancta sanctorum arca assumptam Christi humanitatem et intra velum regiae caelestis inductam, vectes vero, quibus eadem arca portebatur, praedicatorum verbi, per quos ipse mundo innotuit, typice denuntiant. Erat autem in arca urna aurea habens manna, quia in homine Christo habitat omnis plenitudo divinitatis

corporaliter (Col. 11). » Erat virga Aaron, quæ excisa A denuo floruerat (Num. xvii), quia potestas omnis iudicandi penes eum est, cujus iudicium in humilitate passionis videbatur esse sublatum. Erant et tabule testamenti, quia « in illo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Col. 11). » Adhærebant ei vectes, quibus portabatur, quia doctores, qui quondam laborabant in verbo Christi, nunc præsentis visione congaudent gloriæ Christi. Quod enim unus eorum de se dixit: « Cupio dissolvi, et cum Christo esse (Phil. 1), » de omnibus utique sui operis consortibus intelligendum reliquit. Apparebant summitates vectium foris ante oraculorum non semper, sed cum ostia eiusdem oraculi aperiri contingeret; neque hoc omnibus, sed his solummodo qui prius accedentes, attentius ea quæ intus erant satagebant intueri. Ipsa autem arca B qualis et quomodo esset posita, solis eis qui oraculum intrassent videre licebat, quia nullus sanctorum in hac adhuc vita positus tametsi multum in altitudine se mentis attollens, sed soli illius patriæ cives gloriam inibi sui Redemptoris plene contuentur. Sunt et vectes cum arca in oraculo reconditi, quia absconditi sunt etiam nunc perfecti quique electi, qui nos præcesserunt de mundo « in abdito vultus Dei, a contrabitione hominum (Psal. xxx). » Quorum tamen summitates vectium nunquam aperto oraculo his qui appropiant visuntur, cum perfectioribus quibusque atque oculum sui cordis tota intentione purificantibus divina gratia aliquid extremum de supernorum civium gaudium contemplandum donaverit. Quæ nimirum contemplatio his qui paulo C longius recesserint minime conceditur; quia quanto exterius mente vaga remanent, tanto minus quæ sint interna gaudia vident.

« Factum est autem, cum exissent sacerdotes de « sanctuario, nebula implevit domum Domini, et non « poterant sacerdotes stare et ministrare propter « nebulam. Impleverat enim gloria Domini domum « Domini, etc. » (Ex Gregorio.) Quod autem nebula implevit domum Domini, et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam, hæc sententia superbos Judæorum pontifices ac doctores insinuat, qui dum nativitatis Christi sacramenta instigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium per erroris nebulam perdididerunt; ita eorum mentes infidelitatis caligo replevit, ut exigentibus propriis meritis non agnoscant cultum credulitatis. Nebula ergo Synagogam, id est, domum Domini implevit. Et sacerdotes propter nebulam ministrare non poterant, quia dum in Testamento Veteri sensus mysticorum litteræ velamine cooperitos inter obscuras allegoriarum caligines investigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium propter nebulam perdididerunt. Quibus et tunc in nebula doctrinæ suæ vocem Dominus protulit, cum de se etiam aperta narravit. Quid est enim apertius quam: « Ego et Pater unum sumus (Joan. x) ? » Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo compleverat, quasi emissum solis radium nebula interjacens abscondebatur.

« Et dedicaverunt templum Domini rex et filii « Israel. » Templum Domini, sancta est Ecclesia, sicut supra ostensum est. Hanc dedicavit rex Christus, quando eam sanguine suo mundavit, et Spiritus sancti gratia sanctificavit, ac diversis virtutum donis multiplicavit. Hanc dedicant et filii Israel secum, quando unusquisque fidelium secundum donum operibus proximos suos, quoscumque valet, ad meliora et perfectiora convertere satagit. « Templum enim Dei, ait Apostolus, sanctum est, quod estis vos (I Cor. 11). » Sed hanc sanctificationem rex et populus, caput et membra non æqualiter perficiunt, quia de Christo Joannes ait: « De plenitudine ejus nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia (Joan. 1). » Hinc Paulus dicit: « Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (I Cor. 11). » Sed quantum valeat hominis dedicatio, prædictus Apostolus subsequenter exponit dicens: « Qui plantat autem, et qui rigat, unum sunt: unusquisque autem propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis (Ibid.), etc. » Igitur ipse sanctificat suum templum, quasi Deus et Dominus inhabitando, nos autem digne habitationi ejus conversando. Sequitur:

« In die illa sanctificavit medium atrii, quod erat « ante domum Domini. Fecit quippe ibi holocaustum et sacrificium et adipem pacificorum, quia « altare æreum, quod erat coram Domino minus « erat et capere non poterat holocaustum et sacrificium et adipem pacificorum. » Quid ergo est, quod Salomon sanctificavit medium atrii, offerens ibi holocaustum et sacrificium, quia altare æreum, quod juxta constitutionem legis ante fores templi positum erat, non poterat totum capere, nisi quod Christus ea quæ in lege propter infirmitatem ejus perfici non poterant, nunc in Ecclesia catholica pleniter gerit? Ipsa est enim atrium domus Domini, quia per ipsam ingressus patet in templum Domini, in Jerusalem videlicet celestem. Quia ergo holocausta et sacrificia omnia in altari typico Veteris Testamenti non potuerunt offerri, eo quod omnia ibi figuraliter fiebant, rex noster et sacerdos crexit novum altare fidei in Ecclesia catholica, in quo pingua holocausta et sacrificia acceptabilia quotidie spiritualiter Deo offeruntur. Hinc est quod Dominus, reprobans vetus sacrificium, per prophetam ait: « Holocausta et sanguinem victimarum nolui (Isai. 1). » Et item in Psalmis, sacrificium probans Novi Testamenti, taliter per Prophetam locutus ait: « Sacrificium laudis honorificabit me, et illic iter est, in ovo ostendam illi salutare Dei (Psal. xlix). »

« Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem « celebrem, et omnis Israel cum eo multitudo magna « ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti, coram « Domino Deo nostro, etc. » (Ex Beda.) Quod dicitur, quia fecit Salomon festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu

Emath usque ad rivum Ægypti, coram Domino : per introitum Emath Septentrionalem terræ repromissionis plagam, per rivum sive torrentem Ægypti, ut Verba Dierum nominant (*II Par. vii*), designat australem. De quibus aliqua latius ex verbis sancti Hieronymi ponere gratum puto esse lectori. (*Ex Hieron.*) Scriptum est in libro Numerorum, in quo omnis terra repromissionis per quatuor plagas brevi sermone dividitur : « Pars meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom, et habebit terminos contra Orientem mare salsissimum. Qui circuibunt Australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant Senna et perveniant in Meridiem usque ad Cadesbarne. Unde egredientur confinia ad villam nomine Addar, et tendunt usque Asemona, ibique per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, et maris magni littore finiatur (*Num. xxxiv*). » Pro quo in ultima visione prophetæ Ezechielis ita dicitur : « Plaga autem Australis Meridiana a Thamar usque ad aquas Mariboth, id est, contradictionis, Cades quoque et torrens usque ad mare magnum (*Ezech. xlvii*), » quod significat altissimam solitudinem Sin, quæ est juxta Edom et mari Rubro terminum circuire, et per ascensum Scorpionis, et per Senna et Cadesbarne, et atrium sive villam Addar, et Asemona pervenire usque ad torrentem qui juxta urbem Rinocoruram mari influit. Hic vero terminus plagæ Australis incipit a Thamar, quæ urbs in solitudine est, quam et Salomon miris operibus exstruit, et hodie *Palmira* nuncupatur, Hebræo quoque sermone *Thamar* dicitur, quæ in lingua nostra *Palmam* sonat, usque ad aquas contradictionis Cades, quam in deserto esse non dubium est, et torrens ingrediens mare magnum hoc quod Ægypti Palæstinæque præterdit littoribus. Sequitur in libro Numerorum : « Plaga autem Occidentalis in mari magno incipiet et ipso fine claudetur (*Num. xxxiv*), » hoc est, a mari usque ad mare, a torrente videlicet Rinocoruræ, qui in mare influit, usque ad eum locum ubi est Emath, urbs Syriæ, cujus in hac plaga et nomen ponit Ezechiel : « Et plaga, inquit, maris mare magnum a confinio per directum, donec venias Emath (*Ezech. xlvii*), » quæ nunc *Epiphania* nominatur, ab Antiocho crudelissimo tyrannorum nomine commutato; nam cognomentum habuit *Epiphanes*. Sequitur in libro Numerorum : « Porro ad Septentrionalem, inquit, partem a mari magno termini incipient pervenientes usque ad montem altissimum, a quo venies in Emath usque terminos Sedala. Ibuntque confinia usque Sephrona et villam Enan. Hi erunt termini in parte Aquilonis (*Num. xxxiv*). » Dicunt Hebræi Septentrionalem plagam incipere a mari magno, quod Palæstinæ Phœnicis et Syriæ, quæ appellatur Cœle, Ciliciæque præterdit littoribus et per Ægyptum tendit ad Libyam. Quod autem dicit : « pervenientes terminos usque ad montem altissimum, » iidem Hebræi autumant vel Amanum montem significare, vel Taurum, quod nobis videtur verius. « Ibuntque, inquit, confinia usque ad Se-

phrona. » Quamobrem hodie Zephium oppidum Ciliciæ vocant. Quod autem sequitur : « Et villam Enan, » pro quo in Hebræo scriptum est *Aserenan*, quod interpretatur *atrium fontis*, terminus est Damasci. Unde dicitur in Ezechiel : « Et erit terminus a mari usque ad atrium Enon sive Aserenan, terminus Damasci (*Ezech. xlvii*). » Et ab Aquilone ad Aquilonem plaga Septentrionalis. « Inde metabuntur, inquit, fines contra Orientalem plagam, de villa Enan usque Sephania, et de Sephania descendunt termini in Rebla contra fontem. Inde perveniunt contra Orientem ad mare Cenereth, et tendunt usque Jordanem, et ad ultimum salsissimo clauduntur mari (*Num. xxxiv*). » A fine igitur Septentrionalis plagæ, hoc est, atrio Enan, tendunt fines usque ad Sephania, quam Hebræi *Aphamiam* nominant. Et de Aphamia descendunt termini in Rebla, quæ nunc Syriæ vocatur *Antiochia*. Et ut scias Reblam hanc significare urbem quæ nunc in Syria Cœle nobilissima est, sequitur : « Contra fontem, » quem perspicuum est significare *Daphnen*, quo fonte supradicta urbs aquis abundantissimis fruitur. « Inde, inquit, perveniunt termini contra Orientem ad mare Cenereth, » id est, ad stagnum *Tiberiadis*. Mare autem dicitur, cum habeat dulces aquas, juxta idioma Scripturarum, quæ congregationes aquarum appellant maria. « Et tendunt, inquit, usque Jordanem, et ad ultimum clauduntur mari, » vel Mortui, vel, ut alii putant, lingua maris Rubri, in cuius littore Ahila posita est.

Quod autem sequitur in libro Regum, quod septem diebus et septem diebus, id est, quatuordecim diebus prædicta festivitas a Salomone et filiis Israel celebraretur, et in die octava dimissus sit populus, intuentum est quomodo in Verbis Dierum de eadem re scriptum sit : « Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus et omnis Israel cum eo, Ecclesia magna valde, ab introitu Emath, usque ad torrentem Ægypti. Fecitque inde octava collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus et solemnitatem celebrasset septem diebus. Igitur vicesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua (*II Par. vii*). » Sed puto non aliud hic velle intelligi, nisi quod, expletis septem diebus dedicationis templi, subsecuti sunt dies Scenopegix, quæ a quinto decimo die mensis septimi secundum legem inchoabant (*Levit. xxiii*), et in die vicesima secunda fiebantur. Utrisque ergo festivitibus rite peractis, et Scenopegiarum octava die finita, dimisit rex Salomon populos ad sua lætantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus David et Salomoni et Israel populo suo. (*Ex Josepho*) Cui sensui videtur Josephus suffragari, ita dicens : « Dimisit ergo Salomon Ecclesiam, cum sacrificia celebrasset pro se et universis Hebræis, id est, vitulos quidem viginti duo millia, oves autem centum viginti millia. Tunc enim prius in templo sacrificia celebrata sunt, et in toto epulati sunt omnes Hebræi cum uxoribus suis et filiis; insuper etiam et festivitatem qua

vocatur Scenopegia faciens ante templum, clare nimis et magnifice diebus quatuordecim rex cum omni populo suo pariter epulatus est. Cumque hæc fuissent sufficienter exhibita, nihilque deesset circa pietatis divinæ culturam, dimissi a rege singuli ad propria remearunt, agentes gratias regi propter providentiam quam habuisset, et opera quæ fecisset, et orantes Deum ut eis regem præberet longævo tempore Salomonem; agebant revertentes cum gaudio sublimer, et cum delectatione homines decantantes, ita ut ea jucunditate sine labore ad propria remearent. »

Mystice autem hoc, quod Salomon, completo opere templi, festivitatem celebrem fecit et omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti coram Domino Deo, significat internum gaudium sanctorum, quod cum rege suo Christo, vero videlicet Pacifico, perpetualiter habent; nec non et loca ipsa, quibus termini terræ Israel descripti sunt, Emath videlicet et rivus Ægypti, huic significationi non contradicunt. Emath enim interpretatur *Domini veritas*. Et rivum sive torrentem Ægypti quem melius intelligere possumus, quam mortem temporalem? Quia hanc in Ægypto, id est, in tenebris istius mundi consistens nullus evadere potest, Propheta attestante, qui ait: « Quis est homo qui vivit, et non videbit mortem. » (*Psal. xviii*)? » Unde de ipso Mediatore Dei et hominum in Psalmo scriptum est: « De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput » (*Psal. cix*). » Torrens fuit turbulenta persecutio Judæorum, de qua Dominus Christus bibit in via, id est, in hac vita, dum corpore pertulit. Sed dum, *in via*, dicitur, in Latinis ostenditur, et velocissimus transitus indicatur, per quam itinerantes vehi solent ad aliam mansionem. « Christo enim » propter gloriosæ meritum passionis « datum est nomen, quod est supra omne nomen, ut in nomine ejus omne genu flectatur cælestium, terrestrium et infernorum » (*Philip. ii*). » Omnis ergo Israel a rivo Ægypti usque Emath festum celebre cum Salomone facit, quando sancti post finem præsentis vitæ veraciter æternis gaudiis cum Domino Christo perfruuntur. Quod autem septem et septem diebus eandem festivitatem celebrabant, significare potest quod electi per septiformem Spiritus sancti gratiam illuminati, modo in hac vita, quæ septenario numero dierum discurrit, gaudent in spe, et tum in sabbato vero, hoc est, in futura animarum requie gaudebunt in ipsius veritatis perceptione. Quod autem sequitur, in die octavo Salomon dimisisse populum, qui benedicentes regi profecti sunt singuli in tabernacula sua lætantes alacri corde super omnibus bonis quæ fecerat Dominus David servo suo, et Israel populo suo, significat post finem istius vitæ, postque sabbatismum animarum sanctarum, quæ nunc quiescunt ante diem judicii, in octava ætate, hoc est, in die resurrectionis sanctos recepturos corpora immortalia, et in mansionibus cælestibus quosque secundum beatorum qualitates collocandos, ubi semper alacri corde lætentur,

A gaudentes et laudantes Deum super omnibus bonis quæ in Domino Christo Pater omnipotens contulit populo Christiano.

CAPUT IX.

Quod Salomon post ædificationem templi et domus regis ædificavit urbes plurimas, et vicos ad se pertinentes munivit muris; et de eo quod tribus vicibus per annos singulos offerebat holocausta, et quod classem instituit ad ducendum aurum de Ophir.

(CAPUT IX.) « Dedit rex Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilææ. Egressusque est Hiram de Tyro, ut videret oppida quæ dederat ei Salomon; et non placuerunt ei, et ait: Hæc sunt civitates, quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas, terra Chabul usque in diem hanc, etc. » (*Ex Josepho*.) De hoc Josephus ita narrat: « Multum aurum et argentum Tyri rex ad ædificium contulit, insuper et ligna cedrina et cypressina, quem Salomon quoque magnis compensationibus redonavit, mittens ei per annos singulos triticum, vinum et oleum, quibus maxime rebus, eo quod habitaret in insula, sicut prædiximus, indigebat. Ad hæc autem et civitates Galilææ regionis, viginti numero, non procul a Tyro positas condonavit. Quas dum circumisset atque considerasset, displicuissetque ei donum, mittens ad Salomonem, dixit se civitatibus non egere; et ex tunc hæ appellatæ sunt terra Gabalon; etenim interpretatum lingua phœnicia, *displicere*, significat. » Sed chabul, *quasi germen*, interpretatum in libro Hebræorum nominum invenimus. Quomodo autem hoc nomen *displicere* significet, non invenimus, nisi forte per ironiam dictum sit, *quasi germen*, cum plenitudinem fructuum non afferret.

« Ædificavit ergo Salomon Gazer, et Bethoron « inferiorem, et Baalath et Palmiram in terra solitudinis, et omnes vicos qui ad se pertinebant, et quæ erant absque muro, munivit, etc. » Urbes vero, quas ædificasse Salomon dicitur, hoc est, Mello et murum Jerusalem, Ezer, Mageddo, et Gazer, Bethoron, Baalath, et Palmiram, sanctæ Ecclesiæ decorem significant, quam verus Salomon in jucunditate regni sui ad laudem et sempiternam lætitiæ sibi præparavit. Interpretatur autem Mello *adimpletio*; Ezer, *separatus*, vel *sanctificatus*; Mageddo, *cœnaculum ejus*; Gazer, *præcisio*, vel *divisio*; Bethoron, *domus montium*; et Baalath *ascendens* interpretatur. Sancta ergo Ecclesia ipsa « civitas Dei vivi » est (*Hebr. xii*), ubi impletur quotidie Dei voluntas. Hæc separata ab omni errore infidelium, sanctificata est in fide et bonis operibus. Ibi refectio virtutum est; hæc discernit mundum ab immundo, virtutes a vitiis; et domus est montium, id est, habitatio sanctorum, et fructus justitiæ, sicut palma, florens « ascendit de virtute in virtutem, ut videatur Deus deorum in Sion » (*Psal. lxxxiii*). » Omnes vicos, qui ad se pertinebant, et quæ erant absque muro, munivit Salomon, quia Christus cœtus fidelium suorum gratiæ suæ protectione ita munivit, ut hostibus spiritualibus insuperabiles semper existerent

« Universum populum, qui remanserat de Amor-

« rhaïs, et de Cethaïs, et Pherexaïs, et Heveïs, et A
 « Jebusæis, qui non sunt de filiis Israel, horum fi-
 « lios, qui remanserant in terra, quos scilicet non
 « poterant filii Israel exterminare, fecit Salomon
 « tributarios usque in diem hanc. De filiis autem
 « Israel non constituit Salomon servire quemquam,
 « sed erant viri bellatores et ministri ejus, et prin-
 « cipes, et duces. » Universum populum, qui non
 fuerunt de filiis Israel, fecit Pacificus noster tributa-
 rios, cum eos, qui non sunt in filiorum numero, sed
 in servili conditione positi, in potestate sua continet,
 et singulis utitur ad proprium servitium. Sive enim
 Judæi, sive gentiles, sive hæretici, ejus dominatione
 consistent, quia ipse universorum dominator est, et
 eis utitur ad suam voluntatem (*Act. xv*). In cujus
 voluntate universa sunt posita, et non est qui
 possit resistere voluntati ejus. Tales licet in multis
 adversantur, tamen frequenter usibus serviunt Eccle-
 siæ, cum in præsentis tempore necessaria tribuunt,
 et de rebus suis solatia præbent. De filiis autem
 Israel, hoc est, qui non ancillæ filii sunt, sed liberi,
 quos ipse Filius Dei sanguine suo liberavit (*Galat. iv*),
 non constituit Salomon noster servire quemquam,
 quia neminem cogit ritu gentili vivere, neminem
 cæremonias veteris legis temporibus novi testa-
 menti servare; sed viros bellatores esse, qui contra
 spirituales nequitias scuto fidei et gladio spiritus dimi-
 cent (*Ephes. vi*); et ministros suos fieri, hoc est,
 spirituale obsequium in bonis operibus sibi præbere
 (*Rom. x. 1*); et principes et iudices, scilicet ut bene sibi
 principentur, et carnis lasciviam dement (*Gal. v*);
 sive ut subditos sibi bene regant et in semita justi-
 tiæ ducant. Quod autem sequitur: « Erant principes
 « super omnia opera Salomonis præpositi quingenti
 « quinquaginta, qui habebant subjectum populum,
 « et statutis operibus imperabant, » quid significat,
 nisi quod hi qui Spiritus sancti gratia legis Domini
 scientiam habere merentur, et semetipsos et alios
 bene regere possunt? Quinquagesimo ergo die post
 pascha et in veteri testamento lex in Sina tributa est
 (*Exod. xx*), et in novo super apostolos et eos qui
 cum ipsis erant, Spiritus paraclitus venit (*Act. ii*).

« Offerebat quoque rex Salomon tribus vicibus
 « per annos singulos holocausta et pacificas victimas
 « super altare, quod ædificaverat Domino: et ado-
 « lebat thymiama coram Domino, etc. » Offert
 quoque Pacificus noster tribus vicibus per annos sin-
 gulos holocausta Domino, cum in membris suis per
 sanctæ Trinitatis fidem « hostiam acceptabilem »
 exhibet Deo (*Rom. xii*). Offert enim unusquisque fi-
 delis holocausta Domino, cum corpus castigando
 macerat, et tota desideria carnis igne Spiritus sancti
 consumere festinat. Offert pacificas hostias, cum
 bonorum operum munus exhibet. Offert victimas,
 cum vota labiorum suorum in laude Domini expendit.
 Et hæc omnia super altare quod ædificaverat
 Domino offerre debet, quia in ara cordis, ubi decet
 ignem divinum semper ardere, hoc est, flammam
 charitatis semper fervere, quidquid in abstinentia,

quidquid in bonâ operatione, quidquid in gratiarum
 actione elaborat, justum est ut totum in suavitate
 Spiritus sancti offerat Deo. Sicque adolebit thymiama
 coram Domino, quando orationem puram in cordis
 secreto præparat Deo, et ea quæ sunt digna et Deo
 placita postulat. Caterum qui transitoria poscit, et
 quæ ad luxum sæculi pertinent, non coram Domino
 adolere thymiama dicitur, quia non in pura con-
 scientia orare comprobatur.

« Classem quoque fecit Salomon in Asiongaber,
 « quæ est juxta Ailath in littore maris Rubri in terra
 « Idumæa. Misitque Hiram in classe illa servos suos
 « viros nauticos et gnaros maris cum servis Salo-
 « monis. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde
 « aurum quadringentorum viginti talentorum detu-
 « lerunt ad regem Salomonem. » (*Ex Hieron.*)
 Asiongaber fertur esse insula, haud procul ab Aila
 in Rubro mari, ubi classis Josaphat hujus tempestatis
 attrita est. Ophir autem nomen est provinciæ, ex
 Ophir, uno de posteris Eber, nominata, de cujus
 stirpe venientes, a fluvio Rosnæ, usque ad regionem
 Judæ, quæ vocatur Hieria, habitasse referuntur, ut
 Josephus narrat. Classem itaque, quam fecit Salomon
 in Asiongaber (quæ, *festinantes*, aut *fortes*, sive *ri-
 riliter* interpretatur) non aliam esse puto, quam Ec-
 clesiam fidelium, quæ in mari istius mundi posita,
 studium impendit thesauros sapientiæ et scientiæ,
 opesque virtutum acquirere. Ibi sunt servi Hiram,
 viri nautici et gnari maris cum servis Salomonis;
 dum gentiles sæculari sapientia eruditi cum his qui
 in lege Moysis periti sunt in unitate fidei sociantur.
 Hos ergo Salomon noster in Ophir (quæ interpreta-
 tur infirmans) mittit ut sumptum inde aurum ad se
 deferant, cum in vilitate litteræ sensum pretiosum
 jubet quærere. Et sic acceptam summam quadrin-
 gentorum viginti talentorum auri ad regem deferunt,
 cum sensum pretiosum hystoriæ, allegoriæ, tropolo-
 giæ, atque anagogen in duobus testamentis, inve-
 niunt, et eum sapientiæ et consilio divino adscri-
 bentes tribuunt.

CAPUT X.

De regina Saba, quæ venit audire sapientiam Salomonis; quod fecit Salomon de lignis thyinis fulcra domus Domini, etc; et quod magnificatus est super omnes reges terræ divitiis et sapientia.

(CAP. X.) « Sed et regina Saba, audita fama Salomo-
 nis, in nomine Domini venit tentare eum in ænigma-
 « tibus, et ingressa Jerusalem cum multo comitatu
 « et divitiis, camelis portantibus aromata, et aurum
 « infinitum nimis et gemas pretiosas. Venit ad
 « Salomonem, et locuta est ei universa, quæ habe-
 « bat in corde suo, etc. » Regina autem Austri, quæ
 a finibus extremis excitata veniens, Salomonis au-
 dire sapientiam concupivit, jam tunc venturam gen-
 tibus Ecclesiam, desiderantem Christum præfigura-
 bat, quæ (juxta Prophetam) « circumamicta est var-
 ietate in vestitu deaurato, et populi sui et paternæ
 domus oblita (*Psal. xliiv*), » currabat barbara gente,
 non animo. Quæ in aperto peregrina fuit, sed in oc-

culto sanctorum heri civis optabat. Unde non solum cœlesti præmio resurrectionis beata, sed etiam potestate apostolica, de Judæis adulteris judicandis, ipsius ore Judicis digna censetur, quia Christum in Salomone mirata, verum reginæ cœlestis affectum imagine mystica Ecclesiæ providentis impleverat. Hinc ipsa regina Saba in Salomone et gloria ejus stupens super prudentia ejus dixit :

« Verus est sermo, quem audiavi in terra mea super sermonibus tuis, et super prudentia tua, et non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni et vidi oculis meis et probavi, quod media pars mihi nuntiata non fuerit. Major est sapientia tua et opera tua, quam rumor quem audiavi, etc. » Quod bene convenit sanctæ Ecclesiæ, quæ, auditis miraculis Christi, provocata est ad quærendum eum. Sed postquam ad ipsum venit per baptismum et fidem, consideratis sanctæ Scripturæ testimoniis, Divinitatis ejus potentiam agnoscens, parum ei videtur esse omne quod sibi antea de eo narratum est, in comparatione perceptæ. Unde et admirando in laudem ejus erumpit, dicens :

« Beati viri tui et beati servi tui, qui stant coram te semper, et audiunt sapientiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus cui placuisti, et posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum, et constituit te regem, et ut faceres judicium et justitiam. » His quoque similia et Psalmista, et desiderio regni cœlestis exardescens, ex persona sanctorum protulit, dicens : « Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum ! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini : cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum. » Et paulo post : « Beati, ait, qui habitant in domo tua, Domine, in sæculum sæculi laudabunt te (Psal. LXXXIII). » Illi ergo beati et vere beati sunt, quorum rex est Christus ; et qui æterna visione ejus perfrui merentur, et gloriam ejus, quam habet cum Patre et Spiritu sancto, conspicere, et sapientiam, per quam ipse mundis corde dignatur se ostendere (Math. v), perpetualiter percipere lætantur. Sicque probabunt verum esse hoc quod scriptum est : « Quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (Isa. LXIV ; I Cor. II). » Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit, et petivit ab eo, exceptis his quæ ultro obtulerat ei munere regio. » Quia Pacificus noster veræ reginæ, Ecclesiæ videlicet suæ, omnia quæ petit dabit, de quo scriptum est : « Desiderium animæ ejus tribuisti ei, et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum (Psal. XX). » Et in Evangelio ipse dicit : « Quæcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (Joan. xv). » Non solum autem ea, quæ petimus, imo etiam illa, quæ humana fragilitas aut nescit, aut præsumit petere, gratuito munere largitur.

« Fecit rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, et domus reginæ, et citharas lyrasque cantoribus.

« Non sunt allata hujusmodi ligna thyina, neque visa usque in præsentem diem, etc. » (Ex Josepho.) De quo Josephus ita narrat : Eodem vero tempore delati sunt regi a terra, quæ vocatur aurea, lapides pretiosi et lignea pinea quibus usus est ad fortitudinem templi domumque regalem, et ad instrumenta musicorum. Fecitque ex eis citharas et nabas, ut dicerent hymnum Deo Levitæ. Omnium vero rerum, quæ fuerunt quocumque tempore regi delata sunt, magnitudine et pulchritudine præcellabant. Nullus igitur arbitretur, quia lignea pinea, quæ nunc propter pretia vendentium sic appellantur, illis vicina sint. Illa siquidem visione rotunda, quasi pinea sunt, sed multo candidiora et valde fulgentia. Hoc autem dixi, ut nullus naturam veræ pinus ignoraret. Bene autem dicitur, quod rex Salomon de lignis pretiosissimis fecerit fulcra domus Domini, et domus reginæ, et citharas lyrasque cantoribus, quia Conditor noster ligna pretiosa, hoc est, doctores sanctos, quorum viror fidei nunquam arescit, nec folia verborum decidunt, sed qui fructum bonorum operum reddunt temporibus suis (Psal. I), ad munimen domus Dei et domus reginæ, hoc est, ad confirmationem Ecclesiæ suæ ponit, ut eorum undique vallata doctrinis atque exemplis ruinam errorum et scelerum non sentiat. Talesque viri merito quasi cytharæ et lyræ ad laudandum Dominum fabricatæ dicuntur, quia « omnia quæcumque fecerint prosperabuntur (Ibid.) » et laudem Domini inter adversa et prospera corde, ore simul et opera pronuntiare non cessant. Hi (secundum Apostolum) [Col. III] quidquid agunt in verbo aut in opere, omnia in gloriam Dei faciunt. De quibus ex persona Domini per Prophetam dicitur : « Super muros Jerusalem constitui custodes, tota die et tota nocte non tacebunt laudare nomen Domini (Isai. LXII). »

« Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro puro, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius, et trecentas peltas ex auro probato ; trecentæ enim minæ auri unam peltam vestiebant. » Posuitque ea rex in domo silvæ Libani, etc. » In Verbis quoque Dierum ita scriptum est : « Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in hastis singulis expendebantur, trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur scuta singula. Posuitque ea rex in armamentario, quod erat consitum in nemore (II Par. IX). » Scuta ergo simul et hastæ aureæ, quibus utebantur (sicut in sequentibus ostenditur), duces qui excubabant ante ostium domus regis, quid significant, nisi armaturam spirituales, quam habent prædicatores sancti, qui custodiunt domum Dei, et excubant ad ostium ejus, ut callidis insidiatoribus intercludant aditum, ne decipiant innocentes. De quibus in Cantico canticorum scriptum est : « Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi (Cant. III). » (Ex Beda.) Quia et præsentem Ecclesiæ quietem

ac pacem prædicatores sancti contra hæreticorum A
 tumentur incursus, et internam cœlestis patriæ re-
 quietem perfectiores quique fixa intentione speculan-
 tur. Bene autem iterando adiungitur : « Ex fortissi-
 mis Israel. » Israel quippe *vir videns Deum* interpre-
 tatur. Omnes quidem, qui ad divinæ visionis gaudia
 tendunt recte *Israel* nomine censentur. Sed fortis-
 simi in eis sunt utrique illi, qui sive cœlestis dono
 speculationis sublimantur, seu prædicationis mini-
 sterium rite peragendum suscipiunt. Qui et apte sexa-
 genario sunt numero designati, quia tales nimirum
 denarium æternæ retributionis pro perfectione bonæ
 operationis expectant. « Omnes tenentes gladios, et
 ad bella doctissimi. » Illos tenentes gladios, de qui-
 bus dicit Apostolus : « Et galeam salutis assumite
 et gladium Spiritus, quod est verbum Dei (*Ephes.*
 VI). » Ad illa bella *doctissimi*, de quibus idem ad-
 monet, dicens : « Induite vos armaturam Dei, ut
 possitis stare adversus insidias diaboli, quia non est
 nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem,
 sed adversus principes et potestates (*Ibid.*), etc. » Et
 recte, *doctissimi*, quia magna bellandi arte indi-
 gent, qui carne inclusi, in terris positi, contra
 spiritualia nequitiae in cœlestibus certant; magna
 arte imo magna Dei gratia indigent, cum contra
 archangelum, tot millibus annorum ad bella exer-
 citatum, carnis fragilitas pugnat. Recte ergo ducen-
 tiae hastæ de summa sexcentorum siclorum factæ
 sunt, quia patres utriusque testamenti doctrina et
 operatione perfecti esse noscuntur, cum quidquid
 in sermone docuerint, bonis exemplis probaverunt.
 Necnon et trecenta scuta, quorum singula trecenti
 aurei vestiebant, perfectam fidem eorum signifi-
 cant, quam in sanctæ Trinitatis confessione habe-
 bant. Bene ergo custodes domus Dei hastas et scuta
 aurea portant, quia sancti prædicatores, qui sunt
 Ecclesiæ sanctæ custodes, claritate supernæ sapien-
 tiæ splendentes, et verborum jaculis inimicos confodiunt,
 et scuto sacræ fidei tela nequissimi ignea
 repellentes exstinguunt. Quod autem adiungitur,
 « posuit ea rex in domo silvæ Libani, » apte huic
 mysterio congruit. Quid ergo silva Libani, nisi gen-
 tium Ecclesiam significat, quæ de fastu superbiæ
 abscissa in fabrica domus Dei convenienter aptatur?
 Unde et per Psalmistam dicitur : « Ecce audivimus
 eam in Ephrata, invenimus eam in campis silvæ
 (*Psal.* CXXXI), etc. »

« Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore
 « grandem, et vestivit eum auro fulvo nimis, qui
 « habebat sex gradus. Et summitas throni rotunda
 « erat in parte posteriore, et duæ manus hinc atque
 « inde tenentes sedile, et duo leones stabant juxta
 « manus singulas, et duodecim leunculi stantes su-
 « per sex gradus hinc atque inde, etc. » Solum
 ergo quod rex Salomon fecit bene Ecclesia sancta
 esse intelligitur, in qua Pacificus noster regnans
 judicia sua facere dignoscitur. Quia anima justi sedes
 est sapientiæ. Et bene de ebore illud factum esse
 memoratur, quod non ad scelas divitiarum intelligamus

aptatum, sed quoniam elephas, cuius hæc ossa
 sunt, niniæ castitatis asseritur, qui inter quadru-
 pedia (et sensu plurimum valet, et temperanter mi-
 scetur feminae suæ, et conjugæ secunda non utitur.
 Hoc pudicis animabus decenter aptatum est, quia
 illæ ebur fuisse noscuntur, quæ per castitatem
 Christi Domini præcepta secutæ sunt.

« Hanc vestivit auro fulvo nimis. » Quia splendo-
 rem gloriæ suæ in ea clarescere fecit, cum per si-
 gua miracula majestatis suæ potentiam ostendit.

« Habebat autem thronus iste sex gradus. » Quid
 per senarium numerum, nisi honorum operum per-
 fectio designatur? « Sex diebus perfecit Deus mundi
 ornatum, et septimo requievit ab operibus suis
 (*Gen.* II). » Siquidem et senarius primus est nu-
 merus, qui suis partibus perfectus esse dignoscitur.
 Habet enim medietatem tria, tertiam partem duo,
 sextam unum; unum vero, duo et tria sex sunt.
 Igitur quia et sex ætatibus mundus constat, in qui-
 bus licet operari, quisquis ad cœlestem patriam
 pervenire desiderat, bonis operibus ascendere festi-
 net, quia, nisi bonis actibus ascendatur, illic mini-
 me pervenitur. Sequitur :

« Et summitas throni rotunda erat in parte po-
 « steriore. » Quid enim rotunditas throni in parte
 posteriore nisi requiem æternam, quæ post hanc
 vitam futura est sanctis, significat, ubi quisquis
 hic bene laborat, mercede operis sui remuneratur,
 perenni quiete perfruetur? Unde et in Cantico can-
 ticorum de hoc ipso throno sub alio exemplo com-
 memoratur, ubi dicitur : « Ferculum fecit sibi rex
 Salomon de lignis Libani. Columnas ejus fecit argen-
 teas; reclinatorium aureum, ascensum purpureum
 media charitate constravit (*Cant.* III). » (*Ex Beda.*)
 Ferculum inde dictum quod vel residentium sive
 discumbentium in convivio corpora ferat; vel ipsum
 de loco ad locum solet pro temporis opportunitate
 circumferri. Cui merito sancta Ecclesiæ compara-
 tur, quæ credentes ad æternæ vitæ refectiorem præ-
 dicatorum suorum ministerio circumfert. Ferculum
 itaque regis nostri sancta Ecclesia est, quæ de for-
 tibus patrum, quasi lignis cedrinis imputribilibus,
 mentibus est constructa. Quæ recte ferculum dicitur,
 quia ipsa fert quotidie animas ad æternum con-
 vivium conditoris sui. Cum ferculo columnæ argen-
 teæ factæ sunt, quia prædicatores sancti eloquii
 luce resplendent. Est autem columnis argenteis re-
 clinatorium aureum, quia per hoc quod a sanctis
 prædicatoribus lucide dicitur mentes audientium
 fulgorem claritatis intimæ, in qua reclinentur, in-
 veniunt. Item reclinatorium in ferculo fecit, cum
 spem perpetuæ quietis fidelibus promisit. « Tollite,
 inquit, jugum meum super vos, et discite a me,
 quia mitis sum, et humilis corde, et invenietis re-
 quietem animabus vestris (*Matth.* XI). » Et hoc re-
 clinatorium fecit aureum, quia requiem nobis æter-
 nam divinæ suæ visionis gloria coram præpara-
 vit. Et non nisi purpureus ad hoc ferculum ascensus
 invenitur, quia nullus Ecclesiam, nisi sacramentum

Dominicæ passionis imbutus, ingreditur. Unde ipse ait : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et Liberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die (*Joan. vi.*). » *Media charitate constravit propter filias Jerusalem.*

Ea ipsa videlicet charitate, qua pro nobis passus est. « Majorem enim hac charitate nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis (*Joan. xv.*). » Et hoc est quod addidit : « Propter filias Jerusalem, » id est, propter animas cœlestium desiderio flagrantem. Quanto enim majorem Deus charitatem suam nolis pro nobis patiendi commendavit, tanto plures ad se redamandum ac pro se patientium accendit.

« Et duæ manus hinc atque inde tenentes sedile. » Quid ergo duæ manus tenentes sedile Salomonis significant, nisi solatia divinæ gratiæ, quæ sanctam Ecclesiam ad cœleste regnum provehunt? Et hæc apte per binarium numerum descripta sunt, quia in utroque testamento hoc prædicatur, hoc maxime commendatur. Quia non nisi per divinum adjutorium aliquid boni perfici potest. » Unde ipsa Veritas dicit : « Sine me nihil potestis facere (*Joan. xv.*). »

« Et duo leones stabant juxta manus singulas. » Quid per leones nisi patres utriusque testamenti figurantur, qui per fortitudinem animi et sibi et aliis dominari bene didicerunt? « Duo ergo leones juxta manus stabant, » quia in lege et in Evangelio sancti patres quidquid boni fecerunt, non sibi, sed Deo deputaverunt. Unde et Psalmista dicit : « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, super misericordia tua et veritate tua (*Psal. cxliij.*). » Et Apostolus : « Gratia, inquit, Dei sum id quod sum (*I Cor. xv.*). » Et item : « Qui gloriatur, in Domino gloriatur (*Jer. ix ; I Cor. i.*). » Sequitur : « Et duodecim leonculi stantes super sex gradus, hinc atque inde. » Quid per duodecim leonculos, nisi prædicatorum ordo, qui apostolicam doctrinam sequitur, significatur? Ili ergo supra sex gradus hinc atque inde stant, quia bonorum operum gressus hinc et inde suis doctrinis atque exemplis munire certant, ne pius labor bene incipientium in operando vacillet, sed rectitudinem in progressu virtutum fortiter conservet. Quod autem subditur :

« Non est factum tale opus in universis regnis, » apte sanctæ Ecclesiæ convenit, de qua scriptum est : « Fortitudo et decor indumentum ejus ; et ridebit in die novissimo. Surrexerunt filii ejus, et beatissimam prædicaverunt, et vir ejus laudavit eam. Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas (*Prov. xxxi.*). » Sequitur :

« Sed et omnia vasa de quibus potabat rex Salomon erant aurea, et universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo. Non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Sa-

lomonis, etc. » Omnia vasa quæ Pacifici nostri ministerio funguntur aurea sunt, quia omnes animæ sanctorum, quæ sunt vasa Dei, ut voluntati deserviant divinæ, splendore sapientiæ et dilectionis nitentes, continent potum aquæ vivæ, et « fiet in eis fons aquæ salientis in vitam æternam (*Joan. iv.*). » Nec alicujus pretii argentum putabatur in diebus Salomonis, quia, secundum Apostolum, « non est in sermone regnum Dei, sed in virtute (*I Cor. iv.*). » Et prædicatio Evangelii « non in suavisibilibus humanæ sapientiæ verbis » consistit, « se l in ostensione Spiritus et virtutis, ut filies nostra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei (*I Cor. ii.*). » Unde ipsa Veritas ait : « Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum Cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, ipse intrabit in regnum cœlorum (*Matth. vii.*). » Et iterum : « Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum ; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum (*Matth. v.*). »

« Magnificatus est rex Salomon super omnes reges terræ, divitiis et sapientia. Et universa terra desiderabat videre vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus. Et singuli deferabant ei munera, vasa argentea et aurea, vestes et arma bellica. » Bene ergo dictum est quod magnificatus sit rex Salomon super reges terræ, quia Pacificus noster super omnem celsitudinem sanctorum, qui vere reges dicuntur, exaltatur, et nullus ei coæquari potest. « Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei? Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et metuendus super omnes qui in circuitu ejus sunt (*Psal. lxxxviii.*). » Et iterum : « Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus (*Psal. cxlvi.*). » Unde et Joannes dicit : « Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratia et veritate (*Joan. i.*). »

« Et universa terra desiderat videre vultum regis nostri. » Quia universa Ecclesia sanctorum hoc solummodo appetit, ut ad conspectum gloriæ ejus perveniat. Cum per Prophetam dicitur : « Tibi dixit cor meum, quæsi vi te, vultum tuum, Domine, requiram (*Psal. xxvi.*). » Et alibi : « Sicut cervus, inquit, desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus (*Psal. xli.*). »

« Et singuli deferunt ei munera. » Dum unusquisque secundum id quod vires sibi suppetunt, in verbo seu factis obsequium studet præstare Deo.

CAPUT XI

De alienigenis mulieribus quas amavit Salomon.

(*CAP. xi.*) « Rex autem Salomon amavit mulieres alienigenas multas. Filiam quoque Pharaonis, et Moabitidas, et Ammonitidas, et Idumæas, et Sydonias, et Ethæas, de gentibus, super quas dixit Dominus filiis Israel : Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras, etc. » (*Ex*

Isidoro.) Jam porro de cæteris operibus Salomonis A quid dicam, quem vehementer arguit sancta Scriptura, atque condemnat, nihilque de pœnitentia ejus vel in eum indulgentia Dei omnino commemorat, nec prorsus occurrit, quid saltem in allegoria boni significet. Hæc est flenda subversio; nisi forte dicat quis mulieres alienigenas, quarum amore exarserat, significare Ecclesias electas ex gentibus. Posset hoc fortasse non absurde intelligi, si ille propter Salomonem desererent deos suos, et colerent Deum ejus. Cum vero ipse propter illas offendit Deum suum, et coluit deos earum, non est quid inde boni conjectari possit. Nec tamen nihil arbitrator significare, sed malum, sicut de uxore filiabusque Lot diximus. Apparet enim in persona Salomonis mira excellentia et mira subversio. Quod igitur in illo diversis temporibus exstitit prius bonum, et posterius malum, hoc in Ecclesia in isto adhuc seculo simul uno tempore ostenditur. Nam bona illius bonos Ecclesiæ, mala autem illius malos Ecclesiæ significare puto, tanquam in unitate unius aræ, sicut in illo uno homine, bonos in granis, malos in paleis (*Matth. III*), aut in unitate unius segetis, bonos in tritico, malos in zizaniis (*Matth. XIII*).

CAPUT XII.

De divisione decem tribuum a domo David propter peccatum Salomonis, et quod Roboam, derelicto seniorum consilio, juvenum obedit persuasioni.

Factum est igitur in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jerusalem, et inveniret eum Achias Silonites Propheta in via, opertus pallio novo. Erant autem duo tantum in agro; apprehendensque Achia pallium suum novum, quo opertus erat, scidit in duodecim partes, et ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras. Hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, et dabo tibi decem tribus. Porro una tribus remanebit ei propter servum meum David, et Jerusalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israel, etc. Illud vero, quod post mortem Salomonis decem tribus a domo David separatae sunt, et duæ relictae, satis indicat quod de tota illa gente Apostolus ait: Reliquæ propter electionem gratiæ salvæ factæ sunt (*Rom. XI*). Jeroboam vero, qui decem tribus a domo David, et a templo Dei separans, ad idololatriam perduxit, significat hæreticos, qui dissensionem amant, et unitatem fidei catholice hæresibus scindunt, ac sic cultui malignorum spirituum sibi obsequentes tradunt. Interpretatur autem Jeroboam *dijudicans populum*. Nam et hæretici dijudicare populum videntur, cum erroris sui sequacem faciunt. Cui rei bene conveniunt verba prophetæ Achias Silonitis, qui missus est ad Jeroboam, ita dicens:

Tolle tibi decem scissuras. Hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum Salomonis, et dabo tibi decem tribus. Porro una tribus remanebit ei propter servum meum David, et Jerusalem civitatem, quam elegi ex omnibus

tribubus Israel. Decem enim scissuras Jeroboam accepit, cum legis præcepta violando corrupit. Et una tribus cum sobole David remansit, dum sors Electorum juxta apostolicam doctrinam in regula fidei catholice permansit, quia unus est Dominus, una fides, unum baptisma (*Ephes. IV*). Denique Roboam, filius Salomonis, qui, utili seniorum consilio relicto, adolescentium consilium secutus est; licet de domo David fuerit, tamen in via ejus non gradiebatur: Fecit enim Judas, Scriptura teste, in illius diebus malum coram Domino, et irritaverunt eum super omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis suis, quæ peccaverant. Edificaverunt autem et ipsi sibi aras et statuas et lucos super omnem collem excelsum et super omnem arborem frondosam. Sed et effeminati fuerunt in terra. Feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel (*III Reg. XIV*). Significat ergo malos rectores in Ecclesia, qui terrenis cupiditatibus dediti negligunt curam habere subditorum, et delectantur in multitudine sibi obsequentium, nec tamen condignam habent sollicitudinem sibi commissorum. Interpretatur autem Roboam *latitudo populi*, et bene *latitudo populi* nominari possunt, qui latam et spatiosam viam gradientes, per quam multi vadunt ad mortem, angustam viam, quæ paucorum est, et ad æternam vitam ducit, ingredi detrectant (*Matth. VII*), relictoque sanctorum Patrum consilio, quorum dicta et exempla ad celsitudinem tendunt perfectionis, eligunt juvenum obtemperare præceptis, hoc est, eorum qui, juvenilibus desideris mancipati, laudibus iniquis et adulationibus eos gravent. Et fit in eis quod per prophetam dicitur: Qualis populus, talis est et sacerdotes. Omnes enim a minimo usque ad maximum avaritiæ student (*Isa. XXIV*; *Jer. VI*), et cæci cæcis ducatum præbentes in foveam perditionis pariter cadunt (*Matth. XV*). Quibus comminatur Sapientia Dei, dicens: Væ tibi, terra cujus rex est puer, et cujus principes mane comedunt (*Eccle. X*). Et e contrario de sanctorum populo et rege eorum Christo laudando subsequitur, dicens: Beata terra cujus rex est nobilis, et cujus principes nascuntur in tempore suo, quia omnia, quæcunque fecerint, prosperabuntur.

CAPUT XIII.

De propheta qui Jeroboam increpaverat ob idololatriam, et seductus ab pseudopropheta contra præceptum Domini comedit, et ob hoc a leone in via occisus est.

(CAP. XIII.) Et ecce vir Dei venit de Juda in sermone Domini in Bethel, Jeroboam stante super altare, et thus jacente; exclamavitque contra altare in sermone Domini, et ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: Ecce filius nascetur domus David, Josias nomine, et immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, et ossa hominum incendet super te, etc. Igitur propheta qui a Deo missus fuerat in Bethel ut increparet Jeroboam super idololatria quam ges-

sit, et a falso propheta seductus comedit ibi et bibit contra præceptum Domini, et propterea a leone in via occisus est, quid significat, nisi dum quis in prosperis elevatur corde ita ut præcepta Domini contemnat, a leone, « qui circuit rugiens, quærens quem devoret (*I Petr. v.*), » dente persuasionis malignæ laniatus, per consensum peccati interficitur? Ac per hoc necessarium est semper quærere auxilium omnipotentis Dei atque defensionem ipsius, et toto corde sperare in misericordia ejus. (*Ex Gregorio.*) Quid enim est homo, cuiuslibet sit meriti, si conditoris sui protectione deseratur? Quæ nimirum protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed utiliter plerumque subtrahitur, ut sibi ipsi homo, quam sine illa nihil sit, ostendatur. Manus igitur Dei aliquando nos nobis per adversa insinuat, quæ nescientes nos in prosperis portat. Quia destituti dum cadere incipimus, et tamen adjuti retinemur; et doctrina fit, quod in lapsu trepidavimus, et custodia, quod in statu permanemus. Nemo ergo se alicujus virtutis æstimet, etiam cum quid fortiter poterit, quia si divina eam protectio deserat, ibi repente enervatus obruitur, ubi se valenter stare gloriatur. Quid est enim quod vir Dei, contra altare Samariæ ad prophetandum directus, præsentem regem, auctoritatem liberæ vocis exercuit, ejusdemque regis extensum brachium in rigore mirabiliter astrinxit, quod tamen mox misericorditer saluti restituit; cuius in domo invitatus comedere noluit, quia ne in via comederet, prohibitionis Dominicæ præcepta servavit; qui tamen in eadem via et seductus comedit, et passus interiit? Qua in re quid subtili consideratione colligimus, quid (ut ita dixerim) formidandum suspicamur, nisi quod forsitan apud semetipsum tacitus et pro præceptis Dominicis regem se contempsisse gloriatur, ab interna mox soliditate quassatus est, et inde ei in opere culpa subripuit, unde sibi gloria in corde surrexit, ut, Prophetæ falsis verbis deceptus, disceret quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit quod ad regis verba restitisset. Bene autem ex ejus ore mortis sententiam accepit, cuius seductione a vitæ præceptis deviavit, ut inde pœnam veraciter sumeret, unde culpam negligenter admisisset.

CAPUT XIV.

De Sesac rege Ægypti, quomodo propter peccata Roboam spoliaverit Jerusalem, sublatis thesauris domus Domini et thesauris regis, scutis quoque aureis quæ fecerat Salomon, pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, et tradidit ea in manu ducum scutariorum, quodque bellum fuit semper inter Roboam et Jeroboam, et inter Asa regem Juda et Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum.

(*Cap. xiv.*) « In quinto autem anno regni Roboam ascendit Sesac, rex Ægypti, in Jerusalem, et tulit thesauros domus Domini et thesauros regis, et universa diripuit. Scuta quoque aurea quæ fecerat Salomon, pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, et tradidit ea in manu ducum scutariorum, et eorum qui excubabant ante ostium domus regis. Cumque ingrederetur rex in domum Domini, por-

PATROL. CIX.

« tabant ea qui præcundi habebant officium, et postea reportabant ad armamentarium scutariorum, etc. » De quo itaque rege in libro Paralipomenon plenius narratur, ubi hoc modo legitur: « Anno autem quinto regni Roboam ascendit Sesac, rex Ægypti, in Jerusalem (quia peccaverant Domino) cum mille ducentis curribus et sexaginta millibus equitum. Nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet et Troglodytæ et Æthiopes. Cepitque civitates munitissimas in Juda, et venit usque Jerusalem. Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, et principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sesac, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, et ego relinquo vos in manu Sesac. Consternatique principes Israel et rex dixerunt: Justus est Dominus. Cumque vidisset Dominus quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis paucillum auxilii, et non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesac. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ et servitutis regni terrarum. Recessit itaque Sesac rex Ægypti ab Jerusalem, sublatis thesauris domus Domini et domus regis, omniaque secum tulit, et clypeos aureos, quos fecerat Salomon, pro quibus fecit rex æneos, et tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii (*II Par. xii.*) » Quid ergo per figuram hoc insinuat, quod propter peccatum Roboam Sesac, rex Ægypti, de domo Domini thesauros abstulit, et thesauros regis, nisi quod mali rectores propter negligentiam suam regem Ægypti, hoc est, principem tenebrarum in Jerusalem typicam provocant, in Ecclesiam videlicet sibi commissam, ubi ipsi ad tempus dominari videntur? Qui thesauros domus Domini, et thesauros regis aufert, cum scientiam Scripturarum sanctarum, simul et opera virtutum ab incautis et desidiosis abstrahit: Sesac ergo *byssus ciliicii*, sive *gaudium ciliicii*, interpretatur. Et quia byssus subtilitatem significat, ciliicum vero, quod de caprarum setis conficitur, peccata, quid melius in bysso ciliicii quam versutia fraudis diabolicæ in persuasionem peccatorum accipi potest? Sesac enim Jerosolymitanas opes aufert, cum diabolus, qui callide decipit, et gaudet in multitudine peccatorum, ecclesiasticos quosque scientia spirituali et opere virtutum deprædat, eosque qui videbantur in Ecclesia decori esse spoliatos secum in barathrum perditionis suæ demergit. Nec non et illud, quod idem rex scuta aurea, quæ fecerat Salomon, abstulit, pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, et tradidit ea in manu ducum scutariorum, ad eundem sensum respicit. Salomon enim scuta aurea condens custodiens domus suæ dedit, cum Redemptor noster spiritualem scientiam per duo Testamenta doctoribus Ecclesiæ ad tuendam plebem suam commendavit. Hanc antiquus hostis per incuriam rectorum abstrahit, quia cum intenti sunt rebus terrenis, nunquam curantes de coelestibus, in officio pristino

scientia denudatos, quasi in domo propria opibus A spoliatos derelinquit. Denique tales cum se sensu spirituali privatos conspiciunt, per eloquentiam verborum copiam quærunt, quatenus eorum sonoritate, velut scutorum æreorum firmitate, tutamen contra hostes pro subjectis sibi opponant. Sed quanto æs est vilis auri metallo, tanto inferior est vana eloquentia veræ sapientiæ fructu. Unde per quemdam sapientem de eloquentia dicitur: « Ubi plurima verba, ibi frequenter egestas (*Prov. xii*). » Et in Psalmista legitur: « Vir linguosus non dirigetur super terram (*Psal. cxxxix*). » Nam de sapientia scriptum est: « Sapientia pretiosior est cunctis opibus, et omnia quæ desiderantur huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera ejus, in sinistra divitiæ et gloria (*Prov. iii*). » Qui vero opportunam defensionem Ecclesiæ exhibere vult contra hæreticos et contra omnes inimicos, sapientiæ utique adminiculo hoc debet perficere, nec eloquentia aliquid ad hoc sine sapientia proficit, imo plurimum nocet. Porro quod legitur in subsequentibus, quod bellum fuerit inter Roboam et Jeroboam et Asa, regem Juda, atque Baasa, regem Israel, cunctis diebus eorum, non aliud significare puto, quam quod sancta Ecclesia, quæ in unitate fidei persistit, bellum habeat semper cum hæreticis et schismaticis, et omnibus qui violare contendunt fidem catholicam. « Omnes enim (ut ait Apostolus) qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur (*II Tim. iii*). » Quia draco antiquus persequitur mulierem, insidians calcaneo ejus, et ipsa conteret caput illius (*Gen. iii*). Asa enim tollens, sive sustollens, et Baasa confusio, vel siccitas, interpretatur. Et bene Ecclesiæ populus tollens sive sustollens dicitur, qui mentem suam ad superna desideria suspendens, confusionem terrenarum cupiditatum cum earum suggestore diabolo spernit ac velut sicca et inutilia contemnit.

CAPUT XV.

Quod sermo Domini factus est ad Jehu, filium Anani, contra Baasa, regem Israel, prædicens pœnas ei futuras, eo quod peccare fecerat Israel, et de Amri rege Israel, quomodo emerit montem Samariæ. De temporibus Achab, et quomodo Achiel de Bethel edificavit Jericho, in Abiran primogenito suo fundans eam, et in Segub novissimo suo ponens portas ejus.

(CAP. XVI.) « Factus est autem sermo Domini ad Jehu, filium Anani, contra Baasa, dicens: Pro eo quod exaltavi te de pulvere, et posui ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Jeroboam, et peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum, ecce ego demetam posteriora Baasa, et posteriora domus ejus, et faciam domum tuam sicut domum Jeroboam, filii Nabath. Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes. Et qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli, etc. » Hæc verba contra omnes peccantes et contra hæreticos et contra paganos maxime prolata sunt: quippe qui peccatis pristinis peccata semper

nova adjiciunt, et malorum exemplis depravati, suis scelerebus priores fiunt.

« Demetam, inquit, posteriora Baasa, et posteriora domus illius, et faciam domum ejus sicut domum Jeroboam filii Nabath. » Demetit Dominus posteriora Baasa, cum peccata iniquorum post finem vitæ ulciscitur. Demetit et posteriora domus ejus, cum civitatores illorum æternis cruciatibus damnat; et faciet domum Baasa sicut fecit domum Jeroboam filii Nabath, cum peccatores in iniquitate sua perseverantes simul cum diabolo et angelis ejus inferni cruciatibus tradet. Baasa enim (ut diximus) *confusio* vel *siccitas* interpretatur, Jeroboam vero *dividens populum*, et Nabath *spontaneum* resonat. Qui ergo confusiones errorum et peccatorum sequitur, et, uxorem gratiæ spiritualis habere negligens, in ariditate peccatorum usque ad finem vitæ perseverat, posteriora ejus velut diaboli metentur: qui propria voluntate superbiendi sibi mortem generavit, et tamen populum perditorum velut diducere videtur, cum non judicium æquitatis, sed damnationis in eis exercere dignoscitur. Tunc enim peccatorum atque omnium iniquorum posteriora demetentur, cum capite suo diabolo, quando Judex viventium et mortuorum in fine sæculi dicturus est his qui ad sinistram ejus stabunt: « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam (*Matth. xxv*). »

« Qui mortuus, inquit, fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes. Et qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli. » Quid est ergo mortuum esse in civitate, nisi quemlibet fidentem in Ecclesia perseverantem, criminibus capitalibus obnoxium esse? In civitate ergo moritur, qui intra Ecclesiam Dei opera pravitatis exercet. Ille enim ore canum laceratur, cum sententiis sanctorum doctorum increpatur, arguitur atque damnatur. De quibus videlicet canibus in Psalmo scriptum est: « Ut canes circuibunt civitatem (*Psal. lviij*). » Canes enim a cavendo dicti sunt. Canum enim consuetudo est illa loca defendere, in quibus se norunt alimoniam reperire. Civitas autem illa, quam canes isti circumveunt, Jerusalem est, universaliter per mundum diffusa. Hanc ergo circuisse Paulum salutares generi humano testantur Epistolæ quæ per universas gentes, velut sacra divina, tonuerunt. O canem istum beatum, qui populos persequitur infideles, fures abigit, et ovilia sancta custodit, cujus latratus per totum mundum, quasi grandisona tuba, concrepuit!

« Qui enim moritur, ait, ex Baasa in regione, comedent eum volucres cœli. » Illi enim ex Baasa, hoc est, ex corpore diaboli confusione plenissimo in regione moriuntur, qui extra Ecclesiam separati idololatriæ aut hæresibus ore atque opere nefario deserviunt. Hoc enim volucres cœli comedunt, illæ videlicet volucres, de quibus in Evangelio dicit in parabola sementis secus viam semen sparsum volu-

eres comedisse (*Matth. xiii; Luc. viii*). Tunc enim istæ volucres eos comedent, quando onustos peccatis secum ad æternum rapiunt interitum.

« Anno tricesimo primo Asa regis Juda, regnavit Ambri super Israel duodecim annis, in Thersa regnavit sex annis. Emitte montem Samariæ a Somer duobus argenti siclis, et ædificavit eam, et vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Somer, Domini montis Samariæ. » Hoc quomodo factum sit, Josephi verba manifestant, in quibus scriptum est : « Tricesimo autem anno regis Asaph, Ambri suscepit imperium, et tenuit annis duodecim, quorum sex quidem annis fecit in Thersa, reliquos autem in civitate, quæ Maraon appellatur, a Græcis vero Samaria. Hic autem nominavit eam Somareon a Somaro quodam, qui ei montem venundaverat, in quo constituerat civitatem. In nullo autem differebat prioribus regibus, nisi quod pejor erat. »

« Et addidit Achab in opere suo irritans Dominum Deum Israel, super omnes reges Israel qui fuerant ante eum. In diebus ejus ædificavit Achiel de Bethel Jericho, etc. » (*Ex Beda.*) Quod scriptum est de temporibus regni Achab : « In diebus ejus ædificavit Achiel de Bethel Jericho. In Abirau, primogenito suo, fundavit eam; et in Segub, novissimo suo, posuit portas ejus, » patet sensus, quia cum præfatæ conditor urbis fundamenta illius ponere inciperet, primogenitus ejus, qui vocabatur Abiram, mortuus est. Et cum, urbe ædificata, portas munire tentaret, novissimum filiorum suorum, cognomento Segub, emisit. Quod ita futurum Josue, cum eam destructam anathemati traderet imprecando prædixit : « Maledictus, iniquus, vir coram Domino, qui suscitaverit et ædificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciatur, et in novissimo liberorum ponatur portas ejus (*Jos. vi*). » Quia vero Achiel unicus Deo, Bethel interpretatur *domus Dei*, Achiel de Bethel destructa a Josue atque anathematizata Jericho mœnia restaurat, cum quis eorum qui in Ecclesia habitum religionis assumpserat ad agenda scelera quæ ei Dominus Jesus in die baptismatis donaverat redit, quasque ipse anathematizaverat diaboli pompas luxuriose vivendo repetit; cum errorum dogmata vel gentilium fabulas veritati ecclesiasticæ, qua imbutus est, præponit, quasi de Bethel egrediens, ruinas Jericho resuscitat, meritoque talis coram Domino maledictus, et primum filiorum in foundatione nefariæ civitatis, et novissimum in portarum positione, amittit, quia fundamenta fidei, a quibus bona ædificia inchoari, et claustra bonæ actionis, quibus perfici debuerant, perdit.

CAPUT XVI.

De Elia Thesbite; quomodo abasum in torrente Carith pascebant eum corvi, deferentes ei panem et carnes mane, similiter panem et carnes vespere.

(*Cap. xvii.*) « Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab : Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto, si fuerit annis his ros et pluvia, nisi juxta oris mei verba, etc. »

(*Ex Hieron.*) Thesba igitur, unde Elias Thesbites nominatus est, civitas est Galaditidis regionis. (*Ex Gregorio.*) Quod autem dicitur : « Vivit Dominus Deus, in cujus conspectu sto, » sciendum est quod duobus modis in conspectum Domini venimus : uno quando hic peccata nostra subtiliter perpendentes, in ejus nos conspectu ponimus et flendo judicamus; alio vero in conspectum Domini venimus, cum in extremo judicio ante tribunal ejus assistimus. Nam quoties conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus. Unde recte nunc per virum Dei Eliam dicitur : « Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto. » Hic justus in conspectu Dei stat, ut fideliter vivat; illic, ut veraciter coronam vitæ accipiat.

« Et factum est verbum Domini ad eum, dicens : Recede hinc et vade contra Orientem, et abscondere in torrente Carith, qui est contra Jordanem, et ibi de torrente bibes; corvisque præcepi ut pascant te ibi. Abiit ergo, et fecit juxta verbum Domini. Cumque abiisset, sedit in torrente Carith, qui est contra Jordanem. Corvi quoque deferebant ei panem et carnes mane, similiter panem et carnes vespere, et libebat de torrente. Post dies autem siccatus est torrens, non enim pluerat super terram, etc. » Quid ergo Elias, qui interpretatur *Deus Dominus*, sive *Deus meus*, aut *fortis Deus*, significat, nisi Christum Dominum nostrum, de quo scriptum est : « Dominus fortis, Dominus potens in prælio (*Psal. cxii*)? Absconditus est Elias noster in torrente Carith, qui interpretatur *calvus*, et ibi de torrente bibit; cum in calvariæ loco, ubi abscondita est virtus gloriæ ejus, de torrente mortalitatis nostræ gustavit. Corvi autem pascebant Eliam, deferentes ei panem et carnes mane, panem et carnes vespere, cum gentilitas de nigredine peccatorum veniens Christo Domino, salutem nostram sitienti, panem fidei et spem resurrectionis, per gratiam ejus illuminata, offert, mane videlicet prædicationis Evangelicæ; et item, panem et carnes vespere similiter defert cum eandem fidem usque ad finem mundi servans incontaminatam cum carnis resurrectione venienti Judici præsentat. Post dies autem siccatus est torrens, quia, consummato cursu præsentis sæculi, absorpta mors perit, neque luctus, neque clamor, quia prima abierunt (*I Cor. xv; Apoc. xxi*). »

CAPUT XVII.

De Sareptana vidua quæ pascebat prophetam, cujus farinæ et oleo ob hoc benedixit Dominus; et de filio mulieris matrisfamilie quem suscitavit Elias.

« Factus est igitur sermo Domini ad eum dicens : Surge et vade in Sarepta Sidoniorum, et manebis ibi; præcepi enim ibi mulieri viduæ ut pascat te, etc. » (*Ex Beda.*) Mittitur Elias pasceus ad alienigenam viduam. Hæc igitur vidua gentium designat Ecclesiam, quæ, a suo diutius conditore deserta, populum fidei veræ et recte nescium, quasi pauperem filium, egenam stipe nutrebat, id est, verbi

fructu expertem docebat, donec adveniens sermo propheticus, qui exsiccat vellere Israelis, ut potest clausa cœli janua (*Jud. vi*), fame periclitabatur in Judæa, pasceretur ibi simul et pasceret, et receptus videlicet a credentibus, et reficiens ipse credentes. Unde bene hæc eadem vidua in Sarephta Sidoniæ dicitur esse morata. Sidonia quippe *inutilis venatio*, Sarephta vero *incendium*, vel *angustia panis*, interpretatur. Quia « ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia (*Rom. v*). » Ubi rebus supervacuis acquirendis quasi aucupandi cura impendebatur, ubi diræ sitis incendium panisque spiritualis antea fiebat angustia, ibi oleum farinaque ore prophético benedicuntur. « Quæ volebat duo ligna colligere, priusquam moreretur. » Non hic solo ligni nomine, sed etiam numero lignorum signum crucis exprimitur, quod nobis est panis vitæ præparatus æternæ. Benedicuntur farina ejus et oleum, hoc est, gratia corporis Dominici, et chrismatis unctio sive fructus et hilaritas charitatis; quæ cum impenditur, non defecisse dicitur. « Hilarum enim datorem diligit Deus (*II Cor. ix*). » Vidua autem ista, quam Dominus non frumenti, sed verbi pane pascebat, eadem ipsa est de qua dicitur in psalmo: « Viduam ejus benedicens benedicam (*Psal. cxxxii*), » et reliqua: illam scilicet, de qua Apostolus ait: « Mortuo viro, quibus volet nuptiis libera est (*I Cor. vii*). » Quia, desinente lege, « cuius finis est Christus (*Rom. x*), » ad gratiæ libertatem transitum faciens Ecclesia ad Christum, quasi viduæ legis, inunpsit. Hujus nunc in vasis oleum gratiæ, et benedictionis farina non desinit, in omnibus fere gentibus fame manente, quarum vitæ esuriam, et fidei Trinitatis inediam congrue præsignavit illa quondam triennii fames.

« Factum est autem post verba hæc, ægrotavit « filius mulieris matrisfamilias, et erat languor ejus « fortissimus, ita ut non remaneret in eo halitus. « Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi et tibi, vir Dei? « Ingressusne es ad me ut rememorentur iniquitates meæ, et interficeres filium meum? Et ait ad « eam: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu illius, et portavit in cœnaculum ubi ipse manebat, et posuit super lectum suum, etc. » Hic actus Eliæ de suscitato mortuo filio viduæ, apud quam hospitabatur, et cujus benedixit farinæ et oleo, bene exprimit actum Redemptoris nostri in resuscitatione populi ad fidem conversi. Quæ enim hæc vidua melius intelligi potest, quam Synagoga Judæorum, quæ, Moysi morte viduata, filium nutriebat parvulum, hoc est, populum carnalem Judæorum? Hic ergo ad ingressum Eliæ, hoc est, Salvatoris nostri infirmabatur, quia in eo non credendo, sed spernendo valida febre infidelitatis ægrotavit. Unde et mater ipsa congruendo de infirmitate pueri ad prophetam dicit: « Quid mihi et tibi, vir Dei? Ingressusne es ad me ut rememorentur iniquitates meæ et interficeres filium meum? » cum Synagoga Judæorum de adventu Salvatoris conqueri-

tur, quasi ipse esset causa interfectionis populi Judaici. Hinc est quod Caiphas, conspirans de nece Christi, ad turbam ait: « Expediit enim ut unus homo moriatur pro populo, et non tota gens pereat. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum; et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem (*Joan. xi*). » Sed sicut propheta Dei verbis viduæ non exasperatus, quin potius misertus, ait ad eam: « Da mihi filium tuum; tulitque eum de sinu illius et portavit in cœnaculum ubi ipse manebat, et posuit super lectum suum, et expandit se, et atque mensus est super puerum tribus vicibus, et clamavitque ad Dominum, et ait: Domine Deus meus, revertatur, » oro, « anima pueri hujus in viscera ejus; » ita et Redemptor noster, non exasperatus malitia Judæorum, sed misertus populi credentis, tulit eum de sinu matris, cum eum tulit de carnali observantia legis, et posuit super lectum suum, hoc est, demonstravit ei vitam habere in morte sua. Expanditque se tribus vicibus atque mensus est super puerum, cum Trinitatis fidem illi, prædicando et sanitates faciendo, insinuabat, et clamans ad Patrem dixit: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (*Luc. xxiii*). » Et item: « Pater, inquit, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei det eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et, quem misisti, Jesum Christum. (*Joan. xvii*). »

Exauditus est autem Elias, et reversa est anima pueri intra eum, et revixit. Tulitque illum et reddidit matri suæ, cum Dominus noster populum salvans credentem, signa et miracula ostendebat incredulis, ut cognoscerent veraciter illum vivere, qui credit in nomine ejus. Et sic eveniet ut verba mulieris admirantis de suscitato puero plebs Judaica veritate superata proclamet ad Christum, et dicat: « Nunc in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu, et verbum Domini in ore tuo verum est. »

CAPUT XVIII.

De disceptatione Eliæ contra prophetas Achab, et quomodo immolando ostenderit Deum verum esse Deum Israel, idola autem falsos deos quos colebat Achab. Et de pluvia quam impetravit Elias.

(CAP. XVIII.) « Post dies multos verbum Domini « factum est ad Eliam in anno tertio dicens: Vade « et ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ. Ivit ergo Elias, ut ostenderet se « Achab, etc. » Quod autem Elias congregans universum Israel, contra prophetas Baal disceptabat, illisque frustra nitentibus, ipse altare Domini curavit quod destructum fuerat, et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, et ædificavit lapidibus altare in nomine Domini, fecitque aqueductum, quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris et composuit ligna, divisitque per membra bovem et posuit super ligna, et ait: « Implete quatuor hydrias aqua, et fundite super holocaustum,

et super ligna. » Rursumque dixit : « Etiam secundo hoc facite ; » qui cum fecissent secundo, ait : « Etiam tertio idipsum facite, » feceruntque et tertio, « et currebant aquæ circa altare, et fossa aquæ fluctibus repleta est ; » quid convenientius figurare potest, quam quod Redemptor noster contra mundi principem ejusque satellites decertans ac superans, altare Domini, quod destructum fuerat, hoc est, fidelium suorum corda ab omni labe iniquitatis purgans, aram Deo dedicat, quæ ex duodecim lapidibus constructa esse memoratur, quia ex his qui prophetiam et apostolicam fidem seu doctrinam sequuntur, gratissima Deo ara constructur, in qua quotidie « sacrificium laudis in odorem suavitatis » offertur (*Hebr. xiii ; Ephes. v.*) »

« Fecitque aquæductum quasi per duas aratunculas in circuitu altaris, » ex contrito videlicet corde et humiliato spiritu flumina producendo lacrymarum præ timore gehennæ et desiderio vitæ æternæ.

« Ibi et composuit ligna, » quia et sanctorum dicta et facta ad exemplum credentibus constituit.

« Divisitque per membra bovem, et posuit super ligna, » cum omnes actus suos ad exemplum sanctorum patrum fideles formare docuit.

« Jussitque super holocaustum et super ligna semel iterum atque tertio aquam infundere, » quia omni tempore necesse est nobis verba, cogitatus atque opera nostra in pura oratione atque compunctione lacrymarum mundare, et non prius cessare, quam fossæ aquæductus repleantur, id est, donec futurum gaudium præsentis mœrori succedens perfecte compleatur. Sicque erit juxta id quod sequitur :

« Ignis de cœlo cadens ad invocationem Eliæ voravit holocaustum, ligna et lapides, pulverem quoque et aquam, quæ erat in aquæductu lambens, » quando discrimen superni Judicis dicta et facta ac totam vitam nostram perfecte examinans, probando nos, sicut igne probatur argentum, immortales ac beatos in sede collocabit perpetua, ut ad instar virorum Israelitarum in æternum gratulando canamus : « Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, et non ipsi nos. Nos autem populus ejus, et oves pascuæ ejus (*Psal. xcix.*) » Mundato itaque altari Domini, et consumptis holocaustis, dixit Elias propheta Dei ad populum :

« Apprehendite omnes prophetas Baal, et ne unus quidem fugiat ex eis. Quos cum comprehendissent, duxit eos Elias ad torrentem Cison (qui interpretatur *duritia eorum*), et interfecit eos ibi. » Sic quoque Redemptor noster, adveniente die judicii, « mittet angelos suos, et colligent omnia scandala de regno ejus, et eos qui operantur iniquitatem, et bestia et pseudoprophetae, ubi et missus est diabolus qui seducebat eos, et cruciabantur ibi secundum duritiam et impœnitens cor eorum dic ac

nocte in sæcula sæculorum (*Matth. xiii ; Apoc. xx ; Rom. 11.*) »

« Post hæc Elias ascendit in verticem Carmeli, et pronus in terram posuit faciem inter genua sua, et dixit ad puerum suum : Ascende et prospice contra mare. Qui cum ascendisset et contemplatus esset, ait : Non est quidquam. Et rursus ait illi : Revertere septem vicibus. In septima autem vice ecce nubecula parva, quasi vestigium hominis, etc. » Quid in hac re significatur nisi quod, nascente Christo Dei Filio inter homines, et teneritudinem carnis nostræ accipiente, postquam mortem gustavit, et victor de mundo ad cœlos ascendit, imbrem gratiæ diviniæ per septiformem Spiritum de supernis ad terras misit, qui nos a peccato mundaret, et spirituales fructus gignere faceret?

CAPUT XIX.

De fuga Eliæ qua fugiebat Jezabel, et quomodo sedens in umbra juniperi petivit animæ suæ ut moreretur, quem angelus Domini subcinericio pane et aqua ibi pascebat. Quomodo Elias in monte Fureb in spelunca latitans multimoda locutione Domini ibi consolatus est, cui et delegat Dominus, ungere reges et Eliseum prophetam pro se, et dat eis potestatem percutiendi gladio.

(CAP. XIX.) Timuit Elias, « et surgens abiit, quocunque eum ferebat voluntas. Venit in Bersabee Juda et dimisit ibi puerum suum, et perrexit in desertum, viam unius diei. Cumque venisset et sederet subter unam juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, et ait : Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam, neque enim melior sum quam patres mei. Projecitque se et obdormivit sub umbra juniperi, etc. » (*Ex Gregorio.*) Sancti viri, qui sublevante Spiritu ad summa rapiuntur, quando in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur, ut nequaquam tantum proficere valeant, quantum volunt. Et ne extollantur superbia, etiam sit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Hinc est enim quod Elias dum tot virtutibus in alta profecisset, quadam mensura suspensus est, dum Jezabel postmodum, quamvis reginam, tamen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc virum miræ virtutis ignem de cœlo trahere (*III Reg. xviii*), et secundo quinquagenarios viros cum suis omnibus petitione subita concremare (*IV Reg. 1*), verbo cœlos ad pluvias aperire (*III Reg. xvii, xviii*), suscitantem moruos, ventura quæque prævidentem, et ecce rursus occurrit animo quo pavore ante unam muliereulam fugit. Considero virum timore pereulsum, de manu Dei mortem petere, ne tamen acciperet de manu mulieris mortem fugiendo vitare. Quærebat enim mortem, dum fugeret, dicens : « Sufficit mihi, tolle animam meam, neque enim melior sum quam patres mei. » Unde ergo sic potens, ut tot illas virtutes faciat? Unde sic infirmus, ita ut feminam pertimescat, nisi quia dispensationes superni nutus mensura occulti libraminis appenduntur, ut ipsi sancti homines et multum valeant per potentiam Dei, et

rursum quadam mensura moderati sint per infirmitatem suam? In illis virtutibus Elias, quid de Deo acceperat, in istis infirmitatibus, quid de se poterat, agnoscebat. Illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis. In illis virtutibus ostendebat quid acceperat, in istis infirmitatibus hoc quod acceperat custodiebat. In miraculis monstrabatur Elias, in infirmitatibus servabatur.

« Et ecce angelus tetigit eum, et dixit illi : Surge, comedere. Respexit : et ecce ad caput suum subcinericius panis et vas aquæ. Comedit ergo et bibit, et rursum obdormivit. Reversusque est angelus Domini secundo, et tetigit eum, dixitque illi : Surge, comedere : grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb, etc. » Quid ergo hic Elias his pastus ab angelo exprimit, nisi naturæ nostræ infirmitatem, quibus non sufficit simplex pastus, sed duplex, quatenus ad superna valeamus ascendere? Sicut enim corpus sine alimento corporali subsistere nequit, ita nec anima vivere potest sine verbo Dei. Angelus enim qui Eliam pavit, quem congruentius, quam ipsum summi consilii angelum significat, cujus ope tam in corporali quam etiam in spirituali natura subsistimus? Ambulavit enim Elias, postquam surrexerat a somno, comedit et bibit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb. Sic et nos dum inertis somnum a nobis excutimus, necesse est ut divino solatio confortati, gressu honorum operum per omne tempus vitæ presentis summopere festinemus ascendere in montem Dei et in locum sanctum ejus, ut ibi requiem inveniamus æternam

« Cumque venisset illic, mansit in spelunca. Et ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi : Quid hic agis, Elia? At ille respondit : Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel. Altaria tua destruxerunt, et prophetas tuos occiderunt gladio, et derelictus sum ego solus, et quærunt animam meam, ut auferant eam. Et ait : Egrederere et sta in monte coram Domino. Et ecce Dominus transiit, et spiritus grandis et fortis subvertens montes, et conterens petras ante Dominum. Non in spiritu Dominus. Et post spiritum commotio ignis. Non in igne Dominus. Et post ignem sibilus auræ tenuis. Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, et egressus stetit in ostio spelunçæ, etc. » (*Ex Gregorio.*) Spiritus ante Dominum evertit montes, et petras conterit, quia pavor, qui ex adventu ejus irruit et altitudinem cordis nostri deficit, liquefacit. Sed spiritui commotionis et ignis non inesse Dominus dicitur; esse vero in sibilu auræ tenuis non negatur, quia nimirum mens cum in contemplationis sublimitate suspenditur, quidquid perfecte conspiciere prævalet, Deus non est. Cum vero subtile aliquid conspicit, hoc est

A quod de incomprehensibili substantia æternitatis audit; quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cum saporem incircumscriptæ veritatis contemplatione subita subtiliter degustamus. Tum ergo verum est quod Deo illo cognoscimus, cum plene nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus. Unde bene illic subditur :

« Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, et ingressus stetit in ostio spelunçæ. » Post auræ tenuis sibilum vultum suum propheta pallio operuit, quia in ipsa subtilissima contemplatione veritatis quanta ignorantia homo tegatur, agnoscit. Vultui namque pallium superducere est, ne altiora mens quærere audeat, hanc consideratione propriæ infirmitatis velare, ut nequaquam intelligentiæ oculos ultra se præcipitanter aperiat, sed ad hoc quod apprehendere non valet reverenter claudat. Qui hæc agit, in spelunçæ ostio stetisse describitur. Quid namque spelunca nostra est, nisi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetustate retinemur? Sed cum aliquid percipere de cognitione divinitatis incipimus, quasi jam in spelunçæ nostræ ostio stamus. Quia enim progredi perfecte non possumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, jam aliquid de libertatis aura captamus. In ingressu ergo spelunçæ stare est represso nostræ corruptionis obstaculo ad cognitionem veritatis incipere exire. Unde et nubes in tabernaculo descendentes Israelitæ e longinquo cernentes in papilionum suarum ostiis stetisse memorantur (*Exod. xxxiii*), quia hi qui adventum divinitatis utrumque conspiciunt, quasi jam ex habitaculo carnis procedunt.

« Ecce vox ad Eliam dicens : Quid hic agis, Elia? et ille respondens ait : Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel : altaria tua destruxerunt, et prophetas tuos occiderunt gladio, et derelictus sum ego solus, et quærunt animam meam, ut auferant eam. » (*Ex Gregorio.*) Certum est quod cordis sui oculum per elationis tenebras exstinguit, qui cum recta agit considerare, meliorum merita negligit. At contra magno humilitatis radio semetipsum illuminat, qui aliorum bona subtiliter pensat, quia dum ea quæ ipse fecerit, facta foris et ab aliis conspicit, eum qui de singularitate intus erumpere nititur superbiæ tumore premit. Hinc est quod vere Dei ad Eliam solum se æstimantem dicitur : « Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal, » ut, dum non solum se remansisse cognosceret, elationis gloriâ, qua ei de singularitate surgebat, inclinaret. Propheta nempe erat, et sæpe mysteria superna cognoverat; quid ergo difficile fuit agnoscere in hoc mundo fideliter Deo famulos remansisse? Sed hinc solerter intuenlum est, oculum cordis elatio quam nequiter claudat, quando qui humilis et occulta Dei noverat, elatus et aperta nesciebat.

« Et ait Dominus ad Eliam : Vade et revertere in viam tuam per desertum Damasci. Cumque per-

• veneris illuc, unges Azael regem super Syriam, A
 • et Jehu, filium Namsi, unges regem super Israel;
 • Eliseum autem, filium Saphat, qui est de Abelme-
 • hul, unges prophetam pro te. Et erit, quicumque
 • fugerit gladium Azael, occidet eum Jehu. Et qui-
 • cunque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Eli-
 • seus. » Hoc non ita accipiendum est, quod pro-
 pheta Dei Elisens homicida futurus sit et tyran-
 nus; sed magis spiritualiter intelligendum, quia
 justitia divina, quæ singulis reddit secundum opera
 sua, punit peccata hominum aliquando manifesta
 ultione, aliquando occulto judicio, vindicat per
 reges et duces, vindicat per prophetas et sacerdo-
 tes, cum alios nocentes facit plecti mucrone, alios
 transverberat gladio linguæ. Unde David et Salo-
 mon et cæteri reges pœnam a reis exigebant, cum
 eos trucidare jubebant. Et item alibi scriptum est
 de superbiorum inobedientium pœna: « Dolavi eos,
 inquit, in prophetis, et occidi in verbis oris mei
 (Ose. vi). »

• Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum G
 • lium Saphat arantem. » Igitur profectus Elias re-
 perit Eliseum filium Saphat arantem duodecim ju-
 gis boum, cum Redemptor noster, descendens de
 cœlo, divino judicio acquisivit populum adhuc ter-
 renis operibus inhiantem; in quo salutem fecit,
 cum eum ad fidem convertit. Elias enim interpre-
 tatur (ut etiam diximus) *Deus Dominus*, Saphat
judicans, et Eliseus *Dei mei salus*. Admirabiliter
 super eum propheta pallium suum misit, cum illum
 Dominus fide catholica induit. « Omnes, » ait Apo-
 stolus, « qui in Christo baptizati estis, Christum
 induistis (Galat. iii). »

• At ille statim, relictis bobus, cucurrit post
 • Eliam, et ait: Osculor, oro te, patrem meum et
 • matrem meam, et sic sequar te; » quia mox ut
 electorum chorus audivit loquentem per Evangelium
 Dominum: « Qui non renuntiaverit omnibus quæ
 possidet, non potest meus esse discipulus (Luc.
 xiv), » et statim cessavit terrenis lucris inhiare,
 sæcularibus desideriis deservire, totum se contulit
 ad servitium Christi, nec tamen aliis verbum vitæ
 prædicare desivit. Hoc est enim osculari patrem et
 matrem, cum quoscunque possit, sive de Judæis, sive
 de gentibus, sermone velle corrigere.

• Tulit itaque Eliseus par boum, et mactavit il-
 • lud. Et in aratro boum coxit carnes, et dedit po-
 • pulo et comederunt. » Cum populus Christianus
 carnalia desideria mactans, totum exercitium suum
 in opus evangelizandi convertit, unde sufficientem
 pastum auditoribus suis præbere possit. Ipse vero
 sequitur nostrum Eliam, et ministrat ei qui, vestigia
 ejus sequens, hoc est, mandata illius fideliter obser-
 vans, ministerium ei bonorum operum condigne
 exhibere satagit.

CAPUT XX.

*Bellum Benadad, regis Syriæ, contra Achub regem
 Israel, cum apparuit propheta confortans eum, et
 data est ei victoria per pueros principum provin-
 ciarum. De eo quod Benadad, rex Syriæ, semel
 victus, instaurat prælium iterum contra Israel:
 sed similiter ab eo superatur; qui confugiens ad
 clementiam regis Israel, sine jussu Domini federati s
 es: cum eo, ob quod per prophetam a Domino mis-
 sum corripitur.*

(CAP. XX.) « Porro Benadad, rex Syriæ, congre-
 • gavit omnem exercitum et triginta et duos reges
 • secum, et equos, et currus, et ascendens pugnabat
 • contra Samariam, et obsedit eam, etc. »

(Ex Beda.) Quod Benadad, rex Syriæ, obsidens
 et impugnare reincipiens Samariam, ait: « Hæc fa-
 • ciant mihi dii et hæc addant, si suffecerit pulvis
 • Samarix pugillis omnis populi qui sequitur me, »
 hunc habet sensum. Samaria juxta morem civita-
 tum habebat terram interius propter muros pene
 ipsis muris æqualem, ne videlicet eos sine subsidio
 terre adjacentis erectos creber, insistente manu
 hostili, dejiceret ictus arietis. Extrinsecus autem
 murorum altitudo longe superficiem terræ trauscen-
 derat, maxime cum in montis vertice (ut Scriptura
 refert) fuerit urbs eadem posita. Ait ergo rex su-
 perbus obsessam terrenis civitatem, quod tantam
 haberet secum exercitus multitudinem, ut etiamsi
 quisque militum ejus unum solummodo lapidem vel
 cespitem vel stipitem ad construendum contra ur-
 bem, aggerem apportasset, agger exurgeret, qui
 superficiem civitatis ipsius, quæ erat intra muros,
 esse videretur æqualis, ita ut ex æquo pugnantes
 contra civitatem tela vel faces mittere possent. Cu-
 jus temeritate arrogantix modesto sermone com-
 pescens rex Israel ait: « Dicite ei, Ne gloriatur ac-
 cinctus æque, ut discinctus. »

Aliud est autem accinctus, aliud discinctus, aliud
 non accinctus. Accinctus namque est qui cingulo
 circumdatus incedit. Discinctus, qui cingulum nuper
 deposuit, verbi gratia, balneum intraturus, vel le-
 ctum ascensurus, vel alteram forte tunicam indui-
 turus. Non accinctus, qui nuper tunicam indutus,
 necdum se addita zonæ circumpositione munivit.
 Sic ergo in expeditione castrensi qui positus est,
 recte accinctus nominatur, id est, armis indutus.
 Qui pugna confecta victor domum rediit, jure dis-
 cinctus vocatur, quia nimirum, depositis armis,
 optatæ pacis otium gerit. Qui vero necdum pugnare,
 neque se ad certamen parare jam cœperat, merito
 non accinctus esse dicitur. Ait ergo rex Israel regi
 Syriæ glorianti, quasi jam cepisset Samariam,
 quam obsidere cœperat: « Ne gloriatur accinctus
 æque, ut discinctus; » ac si aperte dicat: Noli glo-
 riari, quasi victor bellici discriminis, qui, adhuc in
 acie positus, quem victoria sequatur ignoras. Et
 verum profecto dicebat. Nam mox inito certamine
 Benadad, non victis adversariis triumphans, sed
 cæso suo exercitu fugiens domum rediit. Mystice
 autem Benadad hostis Israel significat diabolus,
 omnium bonorum inimicus, qui diversos exer-

citus malignorum spirituum ad subvertendum populum Dei contrahit; sed per pueros principum Israel vincitur, cum per bonos auditores sanctorum doctorum, qui quod aure audiunt, factis implere nituntur, antiquus hostis in fugam vertitur, omnisque suus exercitus a militibus Christi proturbatur. Qui bene ducenti et triginta duo esse dicuntur, quia hi qui utriusque Testamenti scientiam perfecte tenent, et Trinitatis fidem cum gemina charitate, Dei videlicet et proximi, conservant, apti per omnem modum militiæ summi Regis esse comprobantur.

« Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus; nec non egressus rex Israel percussit equos et currus, et percussit Syriam plaga magna, etc. » Quid est quod Benadad rex Syriæ, in equo cum equitibus fugere describitur, nisi quod princeps omnium iniquorum diabolus, quorum oculi sublimes sunt (Syria enim interpretatur *sublimis*) in equo suæ superbiæ confidens cum equitibus suis, scilicet omnibus superbis (quia « ipse est caput super omnes filios superbiæ [Job. xli], ») ab exercitu Christi, hoc est, humilibus et Deum timentibus, superatus, in fugam vertitur? Et rex Israel percuet equos et currus, quia de ipso rege Regum scriptum est quod « curtus Pharaonis, et exercitum ejus, equum et ascensorem ejus submersit in Rubro mari (Exod. xv), » dum nequitas spiritales cum vero Pharaone, antiquo videlicet hoste, aqua baptismatis obruit, humani generis delendo peccata.

« Accedens autem propheta ad regem Israel dixit ei: Vade et confortare, et scito et vide quid facias, sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te, etc. » Quod Benadad rex Syriæ, semel victus, iterum instaurat prælium contra Israel, significat diabolus a malitiæ suæ intentione nunquam cessare, qui licet a sanctis viris sæpius vincatur, tamen iterum instaurat prælium contra illos, et dum uno modo vincitur, alio statim vincere conatur. Hinc est quod servi regis Syriæ dixerunt ei: « Dii montium sunt dii eorum, ideo superaverunt nos. Sed melius est ut pugnemus contra illos in campestribus, et obtinebimus eos. » Quia maligni spiritus semper dolose sentientes, si in spiritualibus rebus vincuntur, in corporalibus bellum præparare contendunt. Hoc ergo diabolus, hoc et totus exercitus ejus maxime satagiunt, ut animas hominum de supernis ad ima præcipient, quo facilius eos vincere possint. Si viderint eos cœlestia desiderare, terrena et caduca ad amandum ingerunt. Si viderint illos prosperitate concessæ gratias Deo agere, student ut per adversa frangantur. Sed sicut regis Syriæ et servorum ejus non convenit dictio cum opere, quia ubi se superare posse confidebant, ibi superati sunt, ita et princeps mortis sæpe ibi vincitur cum exercitu suo, ubi se æstimabat vincere posse: « Quia infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret (I Cor. 1). » Tentabat igitur antiquus hostis B. Job, et dum

A sibi substantiam ejus et filios tradi a Domino expecteret, ut per hoc ejus animus subverteret, nec tamen in hoc prævaleret, ad extremum, ut in ipsum sibi potestas daretur postulavit (Job. 1). Quo concessa, quasi mox victor existeret, carnem ejus gravi ulcere vulneravit (Job. 11). Sed quo vehementius de prosperitate in dolore cum depositum persequeretur, eo validius per patientiam ipsius prosternebatur. Et Paulo apostolo « datus est stimulus carnis suæ, angelus Satanæ, ut eum colaphizaret (II Cor. xii), » quatenus virtus in infirmitate perficeretur.

« Tunc vir quidam de filii prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. » At ille noluit percutere. Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, et percuet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit. Sed et alterum conveniens virum, dixit ad eum: Percute me. « Qui percussit eum, et vulneravit. » (Ex Josepho.) Porro de hac eadem re Josephus taliter refert: « Interea quidam propheta, nomine Michæas, accedens ad unum Israelitarum peliit ut eum in capite pro voluntate Dei percuteret. Quo nolente, prædixit ei quia eo quod inobediens esset Deo ejusque præcepto, leone occurrente perimeretur. Quod dum illi homini contigisset, accessit propheta rursus ad alium, et idem ut faceret imperavit. Qui dum percussisset eum, et ejus verticem cruentasset, alligato capite accessit ad regem, dicens ei: Quod dum esset in exercitu constitutus, accepisset a quodam tribuno servandum captivum, sibi que ab eo dictum ut, si captivus fugerët, ipse moreretur; quo fugente, is qui eum tradiderat mortem ei minaretur inferre. Tum, respondente Achab mortem ei imminere justissimam, solvens caput, agnitus est Michæas esse propheta. » Hac enim parabola utebatur propter sermones quos ei erat dicturus. Ait namque, quoniam Deus ei concessisset ut supplicium hostis evaderet, ipse inimicum ejus Achabum, qui Deum blasphemaverat dimisisset, et propterea Deus decrevisset ipsum quidem ab illo perimi, populum vero ab ejus exercitus invasione consumi. Iratus vero Achab prophetam illum quidem clausum servari jussit; confusus autem Michæas sermonibus ad suam domum remeavit. Secundum leges vero tropologiæ, maxime pervidendum est servis Dei, ne secundum exemplum Achab regis Israel perniciose securitate sibi blandiantur, quandiu hostis vivit: ne dum se, quos victores perpetuos arbitrentur, per fraudem diaboli pacem præmittentis citius elidantur. Quia sicut tunc propheta prædicto regi pro inconsiderata pietate prænuntiavit citius justam affore ultionem, ita nunc propheticus sermo prænuntiat, si paciscamur cum diabolo, aeternam nobis per hoc imminere penam.

CAPUT XXI.

De eo quod Achab rex concupiverat vineam Naboth Jezrahelitæ, quam, illo occiso per Jezabelis consilium, sibi usurpaverat, et ob hoc per Eliam prophetam corripitur.

(CAP. XXI.) « Post verba autem hæc, vinea erat « Naboth Jezrahelitæ, quæ erat in Jezrael juxta palatium Achab regis Samariæ. Locutus est ergo « Achab ad Naboth, dicens : Da mihi vineam tuam, « ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est « et prope domum meam, etc. » Narrat Scriptura quod Achab rex concupiverit vineam Naboth Jezrahelitæ, qui erat in Jezrael juxta palatium regis, ut faceret sibi in ea hortum olerum. Quo nolente eam illi dare, per consilium impiissimæ uxoris ejus, Jezabel videlicet reginæ, idem Naboth, subintroductis falsis testibus, lapidatus est, et mortuus; ejusque vinea direpta a rege et possessa est. Quis ergo iste Naboth Jezrahelita fuerit, et quæ ejus vinea, consideremus. Interpretatur ergo Naboth *conspiciuus*, sive *sessio*, Jezrael *honestæ Dei*, sive *semen Dei*. Et quem melius honestatem vel semen Dei dicere possumus, quam Filium Dei, « qui est splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, quem constituit Deus heredem universorum, per quem fecit et sæcula (*Hebr.* 1)? » Ad quem Psalmista deprecans ait : « Qui sedes super cherubim, appare coram Ephraim, Benjamin et Manasse, excita potentiam tuam et veni, ut salvos facias nos (*Psal.* LXXIX). » Iste Naboth habuit vineam, de qua Isaias plenissime per canticum loquitur, ad extremum inferens : « Vineam Domini sabaoth, domus Israel est (*Isa.* v). » Et in Psalmo : « Vineam, inquit, de Ægypto transtulisti, ejecisti gentes, et plantasti eam (*Psal.* LXXXIX). » Cui *sepem* circumdedit, » ut in Evangelio legitur (*Math.* XXI), id est, vel murum urbis, vel angelorum auxilia. « Et fodit in ea torcular (*Ibid.*), » aut altare, aut illa torcularia quorum et tres Psalmi titulo prænotantur, id est, octavus et octogesimus, et octogesimus sextus. « Et ædificavit turrem (*Ibid.*), » haud dubium templum de quo dicitur per Michæam : « Et tu, turris nebulosa, filia Sion (*Mich.* IV). » « Et locavit eam agricolis (*Math.* XXI). » Quos alibi vineæ operario appellavit vel colonos. Hanc vineam concupivit Achab, qui interpretatur *frater patris* : populus videlicet Judaicus, de quo Christus carnem assumere dignatus est; « ut fecisset in ea hortum olerum, » hoc est ubi vinum gratiæ spiritualis germinare debuit, ibi fragilia quæque dogmata per Pharisæicam superstitionem transplantaret. Sed Naboth hanc vineam dare nolenti, id est Christo Pharisæorum superstitionibus non consentienti, impia uxor Jezabel, hoc est Synagoga Judæorum machinata est mortem. Interpretatur enim Jezabel *cohabitatrix*, sive *fluxus vanus*, quod bene convenit Synagogæ, quæ habitare videbatur in domo Domini, sed per varia desideria vanitatis defluebat. Misit ergo Jezabel litteras ad majores natu, et ad optimates qui erant in civitate, ut, subintroductis falsis testibus,

A testimonium falsum contra Naboth ponerent, quod benedixisset Deum et regem; et sic eductum de civitate lapidarent ut moreretur, cum Synagoga per pontifices, Scribas et Pharisæos meditata est mortem Christi. De qua item scriptum est in Evangelio : « Principes autem sacerdotum et omne concilium quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent, et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent; novissime autem venerunt duo falsi testes, et dixerunt : Hic dixit : Possum destruere templum Dei, et post triduum reædificare illud (*Math.* XXVI). » Duo ergo falsi testes contra Naboth falsum testimonium dicebant, quod benedixisset Deum et regem. Et Judæi per duos falsos testes Christo opponebant, quod potentiam et naturam sibi divinitatis ascriberet. Unde Pilato ad Judæos ita dicente : « Accipite eum vos, et crucifigite. Ego enim non invenio in eo causam. Responderunt ei Judæi : Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit (*Joan.* XIX). » Lapidatus est itaque Naboth extra civitatem, instigante Jezabel, ut, eo mortuo, Achab vineam ejus possideret. Sic et Salvator noster extra portam passus est; crucifixus videlicet in loco calvariæ, excitante per zelum Synagoga populum, ut peterent mortem Christi, quatenus eo occiso securius viverent. Unde quasi consulentes aiebant : « Ecce totus mundus post eum abiit (*Joan.* XII). Et si dimittimus eum sic, omnes credent in eum (*Joan.* XI). » Hæreditas ergo Christi Ecclesia est, cunctis ei data de gentibus, quam non moriens illi Pater reliquit, sed ipse sua morte mirabiliter acquisivit, resurgendo possedit. Hanc autem, occiso eo, mali coloni præripere moliebantur (*Math.* XXI), cum crucifigentes eum Judæi fidem, quæ per eum est, exstinguere, et suam magis, quæ ex lege est, justitiam proferre, ac gentibus imbuendis conabantur inserere (*Rom.* X). Extra vineam hæres vineæ trucidatur (*Math.* XXI), « quia Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est (*Hebr.* XIII). » Et bene convenit huic mysterio, quod in loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, secundum prophetæ sententiam, lambebant etiam sanguinem Achab, et in agro Jezrael carnes comederunt Jezabel, quia cum canes illi, de quibus scriptum est : « Circumdederunt me canes multi (*Psal.* XXI), » sanguinem Redemptoris nostri lingua venenata expectebant, ipsi etiam a canibus illis de quibus item Scriptura dicit : « Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus (*Math.* XV), » ut nequissimi raptores et sceleratissimi possessores vineæ Domini, in eodem loco quo Dominus passus est, trucidabantur, et carnes eorum bestiis et volucris comedendæ tradebantur. Et ita impia gens illa, quæ in passione Domini profana voce clamabat : « Sanguis ejus sit super nos et super filios nostros (*Math.* XXVII), » ibidem sanguinem suum fetidissimum meruit fundi, ubi Salvatore suum expectabat occidi. Refert quidem Josephus quod ex omni Judæa

populi in die solemnæ paschæ Jerosolymam, velut A exitiali quadam manu cogente, convenerint, quos tricies centena millia hominum dicit fuisse; justo scilicet Dei iudicio, tempore hoc ultionis electo, ut qui in diebus paschæ Salvatorem suum et Salutare Christum Domini cruentis manibus et sacrilegis vocibus violaverant, in ipsis diebus velut in unum carcerem omnis multitudo conclusa feralis pœnæ exitium quod merebatur exciperet.

CAPUT XXII.

De visione Michæ prophetæ, qui Achab, regis Israel, prædicit necem.

(CAP. XXII). « Vocavit ergo rex Israel eunuchum quemdam, et dixit ei: Festina adducere Micham filium Remla. Rex autem Israel, et Josaphat rex Juda, sedebat unusquisque in solio suo vestiti cultu regio, etc. » Quod autem Michas vocatus ad regem Israel et ad regem pariter Juda, prophetavit contra regem Israel, ita dicens: « Vidi Dominum sedentem super solium suum et exercitum cœli a dextris et a sinistris ejus: et dictum est: In quo decipiam Achab, ut ascendat et cadat in Ramoth Galaad? Et dixit alius ita, et alius aliter. Et egressus unus dixit: Ego decipiam eum. Et dictum est: In quo decipies? Qui respondit dicens: Egrediar et ero mendax spiritus in ore omnium prophetarum ejus. » (*Ex Gregorio.*) Quid per solium Domini, nisi angelicas potestates accipimus, quarum mentibus Deus altius præsidens inferius cuncta disponit? Et quid exercitus cœli, nisi ministrantium angelorum multitudo describitur? Quid est ergo, quod exercitus cœli a dextris et a sinistris ejus stare perhibetur? Deus enim, qui ita est intra omnia, ut etiam sit extra omnia, nec dextra nec sinistra concluditur, sed dextra Dei angelorum pars electa, sinistra autem Dei, pars angelorum reprobæ designatur. Non enim ministrant Deo solummodo boni, qui adjuvent, sed etiam qui redire nolentes gravent; nec quod cœli exercitus dicitur, angelorum pars reprobæ in eo intelligi posse perhibetur. Quas enim suspendi in aere novimus, aves cœli nominamus (*Matth. vi, viii*). [Et] eisdem spiritibus Paulus dixit: « Contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus (*Ephes. vi*). » Quorum caput enuntians ait: « Secundum principem potestatis aeris hujus (*Ephes. ii*). » A dextra ergo et sinistra angelorum exercitus stat, quia et voluntas electorum spirituum divinæ pietati concordat, et reproborum sensus, suæ malitiæ serviens, iudicio districtionis ejus obtemperat. Unde et mox fallax spiritus in medium prosiluisse describitur, per quem Achab rex, exigentibus suis meritis, decipiatur. Neque enim fas credere bonum Spiritum fallaciæ deservire voluisse, ut diceret: « Egrediar et ero mendax spiritus in ore omnium prophetarum ejus. » Sed et Achab rex peccatis præcedentibus dignus erat ut tali debuisset deceptione damnari, quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta quippe iustitia licentia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Denique is qui vitam reprobam non mutat, nec a perpetrandis peccatis animum avertit, cum a propheta aliquid requirit, illa audit, Deo disponente, quæ merebitur audire damnandus. Ecce enim, ut unum vel duo ex multis loquamur, ab omnipotentis Dei cultu domus Israel sub idolorum servitute recesserat, et tamen ad prophetas, a quibus decipi consueverat, sæpe veniebat, prospera requirens. Cum vero ex ore prophetarum, perversa agens, prospera audire merebatur, quid aliud superna iudicia agebant, nisi ut peccator populus in suo corde caperetur? quatenus qui perfidiam sequendo deliquerat, sic prophetarum suorum blandis sermonibus deciperetur, ut jam nec pertimesceret quia deliquisset, et tanto post durius raperetur ad pœnam, quanto nunc securius viveret in culpa. Sed ecce jam, largiente omnipotente Deo, ab idolorum cultu remotum est quamplurimum genus humanum, veram fidem publice fatetur, subdi lignis et lapidibus vel cuilibet creaturæ in adoratione renuit. Securus ergo jam prophetam quilibet in fide positus consulat, quia hoc auditurus est, quod audire fidelem decet. Fidenter dicam, si ab imunditiis aliis atque a pravis actibus recepisset, securus esset. Nam cum Paulus, egregius prædicator, clamet: « Et avaritia, quæ est idolorum servitus (*Col. iii*), » quisquis adhuc avaritiæ subjectus est, a cultu idolorum liber non est. Sic ergo is qui avaritiæ æstibus anhelat, in fide quidem positus esse videtur, sed aliena ambit accipere, honores mundi desiderat comprehendere, habere temporalem gloriam concupiscit, atque de hac eadem gloria prophetam consulat, justum valde est, ut ex culpæ suæ merito a prophete ore prospera audiat, quatenus qui verba Dei audire in sacro eloquio noloit, ut terrena despiceret, cœlestia ambiret, illud, Deo iudice, ex prophete sui ore audiat unde amplius obligatus cadat, dum spe terrenæ gloriæ delectatus pascitur suis desideriiis, ad ima semper ducatur. Neque autem bonus fuit ille Spiritus, qui mendax esse appetiit in ore prophetarum. Unde et præmissum est quia « exercitus cœli stetit a dextris et sinistris ejus. » Deus enim, qui incircumscripserat est veritas, in illa æterna beatitudine, quæ dextra ejus dicitur, sinistram non habet, quia nihil esse quod displiceat potest. Sed quia simul omnia contuetur, simul cuncta aspicit, ea vi inquam [in qua] bonos spiritus et malos videt, exercitus cœli a dextris et sinistris habere describitur, ut per dexteram intelligamus angelos electos, per sinistram vero spiritus reprobos. Nec movere debet quod exercitus cœli etiam repulsi angeli vocantur, quia et ipsi, quamvis ab æthereo cœlo expulsi sint, adhuc tamen in aereo cœlo demorantur, sicut Paulus ait: « Contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus (*Ephes. vi*). » Sed quia tertius liber Regum post interfectionem Achab non longe sermonem claudit, ita et nos tertium librum expositionis ejusdem hoc in loco finiamus, ut de sequentibus rebus simul cum historia aliud sumamus exordium.

IN LIBRUM IV.

CAPUT PRIMUM.

De Ochozia rege, qui cecidit per cancellos domus suæ, et pro hac infirmitate misit ad consulendum idolum Accaron; unde iratus Dominus per prophetam condigna ei respondit.

(CAP. I.) « Prævaricatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab. Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, et ægrotavit; misitque nuntios dicens ad eos: « Ite, consulite Beelzebub, deum Accaron, utrum vere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: « Surge et ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ et dices ad eos: Nunquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris, etc. » Mortuo quoque impiissimo rege Achab, impius hæres ei successit, filius utique ejus Ochozias, de quo Scriptura narrat quod fecerit malam in conspectu Domini, et ambulaverit in via patris sui et matris suæ, et in via Jeroboam filii Nabath, qui peccare fecit Israel. Servivit quoque Baal, et adoravit eum, et irritavit Dominum Deum Israel juxta omnia quæ fecerat pater ejus. Sed non diu prospere egit, quia per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, cecidit, et ægrotavit; misitque nuntios ad Beelzebub, deum Accaron, ut consulerent eum utrum vivere posset de hac infirmitate. Cui eum Elias, nuntiis suis obvians, de morte vicina respondisset, misit ad eum quinquagenarium principem cum militibus sibi subjectis, ut eum adducerent. Sed his igne cœlesti consumptis, iterum misit alium quinquagenarium, qui similiter cum suis combustus est. Misit et tertium, qui reservatus est.

Itaque rex iste populum Judæorum, et maxime principes significat, qui peccatis et vitiis dediti, veritatem a se repellebant, imo persequebantur. Unde legitur in Evangelio, quod « miserunt principes et Pharissæi ministros, ut apprehenderent Jesum (Joan. vii). » Et item: « Quærebant ergo eum apprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus; et fugit in montem solus orare (Ibid.). Et iterum: « Cogitaverunt, ait, ut interficerent eum. Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum in civitatem, quæ dicitur Ephrem (Joan. xi). » Dominus ergo Ochoziæ Synagoga est Judæorum, quæ legalibus præceptis quasi cancellis cœnaculi undique circumdata erat. Sed sicut Ochozias per cancellos quibus tueri debuit ruens ægritudinem nimiam incurrit, ita et populus Judæorum, legis custodiam egrediens, in languorem desperabilem peccatorum cecidit. Ubi quia divina præsidia dereliquit, salutis

A remedia invenire non meruit. Confugit enim, sicut rex impius fecit, ad falsorum deorum præsidia, a quibus magis læsus quam adjutus est. Et ideo prophético ore corripitur, et de ejus morte vicina illi prædicitur. Hinc per Isaiam dicitur: « Et cum dixerint ad vos: Quærite a Pythonibus et a divinis, qui strident in incantationibus suis, nunquid non populus requiret a Deo suo visionem pro vivis a mortuis? Ad legem magis et ad testimonium. Quod si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Et transibit per eam, corruet et esuriet. Et cum esurierit, irascetur, et maledicet regi suo et Deo suo. Et suspiciet sursum, et ad terram intuebitur. Et ecce tribulatio et tenebræ, dissolutio, et angustia, et caligo persequens, et non poterit evolare de angustia sua (Isa. viii). » (Ex Isidoro.) Mittit rex impios duos quinquagenarios, cum subditis sibi militibus, ut exhibeant Eliam, qui divino igne consumpti sunt. Tertius autem missus salvatur. Quinquagenarius namque numerus confessio pœnitentiæ est, quo declaratur remissio peccatorum. Judæi ergo nolentes Christum Deum esse perfectum, nec principem pœnitentiæ, dicunt ad eum: « Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti (Joan. viii)? » Hi in futuro divini ignis incendio exstinguentur. Tertius autem quinquagenarius, quia conversus ad fidem Trinitatis, pœnitentiæ sacramenta cognovit, indulgentiam meruit.

CAPUT II.

De raptu Eliæ per turbinem in cœlum, et de postulatione Elisei qua postulavit duplicem spiritum Eliæ in se fieri. Miraculum Elisei in Jericho, ubi invocavit Dominum et convertit aquas in dulcedinem; et de pueris qui Eliseo conviciabantur, et propterea a duobus ursis lacerati sunt.

(CAP. II.) « Factum est autem, cum tevere vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibat Elias et Eliseus de Galgala. Dixitque Elias ad Eliseum: « Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. » Cui ait Eliseus: « Vivit Dominus, et vivit anima tua; quia non derelinquam te, etc. » (Ex Gregorio.) Quid est, quod Elias ad cœlum raptus dicitur? Nunquidnam eum adhuc in hac carne corruptibili positum ad illius summæ quietis sinum ante resurrectionem ascensionemque Domini credimus esse perductum? Sed aliud est cœlum æereum, aliud æthereum. Cœlum quippe æereum terræ proximum est, unde et *aves cœli* dicimus (Matth. vi, viii), quia eas volitare in aere videmus. In cœlam itaque æream Elias sublevatus est, ut in secretam quamdam terræ regionem repente duceretur, ubi in magna jam carnis et spiritus quiete viveret, quousque ad finem mundi redeat, et mortis debitum solvat. Sublevatus namque Elias, Ascensionem Dominicam designavit. Ille enim mortem distulit, non evasit. Redemptor

autem noster quia non distulit, superavit, eamque resurgendo consumpsit, et resurrectionis suæ gloriam ascendendo declaravit. Notandum quoque est quod Elias in curru legitur ascendisse, ut videlicet aperte monstraretur quia homo purus adjutorio egibat alieno. Per angelos quippe illa facta et ostensa sunt adjumenta, quia nec ad cælum quidem aereum per se ascendere poterat, quem naturæ suæ infirmitas gravabat. Redemptor autem noster non curru, non angelis sublevatus legitur, quia is qui fecerat omnia, nimirum super omnia sua virtute ferebatur. Illuc enim revertebatur ubi erat, et inde redibat ubi remanebat, quia cum per humanitatem ascenderet in cælum, per divinitatem et terram pariter continebat et cælum. Sicut autem Joseph a fratribus venditus (*Gen. xxxvii*) venditionem Redemptoris nostri figuravit, sic Enoch translatus (*Gen. v*), atque ad cælum aereum Elias sublevatus, Ascensionem Dominicam designavit. Ascensionis suæ Dominus prænantios et testes habuit, unum ante legem, alium sub lege, ut quandoque veniret ipse, qui veraciter cælos penetrare potuisset. Unde et ipse ordo in eorum utraque sublevatione per quædam incrementa distinguitur. Nam Enoch translatus, Elias vero ad cælum subvectus esse memoratur, ut veniret postmodum, qui nec translatus, nec subvectus cælum æthereum sua virtute penetraret, qui nobis in se credentibus carnis quoque munditiam largiretur, et sub eo per incrementa temporum virtus castitatis excresceret. In ipsa quoque eorum translatione qui Ascensionem Dominicam, ut videlicet famuli, designaverunt, et in se ipso, qui ad cælum ascendit, Dominus ostendit. Nam Enoch quidem uxorem et filios habuit, Elias vero neque uxorem neque filios habuisse legitur. Pensate ergo quomodo per incrementa creverit munditia castitatis, quod et per translatos famulos, et per ascendentis Domini personam potenter ostenditur. Translatus namque est Enoch per coitum genitus, et per coitum generans. Raptus Elias, per coitum genitus, sed non etiam per coitum generans. Assumptus est vero Dominus neque per coitum generans, neque per coitum generatus. Quæritur autem quomodo Eliseus, cum suus magister Elias locum postulandi offerret, duplicem spiritum Eliæ postulaverit, cum Dominus dicat in Evangelio: « Non est discipulus super magistrum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus (*Luc. vi*). » Cujus petitionis mysterium si consideretur, non importuna, sed necessaria postulatio esse decernitur.

« Dixit ergo Elias ad Eliseum: Postula quod vis et ut faciam tibi antequam tollar a te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat spiritus tuus duplex in me. Qui respondit: Rem difficilem postulasti. Attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti. Si autem non videris, non erit. » Quem enim in hoc loco significat Elias, nisi caput nostrum, Dominum scilicet Redemptorem? Et quem Eliseus, nisi corpus ejus, quod est Ecclesia? Dat locum po-

stulandi Elias noster, cum in Evangelio dicit: « Petite, et dabitur vobis (*Matth. vii*). Et item: « Petite, inquit, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum (*Joan. xvi*). » Hac ergo fiducia accepta, a Domino postulat Eliseus, hoc est, populus Christianus, ut fiat Spiritus Christi duplex in eis, hoc est, duplex gratia Spiritus sancti in remissione utique peccatorum et collatione virtutum. Redemptor igitur noster, « qui non habuit peccatum, neque peccatum fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (*I Petr. ii*), » remissione peccatorum non eguit. Opera autem virtutum in Spiritu sancto fecit, sicut ipse in Evangelio dicit Judæis: « Si ego in digito Dei ejicio dæmonia, profecto pervenit in vos regnum Dei (*Luc. xi*). » Inseparabilia sunt igitur opera sanctæ Trinitatis, id est Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Veritate attestante, quæ ait: « Quia quæ Pater facit, hæc eadem et Filius similiter facit (*Joan. v*). » Et Apostolus: « Hæc, inquit, omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult (*I Cor. xii*). » Bene quidem postulat Ecclesia ut Spiritum duplicem accipiat Christi, quia et remissione peccatorum indiget, qua non eguit Christus, et munere virtutum, quæ ex plenitudine sua per Spiritum sanctum tribuit Christus. « Qui ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (*Ephes. iv*); » illis videlicet hominibus qui spem suam firmiter in illum ponunt. Hinc est quod Elias dicit ad Eliseum:

« Si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti. Si autem non videris, non erit. » Quia nisi quis rectæ fidei oculos in illum ponat, ut credat fideliter passionem, resurrectionem et ascensionem ejus ad Patrem, petitionis suæ fructum non capiet; quod subsequens ratio designat.

Elias enim, secum comitante Eliseo, ad aquas Jordanis veniens, « tulit pallium suum, et involvit illud, et percussit aquas, quæ divisæ sunt in utramque partem, et transierunt ambo per siccum. » Cumque Elias raptus esset, Eliseus levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei. « Reversusque stetit super ripam Jordanis, et pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, et non sunt divisæ. Et dixit: Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? Percussitque aquas, et divisæ sunt huc atque illuc, et transiit Eliseus, etc. » Quid significat pallium Eliæ, nisi Incarnationem Domini, per quam Redemptor noster lethi fluvium dirupit, nobisque transitum ad vitam præparavit? Hoc ergo pallium Eliseus post transitum Eliæ retinuit, quia fidem Incarnationis Christi Ecclesia post ascensionem ejus ad cælos reservavit, per quam præsentis vitæ fluctus transire satagit. Sed sicut Eliseus percutiens pallio fluvium, aquas non divisit antequam dixit: « Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? » et sic percussit aquas, et divisæ sunt, ita Ecclesia, nisi per invocationem nominis Domini, virtutes ullas facere non potest, quia, sicut ipse dixit, « Sine me nihil potestis facere (*Joan. xv*). » Nihil est enim humanum studium, nisi adsit adju-

torium divinum. Unde et Apostolus dixit : « Deus est, qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate (Philip. II). » Et Propheta ad Dominum ait : « In te inimicos nostros ventilabimus, et in domine tuo spernemus insurgentes in nos, etc. » (Psal. XLIII.)

« Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum : « Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu « ipse, domine, perspicias; sed aquæ pessimæ sunt, « et terra sterilis. At ille ait : Afferte mihi vas novum, et mittite in illud sal. » Postulabat Eliseus a populo ut aquas Jericho steriles et malignas sanaret. Accepit vas novum fictile, et jecit in eo sal, et demersit illud in flumine, et statim in flumine aquæ sanatae sunt. Quo facto prænuntiabat propheta quia « Verbum caro fieret, et habitaret in nobis (Joan. I). » Inde in similitudinem Verbi salem, id est, sapientiam dedit in vas fictile; in corpus scilicet humanum, et immittens in aquam demersit. Quod quidem significabat, quia omnes populi, qui sub figura aquarum in toto mundo steriles erant, per Christi Incarnationem fecunditatem et benedictionem accepturi essent

« Ascendit autem inde Eliseus in Bethel. Cumque « ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de « civitate, et illudebant ei dicentes, Ascende, calve. « Ascende, calve. Qui cum respexisset vidit eos, et « maledixit eis in nomine Domini. Egressique sunt « duo ursi de saltu, et laceraverunt ex eis quadraginta et duos pueros, etc. » Eliseus quoque propheta (sicut sæpe diximus) figuram Christi gessit. Denique vocabulum istud *salus Domini* interpretatur. Salus autem Dei quis est alius, nisi Filius ejus, qui et Salvator ubique vocatur? Parvuli vero illi illudentes saluti Dei, id est, Eliseo, Judæorum habuere personam, qui ad crucem Domino Salvatore subsannabant, qui dicunt : « Ascende, calve; ascende, calve, » quia in Calvarie loco Christus ascensus erat in crucem. Quod vero conversus maledixit eis Eliseus, et exierunt duo ursi de silva, et interfecerunt quadraginta duos pueros blasphemantes, ita et Christus post passionem et resurrectionem ex mortuis, postquam ascendit in caelos, sicut Eliseus ascendit in Bethel, id est, in domum Dei, conversus maledixit Judæis, et quadragesimo secundo anno Ascensionis suæ immisit duos ursos de silvis gentium, Vespasianum scilicet et Titum, qui eos crudeli strage dejecerunt.

CAPUT III.

De bello trium regum, id est, Judæ et Israel atque Edom, contra regem Moab, et de victoria collata eis a Domino.

(CAP. III.) « Porro Mesa, rex Moab, nutriebat per « cora multa, et solvebat regi Israel centum millia « agnorum, et centum millia arietum cum, vellere- « bus suis. Cumque mortuus fuisset Achab, præva- « ricatus est foedus quod habebat cum rege Israel, « etc. » Igitur post hæc, bellum gerebatur per tres reges, hoc est regem Israel, regem Juda et regem

Edom, contra Moab: Consultusque ab eis Eliseus propheta, post alia hæc subdidit, dicens :

« Facite alveum torrentis hujus, fossas et fossas. « Hæc enim dicit Dominus : Non videbitis ventum, « neque pluviam; et alveus iste replebitur aquis, « et bibetis vos, et familiae vestrae, et jumenta ve- « stra. Parumque hoc est in conspectu Domini, in- « super tradet etiam Moab in manus vestras. Et « percutietis omnem civitatem munitam, et omnem « urbem electam, et universum lignum fructiferum « succidietis, cunctosque fontes aquarum obturabi- « tis, et omnem agrum egregium operietis lapidi- « bus, etc. » Quid ergo significant tres isti reges contra Moab bellum gerentes, nisi rectores fidelium, qui per sanctæ Trinitatis fidem contra mundi principem et contra populum ejus, hoc est, philosophos, hæreticos, schismaticos, atque omnes iniquos « cum scuto fidei atque armis spiritualibus (Ephes. VI) » configunt? Moab ergo, qui de incesto est, et interpretatur *de patre*, bene illis convenit, ad quos Dominus dixit : « Vos de diabolo patre estis, et desideria patris vestri vultis facere (Joan. VIII). » Hi ergo adversantur Ecclesiae, partim minis, partim persecutionibus, partim dolo ac falsis fictionibus; sed per Christi virtutem, qui caput est populi Christiani, superantur atque effugantur; quibus ait propheta Domini : « Facite alveum torrentis hujus, fossas et fossas; non videbitis ventum neque pluviam; et alveus iste replebitur aquis; et bibetis vos, et familiae vestrae. » Ecce propheta Domini populo siti fatigato per miraculum factum a Domino consultit; sic et prophetica dicta consilium præbent fidelibus, qualiter spirituali doctrina sitim suam exstinguant atque animum reficiant. Jubet ergo fossas facere in torrentis alveo, et ita prædicat absque ventis et pluvia aquarum largitatem. Quid est fossas in alveo torrentis facere, nisi profunda mysteria in sacris Scripturis bono studio quærere? Quæ absque pluvia et vento aqua replentur, quia sæpe absque humano solatio sapientiam confert suis investigatoribus potentia divina. Unde dicit Joannes Apostolus : « Non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus (I Joan. II). »

Unde bibunt homines et jumenta, id est, doctrinam accipiunt ingeniosi quique et simplices. Quia quantum idonea est anima accipientis, tantum ibi inveniet documentum suæ salutis. Sequitur:

« Parumque hoc in conspectu Domini, insuper « etiam Moab in manus vestras. » Non enim sufficit servis Dei abdita mysteria scire, quin etiam debent ea aliis prædicare, et « contradicentes ea rearguere (Tit. I); » quibus promissa est certa de hoste victoria, « ut percutiant omnem civitatem munitam et omnem urbem electam. » Civitates munitas et omnes urbes electas, possumus sæcularem prudentiam intelligere, in qua maxime philosophi et hæretici confidunt. Hæc ergo per prædicatores sancti Evangelii subvertentur, unde dicit Apostolus : « Arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia Deo ad destru-

cionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollemem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam (II Cor. x.) »

« Universa ligna fructifera succidentur. » Non illa ligna, quæ faciunt fructum bonum, sed quæ mortiferum generant pastum, quæ radicibus divini examinis succisa, pabulum sicut ignis æterni.

Cunctique fontes aquarum obturantur, cum hæresiarchæ, simul cum suis sequacibus, per catholicos doctores damnantur.

Et omnes agri egregii lapidibus operientur, cum venustas locutionis hæreticæ atque philosophicæ anathematis pondere obruetur; *nihil remanebit in terra Moab, nisi muri tantum fictiles*, hoc est, falsæ ratiocinationes fragilium doctrinarum, quæ a *fundibulariis*, id est, sanctis prædicatoribus Ecclesiæ circumdatæ, maxima ex parte refutantur, et ad nihilum rediguntur. Quod autem Moabitæ, orto sole, ex adverso aquarum, videre contra aquas rubras, quasi sanguinem gladii existimaverunt, dicentes quod tres reges, qui contra se venerunt ad pugnam, invicem se occidissent, et sic delusi sunt, ita et philosophi verbum crucis Christi stultitiam existimantes, derident passionem Christi, et Ecclesiæ martyrium dementiam existimant. Sed (secundum Apostolum) « quod stultum est Dei sapientius est hominibus, et quod infirmum est Dei fortius est hominibus, quoniam prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita et pax (I Cor. i; Rom. viii.) » (Ex Hieron.) Ad probandum autem quod Moab in præsentī loco super philosophorum intelligatur superbia, de quibus dicitur: « Perdam sapientiam sapientium, et intelligentiam intelligentium reprobabo (Isa. xxi; I Cor. i), » pauca de prophetis exempla explicanda sunt. Hæc dicit Dominus: Super tribus impietatibus Moab, et super quatuor non adversabo eum, pro eo quod combussit ossa regis Idumæ in cineres (Amos ii.)

Vere enim quidquid in sæculo dogmatum perversorum, quidquid ad terrenam sapientiam pertinet, putatur esse robustum, hoc dialectica subvertitur, et instar incendii, in cineres favillasque dissolvitur, ut probetur nihil, quod putabatur esse fortissimum. Sed et Isaias superbiam Moab arguit dicens: « Audivimus contumeliam Moab, contumeliosus est nimis. Superbiam ejus abstuli (Isai. xvi.) » Jeremias quoque contra omnes vaticinans nationes, proprie loquitur ad Moab: « Quod confidebas in munitionibus tuis (Jer. xlviii.) » Et post pauca: « Habes fiduciam in gloria tua. » Et iterum: « Quoniam dicitis fortes ramos. » Ac deinde: « Juxta est dies Moab, ut veniat, et malitia ejus nimis. » Et manifestius dicit: « Quomodo contritus est baculus gloriosus, virga magnificentiæ? » Et iterum: « Contritum est cornu Moab. » Hæc autem dicuntur sub nomine Moab, ut stulta sæculi, et in cælum semper ferens malitia conteratur.

CAPUT IV.

De eo quod Eliseus mulierem in benedictione olei et creditore liberavit, nec non et de muliere Sunamitide cujus filium Eliseus resuscitavit; de pulmento amaro quod Eliseus per immissionem farinæ inducavit, deque oblatione viri venientis ad Eliseum.

(CAP. IV.) « Mulier autem quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Servus tuus, vir meus, mortuus est, et tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum. Et ecce creditor venit, ut tollat duos filios meos ad servandum sibi. Cui dixit Eliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei quo ungar. Cui ait: « Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca, et ingredi et claude ostium tuum cum intrinsecus fueris tu et filii tui, et mitte inde in omnia vasa hæc, et cum plena fuerint, tolles, etc. » (Ex Gregorio.) Quid per hæc mulierem, nisi sancta Ecclesia designatur duorum populorum, id est, Judaici et gentilis, quasi duorum filiorum mater? Quæ prius ex perverso opere, consentiendo callidi spiritus persuasioni, quasi quemdam peccati nummum a creditore acceperat, et duos, quos in fide genuit, amittere timebat filios. Sed propheta verbis, id est, Scripturæ sacræ præceptis obediens, ex parvo quod habebat olei vacua vasa infundit, quia dum ab unius ore doctoris parvum quidem amorem divinitatis multorum vacuæ mentes hauriunt, exuberante gratia, unguento divini amoris usque ad summum replentur. Etiam nunc multorum corda, quæ prius fuerant vacua vascula, unguento Spiritus plena sunt, quæ ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. Quod dum aliis atque aliis datur, et ab auditoribus fides accipitur, erepta mulier, videlicet sancta Ecclesia, sub creditoris sui jam debito non tenetur.

« Facta est autem quædam dies, et transibat Eliseus per Sunam civitatem. Erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum, ut comederet panem. Cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam, ut comederet panem. » Mulier ergo ista, quæ prophetam hospitio suscepit, bene potest originem insinuare populi Israelitici, quæ fuit in patriarchis. Unde sicut ista Eliseum prophetam, ita et illa Dominum prophetarum hospitio suscipere meruit. Nam Abraham et Sara tres viros juxta convallē Mambrae suscipere et pascere meruerunt (Gen. xviii). Huic ergo mulieri, non habenti filium, propheta promisit dicens:

« In tempore isto et in hæc eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. Cui illa respondit: Noli, quæso, domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ. Et concepit mulier, et peperit filium in tempore, et in hora eadem, qua dixerat Eliseus. » His quoque similia Dominus ad Abraham retulit, dicens: « Revertens veniam ad te tempore isto, vitæ comite, et habebit filium Sara uxore

tua (*Gen. xviii*). Quo audito, Sara, risit post ostium tabernaculi, occulte dicens: Postquam consenui, et dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Visitavit autem Dominus Saram, sicut promiserat ei, et implevit quæ locutus est. Concepitque et peperit filium in senectute sua tempore quo prædixerat ei dicens. »

« Igitur postquam crevit puer, tactus dolore capitis, in messe circa meridiem defunctus est. » Cum populus Israeliticus, postquam in Ægypto decrevit, et per Moysen in desertum eductus, Domini vocem audierat in igne et in caligine, quando lumine scientiæ debuit illustrari, mox animo ad idololatriam recurrens, mortuus est (*Exod. xix, xx*).

« Et ait Eliseus ad Giezi, puerum suum: Accinge lumbos tuos, et tolle baculum meum in manu tua, et vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum. Et si saluaverit te quispiam, non respondeas illi, et pones baculum super faciem pueri. » (*Ex Gregorio.*) Quid autem significat, quod puer ab Eliseo missus cum baculo non resuscitat per semetipsum, verum Eliseus veniens, seque super mortuum sternens, atque ad ejus membra se colligens, huc illucque deambulans, et in ore mortui septies aspirans, hunc ad redivivam lucem protius per ministerium compassionis animavit, nisi quod auctor humani generis Deus, quasi mortuorum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit? et quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Per legem quippe virgam Deus tennerat, cum dicebat:

« Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. » A peccati igitur morte timor nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia crexit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non valuit: « Quia, » Paulo attestante, « nihil ad perfectum adduxit lex. » Ipse autem per semetipsum veniens, et super cadaver humiliter sternens, et super exequanda sibi mortui membra se collegit, quia « cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinavit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. »

« Huc illucque deambulabat, » quia et Judæam juxta et longe positas gentes vocat. « Super mortuum septies inspirat, » quia per apertionem divini numeris gratiam septiformis Spiritus in peccati morte jacentibus aspirat. « Moxque vivens erigitur, » quia is quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam redit.

« Erat autem fames in terra, et filii prophetarum habitabant coram eo. Dixitque uni de pueris suis: « Pone ollam grandem, et coque pulmentum filiis prophetarum, etc. » Erat, inquit, fames in terra, non fames utique panis, nec sitis aquæ, sed audiendi verbum Domini (*Amos viii*). Et filii prophetarum habitabant coram Eliseo, cum filii sanctorum prædicatorum, « qui ambulant in lege Domini, et scrutan-

tur testimonia ejus, in toto corde exquirentes eum (*Psal. cxviii*), » in præsentia Domini Salvatoris semper vivunt.

« Egreditur puer in agrum, ut colligat herbas agrestes, quatenus inde coquat pulmentum; invenitque quasi vitem silvestrem, et collegit ex ea coclocynthidas agri. Quas concidens in ollam pulmentum facit, » cum quis litteræ legis intentus, vel philosophicarum disciplinarum studiosus, pastum verbi quærens, amaritudinem litteræ legalis, vel mortiferum quiddam in philosophorum libris inveniens, interniscet veritati evangelicæ, et in olla cordis sui coquens tale pulmentum, hoc est, documentum præparat ad refecionem auditoribus suis. Dicit enim Apostolus: « Littera enim occidit, spiritus autem vivificat (*IICor. iii*). » Et item: « Prudentia, inquit, carnis mors est. Prudentia autem spiritus, vita et pax (*Rom. viii*). » Hoc itaque sentientes fideles populi mortem in olla exclamant, cum talem doctrinam, quasi deceptionem animarum, detestantes vociferantur. Sed, jubente Eliseo, farina in ollam mittitur, cum scientia spiritalis in tale condimentum intronititur, ut, exclusa omni amaritudine pravitate, pastus inde fidelibus præparetur salubris.

« Vir autem quidam venit de Baalsalisa, deferens viro Dei panes primitiarum, et viginti panes hordeaceos, et frumentum novum in pera sua, etc. » Denique vir de Baalsalisa venire describitur, deferens viro Dei panes primitiarum, et viginti panes hordeaceos, et frumentum novum in pera sua. Quem autem melius virum istum accipere possumus, quam cœtum sanctorum Patrum, qui virtute animi et bonorum operum pollent? Qui bene de Baalsalisa venisse dicitur. Baalsalisa enim habens tertium interpretatur. Recte ergo de Baalsalisa est qui ternarium numerum in credulitate et confessione sanctæ Trinitatis servat. Hic vero vir viro Dei panes primitiarum offert, cum Redemptori nostro per gratiam ejus inspiratus offert libros de origine creaturarum compositos. Offert viginti panes hordeaceos, hoc est, Decalogum legis in Moysi et prophetarum scriptis comprehensum. Offert frumentum novum in pera sua, cum Novum Testamentum post Mediatoris nostri adventum in sancti Evangelii et apostolorum scriptis profert. Jubet ergo Eliseus noster ministris suis, sanctis videlicet prædicatoribus, ut hanc oblationem populo fidelium dispensent, id est, ut, secundum illud Evangelii, « de thesauro suo, velut scriba doctus, in regno cœlorum proferant nova et vetera (*Matth. xiii*), » quatenus pabulo verbi divini reficiantur. Quod mysterium in Evangelio iteratum legimus, cum in fractione quinque panum, quinque millia hominum (*Matth. xiv*), et item, « septem panum, quatuor millia hominum, satiata esse commemorantur, et et satiatis turbis, cum collegerunt duodecim cophinos sive septem sportas fragmentorum (*Matth. xv*), » quia nullus est qui sacramenta Scripturæ diviniæ per omnia cœ-

pere possit, quin sibi satiato supererit juxta verbum A Domini.

CAPUT V.

De Naaman Syro, cujus lepram curavit Eliseus in nomine Domini.

(CAP. V.) « Naaman, princeps militiæ regis Syriæ, « erat vir magnus apud dominum suum, et honora- « tus. Per illum enim Dominus delit salutem Syriæ. « Erat autem vir fortis et dives, sed leprosus, etc. » Iste autem Naaman, qui princeps militiæ regis Syriæ esse describitur, quem melius significare potest, quam populum gentilem, qui in orbe triquadro per virtutem bellorum principatum gerebat, ac rerum decore fruebatur? quod in nominis ejus interpretatione exprimitur. Interpretatur autem Naaman decus, sive commotio eorum. Sed iste vir, licet fortis B et dives fuerit, tamen leprosus esse memoratur, quia quamvis per potentiam regni ac rerum abundantiam dominari videretur, tamen per erroris nequitiam et idololatriæ lepram fœdus apparuit.

« Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, et « captivam duxerant de terra Israel puellam par- « vulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman. Quæ « ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus « meus ad prophetam qui est in Samaria! profecto « curasset eum a lepra quam habet, etc. » Latrun- culi quippe de Syria, quæ interpretatur sublimitas, egressi sunt, cum cupiditate ducti, et diversis negotiis impliciti, sperantes in incerto divitiarum, gen- tiles per totam terram vagabantur. Hinc ad terram venientes captivam mulierculam duxerunt. Quæ in C captivitate posita de propheta in Israel testabatur, quia fama de Israel per negotiatores gentium translata in toto orbe curiositati hominum, quam uxor Naaman significat, verum prophetam et salvatorem omnium in Judæa manere patefecit.

« Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, « et nuntiavit ei dicens: Sic et sic locuta est puella de terra Israel, » cum hi, ad quos notitia verbi Dei pervenit, eis qui sibi præsent, suggerunt scientiæ spiritalis magnitudinem. « Mittit rex Syriæ litteras « ad regem Israel pro salute servi sui, » cum prima- tus gentium audiens Deum esse in Israel (quia « notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus [Psal. LXXV] ») salutis suorum prævidens, legationem in Judæam mittit, ut per apostolicam doctrinam Salvatoris fidem accipiat. Unde Cornelius centurio de Cæsarea in Joppen ad Petrum misit (Act. x.) et Paulo per visionem vir Macedo apparuit, qui eum exhortabatur, ut veniens adjuvaret eos qui erant in Macedonia, sicut in Actibus Apostolorum legitur (Act. xvi).

« Cumque legisset rex Israel litteras, scidit vesti- « menta sua, et ait, Nunquid Deus ego sum, ut oc- « cidere possim et vivificare? » Quid significat rex iste Israel, qui, audita legatione Syriæ de salute a propheta Israel quærente, expavit, nisi sacerdotes, Scri- bae et Phariseos, rectores Judæorum, qui considera- tes quod undique plebes ad Redemptorem nostrum

salutis suæ causa conveniebant, quasi blasphemiam existimantes, vestimenta sua scindebant, sicut in Evangelio principem sacerdotum, audita Christi prædicatione, fecisse legimus (Matth. xxvi)? Sed licet rex Israel in tali auditu pertimescat, tamen propheta Dei quos ad se migrasse cognoverat, ad se pervenire suadebat, dicens:

« Veniat ad me, ut sciat esse prophetam in Israel, » quia Dominus noster « quos præscivit, hos et voca- vit, et quos vocavit, illos et justificavit (Rom. viii). »

« Venit ergo Naaman cum equis et curribus, et « stetit ad ostium domus Elisei. Misitque ad eum « Eliseus nuntium dicens: Vade et lavare septies « in Jordane, et recipiet caro tua sanitatem atque « mundaberis. Iratus Naaman recedebat, dicens: B « Putabam quod egrederetur ad me, et stans invo- « caret nomen Domini Dei sui, et tangeret manu « sua locum lepræ, et curaret me. » Veniens qui- dem gentilis populus ad domum Elisei nostri, sanctam videlicet Ecclesiam, missum ab eo nuntium consilium accepit, ut se in Jordane septies lavaret, et sic sanitatem reciperet atque mundaretur, quia per angelicos prædicatores Dominus dicit: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Joan. iii). » Et item: « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. Qui vero non crediderit, condemnabitur (Marc. xvi). » Jordanis itaque aquæ sacramentum significat, quia in eis Salvator noster baptismum nobis conse- cravit. Quod autem Naaman, indignans de tali res- pondo, lavationem aquæ Jordanicæ despexit: simplicitatem significat rudium, qui spiritalem non po- tuerunt intelligere efficaciam, quia « animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei (I Cor. ii). »

« Cum ergo vertisset se, et abiret indignans, ac- « cesserunt ad eum servi sui, et locuti sunt ei: Pa- « ter, si rem grandem dixisset tibi propheta, certe « facere debueras; quanto magis quia nunc dixit « tibi: Lavare et mundaberis? Descendit et lavit in « Jordane septies juxta sermonem viri Dei, et resti- « tuta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, et « mundatus est. » Bene ergo servi Naaman meliori consilio illi ad perficiendum mandatum propheticum persuaserunt, quia sæpe Dominus juniore revelat quod melius est, et, secundum Petri vocem, « per- sonarum acceptor Deus non est, sed in omni gente qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi (Act. x). » Abiit et lavit septies juxta sermonem viri Dei; et restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, quia mundatus aquis baptismatis per invo- cationem septiformis spiritus quisque recipit san- titatem, et ad innocentis vitæ infantiam redigitur, ut vitæ æternæ ingressum percipere mereatur. Unde ipsa Veritas suis discipulis ait: « Nisi conversi fue- ritis, et efficiamini, sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum (Matth. xviii). »

Denique « reversus Naaman ad virum Dei cum « universo comitatu suo, venit et stetit coram eo, « et ait: Vere scio quod non sit Deus in universa

« terra, nisi tantum in Israel. » Hæc est enim catholica professio, quod « Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob, non est Deus mortuorum, sed viventium (*Matth. xii*), » quoniam omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit (*Psal. xcvi*). » Et ut cuncta hic baptismatis scires sacramenta præmonstrata, in quo abrenuntiare Satanz ac fidem Dei confiteri præcipimur, negat se Naaman ultra diis alienis litaturum, soli per omnia Domino serviturus. Partem quoque terræ sanctæ secum tollere gaudet, quia baptizatos oportet Dominicæ quoque corporis participatione confirmari.

« Dixitque Giezi puer viri Dei : Pepercit Dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quæ attulit. Vivit Dominus, quia curram post eum et accipiam ab eo aliquid. » Post hæc autem narrat Scriptura quod Giezi puer servi Dei concupiverat de pecuniis quas prædictus Syrus homini Dei obtulerat, sed, eo nolente aliquid inde recipere, ipse per mendacium turpiter acquisivit, quod suus magister per fidem accipere renuit. Giezi quoque, qui interpretatur *præruptum videns*, sive *vallis visio*, significat Judaicum populum, qui aliquando *Puer Dei*, propheta attestante, vocabatur, sicut Osee dicit : « Puer Israel, et dilexi eum (*Ose. xi*). » Sed postquam spreto Evangelio, et crucifixo Filio Dei, semetipsum de tali dignitate in foveam avaritiæ præcipitans, cupiditatem secutus est terrenam, quam filii Dei per baptismum renati sperverunt, per sententiam justî judicis Dei, lepram erroris, quam credentes deposuerant, ipse sibi conscivit. Nec non et omnes qui post baptismum, et emendatiorem vitam, ad pristina vitia revertuntur, sordibus, quibus se exutos sperabant, iterum impliciti involvuntur. Unde scriptum est : « Canis reversus ad vomitum suum, et sus lota in volutabro luti; sic stultus, qui iterat stultitiam suam (*II Petr. ii; Prov. xxvi*). »

CAPUT VI.

De filiis prophetarum conquerentibus pro angustia loci, et de revocatione ferri ab aqua per Eliseum.

(CAP. VI.) « Dixerunt autem filii prophetarum ad Eliseum : Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis. Eamus usque ad Jordanem, et tollant singuli de silva materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit, et ait unus ex illis : Veni ergo et tu cum servis tuis. Respondit : Ego veniam. Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Jordanem, cædebant ligna. Accidit autem ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam. Exclamavitque ille. Et ait : Heu! heu! heu! Domine mi. Et hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo Dei : Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. Præscidit ergo lignum, et misit illuc, natavitque ferrum. Et ait : Tolle. Qui extendit manum, et tulit illud, etc. Hæc itaque actio bene Redemptori nostro convenit per significationem. (*Ex Isidoro*.) Cum igitur securibus ligna cæderentur, de ligno ferrum exsilieus, in profundum fluminis mersum est, atque in

PATRUL. CIX.

lignum desuper ab Eliseo projectum reversum est, ita etiam cum impios Judæos per corpus operata præsentia Christi, tanquam infructuosas arbores, cæderet, quia de illa Joannes dixerat, « Ecce securis ad radices arborum posita est (*Matth. iii*), » interveniente passione, corpus ipsum deseruit, atque in profunda descendit, quod in sepultura depositum, tanquam ad manubrium spiritu redeunte, resurgit. Aliter, ferrum in manubrio donum intellectus in corde est. (*Ex Gregorio*.) Ligna vero per hoc cedere est, prave agentes increpare, quod nonnunquam dum fluxe agitur, dum lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem scientia non vitatur, ferrum in aqua perditur, quia ex dissoluto opere intelligentia fatua. Quam profecto intelligentiam ad hoc novimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Unde et recte is qui ferrum amiserat clamabat : « Heu! heu! heu! Domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam. » Habent enim hoc electi proprium, si quando eis in sua scientia furtive vanæ gloriæ culpa subrepat, ad cor velociter redeant, et quidquid in se ante districti Judicis oculos damnabile inveniunt, lacrymis insequuntur. Qui flentes non solum caute inspiciunt quæ mala commiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiam bona fide debuerant, quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt, quando ex neglectis bonis, quæ agere poterant, debitores tenentur. Recte ergo qui ferrum perdit clamat : « Heu! heu! heu! et hoc ipsum mutuo acceperam; » ac si dicat : « Illud per dissolutionem negligentiam perdidit, quod ut per bona opera redderem, ex gratia creditoris accepi. » Sed nunquam Deus mentem deserit, quæ in peccatis se veraciter agnoscit. Unde et mox Elisens veniens lignum deorsum mittit, et ferrum in superficiem attulit, quia videlicet Redemptor noster, pie nos respiciens, cor peccatoris humiliat, et eam, quam amiserat, intelligentiam reformat.

« Lignum mergit, et ferrum in superficiem attulit, » quia videlicet Redemptor noster, et cor elatum in cogitatione humiliat, et scientiam reparat. Unde bene alia translatione dicitur, quod *confregit lignum*, atque *jactavit*, et sic *ferrum sustulit*. Lignum namque confringere est, cor ab elatione contere. Lignum ad ima jactare est, elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque ferrum ad superficiem redit, quia ad usum exercitationis pristinae intelligentiæ recurrit. Igitur quoniam donum intellectus, quod accipitur, vix cum tot difficultatibus custoditur, curandum valde est, ne otio torpeat; curandum ne incitatione operis, vitio elationis evanescat. Sancti namque viri minime exultant, cum cognoscunt quæ faciunt. Sed cum faciunt, quæ cognoverunt etsi intelligendo largius congauident a munere largitoris, morrentes tamen considerant debitum operis, ut videlicet actione persolvant quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namque est debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, et temous quo reddere debeat non attendit;

moderatur autem lætitia accipiendi, quando solerti providentia etiam constitutum tempus reddendi cogitur.

CAPUT VII.

De eo quod rex Syriæ insidiabatur Eliseo.

« Rex autem Syriæ pugnabat contra Israel, consiliumque inivit cum servis suis, dicens: In loco illo et illo ponamus insidias. Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Cave, ne transeas in illo loco, quia ibi Syri in insidiis sunt. Misit itaque ex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, et præoccupavit eum, et observavit se ibi, » etc. Quem congruentius hic rex Syriæ, quam potestatem significat terrenam, quæ sæpe superbe sentiens populum Dei, hoc est, filios lucis persequitur? Sed ipsi per Elisei Domini videlicet nostri doctrinam insidias inimicorum præcavere edocentur, ut est illud: « Estote sicut columbæ (Matth. x). » Et item: « Cavete autem ab hominibus (Ibid.). » Et alibi: « Attendite, aut, a falsis prophetis (Matth. vii). » Hoc quippe agnoscens mundana potentia ipsum prophetam interficere disponit, cum Christum in cordibus electorum extinguere festinat.

« Misit ergo illuc rex Syriæ equos et currus et robur exercitus. Qui cum venissent nocte, circumdederunt civitatem. » Omnis ergo, qui in nequitia arvens confidens Christi famulis insidias preparat, nocte perfidiæ excecatus, bellum contra Ecclesiam gerit.

« Consurgens autem diluculo minister veri Dei egressus est; viditque exercitum in circuitu civitatis, nuntiavitque ei dicens: Heu! heu! Domine mi, quid faciemus? » etc. Hæc sententia denotat illos qui propter pusillanimitatem cordis sui, penas verentur corporales. Cui propheta respondit: « Noli timere. Plures enim nobiscum sunt, quam cum illis. » Et Salvator discipulis ait: In mundo pressuram habebitis, sed confidite, quia ego vici mundum (Joan. xvi). Et item: « Nolite, timere eos qui occidunt corpus, et post hæc non habent quid faciant vobis; quin potius eum timete, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam (Matth. x). » Et Petro Dominus in passione sua ait: « An putas, quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum (Matth. xxvi)? »

« Cumque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos ejus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, et vidit. Et ecce mons plenus equorum et curruum igneorum in circuitu Elisei. » Et valde necesse est ut Eliseus noster aperiat oculos cordis nostri, ut consideremus et cognoscamus quia omnes, qui confidunt in illum, non confundentur (Psal. cxxiv). »

« Porro Eliseus oravit Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus ne viderent juxta verbum Elisei. » Bonum ergo illis est quos oculus suus scandalizat ut

eruantur et projiciantur ab eis (Matth. v), quatenus intuitus superbiæ et malitiæ obturetur, et oculus sanæ fidei ac simplicitatis aperiat. Unde dicit Apostolus: « Si quis inter vos videtur sapiens esse, stultus fiat ut sit sapiens (I Cor. iii). »

« Dixitque rex Israel ad Eliseum, cum vidisset eos. « Nunquid percutiam eos, Pater mi. Et ille ait: Non percuties. Neque enim cepisti eos gladio, aut arcu tuo, ut percutias: Pone panem et aquam coram eis, ut comedant et bibant, et vadant ad Dominum suum. » Postquam ergo Eliseus hostes in Samariam adduxit, non eos occidi permisit, sed confectionem magnam ciborum illis præparans dimisit in pace. Et Saulum diu contra stimulum calcitrantem primum Dominus cæcavit; deinde scientia spirituali magnifice replevit, adque prædicandum Evangelium suum in gentibus direxit (Act. ix); nobisque præcepit, ita dicens: « Diligite inimicos vestros, et benefacite his qui vos oderunt, ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est (Matth. v). »

CAPUT VIII.

De fame facta in Samaria propter obsessionem Benadad regis Syriæ, et de liberatione mirabili Israelitarum per gratiam Domini.

« Factum est autem post hæc, congregavit Benadad rex Syriæ universum exercitum suum et ascendit et obsedit Samariam. Factaque est fames magna in Samaria, » etc. Narrat Scriptura quod Benadad rex Syriæ obsideret Samariam. Facta autem fame, afflictus est populus valde; sed, Domino miserante, revelatum est Eliseo verbum Domini, et prædixit populo solatia futura, ita dicens:

(CAP. vii.) « Hæc dicit Dominus: In tempore hoc cras modius similitæ uno statere erit, et duo modii hordei statere uno in porta Samariæ. Quod cum non crederet unus de ducibus, super cujus manum rex incumbbat homini Dei ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cælo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: videbis oculis tuis, et inde non comedes. » Potest hoc loco Benadad cum suo exercitu diabolus mystice accipi, qui corda iniquorum per invidiam contra Ecclesiam bellum gerere excitat. Sub hoc quidem rege sunt modo falsi Judæi de quibus in Apocalypsi scriptum est: « Qui dicunt se Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Sathanæ (Apoc. ii). » Sub hoc rege sunt pagani, sunt et hæretici. Facta ergo persecutione ab antiquo hoste per tales affligitur populus Dei, qui est positus in Samaria, hoc est, in custodia legis divinæ. Fitque fames valida, cum non permittitur doctoribus libere verbum Dei prædicare. Sed Eliseo revelante, hoc est, Redemptore nostro per Evangelium judicante, « salus, » quæ peccatoribus longe est (Psal. cxviii), timentibus Deum prope esse dignoscitur. Dicit enim Dominus noster ad servos suos: « In tempore hoc cras modius similitæ uno statere erit, et duo modii hordei statere uno in porta Samariæ. » Quid enim modius similitæ, nisi perfectam mensuram divinæ sapientiæ, quæ est in Novo Testamento? Et quid duo

modii hordei, nisi scientiam legis et prophetarum significant? qui comparantur statere uno, hoc est, fide catholica. « In porta Samaritæ: » in prædicatione, videlicet apostolica, per quam intratur in Ecclesiam.

« In tempore, inquit, hoc cras modius similæ uno « statere erit. » Ac si dixisset: Cessante turbine persecutionis, quæ sit hodie, dabit Dominus cras, hoc est, tempore futuro, quietem et tranquillitatem, ut prædicatione Evangelii perfecte creditibus compleatur. Fuit enim tempore passionis Dominicæ quasi famæ verbi Domini, cum apostoli, relicto eo, omnes fugerunt (Matth. xxvi), et domi se propter metum Judæorum incluserunt. Et iterum scriptum est: « Quia nemo palam de illo ausus est loqui (Joan. vii); » sed relucente die resurrectionis jam aderat tempus quo comites Christi illum videntes vivere, et postmodum cælos ascendere, percepta Spiritus sancti gratia, libere verbum Dei prædicabant tam Judæis quam etiam gentibus (Joan. xx); et impletum est illud Isaie vaticinium: « Quia scissæ sunt in deserto aquæ, et torrentes in solitudine, et quæ erat arida, in stagnum; et sitiens in fontes aquarum. » Unde Dominus per ipsum prophetam loquens ait: (Isai. lv.) « Omnes sitiens, venite ad aquas, et qui non habetis argentum, properate, emite et comedite. Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac. Quare appenditis argentum non in panibus, et laborem vestrum non in saturitate? Audite, audientes me, et comedite bonum, et delectabitur in crassitudine anima vestra. Incline aures vestras, et venite ad me, audite, et vivet anima vestra. » Perturbatis hostibus, et in fugam versis, subjungit Scriptura, quod quatuor viri leprosi abierint in castra Syrorum, et nullum ibi reperiens comederint et biberint, ablatisque inde auro et argento ac vestibus et absconsis, postea compuncti in civitatem hoc annuntiaverint, atque salutis hujus indicia præstiterint. Qui ergo sunt leprosi isti, nisi qui variis vitiis dediti, vel diversis erroribus impliciti, fœditatem ex interna peste educentes, ostendunt in cute. Hos Dominus sæpe convertens ad fidem, et mundanos ab errore et vitiis, veræ salutis mentios effecit.

« Ingressi igitur leprosi in castra Syrorum comederunt et biberunt, et aurum atque argentum inde asportaverunt, » cum despecti istius mundi meditationi philosophiæ operam dantes, et sensus subtilitatem et locutionis venustatem acquirunt, unde Ecclesiæ usibus bene instructi deservire possint; frequenter ergo talibus Dominus et ingenii acumen, et veræ sapientiæ donum largitur. Qui bene quatuor esse memorantur, ut quatuor Evangeliorum eruditione imbuti, in quatuor mundi partes veritatem prædicent. Legitur enim in Evangelio quod Dominus cum publicanis et peccatoribus manducaret, et mulier quæ erat in civitate peccatrix lacrymis ejus rigaret pedes, et capillis suis tergeret, et unguento ungeret (Luc. vi). Matthæum ex publicano aposto-

lum et evangelistam fecit (Matth. ix); « apparuitque post resurrectionem suam primo Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem dæmonia. Illa videns nuntia vit his qui cum eo fuerant lugentibus et fletibus (Marc. xvi). Porro ducem illum super cujus manum rex incuberat, et prophetæ verbis diffidebat, constitutum ad portam, « conculcavit turba in introitu, « et mortuus est juxta quod locutus fuerat vir « Dei. » Dux iste typum tenet Scribarum et Pharisæorum, qui, habentes clavem scientiæ, nec ipsi introierunt per fidem in Ecclesiam catholicam, et eos qui introire volebant impediverant. Ad quos ipsa Veritas ait: « Væ vobis, Scribæ et Pharisei hypocritæ, quia clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sititis introire (Matth. xxiii). » Quem conculcavit turba in porta, inutiliter ante ostium fidei stabat, et gressum introeuntium impediabat. Unde merito conculcatus, hoc est, examine justis iudicis damnatus, perpetuas mittetur in tenebras. Nam et Dominus in Evangelio ait: « Si sal evanuerit, ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus (Matth. v). »

CAPUT IX.

De unctione Jehu in regem.

(CAP. ix.) « Elisicus autem propheta vocavit unum de filiis prophetarum, et ait illi: Accinge lumbos tuos, et tolle lenticulam olei hanc in manu tua, et vade in Ramothgalaat. Cumque veneris illuc, videbis Jehu filium Josaphat, filii Namsi, et ingressus suscitabis cum de medio fratrum suorum, et introduces in interiori cubiculum, tenensque lenticulam olei, fundes super caput, et dices. Ille dicit Dominus: Unxi te regem super Israel, » etc. Dehinc refertur in historia hac Regum qualiter Jehu Dominus ordinaverit, ad extirpandam domum Achab et sacerdotes Baal interficiendos. Qui et percussit Joram regem Israel, et Ochoziam regem Juda, et Jezabel impiissimam reginam de palatio in Jezrahel præcipitare fecit. Jehu enim typice potest designare gentium principatum, quem Dominus ac Redemptor noster destinavit, ut in sacrilega civitate quæ prophetas et ipsum Deum prophetarum occidit, et apostolos ejus persecuta est, iudicia exerceat, et æmulatione justa perimeret, atque sacerdotium vanum, quod post Christi adventum inaniter habuerat, destrueret, templumque subverteret, nec non et impiam Synagogam, quæ sanguinem sanctorum semper sitiabat, de regni culmine præcipitaret, ac rectores ipsius interficeret.

CAPUT X.

De tyrannide Athaliæ matris Ochoziæ regis.

(CAP. xi.) « Athalia vero, mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit et interfecit omne semen regium. » Sequitur hic historia quæ Athaliæ matris Ochoziæ regis tyrannidem commemorat, quæ videns mortuum filium suum, surrexit et interfecit omne semen regium.

« Sed Josaba, filia regis Joram, soror Ochoziæ,

« Joas filium Ochoziæ tollens, furata est de medio A
 « filiorum regis, qui interficiebantur, et nutricem
 « ejus de triclinio, et abscondit eum a facie Athaliæ,
 « ut non interficeretur. Eratque cum ea in domo
 « Domini clam sex annis, » quia Josaba uxor erat
 Joadæ pontificis. Athalia igitur hæc, quæ semen
 David exstinguere moliebatur, et regiam stirpem
 delere, bene impietatem exprimit Synagogæ, quæ
 per nequitiam mentis seminis David, hoc est, Chri-
 sti insidiatrix erat, et odium contra eum semper in
 corde gerebat. Quæ aliquando regnare videbatur
 cum legis cæremonias temporaliter observabat. In-
 terpretatur autem Athalia *temporalis Domini*. Sed
 Josabæ strenuitas interpretatur *saturitas Domini*, id
 est, Ecclesiæ, in qua veræ sunt deliciæ. Servatur
 Joas, qui interpretatur *memoria Domini*, Christus B
 videlicet, in quo memoria est nominis Domini, ne
 per crudelitatem sævientis hostis interimatur in
 cordibus electorum : magisque nutritur in domo
 Joadæ pontificis, qui *dilectus Domini* sonat, de quo
 Patris vox ait : « hic est filius meus dilectus, in quo
 mihi bene complacui (Matth. iii, xvii). » Cujus do-
 mus est sancta Ecclesia, ubi in fide electorum ma-
 nens quotidie facit augmentum corporis sui (I Tim.
 iii), donec tempore judicii sceptrum regni et poten-
 tiam adversus eos extollat qui eum deprimere cogi-
 tabant, et interfetricem sanctorum æternis depu-
 taverit pœnis (Apoc. xix).

CAPUT XI.

De Joiuda pontifice ; quomodo Joas filium Ochoziæ regem constituit.

(Ibid.) « Anno autem septimo misit Joiada, et assu-
 « mens centuriones et milites, et introduxit ad se in
 « templum Domini, pepigitque cum eis fœdus, et adju-
 « rans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis,
 « et præcepit illis dicens : Iste est sermo, quem fa-
 « cere debetis. Tertia pars vestrum introeat sab-
 « bato, et observet excubias domus regis ; tertia au-
 « tem pars sit ad portam Sur, et tertia pars sit ad
 « portam quæ est post habitaculum scutariorum, et
 « custodietis excubias domus Messa. Duæ vero par-
 « tes e vobis omnes egredientes sabbato custodiant
 « excubias domus Domini circa regem, et vallabitis
 « eum habentes arma in manibus vestris. Si quis
 « autem ingressus fuerit septa templi, interficiatur.
 « Eritisque cum rege introeunte et egrediente. Et D
 « fecerunt centuriones juxta omnia, quæ præcepe-
 « rat eis Joiada sacerdos. Et assumentes singuli vi-
 « ros suos, qui ingrediebantur ad sabbatum cum his
 « qui egrediebantur e sabbato, venerunt ad Joia-
 « dam sacerdotem. Qui dedit eis hastas et arma
 « regis David, quæ erant in domo Domini. Et stete-
 « runt singuli habentes arma in manu sua, a parte
 « templi dextera, usque ad partem sinistram altaris
 « et ædis circum regem, » etc. Hæc autem quomodo
 facta sint, et in quibus locis, si quis ea, quæ supe-
 rius de atriis domus Domini dicta sunt, bene com-
 memoraverit, ita intelligere potest. Sed ne fastidium
 faciamus lectori, his omissis, quæ jam exposita

sunt, ad illud quod de divisione turbæ dictum est
 veniamus, cujus rei ratio talis est. (Ex Beda.) Erant
 autem sortes viginti quatuor et sacerdotum et levi-
 tarum et janitorum, qui per totidem septimanas sibi
 ex ordine succederent, sabbato nova turma intrante
 ad officium, et post sabbatum ea quæ proxima se-
 ptimana ministraverat domum redeunte. Sed hic
 pontifex propter necessitatem augendi circa novum
 regem exercitus, et eos qui intrandi septimanam
 ordinem habebant, suscepit, et illos qui jam suam
 septimanam ministrando impleverant, ne abirent,
 retinuit. Qui alios quoque Levitas de cunctis urbi-
 bus Juda, simul et principes familiarum Israel,
 missis in hoc centurionibus, Jerosolymam congre-
 gaverat, ut Verba Dierum narrant (II Par. xxiii) :
 quos educturos filium regis tali ratione distinxit,
 ut omnes qui impleverant sabbatum, et egressuri
 erant in duas divisi partes, regem in interioribus
 atrii locis armati circumstarent ; reliqua vero mul-
 tudo, id est, hi qui non erant de stirpe Levi, ex-
 teriores atriorum januas contra furorem reginæ,
 si quid forte adversi moliretur, custodirent ; porro
 hi qui nuper ad sabbatum venerant, sacerdotes, Le-
 vitæ et janitores, in tres divisi partes, domum regis,
 id est, palatium observarent, ne vel hoc regina,
 collecto exercitu, contra regem defenderet ; serva-
 rent et portam habitaculi scutariorum, per quam
 de templo ad palatium descendebatur, sicut infra
 dicitur. Duxeruntque regem de domo Domini, et
 venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, C
 et sedit super thronum regium. Ubi et porta Seireff,
 et domus Messa, quæ cum porta scutariorum nomi-
 nantur, esse videntur. Scutarios autem tutores regis
 appellat, testante libro Paralipomenon. Qui cum
 Roboam scuta ærea pro aureis fecisse commemoras-
 set, adjecit : « Et tradidit illos principibus scutario-
 rum, qui custodiebant vestibulum palatii (II Par.
 xii). » In quo videlicet libro distinctius hæc cuncta
 replicantur : « Tertia pars vestrum, qui veniunt ad
 sabbatum, sacerdotum et Levitarum et janitorum,
 erit in portis. Tertia vero pars ad domum regis, et
 tertia in porta, quæ appellatur fundamenti. Omne
 vero reliquum vulgus sit in atriis domus Domini,
 nec quisquam alius ingrediatur domum Domini nisi
 sacerdotes, et qui ministrant de Levitis. Ipsi tantum-
 modo ingrediantur, quia sanctificati sunt ; et omne
 reliquum vulgus observet custodias Domini. Levitæ
 autem circumdent regem, habentes singuli arma sua
 (II Par. xxiii). » Quod sequitur de eodem : « Pro-
 duxitque filium regis, et posuit super eum diadema
 et testimonium ; » in diademate insigne capitis re-
 gium, in testimonio designat decreta legis Dei, qui-
 bus, quid agere rex debeat, qualiter vivere, præci-
 pitur. Denique in libro Verborum Dierum apertius :
 « Et imposuerunt, inquit, ei diadema, dederuntque
 in manu ejus tenendam legem (II Par. xxiii). »
 Et magnæ utique erat salutarisque prudentiæ ; et
 post tyranniæ impiæque necem reginæ, succedente
 in regnum filio regis legitimi, cum ipso regni habitu

simul disciplina legis Dei servanda committeretur, ut qui se prælatum populo regendo videret, ipse se regendum divinis legibus subdi debere meminisset.

CAPUT XII.

De studio Joiadæ pontificis in restauratione templi.

(CAP. XII.) † Dixitque Joas ad sacerdotes : Omnem pecuniam sanctorum, quæ allata fuerit in templum Domini a prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, et quam sponte et arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini, accipiant illam sacerdotes juxta ordinem suum, et instaurent sarta tecta domus, si quid necessarium viderint instauratione, etc. Mandat rex noster de doctoribus suis, ut accipiant omnem pecuniam, quæ a prætereuntibus offertur in templum Domini pro pretio animæ et voto cordis sui, cum quidquid a prætereuntibus justis, scientiæ spiritualis vel bonorum exemplorum in thesaurum Domini collatum est, per sacerdotum, hoc est, prædicatorum officia ad instaurationem templi spiritualis conferatur, quatenus ibi quodcumque scissum per errorem vel per vitia invenerint restaurent, ne forte per negligentiam magistrorum depereat multitudo auditorum. Quod autem sequitur : † Igitur usque ad vicesimum tertium annum rex Joas non instauraverunt sacerdotes sarta tecta templi, † significat, quod ante adventum Salvatoris licet doctrina legis in gente Judaica fuerit, tamen per doctorum negligentiam in multis corrumpebatur, donec veniret ipse qui legem dedit, et per sanctæ Trinitatis fidem Decalogum legis in Moysei et prophetarum scriptis spiritualiter observandum doceret.

† Vocavitque rex Joas Joiadam pontificem et sacerdotes, dicens eis : Quare sarta tecta non instaurastis templi? Nolite ergo amplius accipere pecuniam juxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam, etc. † Sic et Dominus noster evangelicis doctoribus mandans ait. † Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem. Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam (Joan. iv). † Et item : † Euntes, inquit, prædicate Evangelium omni creature. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate. Gratis accepistis, gratis date (Marc. xvi; Matth. x). †

† Et tulit Joiada gazophylacium, aperuitque unum foramen desuper, et posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferabatur ad templum Domini. † Denique pontifex noster, qui semetipsum obtulit hostiam immaculatam Deo, gazophylacium unum posuit, hoc est unam Ecclesiam catholicam fecit. Cui foramen desuper posuit, quia transitum inde ad cælos paravit. Posuitque illud juxta altare ad dexteram ingredientium in domum Domini. Altare videlicet corpus Domini est, juxta quod gazophylacium positum est, cum Ecclesia conjuncta est; ad dexteram ingredientium domum Domini,

A quia hæc est intentio electorum, qui per fidem ingrediuntur Ecclesiam, ut ad æternam beatitudinem, quam dextra significat, perveniant. Istuc ergo mittunt sacerdotes, qui custodiunt ostium templi, omnem pecuniam quæ defertur ad templum Domini, cum prædicatores sancti, qui servant introitum fidei, offerunt vota fidelium in verbis et in operibus, et in Ecclesia rite precibus commendant Deo.

† Ascendebat scriba regis et pontifex, effundebantque et numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini, et dabant eam juxta numerum atque mensuram in manu eorum qui præerant cæmentariis domus Domini, qui imdebant ea in fabris lignorum, et in cæmentariis his qui operabantur in domo Domini. † Scribam regis et pontificem appellat summos doctores, qui pecuniam collatam juxta numerum atque mensuram illis tribuebant qui præerant fabris et cæmentariis, hoc est, dispensatoribus verbi divini, qui evangelici tritici mensuram conservis suis his qui operantur in domo Domini, et virtutum opera in ædificio divino componunt, tribuebant. Quid ergo aliud fecerunt apostoli, quos principes in Ecclesia electio divina constituit, quando per subjectos sibi discipulos verbi divini semina per totum orbem sparserunt quatenus operarios voluntati Dei idoneos in auditoribus suis perficerent. Quorum alii fabricabant ligna, cum semetipsos et eos qui sibi obediabant ligna fructifera in domo Domini parare studebant. Alii sarta tecta faciebant, quando illa quæ per hæresim et incredulos fortiter increpabant. † Ita ut impleteretur instauratio domus Domini in universis quæ indigebant expensa, ad muniendam domum Domini. † Juxta illud utique Apostoli, quo ait : † Unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi (Ephes. iv). † Et paulo post : † Et ipse, inquit, dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores ad consumptionem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi (Ibid.). † Quod autem sequitur.

† Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydrice templi Domini, et fuscinulæ, et thuribula, et tubæ, et omne vas aureum, et argenteum, de pecunia, quæ inferebatur in templum Domini, † significat quod alia debet esse ratio formandorum vasorum in ministerium Domini, alia parandorum lignorum et saxorum in ædificium domus; quia alia debet esse doctrina, qua rudes imbuuntur ad fidem, et alia qua jam perfecti instruuntur ad scientiæ puritatem. Bene autem vasa domus Domini illi possunt intelligi qui jam apti sunt ad capienda munera divina, et habiles fiunt ad ministerium Dei. Nam hydrice eos significare possunt qui aquam sapientiæ divinæ in se continent; fuscinulæ quoque, doctores spirituales, quorum officium est corpus et sanguinem Domini credentibus distribuere, infidelibus abnegare, nec non et spiritalem alimoniam verbi cuique, prout

convenit, dispertiri. Quia sunt in verbis Dei nonnulla quæ nostræ humilitati revelare, ad nostræ epulas refectionis concedere dignatus est. Sunt item alia tantæ profunditatis, quæ sancti Spiritus solummodo scientiæ pateant, nostræ vero capacitatis per omnia mensuram transcendant. Thuribula autem illos significare demonstrant qui mundam orationem ex conscientia pura et fide non ficta offerunt Deo, et cum Propheta dicere possunt: « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (*Psal. cxl.*) » Tubæ autem quid aliud sunt, quam prædicatores sancti, qui in toto orbe terrarum, vocem evangelicæ prædicationis emittunt? Quorum personæ per prophetam dictum est: « Clama, ne cesses, quasi tuba, exalta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum (*Jsaï. lvm.*) » Et Psalmista: « In omnem terram, ait, exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (*Psal. xviii.*) » Sequitur:

« Et non fiebat ratio his hominibus, qui accipiebant pecuniam, ut distribuere eam artificibus, sed in fide tractabant eam, » etc. (*Ex Beda.*) Devotionem ostendit eorum de quibus sermo est, qui tantum studii in religione habuerint, ut nullus dubitaverit quin pecuniam Domini sine alicujus fraudis suspitione tractarent, et hanc de ærario sublatam fideliter artificibus ad muniendam domum, prout in singulis opus esset, offerrent. Unde necesse est ut considerent hi, qui spiritalem pecuniam verbi Dei ad dispensandum conservis suis, operariis scilicet divinis, accipiebant; quanta fide, quantaque discretionem illis opus est, quibus ratio de eadem pecunia reddenda est, ut studeant non minus fideles in spiritualibus inveniri, quam isti in corporalibus fuerunt inventi.

« Pecuniam vero pro delicto, et pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat. » Hæc scientia ostendit, quod non quis proprio arbitrio facile se credere debet, sed sciat quod magis confessio peccatorum, et pœnitentia sacerdotum judicio peragenda est; qui habent scientiam discernendi inter mundum et immundum, et lepræ maculam dijudicare, et aut condemnare, aut mundum decernere (*Levit. x.*)

CAPUT XIII.

De agrotatione Elisei, in qua prædixit regi Joas, Domino jubente, gentem Syriæ percutiendam. Obitus Elisei hominis Dei, cujus funus corpus alicujus mortuum cum tetigisset, statim revixit.

(CAP. XIII.) « Eliseus autem agrotabat in infirmitate, qua et mortuus est. Descenditque ad eum Joas rex Israel, et flebat coram eo; dicebatque: « Pater mi, Pater mi, currus Israel, et auriga ejus. » Et ait Eliseus: « Affer arcum et sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum et sagittas, dixit ad regem Israel: « Pone manum tuam super arcum. Et cum postuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis, et ait: « Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit Eliseus:

« Jace sagittam. Et jecit. Et ait Eliseus: « Sagitta salutis Domini, et sagitta salutis contra Syriam. Percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam, » etc. Quid est, quod propheta regem Israel jubet arcum et sagittam asferre, nisi quod Redemptor noster rectoribus Ecclesiæ armis spiritualibus se indui et contra hostem antiquum præcipit præliari? Arcus enim nonnunquam in sacro eloquio pro ipso sacro eloquio poni solet, quod ex utroque Testamento, velut ex cornu et chorda, constat; per Vetus quippe Testamentum figuratur cornu propter duritiam; per Novum vero, quod incarnato Domino factum est, signatur chorda. Et dum chorda trahitur, cornu curvatur, quia cum Testamentum Novum diseutitur, a duritia litteræ Vetus inclinatur, et ad intellectum spiritalem flectitur, quia rigor ejus duritiæ non tenetur. Sagittæ enim sunt hæc ipsa verba quæ doctores proferunt. Unde bene etiam de sanctis doctoribus per prophetam gentilitatem ingredientibus dicitur: « Cum sagittis et arcu ingredientur illuc (*Jsaï. vii.*) » Nos ergo cum Scripturæ sacræ dicta pensamus, arcum intendimus. Cum verba doctrinæ damus, sagittas emittimus. « Ponitque Eliseus manus suas manibus regis, » cum templis suis Dominus actiones doctorum dirigit et confortat. Orientalem fenestram aperire mandat, et jacere sagittam, quia lumine scientiæ et veræ doctrinæ suos hortatur primum illustrari, et jacula verborum mittere.

« Et ait Eliseus: « Sagitta salutis Domini, et sagitta salutis contra Syriam. Percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam. » Sagitta ergo salutis Domini est prædicationis sancta, cum decenter exhibetur, et spiritualium hostium certissima interfectio, si perseveranter agitur. Nec fas est ut aliquando dispensator verbi Dei segniter torpeat, cui jussum est ut gregis Domini curam gerat, quia multum obest devotis auditoribus, si inertia prævalet doctoribus. Dicit enim propheta: « Clama, ne cesses (*Jsaï. lvm.*) » Et Apostolus ad Timotheum: « Testificor, inquit, coram Deo et Jesu Christo, qui iudicaturus est vivos ac mortuos, et adventum ipsius, et regnum ejus. Prædica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina (*II Tim. iv.*) » Unde non debet doctor propter avaritiam, negligere animarum curam, sed magis per pietatem ad æternam pertendere requiem, quod significat Aphec, interpretatur enim *continebit vel apprehendit*. Unde idem Apostolus, enumeratis vitiiis quæ avaritiam comitantur, ad prædictum discipulum intulit, dicens: « Tu autem, homo Dei, hæc fuge. Sectare vero justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei; apprehende vitam æternam in qua vocatus es (*I Tim. vi.*) »

« Et ait Eliseus ad regem: « Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursus dixit ei: « Percute jaculo ter-ram. Et cum percussisset tribus vicibus, et stisset, iratus est contra eum vir Dei, et ait: « Si percussisses quinque aut sexies sive septies, per-

« cussisses Syriam usque ad consummationem. Nunc autem tribus vicibus percutiens eam, » etc. Ecce propheta mandat regi jaculo percutere terram. Et cum percutit tribus vicibus, et stat, irascitur contra eum, quod non sapius terram percuteret; ita et doctoribus præcipitur prædicationis jaculo terram, hoc est carnales, percutere. Sed qui hoc minus studiose agunt, merito increpatione divina arguuntur. Quid est enim tribus vicibus terram jaculo percutere, nisi Trinitatis fidem carnalibus per doctrinam insinuare? Sed cum hoc satis doctor agit, hominesque ad fidem perducit, necesse est ut adhuc instet verbo, donec illos doceat quinque sensibus corporis imperare bonisque operibus, quæ per senarium numerum exprimitur, studium impendere, nec non et scientiam spiritalem instanter meditari, quam sextiformis spiritus gratia in Scripturis sacris constituit, atque ad salutem humani generis gemino Testamento addidit. Qui autem solam fidem sine operibus bonis et meditatione legis Dei sibi sufficere credunt ad salutem, recte a propheta arguuntur, quia, secundum Jacobi apostoli sententiam (*Jac. 11*), « sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est. » Et alibi scriptum est: « Qui ignorat, ignorabitur (*I Cor. xiv*). »

« Mortuus est ergo Eliseus, et sepelierunt eum. » Latrunculi quoque de Moab venerunt in terram « ipso anno. Quidam autem sepelientes hominem « videntes latrunculos, projecerunt cadaver in sepulcro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, « revixit homo, et stetit super pedes suos, » etc. Quid significat hæc resuscitatio cadaveris mortui per contactum ossium Elisei, nisi vitam fidelium, quæ in morte Christi veraciter constat? Quicumque ergo firma fide tangit mortem Christi, et spem suam veraciter in ipso collocat, sine dubio particeps erit resurrectionis ejus. Dicit enim ipsa Veritas: « Ego sum resurrectio et vita. Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum (*Joan. xi*). » Et alibi: « Sicut Moyses, inquit, exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsam non pereat, sed habeat vitam æternam (*Joan. iii*). »

CAPUT XIV.

De Amasia rege Juda, qui percussit Edom in valle Salinarum.

Quod dicitur de Amasia rege Juda. (CAP. XIV.) « Ipse « percussit Edom in valle Salinarum decem millia; « et apprehendit Petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jezethel usque in præsentem diem, » etc. Vallis Salinarum erat, ubi sales faciebant, vel feno videlicet sanguinis, ut multis in locis, deciso, exsiccato, et incenso, vel aquis puteorum salsis fervefactis, et usque ad salis firmitatem coquendo perductis, vel alio quolibet ordine, quo sal fieri consuevit, in quo etiam loco et Joab duodecim millia Idumæorum percussisse legitur. Nec prætereundum quod pro valle Salinarum vetus editio quasi nomen

regionis Gemela posuit. Petra autem civitas est Arabiæ nobilis in eadem terra Edom, quæ in libro Numerorum dicitur, et a Syris hodie quoque sic appellatur. Jezethel vero, quod Amasias victor ei nomen imposuit, interpretatur *cætus Dei*, vel *auxilium Dei*, agente eo fideliter, ut perenni mandaretur memoriæ, quod hanc vel cætus populi Dei, vel Deo adjuvante ceperit.

CAPUT XV.

De Azaria rege Juda, qui alio nomine Ozias esse appellatus, nec non et de Jeroboam rege Israel.

(CAP. XV.) « Anno vicesimo septimo Jeroboam, « regis Israel, regnavit Azarias filius Amasie regis « Juda. Sedecim annorum erat, cum regnare cœpisset, et quinquaginta duobus annis regnavit in « Jerusalem, » etc. Azarias ipse est Ozias, qui propter contemptum Domini dum sacrificare in templo vellet contra legem Moysi, percussus est lepra a Domino juxta altare astans, et holocausta nitens offerre (*II Par. xxvi*). Potest quippe Ozias, rex leprosus, significare diabolum, cujus lepra iniquitatis insauabilis est. Qui cum suam mensuram non vellet cognoscere, et majora tentasset appetere, cæditate pessimæ lepræ notabilis effectus de domo Dei ejectus est, et perseveravit usque in finem leprosus, separatus a populo Dei. Sub hoc videlicet rege regnante, et, quantum est in se, sacerdotium dissipante, Isaias propheta visionem illam magnificam, qua viderat Dominum sedentem super solium excelsum (*Isa. vi*), videre non potuit. Quandiu ille regnum tenuit in Judæa, propheta oculos non levavit ad cœlum, non sunt ei reserata cœlestia, non apparuit Dominus sabaoth, nec in ministerio fideliter sancti nomen auditum est. Quando vero ille mortuus est, universa, quæ subsequens sermo monstravit, aperto sese lumine prodiderant. Tale quiddam et in Exodo scriptum est, dum Pharaon vixit, populus Israel ex luti et lateris et palearum opere non suspiravit ad Dominum. Dum ille regnavit, nemo quæsitivus Deum Patrem Abraham, Isaac et Jacob. Quando vero ille mortuus est, « suspiraverunt filii Israel, » ut Scriptura dicit, « et ascendit clamor eorum ad Dominum (*Exod. ii*), » cum utique (juxta historiam) tunc magis gaudere debuerint, et ante suspirarent, cum vincerent. Ezechiele quoque prophetante, Pheltias, filius Banaïæ, occubuit, et post pessimi ducis interitum: « Cecidi, inquit, super faciem meam, et clamavi voce magna, dicens, et dixi: Heu mihi! heu mihi! Adonai Deus in consummationem tu facis reliquias Israel (*Ezech. ix*). » Si ergo intelligas in Ozia, et Pharaone, et Pheltia et cæteris istiusmodi, contrarias fortitudines, videbis quomodo, illis viventibus, nullus nostrorum videat ac suspiret et in penitentiam corruat. « Non regnet, ait Apostolus, peccatum in mortali vestro corpore (*Rom. vi*). Regnante peccato, Ægyptiis exstruimus civitates, in cinere versamur et sordibus; pro frumento paleas, pro solida petra luti opera sectamur. (*Ex Beda.*) Quod dicitur de Jeroboam

rege Israel: « Ipse restituit terminos Israel abintroitu A Emath, usque ad mare Solitudinis (IV Reg. xiv). » Emath, quæ nunc *Epiphania* dicitur, septentrionalis erat terminus Israel. Mare autem Solitudinis, quod Hebraice dicitur *Araba*, mare Mortuum designat, quod in longitudine per stadia 580 usque ad Zoaros Arabiæ, in latitudine centum quinquaginta usque ad vicinia Sodomorum progreditur. Cujus loci Josephus ita meminit, dicens: « Anno autem quinto-decimo regni Amasiæ, undecimus regnavit in Israel filius Joas Jeroboam in Samaria annos quadraginta. Hic autem rex circa Deum quidem injuriosus et iniquus exstitit vehementer idola colendo, et multa incongrua et opera extranea faciendo. Populo autem Israelitarum multorum bonorum fuit occasio. Huic quidem Jonas prophetavit, quia oporteret eum Syros u. cere dimicando, et regnum proprium dilatare in partibus quidem Aquilonis usque ad Emath civitatem; a meridie vero usque ad Ispaltiten. Antiquitus enim termini Chananæi isti fuerunt, sicut princeps Jesus ea loca determinavit. Igitur Jeroboam castra metatus contra Syrios, eorum omnem provinciam, sicut Jonas prophetaverat, devastavit. »

CAPUT XVI.

De Achab rege Juda, ob cujus peccata, Rasin rex Syriæ, et Phacee filius Romeliæ, rex Israel, ascenderunt in Jerusalem ad præliandum.

(CAP. XVI.) « Anno septimo decimo Phacee filii Romeliæ regnavit Achaz, filius Joatham, regis Juda. Viginti annorum erat Achaz, cum regnare cœpisset; et sedecim annis regnavit in Jerusalem. Non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater ejus, sed ambulavit in via regum Israel. Insuper et filium suum consecravit, transferens per ignem secundum idola gentium, quæ dissipavit Dominus coram filiis Israel, » etc. Hinc Josephus taliter narrat: « Porro Joathan mutavit vitam, cum vixisset annos unum et quadraginta, ex quibus regnavit duodecim, sepultus est in regiis monumentis. Venitque regnum ad ejus filium Achaz, qui impius circa Deum existens, et paternæ prævaricator legis, reges Israelitarum imitatus, in Jerosolymis idolorum aras constituit, et super eas sacrificavit, in quibus etiam suum in holocaustum obtulit filium more Chananæorum, et super hæc multa alia scelera perpetravit. Musach quoque sabbati, quod ædificaverat in templo, et ingressum regis exterius convertit in templum Domini, propter regem Assyriorum, etc. »

Legi in cujusdam libro *musach sabbati* expositum locum quemdam, vel ædificium quoddam esse positum in vestibulo templi Domini, ubi reges, quando in sabbato orationis causa ad templum ibant, pecuniam pro eleemosyna immittebant; et ita *musach sabbati* gazophylacium esse regum, sicut *corbonam* est sacerdotum. Videtur enim Achaz ipsum ædificium et ingressum regis exterius non ideo convertisse in templum Domini, quod in eo cultui servire-

tur divino, sed ut simul cum templo profanaretur, studens ut magis regi placeret Assyrio, quam Deo patrum suorum et Domino. Cui sensui videtur liber Paralipomenon astipulari, ubi ita scriptum est: « Igitur Achaz spoliata domo Domini, et domo regum et principum, dedit regi Assyriorum munera, et tamen nihil ei profuit, insuper in tempore angustiae suæ auxit contemptum in Dominum. Ipse per se rex Achaz immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, et dixit: Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, et aderunt mihi, cum e contrario ipsi fuerint ruina ei et universo Israel (II Par. xxviii). »

« Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque contractis, clausit januas templi Domini, et fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem. In omnibus quoque urbibus Juda exstruxit aras ad cremandum thus atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum. » Hæc sicut scripta reperimus hoc in loco ponenda esse censuimus, parati, si qui aliquid inde certius expreserint, eorum sententiam auscultare.

« Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, et Phacee filius Romeliæ, rex Israel, in Jerusalem ad præliandum. Cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum. » Rex impius, qui Dominum Deum patrum suorum dereliquit, et secutus est idola gentium, juste Domini auxilio derelictus est. Et consurrexerunt adversus eum Rasin rex Syriæ, id est, Aram et Phacee filius Romeliæ, rex Israel in Samaria; et venerunt in Jerusalem, ut expugnarent eam. Legimus in Paralipomenon libro (II Par. xxviii), Rasin, regem Damasci, victo Achaz, multos de Judæa Damascus transtulisse, et Phacee, filium Romeliæ, regem decem tribuum quæ appellabantur Israel, et regnabant in Samaria, una die centum viginti millia percussisse de Judæa hominum bellatorum, et ducenta millia mulierum puerorumque et puellarum cum infinita præda in Samariam duxisse captiva. Rursum veniunt ad Judæam et Jerusalem cupiunt debellare, et non potuerunt, quia auxiliatus est ei Dominus, ut sub occasione misericordiae, qua populum liberabat obsessum, filium suum nuntiaret de Virgine nasciturum, sicut Isaïæ prophetae liber commemorat. Huic non suo merito, sed Domini gratia ostendenda, egredi in occursum Isaïas jubetur ad extremum aquæductus piscinæ superioris in via agri fullonis, et dicere ad eum: « Vide ut si-leas, noli timere, et cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis Syriæ, et filii Romeliæ, dicentes: Ascendamus ad Judam, et suscitemus eum, et evellamus eum ad nos, et ponamus regem in medio ejus filium Thabehel. Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, ut non erit istud; sed caput Syriæ Damascus, et caput Damasci Rasin. Et adhuc sexaginta et quinque anni, et deficiet Ephraim esse populus (Isai. vii). Duas autem caudas titionum, id est, torrium fumigantium vocat Rasin, regem Syriæ, et Phacee

filium Romelie, regem Samarie, eo quod in illis A finitum sit regnum Syriæ, id est, Damasci, et regnum Samarie, id est, decem tribuum, quæ alio nomine appellabantur Ephraim. Sexaginta autem et quinque anni non a temporibus Achaz, sed ab Ozie enumerantur. Igitur Hebræi hunc locum ita edisserunt, ut Amos qui sub Ozia cœpit prophetare, quando et Isaias prophetiæ suæ habuit exordium, primus prophetaverit contra Israel, dicens: « Israel autem captivus ducetur de terra sua (Amos vii); » titulus quoque prophetiæ ejus contra Samariam sit, et prophetare cœperit in diebus Ozie regis Juda, ante duos annos terræmotus. Quem volunt eo tempore accidisse, quo ingressus Ozias in templum Dei sibi sacerdotium vindicabat, et terra percussa est, et cineres altaris effusi sunt, et ipse rex percussus lepra B (II Par. xxvi). Volunt autem annum fuisse vigesimum quintum Ozie, quando hæc acciderunt, cujus reliqui anni sunt viginti septem. Omnes enim annos regnavit quinquaginta duos. Post eum regnavit Joatham filius ejus, annis sedecim; et hujus filius Achaz aliis sedecim. Post quem regnavit Ezechias, cujus sexto imperii anno capta Samaria est, atque ita effici simul annos sexaginta quinque. Scriptum est enim quod Theglathphalasar rex Assyriorum sub rege Achaz ascenderit in Damascum et vastaverit eam, et transtulerit habitatores ejus Cyrenen, et Rasin interfecerit, et quod tetenderit insidias Phacee, filio Romelie, Osee filius Hela, et percusserit eum, et interfecerit et regnaverit pro illo in Israel annis novem; et quod venerit Salmanasar rex Assur, et obsederit Samariam, quæ nunc Sebasten vocatur, tribus annis, et nono anno regni Osee ceperit eam; victumque Osee in carcerem miserit, et transtulerit Israel in Assyrios, posueritque eos in Ailam, et in Thabor, juxta flumen Gozam, in civitatibus, sive (ut Septuaginta transtulerunt) in montibus Medorum. Juxta anagogen facilis interpretatio est, quod, regnante Achaz rege impio, rex Aram, qui interpretatur *excelsus atque sublimis*, ut indicet arrogantiam sapientiæ sæculi, et Phacee filius Romelie (qui et ipse juxta Osee prophetam et tribum Ephraim, de qua Jeroboam, filius Nabath, vitulos aureos in Bethel et Dan constituerat, et a domo David Dei populum separaverat, et propterea refertur ad hæreticos) D sæciant sibi, ut expugnent Ecclesiam. Quod cum audierit domus David, quem in Ezechiele pastorem bonum legimus suscitatum, et populus ejus simpliciter credens in Domino pertimescit, et ideo pertimescit, quia non arboribus frugiferis, sed infructuoso saltui comparatur. Eisdem autem hæreticos atque gentiles contra domum David argumentorum et dialecticæ artis gladiis dimicare nulli dubium est, ut qui inter se discrepant, in Ecclesiæ oppugnatione consentiant, juxta illud, quod Herodes et Pilatus inter se discordantes, in Domini passione amicitia fœderantur (Luc. xxii). Impio regi Isaias jubetur occurrere exiens de loco suo non in principio aqueductus, sed in extremis finibus piscine

superioris, quæ erat in agro fullonis, ubi sordes et maculæ purgabantur (Isa. vii). Quamvis enim Achaz regnaret super Judam, tamen quia impius erat, in superioris piscine extremis finibus morabatur. Ergo Deus non tam regis miseretur, quem indignum æstimabat salute, quam populi sui. Duas autem caudas torrium fumigantium, ut prius diximus, vocat sapientiam sæcularem, hæreticumque sermonem, quorum finis exustio est. Qui frustra inierunt consilium, ut ascenderent contra Judam, et quasi negligentem et dormientem caperent, et suis erroribus copularent, ponerentque super eum regem filium Tabehel, hoc est, bonum Deum. Uterque enim adversarius, apud se veritatem, apud se optimam æstimat esse doctrinam. Denique Marcion hæreticus bonum Dei Filium, hoc est, alterius putat esse Christum, et non justum, cujus prophetæ sunt, quem sanguinarium, crudelem et judicem vocat. Hæc illis dicentibus Dominus comminatur, quod non stet consilium eorum; sed interim nunquam diu mundus iste stat, et ea quæ mundi sunt in suis finibus et in suis urbibus dominantur. Cum autem consumptionis tempus advenerit, hocque sexaginta duo anni, etiam mundi res quæ in sex annis factæ sunt, quam omnia, quæ ad quinque sensus pertinent, finem acceperint; tunc universa esse solvenda, quæ gentiles et hæretici futura non credunt, et propter infidelitatem non intelligunt quæ dicuntur.

CAPUT XVII.

C De translatione decem tribuum quæ regnabant in Samaria, in Assyrios per Salmanasar regem Assyriorum, in quibus locis itidem ipse rex alios colonos adductos substituit qui deus proprios quos in terra sua coluerunt, ibi colebant, et nihilominus Deum Israel.

(CAP. XVII.) « Iratusque est Dominus vehementer « Israeli, et abstulit eos a conspectu suo, et non re- « mansit nisi tribus Juda tantummodo. Sed nec ipse « Judas custodivit mandata Domini Dei sui. Verum- « tamen ambulavit in erroribus Israel, quos ope- « ratus fuerat. Projecitque Dominus omne se- « men Israel, et afflixit eos et tradidit eos in manu di- « ripientium donec projiceret eos a facie sua, » etc. Subversio autem Israelitarum, quæ ab Assyriæ regibus perpetrata est, quid significat, nisi mirabilem et nimis defendam ruinam populi ecclesiastici? Quam rex Assyrius, hoc est diabolus, cum suo exercitu devastando atque obsidendo quotidie efficit, cum eos propter peccata commissa de sedibus propriis evel- lens defert in terram alienam, quo magis lugere delectant, quam cantica lætitiæ proferre. Unde et Psalmista mystico eloquio hoc idem commemorat, dicens: « Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur tui, Sion. In salicibus in medio ejus suspensimus organa nostra. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canicis Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena (Psal. cxxxvi)? »

Quod dicitur de his quæ in Samaria a rege Assyriorum adductæ sunt nationibus :

« Et unaquæque gens fabricata est Deum suum : posueruntque eos in fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ gens et gens, in urbibus suis, in quibus habitabant. Viri enim Babylonii fecerunt Socoth Benoth; viri autem Cutheni fecerunt Nergel, et viri de Hemath fecerunt Asyma. Porro Hevæi fecerunt Nebaaz et Tharthac, » etc. In libro quidem locorum legitur quod Benoth et Nergel fuerint civitates, quas construxerint in regione Judææ Samaritani, qui de Babylonia transierant. Asyma quoque oppidum, quod ædificaverunt, qui ad eam venerant de Emath; Nebaaz et Tharthac civitates, quas Hevæi in eadem Judææ terra condiderint. Videtur autem juxta consequentiam sermones et idolorum, quibus hæ gentes prius in terra sua servierint hic posse vocabula intelligi. Quia cum dictum esset :

« Et unaquæque gens fabricata est deum suum, » quasi ad expletionem sententiæ subjunctum sit : « Viri enim Babylonii fecerunt Socoth et Benoth, » id est, tabernacula Benoth. Et melius, ni fallor, faceret interpres, si Socoth Latine in tabernacula verteret, et nomen idoli Benoth absolute poneret, et sic ut in sequentibus manifeste dicitur.

« Ili autem, qui erant de Sepharvaim, comburent filios suos igni Adramelech et Anamelech, diis Sepharvaim. » Ubi ostenditur Adramelech et Anamelech idola fuisse urbis Sepharvaim. Ita videtur consequens ut et Nergel Cuthenorum, Asyma Hemathæorum, Nebaaz et Tharthac idola fuerint Hevæorum. Post hæc Scriptura refert de ipsis Samaritanis quod cum Dominum colerent, diis quoque suis servierint, juxta consuetudinem gentium, de quibus translati fuerant in Samariam. Et non multo post subsequitur, dicens : « Fuerunt igitur gentes istæ timentes quidem Deum, sed nihilominus et idolis suis servientes. Nam et filii eorum et nepotes, sic ut fecerunt patres sui, ita faciunt usque in præsentem diem. » Et quia in Samaritanorum persona hæretici accipiuntur : in prædicta sententia illorum nequitia convenienter exprimitur. Habent enim hæretici quædam sacramenta communia cum sancta Ecclesia, et quasdam sententias sanctarum Scripturarum rite intelligunt, sed tamen nihilominus idolis errorum suorum servire non cessant. Videtur enim eis timorem Dei rite se custodire, cum secundum sensum suum veritati se putant favere. Sed qui catholicæ fidei unitatem spernunt habere, malignorum spirituum voluntatibus se veraciter manifestant obtemperare. Et non solum inventores primi errorum, quos patres Samaritanorum significant, hoc faciunt, sed et sequaces eorum, quos filiorum nomine et nepotum expressos recte possumus intelligere, similiter agunt.

CAPUT XVIII.

De Ezechia rege, cujus temporibus rex Assyriorum Sennacherib misit nuntios in Jerusalem cum manu valida ut blasphemarent Deum viventem.

(CAP XVIII.) « Anno tertio Oscæ, filii Hela regis

« Israel, regnavit Ezechias, filius Achaz regis Juda. Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpisset, et viginti novem annis regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Abia filia Zachariæ. Fecitque quod erat bonum coram Domino juxta omnia quæ fecerat David pater ejus. Ipse dissipavit excelsa, et contrivit statuas, et succidit lucos, confregit quoque serpentem æreum, quem fecerat Moyses. Sic quidem usque ad tempus illud filii Israel adolebant ei incensum, vocavitque eum Nohestan : Et in Domino Deo Israel speravit, » etc. Recte ergo Ezechias serpentem, cui adolebant filii Israel incensum, et quem ipse confregit, Nohestan vocavit, quia in Domino Deo Israel, non in æneo serpente, ipse speravit. Siquidem *Nohestan* interpretatur *Æserorum*, ut quem illi pro numine colebant in d'ctis ejus, metallum eum esse, non Deum, agnoscerent. Et quia Ezechias in hoc, quod excelsa dissipavit, et statuas contrivit, atque succidit lucos, nec non et omnia simulacra comminuit, Salvatoris typum tenet; interpretatur enim Ezechias *apprehendens Dominum, vel fortitudo Domini*, in eo ipso utique, quod illum serpentem æneum, quem Moyses fecit, comminuit, Redemptoris nostri figuram convenienter tenet. Non solum enim Dominus noster ac Redemptor, de quo per Prophetam dicitur : « Dominus fortis, Dominus potens in prælio (*Psal. xxiii*), » idola gentium contrivit, et omnia simulacra eorum dissipavit, quatenus unius Dei omnipotentis notitiam haberent, ejusque cultui digne manciparentur : quin ipsam litteram legis Mosaicæ, quam ille populus legalis assidue lectione resonabat, ac pro magno habebat, contrivit, ac sensum spiritalem in ea intelligere eos docuit.

« Anno quarto decimo regis Ezechia ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad universas civitates Juda munitas, et cepit eas. Tunc misit Ezechias rex Juda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens : Peccavi, recede a me, et omne quod imposueris mihi, seram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechia regi iude trecenta talenta argenti, et triginta talenta auri. Deditque Ezechias omne argentum, quod repertum fuerat in domo Domini, et in thesauris regis, » etc. Clara est historia, quæ in libris Regum, nec non in Paralipomenon et in prophetia Isaiaë pari modo describitur. « Ezechias viginti quinque annorum erat, cum regnare cœpisset. Regnavit autem viginti novem annis in Jerusalem, et rebellavit contra regem Assyriorum, et non servivit ei. Hinc Sennacherib ingressus Judæam, obsedit urbes ejus munitas. Et cum obsederet Lachis, misit ad eum Ezechias trecenta talenta argenti, et triginta auri, fractis januis templi, et laminis ejus detractis, quas ipse adfixit. Misit autem rex Assyriorum Thartan et Rabsacen cum manu valida Jerusalem. Egressus est autem ad eos Eliacim, filius Helciaë, præpositus Domus, et Sobna scriba, et Joabe filius Asaph, a commentariis, » etc. Iste est Eliacim, de quo Isaiaë in visione vallis Sion dixit : « Vocabo

servum meum Eliacim, filium Helciae, etc. (*Isai.* xxii). » Qui fuit pontifex post Sobnam praepositum templi, quem tradunt Hebraei Rabsacis comminatione perterritum tradidisse manus Assyriis, et prodidisse Jerusalem, et excepta arce Sion et templo, Assyrios totam urbem cepisse. Quem etiam Sobnam cum Eliacim ad Rabsacem exisse quidam putant. Rabsacem autem, qui Hebraice locutus est, filium Isaiae prophetae autumant, qui et ipse proditor fuerat; relicumque filium Isaiae alterum vocari *Iasab*, qui Latinae *relictum* sonat. Alii autem putant eum Samaritan fuisse, ac ideo Hebraicam scisse linguam, et tam audaciter et impie Dominum blasphemasse. Qui quasi quadam contraria fortitudine sua et arrogantia imitabatur prophetas, qui dicebant: « Hæc dicit Dominus. » Iste dixit. « Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum. » Ac primum quia dixit: « Confidis super Ægyptum, » falsum est. Nulla enim narrat historia, quod Ezechias Pharaonis auxilium postularet. Quodque infert: « Si responderis mihi, in Domino Deo confidimus, » verum est. Sed jungit rursus mendacium veritati, quod abstulit Ezechias excelsa ejus, et altaria. Hæc enim non contra Deum, sed pro Deo fecit, ut, destructa idololatria et veteri errore, juberet Deum adorari in Jerusalem, ubi fuit templum ejus. Quique ut paucitatem obsessorum ostenderet, decem millia equorum pollicetur, quorum ascensores Ezechias non haberet. Non de imbecillitate populi venit, quasi equitandi ignari, sed de observatione praeceptorum Dei, qui Moysi praecepit, ne rex Israel equos et uxores sibi multiplicaret (*Deut.* xvii). Sin autem, inquit, me minimum servorum regis Sennacherib sustinere non vales, quomodo tantam illius potentiam sustinebis? Ad id autem, quod dixit: « Si responderis mihi, in Domino Deo confidimus, » callide respondit, se non sua voluntate, sed Domini venisse praeceptis.

« Dixit Dominus ad me: Ascende super terram hanc, et disperde eam. » Et est argumentum: Certe sine Domini voluntate huc venire non poteram. Cum autem venerim, et multas urbes ceperim, et pars Jerusalem maneat intacta, manifestum est me ejus voluntate venisse.

« Dixit autem Eliacim filius Helciae, et Sobna scriba, et Joahe, Rabsaci: Precamur, ut loquaris nobis servis tuis Syriace: si quidem intelligimus hanc linguam. Et non loquaris nobis Judaice, audiente populo, qui est super murum. Responditque eis Rabsaces: Nunquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus meus, ut loquerer sermones hos, et non potius ad viros qui sedent super murum ejus, et ut comedant stercora sua, et bibant urinam suam vobiscum? » etc. Rabsacis accusatio Ezechiae testimonium est, quia captis Judaeae urbibus in Domino confusus sit, et confortavit populum, ut in Domino speraret. Unde Rabsaces destruere vult quæ ille construxit, et dicit ad populum:

« Non seducat vos Ezechias, et non vobis tribuat fiduciam super Domino Deo. » Quod autem Eliacim

et Sobna et Joahe humiliter deprecantur Rabsacem, ut Syriace loqueretur, hunc sensum nabet: Quid necesse est populum falsis terroribus commoveri, et vanam jactare virtutem? Loquere linguam, quam populus non novit, nam et nos linguae tuae habemus scientiam. Ad quod ille arroganter:

« Num, ait, ad dominum tuum et ad te misit me Dominus meus, » etc., usque: « Et bibant urinam suam vobiscum. » Per quod ostendit fame eos et siti esse capiendos. Simulque et illecebram jungit timori, ut quos terrore non vincit, persuasione decipiat. Et dicit ex persona regis:

« Facite mecum benedictionem, » hoc est, facite quod in vestram benedictionem proficiat. Benedicite regi Assyrio, et eum dominum confitemini, ut prae-mia consequamini, donec revertar de Ægypto, vel, capta Sobna, redeam. Habitate in urbe vestra, et rebus vestris fruimini, et postea ducam vos in similem terrae vestrae terram. Quam tamen non nominavit, quia similem ei invenire non potuit, sed similitudinem non ponit; hoc enim unusquisque vult, in quo natus est. (*Ex Beda.*) Alii putant terram Mediae eis repromitti, quæ terrae Judaeae similitudinem habeat, tam in situ quam in fructibus. Quod ait Rabsaces, inter alia, quibus Deum blasphemabat, clamans contra Jerusalem:

« Ubi est Deus Emath et Arphad? ubi est Deus sepharvaim, Ana et Ava? Nunquid liberaverunt Samariam de manu mea? » ostendit harum omnium civitatum sive gentium diis servisse Samaritanas. Quia non erant dii, sed idola, merito cultores vanitatis, ut decebat, esse subversos. Est autem Emath urbs Coesyriae, quæ nunc *Epiphania* dicitur, juxta Emesam, ut supra monuimus. Arphad urbs Damasci, quam expugnatam a rege Assyriorum et Jeremias scribit (*Jer.* xlix). Sepharvaim, quod numero plurali *libros* vel *litteras* sonat, nomen est locorum de quibus Assyrii transmigrantes habitaverunt in Samaria, ut in locorum libris invenimus. Verum in Isaia hoc quoque vocabulum esse civitatis apparet, ubi aperte dicitur: « Ubi est Deus urbis Sepharvaim (*Isai.* xxxvi)? » tametsi pluraliter dictum, ut *Thebarum*, *Athenarum*. Pro *Ana* et *Ava* vetus editio, quasi unius urbis nomen, *Anengava* posuit. Et quidem in Hebraeo ita scriptum est. Verum quia syllaba quinta, quæ in medio nominis posita est, conjunctionem et apud eos significat, potest et ita distingui ut dicatur *Ane* et *Gave*, ut Aquila transtulit: sive *Ana* et *Ava*, ut noster vertit interpres. Sin autem, ait, tantis diis praesentibus decem tribus vicinus facile, quanto magis solam Jerusalem, uno Deo praesule vincemus! Vere justus Ezechias omnia agens cum consilio, prohibuit ei responderi, ne eum ad majores blasphemias provocaret.

« Venit quoque Eliacim, filius Helciae, praepositus domus, et Sobna scriba, et Joahe filius Asaph a commentariis ad Ezechiam scissis vestibus, et nuntiaverunt ei verba Rabsacis. »

CAPUT XIX.

Oratio Ezechiae in templo Domini contra verba regis Assyriorum. De eo quod angelus Domini octoginta quinque millia percussit in castris Assyriorum, et de interitu Sennacherib regis Assyriorum.

(CAP. XIX.) « Quæ cum audisset Ezechias, scidit vestimenta sua, et opertus est sacco. Ingressusque domum Domini, et misit Eliacim præpositum domus, et Sobnam scribam et senes de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam prophetam, filium Amos. Qui dixerunt ei: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis et blasphemiae dies iste. Venerunt filii usque ad partum, et vires non habet parturiens, etc. » (*Ex Hieron.*) Scindunt vestimenta sua, quia Rabsacem audiunt blasphemantem; scidit et rex vestem suam, quia pro populi et suis peccatis esse credebat, quod Rabsaces usque ad portam venit Jerusalem, et contra Dominum talia locutus. Mira regis humilitas et prudentia. Dimisso regio cultu, obvolutus sacco ad templum pergit de palatio. Principes sacerdotum non stolis, sed ciliciis, mittit ad Isaiam coopertos saccis, et dixit: « Dies hæc tribulationis nostræ, et correptionis Dei blasphemiae hostium. » Ponitque similitudinem parturientis femine, et dolentis, quæ ad partum usque pervenit, et generare non possit.

Si forte audiat Dominus Deus tuus. Non enim audemus Dominum omnium nostrum dicere dominum, quo irascente tanta perpetimur, sed tuum dicimus dominum. Et hanc habemus ultionis fiduciam, quoniam vivens Deus blasphematur a cultore idolorum mortuorum. Leva erga orationem nostram jacentem pro reliquiis populi, quæ obsidentur. Prevenit eos Isaias, quia eo spiritu, quo futura noscebat, etiam absentem regem audierat:

« Hæc, inquit, dicite domino vestro, quæ dicit Dominus: Noli timere verba, quibus non tu, sed ego sum blasphematus. » Nec dico omnia quæ regi Assyrio faciam, ne meam videar jactare potentiam. Sed quia danus sit ei spiritus non Dei, sed adversarii, et audito nuntio revertens ad terram suam corruat gladio, ut duo pariter, quæ optabat Ezechias, audiret se ab obsidione liberandum, et inimicum in sua terra esse moriturum.

« Reversus est igitur Rabsaces, et invenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam. Audierat enim quod recesserat de Lachis. Cumque audisset de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce egressus est, ut pugnet adversum te, et iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, dicens: Hæc dicite Ezechiae regi Juda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam, neque dicas: Non tradetur Jerusalem in manus regis Assyriorum, etc. Juxta voluntatem Dei Rabsaces deseruit obsidionem Jerusalem, et perrexit ad dominum suum, quem vel capta, vel deserta Lachis, invenit oppugnantem Lobnam. Sennacherib autem occurrens regi Æthiopum misit ad Ezechiam nuntios et epistolas, ut eos quos viribus non cepit sermone terreret. Pugnassee autem

A Sennacherib contra Ægyptios, et obsedissee Pellusium, jamque exstructis aggeribus, urbe capienda, venisse Tharacam regem Æthiopiæ in auxilium, narrat Herodotus.

« Itaque cum accepisset Ezechias litteras de manu nuntiorum, et legisset eas, ascendit in domum Domini, et expandit eas coram Domino, et oravit in conspectu ejus, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ, tu fecisti cælum et terram, inclina aurem tuam et audi; aperi, Domine, oculos tuos et vide, et audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem, etc. (*Ex Hier.*) Prius Ezechias, Domini timore perterritus, ora reserare in templo non audebat, vel liberassero fundero preces; nunc autem quia audit Isaiam dicentem:

« Ne timeas a facie verborum, quæ audisti, etc., audacter Dominum deprecatur:

« Misit autem Josias filium Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audi. Iste est sermo quem locutus est Dominus de eo: Sprevit te et subsannavit te virgo filia Sion, post tergum tuum caput movit filia Jerusalem. Cui exprobrasti, et quem blasphemasti? Contra quem exaltasti vocem, et elevasti in excelsum oculos tuos? Contra sanctum Israel, etc. Denique Ezechias audacter Dominum deprecatur; nec misit ad Isaiam, ut prius fecit, non ipse propheta pergit ad eum, sed nuntios mittit, qui Dei responsum deferant ad eum. « Virgo Sion et filia Jerusalem, » quæ ideo *virgo* dicitur et *filia*, quia, cunctis gentibus simulacra mortuorum adorantibus, hæc sola conservat castitatem religionis Dei, et unius divinitatis cultum, et quæ, ne ad majorem blasphemiam concitaret, præsentem non respondit, post abeuntem movit caput suum, certa de ultione, secunda de poena. « In manu servorum tuorum, » hoc est, nec ipse per te, sed per servos tuos, ut major esset arrogantia, Dominum blasphemasti.

« Altitudo montium, et juga Libani, excelsæ cedri et electæ abietes. » Vel per metaphoram de cunctis gentibus accipiendum est, et principibus earum, vel de Jerusalem, quæ est Libanus, cedri et abietes, potentes quique et optimates, altitudo summitatis et saltus Carmeli templum est. Quod infert: « Ego fodi et bibi aquam, » et siccavi vestigio pedis mei omnes rivos aggerum, » vel ob hoc dixit, quia pro multitudine exercitus omnia fluentia siccaverit, ut puteos sibi fodere compulsus sit, vel quia omnes populos, quos aquæ significant, suo vastavit exercitu.

« Nunquid non audisti quæ olim fecerim? Ex diebus antiquis ego plasmavi illud, et nunc adduxi; et factum est in eradicationem collium compugnantium, et civitatum munitarum. Habitatores eorum breviate manu contremuerunt et confusi sunt. Facti sunt sicut fenum agri, et graminæ pascuæ, et virens herba tectorum, quæ exaruit, antequam maturesceret. Habitationem tuam, et egres-

« sum tuum, et introitum tuum cognovi, et insaniam
 « tuam contra me cum fureres adversum me. Su-
 « perbia tua ascendit in aures meas. Ponam ergo
 « circulum in naribus tuis, et frenum in labiis tuis,
 « et reducam te in viam per quam venisti, » etc.
 Hæc ex persona Dei contra verba Assyrii sentienda
 sunt, quod ad blasphemiam ejus sic responderit Do-
 minus. Num ignoras quod hæc quæ fecisti, mea fe-
 ceris voluntate, et hæc ego futura prædixerim, ac
 per te facienda mandaverim? Itaque quod olim de-
 crevi, hoc expletum est tempore, ut colles, id est,
 principes, qui inter se antea pugnant, et civitates
 munitissimæ, me contrahente manum meam, nec so-
 litum præbente auxilium, eradicarentur, et contre-
 miscerent, ac perirent, et compararentur non olivæ,
 et vineæ, fructuosisque arboribus, sed freno et gra-
 miui herbisque domatum, quæ frugibus impedimenta
 sunt, et marcescunt priusquam ad maturitatem per-
 veniant. Itaque et sessionem, egressum et introitum
 tuum ante cognovi, et insaniam qua contra me de-
 bacchaturus eras prophetis vaticinantibus sum locu-
 tus. Per quos olim dicturum esse te noveram : « In
 cælum ascendam, super sidera cœli ponam thronum
 meum, ero similis Altissimo (*Isai. xiv.*) » Itaque fu-
 ror tuus et superbia pervenit in aures meas, et ne-
 quaquam te ultra portabo, ut intelligas quod potui-
 sti, non tuis potuisse te viribus, sed meo arbitrio.
 Merebantur enim impiæ gentes et fructuosæ arbores
 ut per te, quasi securim et serram meam, succide-
 rentur et caderent. « Itaque ponam circulum sive
 camum in naribus tuis, » ut blasphemantia ora
 constringam, nequaquam ultra talia loqui audeas.
 « Frenum quoque injiciam labiis tuis, » quod tuam
 ferociam domet, et te reducam in Assyriis

« Tibi autem, Ezechia, hoc erit signum : Comede
 « hoc anno quæ repereris; in secundo autem anno,
 « quæ sponte nascuntur. Porro in anno tertio semi-
 « nate, et metite, » etc. Notandum autem quod in
 libro Isaïæ, ubi verba ipsius prophetæ ad regem Eze-
 chiam descripta sunt, ita narratur : « Comede hoc
 anno quæ sponte nascuntur, et in anno secundo po-
 mis vescere. In anno autem tertio seminate, et me-
 tite, et plantate vineas, et comedite fructum earum.
 Et mittet id quod salvatum fuerit de domo Juda, et
 quod reliquum est radicem deorsum, et faciet fructum
 sursum, quia de Jerusalem exibit reliquiæ, et salva-
 tio de monte Sion : zelus Domini exercituum faciet
 hoc (*Isa. xxxvii.*) » Nunc ad ipsum Ezechiam loquitur.
 Hoc erit, inquit, signum eorum quæ futura
 prænuntio, quod hoc anno ea comedes quæ sponte
 nascuntur; sive (juxta Septuaginta) « quæ prius se-
 veras. » Anno autem secundo (juxta Symmachum)
 pomis vescere, sive (juxta eosdem) quæ de præter-
 itis segetibus et cadente in terram semine pullulave-
 rint. In anno autem tertio, fugato jam Assyrio, et
 obsidione laxata, seminate, et metite. Siquidem parvæ
 urbis hujus reliquiæ, quæ nunc hostili vallantur
 exercitu, et evasuras se esse non credunt, tantam
 recipient rerum omnium abundantiam ac felicitatem,

A ut instar arboris alta radice fundatæ pomis densissi-
 mis impleantur. De Jerusalem enim et de monte
 Sion egredientur reliquiæ, et implebunt terram Juda,
 non suo merito, sed Dei misericordia, imo zelo quo
 adversus impios zelatus est populum suum.

« Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyrio
 « rum : Non intrabit civitatem hanc, et non jacet
 « ibi sagittam. Nec occupabit eam clypeus, et non
 « mittet in circuitu ejus aggerem. In via qua venit,
 « per eam revertetur, et urbem hanc non ingredie-
 « tur, dicit Dominus. Protegamque civitatem istam,
 « et salvabo eam propter me et propter David ser-
 « vum meum. » Propter futurorum spem præsentem
 excutit metum. Dicit autem quia non suo merito, sed
 Dei clementia conserventur; imo patris eorum Da-
 vid memoria, in quo monentur et suæ negligentia,
 et illius fidei et justitiæ, quia in tantum diligit Deus
 justitiam, ut posteros majorum virtute tueatur.

« Factum est igitur in nocte illa venit angelus
 « Domini, et percussit in castris Assyriorum cen-
 « tum octoginta quinque millia. Cumque diluculo
 « surrexisset, dedit omnia corpora mortuorum,
 « et recedens abiit. » Centum octoginta quinque
 millia fortissimorum virorum ab uno angelo una
 nocte cæduntur, et absque vulneribus occisorum
 mors sæva discurrit, excludens corporibus animas,
 Domini voluntate. Super quo, in Paralipomenon le-
 gitur : « Et misit Dominus angelum suum, qui per-
 cussit omnem virum robustum, et bellatorem et prin-
 cipem exercitus regis Assyriorum, reversusque est
 cum ignominia in terram suam (*II Par. xxxii.*) »
 Qui idcirco servatus est, ut sciret potentiam Dei, et
 blasphemantia ora comprimeret, fieretque testis
 illius majestatis, quem paulo ante contempserat.

« Et reversus est Sennacherib rex Assyriorum,
 « et mansit in Ninive. Cumque adoraret in templo
 « Nesroch deum suum, Adramelech et Sarasar filii
 « ejus percusserunt eum gladio fugeruntque in ter-
 « ram Armeniorum, et regnavit Asarhaddon filius
 « ejus pro eo. » Pharaon quoque in decem Ægypti
 servatur plagis, ut novissimus pereat, quod et iste
 passurus est. Cum enim reversus esset in Ninivem,
 urbem primam regni sui, et adoraret in templo Nes-
 roch deum suum, quasi victoriam de hostibus repor-
 taret, et delubrum idoli sui triumphans et gratula-
 bundus incederet, contemptor veri Dei, in fano falsi
 numinis trucidatur, nec angelico perit gladio, quod
 erat commune cum pluribus, sed parricidio filiorum.
 Qui cum fugissent in terram Ararath, quod intelligen-
 tur Armenia, successit in patris locum Asarhaddon,
 quem Scriptura testatur misisse habitatores Sama-
 riæ, ne terra maneret inculta. Ararath autem regio
 in Armenia campestris est, per quam Araxeses
 fluit, incredibilis ubertatis ad radices Tauri montis,
 qui usque illuc extenditur. Ergo et arca in qua libe-
 ratus est Noe cum liberis suis, cessante diluvio, non
 ad montes generaliter Armeniæ delata est, qui ap-
 pellantur Ararath, sed ad montes Tauri altissimos,
 qui Ararath imminent campis (*Gen. viii.*)

CAPUT XX.

De ægrotatione Ezechie et de sermone Domini ad eum prolato per Isaiam prophetam. — De signo quod postulat Ezechias in reductione cursus solaris. — De nuntiis Berodah regis Babyloniurum ad Ezechiam missis, et sermone Domini quem Isaias pro ipsis nuntiis Ezechie retulit.

(CAP. XX.) « In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem, et venit ad eum Isaias, filius Amos, propheta, dixitque ei : Hæc dicit Dominus Deus : « Præcipe domui tuæ; morieris enim, et non unus, » etc. Ne elevaretur cor Ezechie post incredibiles triumphos et media captivitate victoriam, infirmitate corporis visitatur, et audit se esse moriturum, ut conversus ad Dominum, flectat sententiam ejus. Quod quidem et in Jona propheta legimus (*Jon. III*), et in comminationibus contra David, quæ dicuntur futura, nec facta sunt (*II Reg. XII*). Non Deo mutante sententiam, sed provocante humanum genus ad notitiam sui, Dominus pœnitens est super malitiis. Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus secutur præsciens, ante sæcula decrevit qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe jam hominibus, vel quantum hujus mundi prosperitas sequatur, quantumve adversitatis feritas feriat, nec electos ejus aut immoderata prosperitas elevet, aut nimia adversitas gravet. Statutum quoque est, quantum in ipsa vita mortali temporaliter vivatur. Nam etsi annos quindecim Ezechie regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cum eum mori permisit, tunc præscivit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur : quomodo ei a propheta dicitur : « Dispose domui tuæ, quia morieris tu, et non vives. » Cui cum mortis sententia dicta est, protinus ad ejus lacrymas est vita addita. Sed per prophetam Dominus dixit quo tempore mori ipse merebatur : nec Dominica instituta convulsa sunt, quia ut ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante sæcula præfixum fuit, atque spatium vitæ, quod inopinate foris est additum, sine augmento præscientiæ fuit intus statutum.

« Qui convertit faciem suam ad parietem, et oravit Dominum, dicens : » Convertitque Ezechias faciem suam ad parietem, quia ad templum ire non poterat, etc. Ad parietem autem templi, juxta quod Salomon palatium extruxerat, vel absolute ad parietem, ne lacrymas suas assidentibus ostentare videretur. Aut recte, juxta Jeremiam, ad cor suum, qui circum, id est, parietem, cor appellat, ut tota mente Dominum precaretur.

« Obsecro, Domine, memento, quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto, et quod placitum est coram te fecerim, » etc. Felix conscientia, quæ afflictionis tempore bonorum operum recordatur. « Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (*Matth. V*). » Et quomodo alibi scribitur : « Quis gloriabitur parvum habere se cor (*1^a Prov. XX*)? » Quod ita solvitur : perfectionem cordis in eo nunc dici, quo idola destruxerit, templi val-

A vas aperuerit, serpentem æneum comminuerit, et cætera fecerit quæ Scriptura commemorat. (*Ex Gregorio.*) Plerumque aliquibus justis necessitatibus afflictis, sua opera coguntur fateri. Sed cum eorum dicta injusti audiunt, hæc per elationem potius quam per veritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus verba justorum pensant, et dici humiliter posse vera bona non æstimant. Sicut gravis culpa est sibi hoc hominem arrogare quod non est, sic plerumque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat quod est. Unde sæpe contingit ut justis et injustis habeant verisimilia, sed tamen cor semper longo dissimile. Et in quibus dictis Dominus ab injustis offenditur, in eisdem quoque a justis placatur. Nam Pharisæus ingressus templum dicebat : « Jejunio bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Sed justificatus magis publicanus, quam ille exiit (*Luc. XVIII*). » Ezechias quoque rex cum molestia corporis afflictus ad extremitatem pervenisset, in oratione compunctus dixit : « Obsecro, Domine, memento quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto; » nec tamen Dominus hanc confessionem perfectionis ejus despexit aut renuit, quem mox in suis precibus exaudivit. Ecce Pharisæus se justificavit in opere. Ezechias justum se asseruit etiam in cogitatione, atque unde ille offendit, inde iste Dominum placavit. Cur itaque hoc, nisi quia omnipotens Deus singulorum verba ac cogitationes pensat; et in ejus auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur?

« Flevit itaque Ezechias fletu magno, et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum dicens : Revertere et dic Ezechie duci populi mei : Hæc dicit Dominus Deus patris tui David : Audivi orationem tuam, et vidi lacrymam tuam; et ecce sanavi te. Die tertio ascendes templum Domini, et addam diebus tuis quindecim annos. Sed et de manu regis Assyriorum liberabo te et civitatem hanc, et protegiam urbem istam propter me et propter David servum meum. » (*Ex Hieron.*) Flevit autem fletu magno propter promissionem Domini ad David, quam videbat in sua morte perituram. Eo enim tempore Ezechias filios non habebat. Nam post mortem ejus Manasses, cum duodecim annorum esset, regnare cepit in Judæa. Ex quo perspicuum est, post tertium annum concessæ vitæ Manassem esse generatum. Ergo iste omnis fletus est, quod desperabat Christum de suo semine nasciturum. Alii asserunt, quosvis sanctos viros morte terreri, propter incertum iudicium et ignorationem sententiæ Dei, quam sedem habituri sint. Simulque facti quæstio solvitur, ac necessitatis vincula atque causarum, quod nequam dies mortis singulis præstituta sit, sed voluntate Dei, et ignotis mortalibus causis vel vivat aliquis, vel moriatur. Præsertim cum et statuta nunc mortis necessitas differatur, et post mortem resuscitatos plurimos legerimus. Revertitur autem ad regem propheta, Domini jussione, ut ipse sanaret

qui percussit. Et vocatur Ezechias dux populi ejus, et filius David, cujus opera sectabatur. Fecerat enim eertum juxta omnia quæ fecit David pater ejus, et auditur ejus oratio, videnturque lacrymæ, quoniam ambulaverat coram Domino in veritate, et in corde perfecto, et fleverat fletu magno, et quod placitum erat in oculis ejus fecerat. Adjiciunturque quindecim anni ad vitam, quos ille non postulaverat, et insuper, vivente eo, regni securitas repromittitur. Sin autem (ut quidam putant) in corpore vivere condemnatio est, et juxta illud quod dicitur: « Revertere, anima mea, in requiem tuam; » et in alio loco: « Educ de carcere animam meam; » optanda est mors, ut de carcere liberemur, quomodo nunc Dominus donat pro beneficio, ut qui liberandus erat adhuc quindecim annis vivat in carcere? -

« Dixitque Isaias, Afferte massam siccorum. Quam cum attulissent et possissent super ulcus ejus, curatus est. » Aiunt Hebræi verbum *Sim*, quod prætermisere Septuaginta, *ulcus* sonare, non *vulnus*. Nam et Aquila, Symmachusque, et Theodotio *Laroc* interpretati sunt, per quod morbum regium intelligi volunt. Cum contraria putantur vel sumpta in cibo, vel opposita corpori, quæcunque sunt dulcia. Ergo ut Dei potentia monstraretur, per res noxias et adversas sanitas restituta est. Alii *Sim* non *ulcus*, sed *apostema* suspicantur, quando tumens corpus cocto et putrescente pure completur. Et juxta artem medicorum omnis sanies, siccoribus fœcis atque contusis, in cutis superficiem provocatur; ac per hoc non spernendam esse medicinam, quæ usu constet et experimento, quia et hanc fecerit Deus.

« Dixerat autem Ezechias ad Isalam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, et quia ascensus sim die tertio templum Domini? Cui ait Isaias: Hoc erit signum a Domino, quod facturus sit Dominus sermonem quem locutus est. Vis ut ascendat umbra decem lineis? an ut revertatur totioem gradibus? » etc. Datur autem signum, ut sol decem gradibus revertatur, quos nos, juxta Symmachum, in lineas et horologium vertimus. Qui gradus intelligit in lineis, ut manifestiorem sensum legentibus faceret. Sive ita erant exstructi gradus arte mechanica, ut per singulos umbra descendens, horarum spatia terminaret. (*Ex Beda.*) Erat autem hora diei decima, quando hæc regi propheta loquebatur: « Vis ergo, inquit, ut ascendat umbra decem lineis, » procedente sole super terram per Boreales plagas usque ad Orientem, quod subtilis terram quotidianam consuetudine sui cursus erat facturus; « an ut revertatur umbra totidem gradibus, » conversa retrorsum facie solis, ipsoque per Australem plagam ad Orientem regresso?

« At rex, Facile est, inquit, umbram crescere decem lineis. Nec hoc volo, ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus, » etc. Videntur tamen quia majoris miraculi esse poterat, si sol contrarium suo more cursum ageret, quam si consueto processu incedens tametsi multo altius, id est,

supra terras elatus ad Orientem quasi secundi dici mane, nulla interveniente nocte, facturus advolaret. Nam et hoc qui in insula Thule, quæ ultra Britanniam est, vel in ultimis Scytharum finibus degunt, omni æstate aliquot diebus fieri vident, quia sol cætero orbi in occasu et sub terra positus, ipsis nihilominus tota die super terram appareat; et quomodo a parte Occidentis ad Orientem humilis redeat, manifeste videatur, donec tempore opportuno denuo toto orbi communi exortu reddatur, sicut et veterum historiæ, et nostri homines ævi, qui illis de partibus adveniunt, abundantissime produnt. Nunquam autem hi qui interiora Austri incolunt, videre solem per Meridianas plagas ad Orientem ab Occasu redire. (*Ex Hieron.*) Quod signum et præsentis temporis et futuri typus erat, ut quomodo sol reverteretur ad exordium sui, ita et Ezechiae vita ad detextos annos rediret, nobisque in hebdomade et ogdoade viventibus per resurrectionem Christi vitæ spatia protelentur. Solent sanctorum locorum in hac provincia monstratores intra conseptum templi ostendere gradus domus Ezechiae, vel Achaz, quod sol per eos descenderit. Sed nunquam ego credam, non dico Achaz, qui rex impius fuit, sed cujuslibet regis jsti domum fuisse in templo Dei, cum Salomon idcirco Deum inter cætera offendisse dicatur, quod in sublime ædificavit; it Mello, unde atrium templi deambulans in turre palatii despiciere solitus sit. Solent quidam post decem gradus linearum ad mysterium Christi transferre, et umbras figurarum in descensionem Christi interpretantur per quos iterum sol justitiæ, Christus, post resurrectionem, ascendit. (*Ex Isidoro.*) Primus itaque gradus descensionis de Deo in angelo fuit, quia magni consilii nuntius erat. Denique et Jacob sic alloquitur: Et dixit, inquit, angelus Dei: « Ego sum Deus, cui unxisti titulum, et vovisti votum. » Ut et angelum et Deum ostenderet, secundus gradus descensionis, de angelo in patriarchis fuit, quia « in omnibus (ut ait Apostolus) ipse est operatus (I Cor. xii). » Tertius in legis datione, quia et in lege ipse locutus est (*Exod. xx*). Quartus gradus in Jesu Nave, ut populum in terram repromissionis induceret (*Jos. i*). Quintus in iudicibus, quia eumdem populum per eos ipse regebat. Sextus in regibus Judæorum, quia in eis regnabat. Septimus in prophetis, quia per eos annuntiatur. Octavus in pontificibus, quia ipse summus sacerdos est (*Hebr. v*). Nonus in homine. Decimus in passione. Per hos enim decem gradus, quasi per umbram legis prisæ, Christus descendit, rursus post resurrectionem suam Sol justitiæ, Christus, per eosdem gradus sursum in cælum ascendit, et omnem illam umbram legis, veritatis radiis illustravit (*Joan. i*), obscura revelans, clausa reserans, et omnia tecta denudans.

« In tempore illo misit Merodach Baladam, filius Baladam, rex Babyloniorum, litteras et munera ad Ezechiam. Audierat enim, quod ægrotasset Ezechias. Latatus est autem in adventu eorum Eze-

« chias, et ostendit eis domum aromatum, et aurum et argentum, et pigmenta varia. Unguenta quæque et domum vasorum suorum, et omnia, quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit, quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, et in omni potestate sua (*Isa. xxxix*). » Supra legimus (*IV Reg. xviii*), decimo quarto anno regis Ezechiae ascendisse Sennacherib, regem Assyriorum, super omnes civitates Juda munitas, et cepisse eas, et postea obsedis Lachis, transisse Lobnam, misisse Jerusalem partem exercitus sui, cæsaque per angelum centum octoginta quinque millia exercitus ejus, et ipsum fugisse Niniven, interfectumque a filiis in fano Dei sui, et regnasse pro eo Asarhaddon filium ejus; ægrotasse Ezechiam, et recepisce, propheta nuntio, sospitatem; factum signum incredibile, ut sol decem horarum spatiis reverteretur ad ortum suum, et pene duplex dies fieret (*IV Reg. xix*); nunc legimus quod in tempore illo, hoc est, in eodem anno, quo hæc gesta sunt omnia, misit Merodach Baladam, filius Baladam, rex Babylonis, litteras et munera ad Ezechiam, Asarhaddon, qui Sennacherib patri apud Assyrios in regnum successerat, de cujus seu morte seu vita Scriptura conticuit. Ex quo perspicuum est aliud fuisse tunc regnum Assyriorum, et aliud Babyloniorum. Denique Samariam, id est, decem tribus cepere Assyrii. Judam autem et Jerusalem postea legimus cepisse Chaldæos, quorum rex Nabuchodonosor fuit. Et quia, apud eos astrorum observantia est, stellarumque cursus longo usu et exercitatione cognitus, quod et in Domini nativitate monstratur, intellexerunt solem reversum, diei spatia duplicata, servire ei quem solum Deum, id est, solem putabant. Cumque causas hujus miraculi rationemque perquirerent, fama per omnes gentes volitante, didicerunt propter ægrotationem regis Judææ etiam cursum signi clarissimi commutatum. Quam non esse opinionem meam, sed Scripturæ sanctæ, Dierum Verba testantur, quæ dixere post alia : « Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gion, et avertit eas subter ad occidentem urbis David. In omnibus operibus suis fecit prospere quæ voluit; attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, reliquit eum Deus, ut tentaretur, et nota fierent omnia quæ erant in corde ejus (*II Par. xxxii*). » Idcirco autem tentationi relictus est, quia post tantam victoriam, et solis regressum, et congratulationem regni potentissimi : cor illius elevatum est. Denique in eodem volumine scribitur : « Multi deferebant hostias et sacrificia Domino in Jerusalem, et munera Ezechiae regi Judæ; et exaltatus est coram cunctis gentibus. In diebus illis ægrotavit usque ad mortem, et oravit Dominum, et exaudivit eum, et dedit ei signum (*IV Reg. xx*). Sed non juxta beneficia quæ acceperat retribuit : quia exaltatum est cor ejus, et facta est contra eum ira, et contra Judam et Jerusalem (*II Par. xxxii*). » Rursumque

Scriptura sancta elationem cordis ejus dicit penitentia mitigatam, inferens : « Et humiliatus est postea, eo quod exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quam habitatores Jerusalem; et idcirco non venit ira Domini super eos in diebus Ezechiae (*Ibid.*). » Lætatus est ergo in adventu legatorum Merodach, quem patrem fuisse Nabuchodonosor Hebræi autumant, et in oblatione munerum et congratulatione sanitatis suæ. « Ostenditque eis (juxta Septuaginta) domum Nechotha » pro qua Symmachus transtulit, « aromatum suorum, et thesauros argenti et auri et odoramentorum et unguenti optimi (quod in Hebraico scribitur, *olei boni*), et omnes thesauros vasorum Gazæ, » sive (ut ibi legitur) « vasorum siorum. » Gaza autem, lingua Persarum, *divitiarum* nuncupatur; nec est Hebræus sermo, sed barbarus. « Non fuit, inquit, verbum (quod, juxta Hebraicam consuetudinem, pro re frequenter accipitur) : quod non ostenderet eis in domo sua et omni potestate sua. » Unde Dei ira justissima, quod non solum thesauros suos atque palatii, sed et templi ostenderit; quod certe fuit potestatis ejus, de cujus valvis auri laminas jam tulerat.

« Introivit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, et dixit ei : Quid dixerunt viri isti, et unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias : De terra loquina venerunt, ad me, de Babylone. Et dixit : « Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias : « Omnia quæ in domo mea sunt viderunt, non fuit verbum sive res quam non ostenderim eis in thesauris meis. Et dixit Isaias ad Ezechiam : Audi verba Domini exercituum. Ecce dies venient, et auferentur omnia quæ in domo tua sunt, et quæ thesaurizaverunt patres tui, usque ad diem hanc in Babylonem. Non relinquetur quidquam, dicit Dominus. Et de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos genueris, tollentur; et erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Et dixit Ezechias ad Isaiam : « Bonum verbum Domini, quod locutus est. Et ait : « Fiat tantum pax et veritas in diebus meis, » etc. Tradunt Hebræi ideo ægrotasse Ezechiam quoniam, post inaudiam victoriam Judæorum, et Assyrii regis interitum, non cecinerit laudes Domino, quas cecinit Moyses, Pharaone submerso (*Exod. xv*), et Debora, interfecto Sisara (*Jud. v*), et Anna, genito Samuele (*I Reg. ii*); unde commonitum esse fragilitatis suæ. Rursumque post corporis sanitatem, et signi magnitudinem, offerri aliam occasionem superbiæ, quam, ut prudens et Dei cultor, vitare debuerat, nec monstrare alienigenis divitias suas, quas, Deo tribuente, possederat. Ex quo juxta leges quoque tropologiæ discimus, « non mittendas margaritas ante porcos, nec dandum sanctum canibus (*Matth. vii*). » Qui enim fidelis est, spiritu abscondit negotia. Et quicumque fecerit, omnis virtus illius enervatur, peritque posteritas, et amisso virili robore, in muliebrem redigitur mollitudinem. Ingreditur ergo Isaias ad regem, et, quasi nescius sciscitatur :

« Quid dixerunt viri isti, et unde venerunt? » Duo

interrogat, « quid locuti sunt, » et « unde venerunt? » Ille ad unum respondit, altero prætermisso, quod cum emphasi et supercilio legendum est: « De terra longinqua venerunt ad me de Babylone; » quod quanto terra longior sit unde venerunt, tanto iste gloriosior, propter quem venerint. Et « Venerunt, inquit, ad me, » qui debuerat dicere: Venerunt ad glorificandum Deum pro signi magnitudine, « de Babylone, » quæ urbs in toto orbe potentissima est. Rursumque Isaias: « Quid, inquit, viderunt in domo tua? » Et ille respondit ex parte verum, quod omnia viderint in domo illius, nec fuerit res, quam non ostenderit eis in thesauris suis. Sed alterum tacet, de quo verebatur offensam, quod ostenderit eis cuncta quæ haberet in potestate sua: haud dubium quin et templi suppellectilem, propter quæ Isaias Dei sermone profert sententiam: « Audi verbum Domini exercituum: Veniet tempus, quando omnia hæc, quæ in domo tua sunt, et non tuo, sed patrum tuorum labore quæsitæ, in Babylonem transferantur, et de semine tuo fiant eunuchi in aula regia. » Ex quo Hebræi volunt Danielem, Ananiam, Misaelem, Azariam, qui fuere de regio semine, factos esse eunuchos, quos in ministerio Nabuchodonosor fuisse, non dubium est (*Dan. 1*).

« Dixitque Ezechias: Bonum verbum Domini, quod locutus est. » In quo ab Hebræis reprehenditur, cur non sit imitatus bonitatem Moysi qui locutus ad Dominum est: « Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti (*Exod. xxxii*). » Unde et apostolus Paulus anathema vult esse a Christo pro fratribus suis, qui sunt Israëlæ (*Rom. 1x*). (*Ex Gregorio*.) Hæc itaque sententia prophætæ ad Ezechiam mystice contra hypocritas prolata accipi potest. Qui postquam magnis virtutibus excreverunt, quia cavere malignorum spirituum insidias negligunt, et celare in eisdem virtutibus nolunt bona sua, ostendendo, hostium faciunt, et prodentes subito amittunt, quidquid diutius studentes operantur. Hinc per Psalmistam dicitur: « Tradidit in captivitatem virtutem eorum, et pulchritudinem eorum in manus inimici (*Psal. lxxvii*). » Virtus quippe et pulchritudo arrogantium inimici manibus traditur, quia omne bonum, quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulte adversarii Juri mancipatur. Hostes namque ad rapinam provocant, qui suas eorum notitiæ divitias denudant. Quo usque enim ab externæ patriæ securitate disjungimur, in latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abscondat necesse est bona quæ portat. O miseri! quia affectantes laudes hominum, in semetipsis dissipant fructus laborum. Cumque se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus dum ad jactantiam provocant, eorum (sicut diximus) opera captivantes denudant. Hinc est enim quod per Evangelium Veritas dixit: « Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit elemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito,

PATROL. CIX

reddet tibi (*Matth. vi*). » Hinc est quod de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: « Omnis gloria ejus filiæ regum ab intus (*Psal. xlv*). » Hinc Paulus ait: « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ (*II Cor. 1*). » Filia quippe regum Ecclesia, quæ in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata, gloriam intus habet, quia hoc quod agit in ostentatione jactantiam non habet. Gloriam suam Paulus testimonium conscientiæ memorat, quia favorem oris alieni non appetit, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat. Occultanda sunt ergo quæ agimus, ne hæc in hujus vitæ itinere incaute portantes, atrociantium spirituum incursione perdamus.

CAPUT XXI.

B De Manasse filio Ezechiae, quando post peccatum penitentiam gessit, et ob hoc de carcere meruit liberari.

(CAP. XXI.) « Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et regnavit Manasses filius ejus pro eo. « Duodecim annorum erat Manasses, cum regnare cœpisset, et quinquaginta quinque annis regnavit « in Jerusalem, » etc. Post mortem quoque Ezechiae narrat Scriptura Manassen filium ejus regnasse in Jerusalem. Qui cum ad idola colenda et abominabiles faciendas se converteret, relinquens Deum patrum suorum, et bona exempla, quæ in genitore suo Ezechia conspexerat, locutus est Dominus ad eum et ad populum ejus, et attendere noluerunt. « Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntque Manassen, et vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum, et penitentiam egit valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque est eum, et obsecravit orationem ejus, reduxitque eum Jerusalem in regnum suum, et cognovit Manasses quod Dominus ipse est Deus (*II Par. xxxiii*). » Exemplar autem est hæc penitentia Manassæ, quod post commissa scelera nullus debet de Dei misericordia desperare, sed magis per penitentiam congruam spem habere veniæ, si eam rite perfecerit.

CAPUT XXII.

D De Josia rege, qui terram omnem Juda ab idolorum spurcitiâ emundavit.

Post hunc regnavit filius ejus Ammon idololatra. Post quem Josias, filius ejus, rex justissimus regnavit, qui omnem spurcitiâ idolorum, quam patres sui fabricaverunt, emundavit; et se in Dei cultu strenue exercuit. Et merito. Quia longe ante hoc de illo prædictum est per prophetam. Interpretatur autem Josias, *cujus est sacrificium Domino, vel salus Domini, vel fortitudo Domini.* (*Ex Beda*.) Quod autem sequitur de eodem rege, quod audito libro legis Domini, quem Helcias sacerdos invenit in domo Domini, scidisset vestimenta sua, et misisset Helciam sacerdotem et ceteros qui subsequenter adnumerantur, ad Holdam prophetam, uxorem Sellum, « quæ habitabat in Jerusalem in secunda, » etc.

CAPUT XXIII.

Quid significet illud, quod dicitur, « in secunda, » A
 in libro Paralipomenon declaratur, ubi scriptum est
 de præfato rege Ezechia : « Aedificavit quoque, agens
 industrie, omnem murum, qui fuerat dissipatus, et
 extruxit turres, desuper et forinsecus alterum mu-
 rum (II Par. xxxii). » Meminit hujus loci et Sopho-
 nias, dicens : « Vox clamoris a porta piscium, et ulu-
 latus a secunda (Soph. i). » Pro quo vetus editio
 quasi proprium nomen loco transtulit in Maseva.
 Maseva quippe interpretatur secunda. Quod ergo
 dicitur prophetissa habitasse « in secunda, » in se-
 cundi muri parte intellige. Quod dicitur de Josia
 rege : « Contaminavit quoque Topheth, quod est in
 convalle filii Ennon, ut nemo consecraret filium
 suum aut filiam per ignem Moloch (IV Reg. xxiii), »
 frequens est in Scripturis horum mentio locorum, B
 maxime in libro Regum et Jeremia propheta. Est
 autem vallis Ennon, sive filii Ennon juxta murum Je-
 rusalem contra Orientem, in qua nemus pulcherri-
 mum Siloe fontibus irrigatur. Tapheth autem, sive
 Topheth (utrumque enim scribitur) erat locus in ea-
 dem convalle juxta piscinam Fullonis; cujus meminit
 Scriptura; et juxta agrum Haceldama, qui usque ho-
 die monstratur ad Australem plagam montis Sion.
 Solebant autem in Tapheth (quia locus erat amœ-
 nissimus, unde hodie quoque hortorum præbet deli-
 cias) posita ara sacrificare dæmonibus, nefandoque
 igne suos consecrare liberos, sive holocaustum
 offerre, sicut in libro Verborum dierum de Achaz
 rege scriptum est : « Ipse est qui adolevit incensum
 in valle Benennon, et lustravit filios in igne (II Par. C
 xxvii). » Benennon siquidem filium Ennon signifi-
 cat. Vallis autem Ennon dicitur Hebraice Gehennon.
 Cujus nomine in Novo Testamento poena inferorum
 gehenna cognominatur, quia nimirum sicut in con-
 valle Ennon qui idolis servierunt, in ea (prophetis
 attestantibus) perierunt, ita peccatores, qui pecca-
 verunt, æterna damnatione puniuntur. Denique Je-
 remias cum referret præcepisse sibi Dominum, ac
 dixisset : « Egredere ad vallem filii Ennon, quæ est
 juxta introitum portæ fictilis (Jer. xix); » paulo post
 dicit : « Et non vocabitur locus iste amplius To-
 pheth, et vallis filii Ennon, sed vallis occisionis. Et
 dissipabo consilium Juda et Jerusalem in loco isto,
 et subvertam eos gladio. » Isaias quoque manifestis-
 sime Topheth infernum appellat. Qui cum perpetuo
 diaboli interitum sub nomine Assur describe-
 ret, dicens : « A voce enim Domini pavebit Assur
 virga percussus, et erit transitus virgæ fundatus,
 quam requiescere faciet Dominus super eum (Isa.
 xxx); » statim, quomodo et ibi esset periturus, sub-
 didit, dicens : « Præparata est enim ab heri Topheth,
 a rege præparata, profunda et dilatata. » Pulchre
 ait « et dilatata, » quia Topheth dicitur latitudo.
 « Nutrimenta, inquit, ejus ignis et ligam multa; sta-
 tus Domini sicut torrens sulphuris succedens eam. »

Quod Josias contaminavit Topheth, quod est in
 convalle filii Ennon, abstulit equos quos dederant
 reges Juda Soli in introitu templi Domini, excelsa
 polluit, et sepulcra mortuorum effodiens combussit.
 — De Phaze celeberrimo quod fecit Josias in oc-
 tavo decimo anno regni sui Domino. — De morte
 Josiæ et substitutione Achaz filii ejus in regno
 Jude, post quem Joachim regnavit in loco fratris
 captivati. — De Joachim rege, qui et Jechonias
 alio nomine est appellatus.

(CAP. XXIII.) Contaminavit autem Josias To-
 pheth, vel ossa mortuorum ibi, sicut in sequentibus
 de aliis idolorum locis fecisse legitur, vel alia quæ-
 libet immunda dispersens, quatenus abominationi
 potius quam delectationi aptus omnibus qui aspi-
 cerent locus appareret. Quod sequitur de eodem
 rege Josia : « Abstulit quoque equos, quos dederant
 « reges Juda Soli in introitu templi Domini. » Et
 paulo post : « Currus autem Solis combussit igni, »
 ostendit, omnium gentium idololatrarum supersti-
 tionem Judæos eo tempore fuisse mancipatos, ita ut
 in venerationem solis quem more gentilium denum
 esse credebant, simulacro ejus, quem fecerant, cur-
 rus equosque subdiderint, et hoc in atrii templi
 Domini. Sic enim solent gentiles pingere vel facere
 simulacrum solis, ut puerum imberbem in curru
 ponentes, equos eidem, quasi cursu cælum petentes,
 subjungant. Cum propterea puerum aptant, quia
 sol, velut quotidie novo ortu natus, in nullum per
 sæcula senium incidit. Ut autem eidem currus et
 equos tribuant, de miraculo sumptum Eliæ prophætæ,
 quia curru igneo et equis igneis raptus ad cælum,
 Joannes Constantinopolis episcopus æstimat. Quia
 enim Græce helios dicitur sol, sicut et Sedulius
 eum de Eliæ ascensu caneret ostendit, dicens :

Quam bene fulminei prælocet semita cæli,
 Convenit Eliæ, meritoque et nomine fulgens
 Hac ope dignus erat nam si sermonis Achiivi,
 Una per accentum mutetur littera, sol est ;

audientes Græci ab Israelitis (quos divinas habere
 litteras fama prodebat) prædicari quod Elias curru
 igneo, et equis sit igneis ad cœlestia translatus, vel
 certe hoc ipsum inter alia depictum in pariete vi-
 dentes, crediderunt, vicinia decepti nominis solis,
 qui Græce helios (ut supra) dicitur, hic transitum
 per cœlos esse designatum, et miraculum divinitus
 factum commutarunt in argumentum erroris humana
 stultitia commentatum : quos imitati ipsi Judæi sa-
 tagerunt ne in aliquo gentilium stultissimis minus
 stulti apparerent. Quod paulo post de eodem rege
 dicitur :

« Excelsa quoque, quæ erant in Jerusalem ad dex-
 « tram partem montis offensionis, quæ ædificaverat
 « Salomon rex Israel, et Astaroth idolo Sidoniorum,
 « et Chamos offensioni Moab, et Melchom abomina-
 « tioni filigrum Ammon, polluit rex, et contrivit sta-
 « tuas, » luce clarius est, quod excelsa nominare
 solet Scriptura loca in collibus posita frontentibus,
 in quibus vel dæmonibus immolabant, vel Domino,
 locorum amœnitate allecti, contra interdictum re-

licto altari quod erat in templo, hostias offerebant, unde sæpius in hoc libro de regibus qui minus perfecte justii fuere dicitur : « Verumtamen excelsa non abstulit. »

Montem autem offensionis montem idoli dicit, quia nimirum consuetudinis est Scripturarum, offensionem idola nuncupare, quia vel in illis offenditur Deus, vel offensionem et ruinam suis offerunt cultoribus, sicut in hac ipsa sententia subsequenter intimatur, dum dicitur : « Quæ ædificaverat Salomon rex Israel, Astaroth idolo Sidoniorum, et Chamos offensioni Moab, et Melchom abominationi filiorum Ammon. » Ubi hoc quoque (ni fallor) palam ostenditur, quod utinam non ostenderetur, quia videlicet Salomon de amisso idololatriæ scelere nunquam perfecte pœnituit. Nam si fructus pœnitentiæ dignos faceret, satageret ante omnia ut idola quæ ædificaverat, de civitate sancta tollerentur, et non in scandalum stultorum, quæ ipse, cum fuisset sapientissimus, erronea fecerat, quasi sapienter ac recte facta, relinqueret. Meminit supra et hujus loci Scriptura, dicens : « Tunc ædificavit Salomon fanum Chamos idolo Moab, in monte qui est contra Jerusalem, et Moloch idolo filiorum Ammon (*III Reg. xi*). » Nec videri contrarium debet, quod ibi mons, in quo facta sunt hæc idola, contra Jerusalem, hic in Jerusalem esse positus asseritur, quia nimirum in tanta erat urbis vicinia positus, ut ad ipsam pertinere, et ipsam quoque sordibus, quæ in eo congerebantur, contaminare videretur.

« Et conversus Josias vidit ibi sepulcra, quæ erant in monte, misitque et tulit ossa de sepulcris, et combussit ea super altare, et polluit illud. » Cur autem Josias ossa mortuorum concremare jussit super altare, nisi ut ostenderet quod profana fuerunt eorum sacrificia? Et non solum pecudum hostias dæmoniis offerebant, sed etiam semetipsos per errorem idololatriæ in potestatem dæmonum tradiderunt, qui justo Dei judicio simul cum altare, quod idolis fabricaverant, dissipandi erant. Mystice autem significat omnes, qui diaboli servitio mancipati vitam sacrilegam temporaliter finierant, æternis cruciatibus consumendos, Deo illis retribuente secundum propria merita operum illorum.

« Reversusque est Josias Jerusalem, et præcepit omni populo, dicens : Facite phase Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in libro fœderis hujus, » etc. Quod autem prædictus rex eiecit idolis de terra, necnon pythonibus et ariolis et omnibus immunditiis atque abominationibus ablatis, in octavo decimo anno regni sui Domino phase celeberrimum fecisse legitur, moraliter docet nos, ut purgemus primum terram cordis nostri ab omnibus vitiis et mundanis actus nostros ab omni inquinamento peccatorum, et ab operibus mortuis, ut servire possimus Deo viventi. Sicque gratum Domino celebramus pascha « non utique in fermento malitiæ et nequitæ, sed in azymis sinceritatis et veritatis (*I Cor v*). » Secundum allegoriam autem Jo-

sias iste typum tenet Domini Salvatoris qui salus et fortitudo Domini merito dicitur, quia ipse est de quo Scriptura dicit : « Dominus fortis, Dominus potens in prælio (*Psal. xxiii*). » Et alibi : « Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum (*Matth. i*). » Ipse quidem zelo Dei mundat terram Juda et Jerusalem ab omnibus immunditiis et abominationibus, qui per prophetam dixit : « Zelus domus tuæ comedit me (*Psal. lxxviii*). » De quo et Joannes ait : « Cujus ventilabrum in manu sua, et purgabit aream suam (*Matth. iii*). » De quo et Malachias dicit : « Ecce venit, dicit Dominus exercituum, quis poterit cogitare diem adventus ejus, et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, et quasi herba fullonum. Et sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi. Et colabit eos, quasi aurum, et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacrificia in justitia. Et placebit Deo sacrificium Juda et Jerusalem, sicut dies sæculi, et sicut anni antiqui. Et accedam ad vos in iudicio, et ero testis velox maleficis, et adulteris, et perjuris, et qui calumniantur mercedem mercenarii, et humiliant viduas et pupillos, et opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum (*Malac. iii*). » Celebrat ergo Josias noster veram phase in octavo decimo anno regni sui, quando in octava ætate, generali resurrectione perpetrata, sanctos suos cum perfectione bonorum operum perducet ad æternæ beatitudinis denarium accipiendum, eiecit prius omnibus scandalis de regno ejus (*Matth. xx; Matth. xiii*). » De quo prædictus propheta ait : « Ecce enim dies veniet succensa, quasi caminus, et erunt omnes superbi, et omnes facientes impietatem stipula, et inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum. Quæ non relinquet eis radicem et germen. Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol Justitiæ. Et sanitas in pennis ejus. Et egrediemini, et salietis, sicut vituli de armento, et calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum (*Mal. iv*). » Et recte dictum est quod non factum fuerit phase tale a diebus Judicium, qui judicaverunt Israel, et omnium dierum regum Israel, et regum Juda, sicut in octavo decimo anno regis Josiæ in Jerusalem, quia, ablatis figuris, veraciter in die iudicii transibunt sancti de morte ad vitam, de corruptione ad gloriam : sicque in conspectu conditoris sui in cœlesti Jerusalem in æternum gaudebunt, quia « videbitur Deus deorum in Sion (*Psal. lxxxiii*). » Et civitas illa non eget sole, neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam, et lucerna ejus Agnus est, et ambulabunt gentes in lumine ejus, et reges terræ afferent gloriam suam et honorem in illam, et portæ ejus non claudentur per diem. Nox enim non erit illic. Et afferent gloriam et honorem gentium in illam, nec intrabit in eam aliquid conquinatum, et faciens abominationem et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni (*Apoc. xxi*). Et nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem (*Ezech. xxxv*). Benedictus Dominus quoniam mirificavit mi-

sericordiam suam in civitate circumstantiæ (*Psal.* A xxx).)

« Occiso itaque Josia rege in Magedo, tulit populus terræ Joachaz filium Josiæ, et unxerunt eum; et constituerunt eum regem pro patre suo, quem Pharaos Necho vinxit in Rebla, et duxit in Ægyptum, et imposuit multam terræ centum talentis argenti, et talento auri; regemque constituit Eliacim, filium Josiæ pro Josia patre ejus; vertitque nomen ejus Joachim, » etc. Quid autem interfecio Josiæ significat, qui a Pharaone Necho interemptus est in Magedo, nisi persecutionem antiqui hostis adversus sanctos prædicatores, quos per invidiam neci tradere molitur, et auferre de terra Ecclesiæ conatur, quatenus facilius totam plebem dissipare et invadere possit? Interpretatur autem Pharaos *dissipans*, Necho *percussio*, Magedo *de tentatione*. Permissus quippe diabolus consurgere adversus sanctos, hoc solummodo agit, hoc totis viribus certat, quatenus tentando gregem Domini percussio dissipet, eosque primum auferat, quorum solatio adjuti, contra hostem dimicare debuerant.

« Tulit populus terræ Joachaz, filium Josiæ, et constituerunt eum regem pro patre suo. » Joachaz, qui interpretatur *retentus*, significat malos doctores, quos populus terræ carnales, videlicet terrenæ cupiditati dediti, secundum mores suos consentientes vitii suis, personas eligunt: quos Pharaos in Rebla vinxit et in Ægyptum duxit, cum diabolus per multitudinem adulatorum enervans decipit corda prælatorum. Rebla enim *multitudo* interpretatur. Sicque spiritualis Ægypti vincio catenis peccatorum tenebrosam mergit in abyssum.

« Pro Joachaz quoque Necho Joachim regem constituens imposuit multam terræ centum talentis argenti, et talento auri. » Cum malignus spiritus pensum servitii sui in populo perditorum expetit, ut tam sensu quam eloquio ejus per omnia parati sint obsequio. Unde Joachim juxta præceptum Pharaonis unumquemque secundum vires suas exegit, ut daret tam argentum quam aurum, quatenus hoc redderet Pharaoni, quia diabolus per sibi deditos viros ab unoquoque exigit secundum vires suas peccati censum solvere, sicque in nequiter prælati quotidie præparat perditionem subjectis.

CAPUT XXIV.

Quod regem Joachim cum matre et uxoribus, cum eunuchis ac cætera turba, et parte vasorum Dei, Nabuchodonosor transtulit Babylonem. — De Sedechia rege, qui ob scelus magnitudinem traditus est cum filiis et omni populo.

(CAP. XXIV.) « In diebus ejus ascendit Nabuchodonosor, rex Babylonis, et factus est ei Joachim servus tribus annis; et rursus rebellavit contra eum, » etc. Cum semel quis cuilibet se manciparit vitio, non uni, sed multis dominis obnoxius erit. Unde Joachim, quem Pharaos ante censum sibi solvere coegit, nunc Nabuchodonosor rex Babylonis sibi tribus annis servire compellit. Sed quem Nabuchodo-

nosor alium intelligimus, nisi eundem quem Pharaonem esse diximus, principem videlicet confusionis, et rectorem tenebrarum harum (*Ephes.* vi)? Ergo cum antiquus hostis aliquem sibi censum peccati solvere persuadet, mox totum in dominium suum redigere et plenum servitium expendere admonet. Quid est ergo aliud tribus annis regi Babylonis servum esse, quam persuasione, delectatione atque consensu antiquo hosti subditum fore, et totum vitii deditum quasi libere ab eo possideri? Sed sæpe contingit quod tales, per Dei misericordiam admoniti, rebellare contra nequam Spiritum meditentur. Hinc est quod subditur: « rursus rebellavit contra eum. » Nec tamen sufficit rebellare, si non perseverarit in certamine. Qui enim antiqui hostis potestate se exuere desiderat, necesse est ut fortiter contra eum dimicet, et adjutorium a summa potentia assiduis precibus imploret, quatenus divina gratia adjutus, hostem fortissimum superare et jugum durissimum evadere queat.

« Post Joachim autem regnavit Joachim, filius ejus, pro eo; et fecit malum coram Domino juxta omnia quæ fecerat pater ejus. In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor, regis Babylonis, in Jerusalem, et circumdata est urbs munitionibus, venitque Nabuchodonosor, rex Babylonis, ad civitatem cum servis suis, ut oppugnarent eam. Egrediusque est Joachim, rex Juda, ad regem Babylonis, ipse et mater ejus, et servi ejus, et principes ejus, et eunuchi ejus; et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui; et protulit inde omnes thesauros domus Domini, et thesauros domus regis, et concidit universa vasa aurea, quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini, juxta verbum Domini, et transtulit omnem Jerusalem, et universos principes et omnes fortes exercitus decem millia, in captivitatem, et omnem artificem et inclusorem; nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terræ. Transtulit quoque Joachim in Babylonem et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos ejus, et judices terræ duxit in captivitatem de Jerusalem in Babylonem. Et omnes viros robustos, septem millia, et artifices et inclusores mille omnes viros fortes et bellatores, duxit que eos rex Babylonis captivos in Babylonem, » etc. (*Ex Beda.*) Quod refertur de Nabuchodonosor, quia transtulerit omnem Jerusalem, et universos principes, et omnes fortes exercitus, decem millia in captivitatem, addiditque Scriptura dicens: « Et omnem artificem et inclusorem, » hoc est quod supra eisdem populo Israel Philistiim, regnantes fecisse narratur, cum dicitur: « Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel. Caverant enim Philistiim, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam (*I Reg.* xiiii). » Sicut enim tunc caverant ne habentes fabros ferrarios Hebræi arma ad repugnandum facerent, ita nunc Chaldæi, destructa Jerusalem, et vastata omni terra repromissionis, satagunt ut nullus in ea remaneat artifex, nullus inclusor, qui vel fœ-

data urbis moenia componere, vel possit resarcire A diruta. Quin potius quidquid apud gentem exterminatam artis invenerant, totumque Babyloniam transtulerant, vel ad nihilum valeat ultra, vel illius civitatis utilitatibus proficiat. Cujus tam deflenda historiae, quia multum negligentiae nostri temporis congruit, non opinor allegoriam esse reticendam. Constat namque, quia Jerusalem et terra Israel civitatem Christi, id est, Ecclesiam sanctam, Babylon autem et Chaldaei sive Philisthaei civitatem diaboli, id est, omne malignorum sive hominum seu angelorum multitudinem designant. Servitque Israel Philisthaeis sive Chaltheis, cum fideles quique nomine tenus in Ecclesia consistentes, ab immundis vel spiritibus vel hominibus decepti, aut avaritiae aut luxuriae, aut alteri cuilibet peccato mentis colla submitunt. Abducit autem Nabuchodonosor Jerusalem et universos principes fortes exercitus, decem millia, in captivitatem, cum et magistros populorum et eos qui invincibili animo Domino servire, ac decalogum legis fideliter videbantur in Dei ac proximi amore conservare, subito sive illecebris mundi seu adversitatibus subacti, aut majoribus se facinoribus polluunt, aut certe in haeresim declinando aperte apostasiae notam incidunt. Arma vero quibus, contra diabolum repugnantes, libertatem a Deo nobis donatam defendamus, quae sunt alia, nisi eloquia Scripturarum? In quibus et ipsius Domini et sanctorum ejus exemplis, quo ordine bella vitiorum superari debeant, luce clarius discimus. Sed Philisthaei filios Israel fabris armorum privant, cum maligni spiritus animos fidelium a meditatione sacrae lectionis, secularia illis negotia inserendo, retardant, ne vel ipsi per hujus exercitium resistendi fiduciam sumant, vel alios forte, qui legere nesciunt, ad resistendum vitiis exhortando aut corripiendo accendant. Tollunt fabros armorum, cum eos qui sacra eloquia norunt in tantum sceleribus obruunt, ut dicere bona quae didicerant, prorsus erubescant. Transferunt omnem artificem et inclusorem in Babyloniam de Jerusalem, cum eos qui multifaria virtutum operatione pluribus prodesse et civitatem Dei contra irruptiones tentationum munire solebant, a proposito deflectunt atque ingenium quod tuitioni Ecclesiae sanctae impendere debuerant ad voluntatem potius regis vitiorum dispensare compellunt. Quod si *inclusorem* hoc loco non ostiorum sive murorum, sed auri potius gemmarumque intelligere voluerimus, ad unum profecto eundemque spiritualis expositionis finem respicit. Dictumque quippe est de sapientia, quia est aurum et multitudo gemmarum, atque ideo inclusores horum, non alios aptius quam doctores intelligere valeamus, qui quoad recte vivunt ac docent, in ornatum sanctae civitatis industriam suae artis impendunt. At si forte erraverint, quid nisi a rege Chaldaeorum captivi Babyloniam transferuntur? Et quoniam artificem et inclusorem ab Ierosolymis Babyloniam transmigrari, hoc est, talentum verbi caelitus acceptum in terra defodiri, id est, scientiam spiritualem

ad peccatorum opera converti intelligendum est, omnesque viros fortes et bellatores simul in captivitatem ductos, hoc est, eos qui videbantur viri fortes esse, et bellatores, astutia malignorum spirituum deceptos, atque in carcerem spiritualis Babyloniae captivos; necesse est ut operam demus, quatenus saevissimi regis potestatem evadamus; vigilemus et sobrii simus, timorem Dei ante oculos semper ponamus, et mandatorum ejus oblivioni omnino fugiamus. Construamus nobis turrim bonorum operum, et per profectum vitae in illam conscendamus, et induti lorica justitiae, et galea salutis, habentes scutum fidei, et gladium Spiritus, quod est verbum Dei (*Ephes. vi.*) Custodiamus portas sensuum nostrorum, ne mors intret per fenestras nostras (*Jer. ix.*) Omni custodia servemus cor nostrum, quia ex ipso vita procedit. Et ante omnia spem nostram in Regis caelestis bonitate ponamus, petentes ut ejus gratia a malis omnibus liberemur. Sicque erimus semper immunes ab hostibus spiritualibus, quia et Dominus fortitudo plebis suae, et protector salutarium Christi sui est, qui salvat omnes sperantes in se (*Psal. xxvii; Psal. xvii.*)

et Igitur, Joachim captivo, constituit Nabuchodonosor Matthaniam, patrum ejus pro eo, imposuitque nomen ei Sedeciam. Vicesimum et primum et annum aetatis Sedecias habebat, cum regnare coepisset; et undecim annis regnavit in Jerusalem, et fecitque malum coram Domino juxta omnia quae fecerat Joachim, etc. Quid in Sedecia aliud intelligere possumus, nisi quod in Joachim ante praediximus, hoc est malos rectores in Ecclesia, qui munere et dono divino abutuntur, et falso sibi nomen justitiae usurpant. Matthania enim interpretatur *munus* sive *donum*, Sedecias *justus Domini*. Qui undecim annis regnasse dicitur, quod significat eum transgressorem legis fuisse; undenarius enim numerus, qui denarium supergreditur, excessionem Decalogi significat. Nec rite rex dici potest, qui secundum mandata Domini semetipsum et sibi subditos regere noluerit.

CAPUT XXV.

De Nabuzardan principe exercitus regis Babylonis, qui terram Judaeorum devastavit, civitates destruxit, templum concremavit et domos regis incendio consumpsit, et omnem praedam in Babylonem secum transtulit.

(CAP. XXV.) Factum est autem anno nono regni ejus, mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor, rex Babylonis ipse et omnis exercitus ejus in Jerusalem, et circumdederunt eam, et exstruxerunt in circuitu ejus munitiones, et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae, nona die mensis. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terrae, etc. Novenarius numerus, qui minus habet denario, imperfectionem legis significat, sicut undenarius transgressionem. Et recte dictum est quod Nabuchodonosor in nono anno regni Sedeciae obsede-

rit civitatem mense decimo, et decima die mensis, A quia mali pastores cum Decalogi mandata, quæ scientia tenent, opere et doctrina perficere negligunt, necesse est ut plebem sibi commissam antiquus hostis cum suo exercitu obsidione circumdet, et, munitione erroris ac vitiorum constructa, claudat vallando civitatem, sicque fames in civitate prævaleat: fames utique verbi Dei, cum non expenditur libere panis doctrinæ populo terræ.

« Et interrupta est civitas, omnesque viri bellatores nocte fugerunt. » Interrupta quidem per tentationes varias malignorum spirituum custodia populorum, hi qui debuerant armis civitatem defendere, nocte ignorantia et tenebris vallati peccatorum, fugiunt, quia secundum veritatis vocem: « Mercenarius, et qui non est pastor, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit, et lupus rapit et dispergit oves (Joan. x). » Et Apostolus: « Qui dormiunt, inquit, nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt (1 Thess. v). »

Quod autem sequitur, quod « per viam portæ quæ est inter duplicem murum ad hortum regis fugerint, » latenter arguit inertiam doctorum, qui inter duplicem murum duorum testamentorum constituti, non belligerare, sed effugere quærent; et in deliciis magis diffuere, quod hortus significat, quam scuto fidei hostibus obsistere.

« Porro Chaldæi obsidebant civitatem in circuitu. » Fugit itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campestriam solitudinis; et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho, et omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, et reliquerunt eum, » etc. Malignis spiritibus populum circumdantibus, rector fugit, non ad montes, de quibus scriptum est: « Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui (Psal. cxxiv), » sed ad campestriam solitudinis, hoc est, ad dilatationem luxuriæ. Unde scriptum est: « Angusta et arcta via est, quæ ducit ad vitam, lata et spatiosa quæ ad mortem (Matth. vii). »

« Comprehenditque eum in planitie Jericho, et omnes bellatores qui erant cum eo, dispersi sunt, et reliquerunt eum. » Recte ergo cum virtutes hominem deserunt, quæ eum defendere debuerant, in planitie Jericho capitur, hoc est, in defectione carnalis sensus. Jericho enim interpretatur luna, et significat defectum carnis. Unde ille homo, qui de Jerusalem descendebat in Jericho, in latrones incidisse describitur (Luc. x).

« Apprehensum ergo regem adduxerunt ad regem Chaldæorum in Reblatha, qui locutus est cum eo iudicium. » Hoc est, justum in eo exercuit iudicium.

« Filios autem Sedecia occidit coram eo, et oculos ejus effodit, unxitque eum catenis, et adduxit in Babylonem. » (Ex Gregorio.) Occidit rex Babylonis filios Sedecia in Reblatha coram eo, oculos quoque illius eruit. Dum sacra Scriptura Sedecia captivitatem narrat, ordinem captivitatis internæ denuntiat. Rex quippe Babylonis est antiquus hostis,

possessor intimæ confusionis: qui prius filios ante intuentis oculos trucidat, quia sæpe sic bona opera interficit, ut hæc se amittere ipse qui captus est animus dolens cernat. Nam genuit plerumque animus, et tamen carnis suæ delectationibus victus, bona quæ genuit amans perdidit. Ea quæ patitur damna considerat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis levat. Sed dum videns nequitia perperationem percutitur, ad hoc quandoque peccati usu perducitur, ut ipso quoque rationis lumine privetur. Unde Babylonis rex, extinctis prius filiis, Sedecia oculos eruit, quia malignus spiritus, subductis prius bonis operibus, post et intelligentia lumen tollit. Quod recte Sedecias in Reblatha patitur. Reblatha quippe, *multa hæc* interpretatur. Et enim ei quandoque et lumen rationis clauditur, qui pravo usu et iniquitatis suæ multitudine gravatur.

« Mense quinto, septima die mensis (ipse est annus nonus decimus regis Babylonis) venit Nabuzardan, princeps exercitus, servus regis Babylonis in Jerusalem, et succendit domum Domini, et domum regis, et domos Jerusalem. Omneque domum combussit igni. Muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum. Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in civitate, et perfugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, et reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militia, » etc. Congruit ergo temporis ordo cum ratione vindictæ. *Mense quinto* legitur vastata esse civitas, quæ Pentateuchum legis servare despexit. Et *septima die mensis*, quia Sabbati requiem non custodivit, et omnia contraria præceptis divinis egit, frustra sibi blandiens de securitate pro sanctorum locorum habitatione. Unde per Jeremiam Dominus dicit: « Nolite confidere in verbis mendacii dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Quoniam si bene direxeritis vias vestras, et studia vestra, si feceritis iudicium inter virum et proximum ejus, advenæ et viduæ et pupillo non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc; et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis: habitabo vobiscum in loco isto in terra quam dedi patribus vestris, a sæculo et usque in sæculum. Ecce vos confiditis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis, furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim, et ire post deos alienos, quos ignoratis, et venistis et stetistis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, et dixistis: Liberati sumus eo quod fecerimus omnes abominationes istas. Et nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: Et locutus sum ad vos mane consurgens et loquens, et non audistis: faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam, et in loco, quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Silo, et projiciam vos a facie mea, sicut projecimus omnes fratres vestros, universum semen Ephraim (Jer. vii). » Venit Nabuzardan, qui interpretatur *ventila-*

brum sive prophetia alieni iudicii, iusto Dei iudicio A super peccatores; princeps utique exercitus regis Babylonis Jerusalem intelligibilem succendit domum Domini, cum antiquus hostis, qui et rex confusionis et princeps omnium iniquorum est, tam malignorum spirituum, quam etiam impiorum hominum, plebem invadit fidelium, et domum regis, et domos Jerusalem, id est, rectores et eos qui videbantur in visione pacis manere inflammati cupiditate subvertit.

« Omnemque domum combussit igni, » cum uniuscujusque conscientiam per flammam illiciti amoris perturbavit.

« Et muros Jerusalem in crenis destruxit, » eum intentionem orationis et virtutum studia, quæ contra se valere novit, in desperantibus dissolvit, ne per spem veniæ ad divina currant auxilia, et correctoris vitæ apprehendant munimina. « Populumque in captivitatem ducens, de pauperibus terræ reliquit » vinitores et agricolas, » quia eos qui utiles verbo et exemplo esse poterant per vitia captivat, et ebrietibus commendat agriculturam, quatenus non vinum gratiæ spiritualis et frumentum sanctæ doctrinæ in vineis et agris populorum fructificet, sed spinæ magis et tribuli vitiorum excrescant.

« Columnas autem æreas quæ erant in templo Domini, et bases, et inare æneum, quod erat in dono Domini, confregerunt Chaldæi, et transtulerunt » æs omne in Babylonem. » Columnas æreas et bases doctores possumus accipere, qui sonoritate prædicationis et fidei firmitate debuerunt alios sustentare. Mare æneum baptismi lavacrum, vel compunctionem lacrymarum, vel quidem omnia Chaldæi spirituales per inertiam magistrorum de domo Domini auferre nituntur et confringere, ita ut non remaneat testa, qua possit igniculus ferri de incendio.

« Ollas quoque æreas, et trullas, et tridentes, et scyphos et mortariola, et omnia vasa ænea, in quibus ministrabant, tulerunt. » Quia diversa officia in ecclesiasticis ordinibus de Dei servitio auferentes, in suum usum nequissimum converterunt.

« Necnon thuribula et phialas. » Cum orationem, qua divinitas placari potuit, et poculum verbi, quibus lassus refocillari debuerant, impediendo subvertunt.

« Quæ aurea, aurea, et quæ argentea, argentea, tulit princeps militiæ. » Quia tam sensum pretiosum quam etiam eloquii venustatem hostis nequam de domo Domini auferre molitur, et secum in confusionem ducere.

« Tulit quoque princeps militiæ Sarariam sacerdotem primum, et Sophoniam sacerdotem secundum et tres janitores, et de civitate eunuchum unum qui erat præfectus super viros bellatores, et quinque viros de his qui steterant coram rege, quos reperit in civitate, et Sophar principem exercitus, qui probabat tirones de populo terræ et sex viros e vulgo, qui inventi fuerant in civitate. Quos tollens Nabuzardan princeps militum duxit ad regem Babylonis in Reblatha : percussitque eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha in terra

« Emath, et translatus est Juda de terra sua. » Non solum enim populares, sed et fortes et principes in Ecclesia diabolus decipere et peccatis captivare sagittat. Unde de ipso in Job scriptum est : « Escæ ejus electæ sunt (Job. xli). » Tulit quoque Sarariam, qui interpretatur *vincius*, sacerdotem primum, cum primum Ecclesiæ ordinem, qui in episcopis est amore voluptatis terrenæ, in vitiorum catena constringit. « Tulit quoque similiter et Sophoniam, » qui interpretatur *absconditus*, sacerdotem secundum, cum secundi ordinis, hoc est, presbyteros, qui talentum verbi Dei in terra sedantes absconderant, in suum Dominum subigit. « Et tres janitores : » illos videlicet janitores qui ostium fidei aperire debuerant, et tenentes clavem scientiæ, nec ipsi introierunt, nec alios introire permiserunt (Luc. xi):

« Et de civitate eunuchum unum, qui præfectus erat super viros bellatores. » Eunuchus iste significat eos quos alibi Scriptura sacra *stultas virgines* appellat (Matth. xxv). Qui vasa oleo vacua in manibus tenebant, continentem videlicet se a coitu corporali, nec tamen oleum gratiæ et misericordiæ in pectore suo habere volebant, qui frustra super viros bellatores constituuntur, cum arrogantiam præcaveri non meditantur. « Tulit et quinque viros de his qui steterant coram rege, » illis profecto, qui quinque sensibus corporis voluptati servientes regi vitiorum semper assistebant.

« Et Sophar principem exercitus, qui probabat tirones de populo terræ. » Sophar interpretatur *dissipans* vel *dividens*, significans eos qui rudes in Ecclesia, quos ad militiam Christi nutrire debuerant, pravis exemplis dissipantes, in costu fidelium per errorem sequestrant. « Et sex viros e vulgo, » qui inventi fuerant in civitate, hoc est, stultos operatores qui merito *vulgi* nomine nuncupantur, quia utilitatem consiliorum divinarum discere et factis implere neglexerant. Hos scilicet omnes tollens Nabuzardan princeps militum duxit ad regem Babylonis in Reblatha.

« Percussitque eos rex Babylonis, et interfecit in Reblatha in terra Emath, » quia antiquus hostis cum per nequitiam suam talem prædam ab Ecclesia evellens tollit, hoc voto ambit, hoc toto studio agit, ut ad perpetuæ mortis interfectionem eos perducatur, quos percudit rex confusionis in Reblatha, hoc est in multitudine scelerum et amore voluptatum, unde Scriptura dicit : *Lata et spatiosa est via, quæ ducit ad mortem, et multi sunt qui intrant per eam* (Matth. vii).

« Et translatus est Juda de terra sua, » cum illi, qui confessionem nominis Dei in Ecclesia videbantur habere, per scelera et peccata multiplicia de terra virtutum translati in regnum confusionis et erroris abducuntur, sub quo imperio quicumque nequiter servientes perseveraverint, nec merebuntur per Jesu ducatum regredi in terram Juda, templumque Domini ibidem reedificare : hi post ærumnas presentis vitæ tradentur in carcerem mortis perpetuæ, ubi vermis eorum nunquam morietur, et ignis non

extinguetur (*Isa. lxxvi.*) Implebiturque in eis illa A
 beati Petri apostoli sententia qua dicit : « Melius
 quippe erit eis non cognoscere viam justitiæ, quam
 post agnitionem retrorsum converti ab eo quod illis
 traditum est sancto mandato (*II Petr. ii.*) Quia et
 testante Veritate : « Servus qui scit voluntatem do-
 mini sui, et non facit, vapulabit multis; qui autem
 nescit, et non facit, vapulabit paucis (*Luc. xii.*) »

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

COMMENTARIA IN LIBROS II PARALIPOMENON.

(ANNO 834.)

PROLOGUS RABANI SUPER LIBRUM PARALIPOMENON

AD LUDOVICUM IMPERATOREM.

Domino serenissimo et gloriosissimo atque plenissimo, in veraque religione excellentissimo, Ludovico regi, RABANUS vilissimus servorum Dei servus, flexis genibus æternam optat in Christo salutem.

Cum sæpius jam dudum per alios audirem in cultu pietatis vos esse devotissimum atque strenuissimum Dei famulum, et postmodum ipse præsentialiter viderem atque probarem id verum esse, quod antea solum auditu perceperam, cogitavi aliquod servitium, ut amantissimo decet domino, vobis exhibere : quod etiam vestræ nobilitatis in divinis legibus potuisset nostro labore aliquo modo florens exercere ingenium divinaque sacrorum librorum testimonia rimando, regni gubernacula secundum Patrum præcedentium exempla legitime tenenda instruere. Idcirco decrevi Expositiuunculam nostram in librum Paralipomenon, quem Hebræi Dibre Haiamin nuncupant, hoc est, Verba dierum, vestræ dilectioni offerre, licet non condignam tantæ excellentiæ, tamen non ingraturam vestræ benevolentiæ, ut haberetis quoddam obsequium ex nostra parvitate, vestro ordini decentissimum. Fas enim erat ut regi Christianissimo et in divinis præceptis studiosissimo historia regum Juda, hoc est, constituentium spirituali sensu aliquantulum explanata offerretur. Nam quia populum ecclesiasticum filii Dei pretioso sanguine redemptum (*Act. xx.*), et in confessione nominis Dei assuetissimum, vestra nobilis ad servitium Dei regit prudentia, ideo bene convenit piissimo principi, hoc est, rectori membrorum veri Regis Christi unigeniti videlicet Dei, ritum regiminis secundum divinam Scripturam habere et agere, maxime cum Sapientia, qua in ipsis litteris manifestissime elucet, admonens dicat : *Per me reges regnant, et conditores legum justa discernunt* (*Prov. viii.*). Et item : *Concupiscentia, inquit, sapientiæ deducet ad regnum perpetuum* (*Sap. vi.*). Si ergo delectamini sedibus et stemmatibus,

B reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis. Accipite ergo regum priorum historiam, et sensum spirituales ad gratiam Christi pertinentem super omnia in illa amate. *Lex enim Dei spiritualis est* (*Rom. vii.*), et revelatione opus est ut intelligatur, ac revelata facie gloriam Dei contemplerur (*II Cor. iii.*). Unde in Apocalypsi liber septem signaculis signatus ostenditur (*Apoc. vi.*), quem nemo aperit, nisi ille reseret, *qui habet clavem David, qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit* (*Apoc. iii.*). Quapropter sciendum est, quod inter Scripturas Veteris Testamenti præsens historia Paralipomenon non ignobilem locum tenet : de qua divinatorum librorum peritissimus interpres beatus Hieronymus ita ait : « Paralipomenon itaque liber idem Instrumenti epitoma tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, se ipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum et prætermisæ in Regum libris tanguntur historiæ, et innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones. » Hæc ergo ideo commemoravi, ut sciat lector quam utilis est ipse liber ad scrutandum et ad intelligendum. Nam quid ego, quasi doctus magister, per omnia ipsius mysteria indagare aut explanare potuissem? sed Patrum vestigia sequens, ea quæ explanata ab eis inveni, et ad similitudinem sensus eorum (gratia Dei annuente) per me investigare potui, in ordinem disposui, atque in unum opusculum colligere curavi. Non enim longos florentesque tractus, in quibus plausibilis ludit oratio, sed commentarios in divinas historias scribere decrevi, quorum officium est præterire manifesta, obscura disserere. Ante annos enim aliquot rogatu Hildonii abbatis in Regum libros, secundum sensum catholicorum Patrum, quatuor commentariorum libros edidi, quos et sacratissimo genitori vestro, Ludovico imperatori, præsentialiter in nostro monasterio tradidi : in quibus, sicut et in præ-